

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Roberti Tvrneri Devonii Oratoris Et Philosophi
Ingolstadiensis Panegyrici Dvo**

Turner, Robert

Ingolstadii, Anno M. DC. IX.

Roberto Tvrneri Devonii Oratoris Et Philosophi Ingolstadiensis Orationes
XVI. Qvarvm Indicem præfert pagine post præfationem. Commentationes
In Loca Scriptvrae, expressæ ad imitationem antiquorum ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69598](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69598)

ROBERTI TVR-
NERI DEVONII

ORATORIS
ET PHILOSOPHI IN-
GOLSTADIENSIS ORA-
TIONES XVI. QVARVM IN-
dicem præfert pagina post
præfationem.

COMMENTATIONES
IN LOCA SCRIPTURAE,
*expressæ ad imitationem antiquorum
Ecclesia Doctorum.*

Cum gratia & priuilegio Cas. Maiest.

INGOLSTADII,
Ex Typographico ADAMI SARTORII.
ANNO M. DC. IX.

SALVI MERCERII
CARMEN.

SI Roma nomen audiet, si patriam
Britanniam mei Roberti esse extimam,
Dubio procul dicet peregrinum merum:
At si audiet vocem, libros si perleget,
Calamo exaratos nobili, ciuem suum
Disertiozem vel suo ipso Tullio
Fatebitur, credendum igitur cui credimus?
Num nomini? num patria? num veriùs
Lingua? mihi Britannia quavis, polo
Quouis satus Romanus hic censebitur,
Quem Roma ciuibus anteponet propriis.

Hoc carmen non sino exire sine censura. qua? men-
titur amor, sed tam scitè pulchreq; mentitur, vt mal-
lem reprehendi mendacium amoris, quàm amico pe-
rire hunc scitulum & pulchellum ingenij partum. non
arrogò, quod dicit, sed aperio, quàm magna ingenia
latent, quæ si vellent sui iudicij & artis explicare diui-
tias, tam facilè vincerent leporem Catulli, quàm pro-
pè attingunt facilitatem Ouidij.

ROBERTVS TVRNERVS

DEVONIVS S. D.

ANTONIO

VELSERO PATRITIO

AVGVSTANO, THEOLOGO,

PHILOSOPHO, ORATORI, SERENISS.

GVLIELMI vtriusque Bauariæ Ducis à

consiliis, ac Monachij Canoni-

co ad D. Mariæ.

SI quid est in doctrina errati,
quod videmus quàm sit multi-
plex; si qualabes in vita, quam
tetram omniq̃ue contagione il-
litam dolemus occupâsse omnia: hunc siue
errati ridiculum, siue vitij obscœnum par-
tum, Grammaticorû partim ignorance,
partim audacia, quasi malo semine, satum
fuisse & editum in lucem, videmus ac dole-
mus, quicumque aut videmus bona, aut do-
lemus mala. nam poëtulæ quidam & Gram-
matici proximæ ætatis cum primùm strepe-
re Latinè, binasq̃ue voces aut formulas ma-
lè vinctas effutire cœperant, ita sumpserunt
spiritus super id, quod est altissimum, vt

a a

Scho-

PRAEFATIO.

Scholis, Academiis, Cathedris, Pulpitis veneranda Antiquitatis diem dixerint. de quare de verbo, de phrasi, de formula. ridicula capita. in maximis viris habebant quæ mirarentur maxima, sensum ad doctrinam, rationem ad vim, ordinem ad methodum: ridend tamen verbum, rodunt phrasim, vellunt formulam, singula denique exigunt ad normam vel Ciceronis, quæ miror tanquam latinitatis architectum; vel Philippi, quem contemno tanquam homulum ex face. nosti Erasmus? illum Criticum. Cypriano & Hieronymo, diis oratoribus, illos sæpè imprimit unguiculos suos, *barbare, inusitato, dictum rare, contra syntaxin.* hoc cene est tollere litteras? est inspergere. nosti Melanchthonem? illum momulum. Aquinatibus, Bonaventuris, Scotis, latinitatis, tanquam maiestatis, violatae notas inurit: quasi æquum sit hominem tinctum literis, quos debebat venerari principes Theologiae, eos perstringere contemptores Grammaticae. volebant divinae mentis viri sententiarum succo solide coagmentari, non vermiculari bellè illo verborum emblemate, quid reprehendis Philippule? quanquam de D. Thoma, enucleatus est, & (si discefferimus ab artis vocibus, stellis potius, quam maculis orationis) in
hac

PRAEFATIO.

hac methodo tersus beneq; nitidus. Scotum in eloquentia postponerem Philippo & Erasmo, nisi fortè partes in eloquentia primæ deferendæ essent potiùs nitore verbi, quàm succo sententiæ. bone Bonaventura, quid te confero cum hac labe? vincis, vincis, quacunq; te inspicio. amplificas? triumphas. suades? persuades. delectas? tenes. denique quicquid dicis, ita pingis, vt cum his coloribus si coniunxisses cultam dictionem & phrasim, præ te vno sexcenti Erasmi ac Philippi forderent, ne dicam putarent. ex hoc Erasmi & Melanchthonis stercore nati paulò post vermiculi, putabant se exquisitè doctos, si formulas ex Ciceronis aut Vatiniano odio, aut maledicentia Catilinaria consuerent ad violandam existimationem eorù, qui Thomæ aut Scoti insistebat viam, id est, ad Theologiæ verèq; Philosophiæ puritatem penitus è Schola eiciendum. ô impudentiam. non satis est istis ex fæce Poëtulis & Grammaticis, mentiri se Theologos, nisi etiam principum Theologorum rideant verba, quia non eruunt sensa. miraris fortasse (Antoni) quid causæ fiet, cur qui à pueris in eloquentiæ quodam quasi diuersorio semper conqueuerim, eloquentiæ iam vindices suscipio perstringendos. non id est, quòd contemno

PRAEFATIO.

eloquentes (veneror enim Cicerones, Caesares, Muretos, Bembos, & infra hanc excellentem speciem alios etiam modeste Latinos) sed quod ægrè feram, horum hominum vitio & iactatione inepta, eloquentiam, rem planè diuinam, apud omnes iam penè vocari in inuidiam. Basilio & Nazianzeno pulchrum erat ad laudem, scripsisse orationes; Hieronymo & Cypriano insignem ad commendationem, epistolas texuisse: at iam si liber frõte præferat epistolas aut orationes, contemnitur author quasi aliquis ex Philippi aut Erasmi Schola Grammaticus. patrum memoria vix fama increpuit de Basilij aut Nazianzeni oratione, vix de Hieronymi aut Cypriani literis facta est litera, & ecce tibi omnes in desiderio, ut aliquid vel legant politè neruosum, vel libenter scitè argutum. at nunc in oratione aut epistola nihil expectatur exquisitè notionis, timeatur tātum vel unguis in Scotum, vel sibilum in Thomam. Dij malè faxint his Grammaticis, garrulis belluis, qui oratores, homines Deos, huc abiecerunt, ut ex eloquentiæ flore non sperent laudem, sed timeant notam. cùm me his literis abderem primò, vix credas (mi VELSERE) quanta in speeram, fore, ut Oratoris aliquando nomen me
pone

PRAEFATIO.

poneret in numero. verum horum vitio cum
viderem factum, ut eloquentis notio mihi
potius inureret notam stultitiae loquacis,
quam laudem pareret ingenij, an dolebam?
frendebam, idque extra lineam tam longè,
ut, contempto dictionis ornatu, planè sta-
tuerim libero tenuiq; filo historiam expri-
mere Pontificum, versatam haecenus in mul-
tiplici disceptatione, nec disceptatam vn-
quam. at cum officij ratio me ad eloquen-
tiae cursum potius grauiori studio incisum,
quam intermissum voluntate reuocaret, coepi
dictionis structae beneq; coagmentatae non
lineas intueri, sed mirari colores, atque ita
mirari, ut planè nihil iam statuam praec-
laris, quam commentari ad normam. accu-
ratae commentationes istae & meditatae quan-
quam audiunt saepe, conuictum illud iactum
in Demosthenem, quod olent candelam: ex-
primunt tamen saepe ab inuitis susurrum il-
lum dulcem, ecce Demosthenem. susurrum
istum (ne putes gloriosum) non magnifa-
cio, pluris tamen est, quam ut debeam con-
temnere de timore leuiculae notae, quae ex
quibusdam Grammaticis ad omnes Orato-
res permānat, nec tamen magnos illos Ora-
tores Perpinianos, Muretos, Sigonios, a scri-
bendis orationibus retardat. scribo igitur

PRAEFATIO.

orationes, cum periculo, sed non sine exemplo Muretorum & Sigoniorum, nisi forte turpe sit Theologo, potius velle exprimi ad hos Iurisconsultos, quàm ad Theologos istos, Sadoletos & Polos. quod si horum fortè vim & nauitatem non effinxero, fuit difficultas ex re, ex mente. nam sumpta est res, illis semper popularis illa, & posita in sensibus, aptissima quidem ad florem; mihi sapè hæc interior, & petita ex media natura, atque hoc, vt exemplo refellam eos, qui pernegant Theologicis aut Philosophicis commodam dictionem, quasi vestem, posse induci. deinde illi Ciceronem, toti totum, sunt secuti, atq; adeò ita affecuti, vt M. Tullium in Mureto & Perpiniano mirer aliquàdo magis, quàm in ipso Cicerone. mihi aliam mens, non aliud iudicium. nam etsi in Cicerone viderim plurima, quæ imitando adumbrem, formularum & dictionum elegantiam, nauitatem, lumen, & ex his orationis, quasi corporis, perpulchram conformationem: tamè opiniones prauas quorundam mentibus penitùs insidentes volui euellere. quidam opinantur Plinium, Pacatum, Mamertinum, aliosque *sive Declamatores, sive Æditores, sive Panegyricos* nihil adferre, quod aut mireris, aut imiteris. nihil vident,
qui

PRAEFATIO.

qui solem non vident. nam in Mamertino est neruus, in Pacato doctrina, in Eumenio flos, in Plinio, extra formulas illius ætatis tritas, omnia: quæ si tam possim imitari, quàm mirari, inuenero certè, æquè in me, quod amem; atque in aliis, quod mirer. quidam alij non opinantur, sed mirantur, in Hieronymo, Bernardo, Cypriano, Augustino, Arnobio eloquentiam nullam, in Lactantio omnem. de Lactantio optimè, de aliis pessimè; vt hos planè statuat non iudicare, quicquid mirantur, sed quicquid iudicant, penitus opinari. Opinatores, vt perstringã leuiter. nam si in vllis nitet eloquentia, in Sanctis rectè illis nitet. non habent aliquando fortassè tersam illam natiuamq; Ciceronianæ dictionis formulam, reliquã nitidi, vberes, vincti, arguti, deniq; ita abundantes omni parte, vt quacunq; ponis vestigium, ponas vel in flore, qui delectet; vel in sententia, quæ informet. quid? non vides in illis artem? mysterium certè tunc est, Hieronymum sine arte tam artificiosè, vt nullus mihi Cæsar premere videatur arctius. non vides decorum? miraculum certè tunc est, Augustinum sine decoro tam decorè, vt nullus mihi Tullius periodum in quadrum aut quincuncè artis redigere possit aptius. Ber-

PRAEFATIO.

nardus & Cyprianus ludunt sæpè verbis vel agnominatis tam lepidè, vel paribus tam festiuè, vt Spiritus sanctus ad Isocratis gloriam obscurandam videatur velle esse nunc puer cum pueris lepidus, nunc amicus cum amicis festiuus. quid perdo tēpus? vt refellam eorum somnium, qui condemnant Plinius; ac stultitiam horum, qui derogant Augustinis, duos triumphos in Panegyricorū antiquam formam inclusi, atq; ad Sanctorum imitationem quasdam commentationes expressi, sed difficulter certè siue inclusi illos, siue has expressi, quòd Panegyricorū Sanctorumq; arti, phrasim Ciceronianam, quasi alienam vestem, conatus sum inducere. in orationibus ita semper volui exprimere Ciceronis venam, vt illis tamen colores ex hac Sanctorum Panegyricorumq; officina petitos sæpè insperferim. non narro, quanta felicitate perfeci, sed quāto conatu inœpi, vt videam tu quid laudes, quid vituperes. nam quemadmodū Panegyricos volui esse Maximiliano principi monumentū meæ fidei, sic de cōmentationibus & his orationibus te posco iudicē, amicū, patronum. cur iudicē? norunt, qui te norunt. nam qui doctrinam tam multam, tam exquisitam, tam elegantem teneat, noui in Germania

PRAEFATIO.

nia neminem. Deus bone, quanta cognitio
linguarum? quàm infinita memoria? quàm
multiplex doctrina? Doctores Ecclesiae no-
ti tibi, tanquam digiti. leue hoc. triuisti. tri-
uisti? concoxisti succum illū Theologorum
& Philosophorum, qui suas rationes elimi-
nant ad tenue, & quoties pugnant, concisis
minutiis tanquam pugiunculis, pugnant.
hoc est ingenij, iudicij illud, quòd legis, fe-
cernis, tenes, quæ in singulis linguis excellūt
singula, & minutula hac merce illam tuam
lautam suppellectilem quotidie auges, atq;
ita auges, vt ex his externis quasi facibus
nihil non dico labis, sed ne nauis quidem in-
spargatur natiuæ Latini sermonis puritati,
qua excellis. verè ita premis, si disputas; ita
polis, si scribis: vt te ostendas nō Rhetorem
aut Philosophum ex vulgo, sed vel Orato-
rem natum in Philosophiæ spatiis, vel Philo-
sophum florentem ex eloquentiæ myrothe-
ciis. vereor certè, vt violem illam tuam fron-
tem testem honoris, sedem verecundiæ, si
persequar reliqua: comprehendam igitur
clausula, nihil esse ignotū tibi, nisi id vnum,
te nosse omnia. hoc iudice si prober, nōne
triumphem? si nō prober, iure posco patro-
nū, qui tegat vel excusatione contra doctos,
vel authoritate contra maleuolos. nam etsi
tuis

PRÆFATIO.

tu is sis, qui possis VVelferos tanquam Scæ-
uolas Mutius consecrare; tamen VVelferi ea
fama virtutis & nobilitatis sunt, multosque
iam annos fuerūt, vt satis sanè sit tectus con-
tra maleuolētiam, qui à VVelfero sit tectus,
nō repeto virtutes per totam VVelferorum
gentem late sparsas, tui tui Penates (Antoni)
quot viderūt VVelferos, tot mirati sunt vir-
tutes. Fratres commendant, Matthæum gra-
uitas, Paulum modestia, Marcum lepos, sin-
gulos ingenium, religio, doctrina, suauitas,
stultam antiquitatem, quæ gratias finxit fœ-
minas; nam si viri essent, profectò hi tres es-
sent. audiui à te sæpiùs, nihil in rebus æquè
voluptati esse, atq; te habere nos fratres: per-
petui tibi sunt in desiderio, in ore, in cala-
mo, & meritò quidem sunt, tanto tales. te ex
hac gēte patrono, quicquid meo merito sit,
narro omnib⁹, me sperare. quod si fortè nec
iudex probas, nec defendis patronus nugas,
saltem de his nugis volo te amicum. nam in
istis satis vides, quid velim, si magna possim.
etiámne non vis esse amicus de nugis? mo-
rior. nam ab eo tempore, quo te noui, non
næuo aliquo, sed tota (vt puto) mente; ita in
Germania vixi semper, vt sine te amico mo-
rerer. vidi ingenium sine fumo, candorem
sine fucò, doctrinam sine ostentatione, vt
breuis

PRAEFATIO.

breuis sim, magna vidi omnia sine magnis,
planè eadè, quæ optarem esse in eo, qui esset
vita Turnero. ac si me fortè putes dare auri-
bus, ne viuam, si tam sit iucundum viuere,
quàm in te viuere. nescio planè quid istud
sit, nisi id fortassè sit (quod finxit Plato) esse
vel duos vnū, vel vnum duos: non quòd tibi
cupiam tātum mali, vt abiiciaris ad Turne-
rum, sed quòd mihi optem tantum boni, vt
exciter ad VVelsèrū. de Deo homine nosti,
nihil hunc decerpisse illi, plurimū illum ad-
didisse huic. eodem planè modo vellem fie-
ri vnum vel ME TE, vel TE ME (vt formula vtar
Platonica) prætèrea nihil, ne sim arrogans.
quare nisi vis moriar, fac sis amicus de his
nugis, atque ita sis amicus, vt hoc quicquid
nugatus sum, si non probes, quasi mercem
circulatoris è fæce corruptā, certè defendas,
tanquam notā animi bene fauentis claram.
quod si Deus è cælo fautor eam his animu-
lam indiderit, vt & probes iudex, bona pro-
bas sincerus; & defendas patronus, sincera
defendis bonus; & ames amicus, vera amas
candidus: efficiam certè non multò pòst, vt
mundus videat, quantum animorū Turnero
factum sit, quòd fuerat probatus, defensus,
amatus à VVelsèro. Vale, meque ama, ego te
eo loco habeo, quo soleo meos ocellos. In-
golstadij.

LECTO-

LECTORI.

MULTI hinc reperient multa, quæ non faciant ad stomachum. omnibus vna responsio, ne Iouem quidem placere omnibus. mercator vult pœem, bellum miles. istic nisi duos architectæris Ioues, duobus certè his non placeas, eodem punctulo petentibus diuersa. immò si duos architectæris Ioues, maiores ciuntur turbæ. nam miscebit iste, quicquid ille pacat. addo, id me semper agere, vt placeam vel boni palati, vel certè non corrupti stomachi hominibus. nam his quid feceris, qui non gustant Corsicum, aut eiiciunt Capum? illo nihil meracius, hoc nihil sapidius. qui obiciunt, hanc non esse palæstram Theologi, vel Sacerdotis, refelluntur à Nazianzenis, Chrysofomis, Augustinis. etiam ab his minimis ordiuntur maximi, quasi pannum sericum à telis vermium. quibus displicent in orationibus non omnia Ciceroniana, sunt delicatuli. his non me profiteor coquam. Cicero habet multa, non omnia; optima, non singulis. architecto quid supeditat? nihil. minus piscatori. quò certè æquius postulo mihi Theologo has indulgeri voces: Miraculum, Creationem, Sacramentum, Angelum, Blasphemiam, umbellam, fratrem, religiosum, caputium, iustificationem, cœlitus, humilitatem, assumptionem diuæ MARIÆ, zelum, resurrectionem, vnitatem Ecclesiæ, passionem Christi, aliasque huius notæ voculas, ignotas Ciceroni, tritas iam Scholæ. planè quoties audio sacra symbola pro Sacramentis, diuinæ intelligentias pro Angelis, summisionem pro humilitate, aliasque voces priscas pro rebus nostris nouis, rideo ineptos, quasi mallent esse obscure Ciceroniani, quam

Ad Lectorem.

quàm Christianè clari. etiam his narro, Ciceronem à nobis esse, qui rei nouæ sapè nouam vocem ponit, neque curat bonus Orator, quàm priscè, sed quàm clarè. non acquiescetis? tyrones estis in his rebus, quasi èloquentia definiretur voce vel formula, ac non potius idæa, & orationis, quasi corporis, tota conformatione. erit alius, qui reprehendat aliud. etiàmne? audes tu hac in palestra? tace, nisi vis, obiecto mure, aperiam felim fœdè latentem sub puellæ forma. Vale, nisi me vis perire.

Orationes hæ XVI. vnà cum reliquis, &c. nihil continent vel Orthodoxæ Religioni vel bonis moribus contrarium. Ideoq; tutò imò & utiliter typis committi possunt. Ita libenter testator Ego

CASPARVS FRANCVS S. Theol.
Doct. & Collegij Theologici pro
tempore Decanus in Academia
INGOLSTADIANA.

INDEX

INDEX ORATIONVM.

<i>De laude eloquentiæ.</i>	fol. 7.
<i>De laude moralis Philosophiæ.</i>	21
<i>In die Anniuersario Egolphi Kneringeri, Episcopi Augustani.</i>	33
<i>De cruce seu Christi passione.</i>	49
<i>De Diuæ Virginis assumptione.</i>	59
<i>De laude ebrietatis.</i>	74
<i>De vnitæ Ecclesiæ.</i>	83
<i>De Sacerdotio.</i>	98
<i>De D. Thoma Anglo, Martyre & Archiepiscopo Cantuariensi.</i>	118
<i>De Sacerdotio & resurrectione mista oratio.</i>	131
<i>De S. Ioanne Euangelista.</i>	150
<i>Ad Reuerendum Patrem Euerardum, Prefectum, quem dicunt Generalem, Societatis Iesu, cum Anglicani Collegij curam susciperet.</i>	168
<i>De natali die D. Virginis.</i>	176
<i>De Zelo, & D. Apollinari.</i>	191
<i>In funere Caspari Franci Doctoris & Professoris Ingolstadiensis.</i>	203
<i>In funere Reuerendissimi Episcopi Aichstadiani.</i>	213

ROBER.

ROBERTI
TURNERI ORATIO
PRIMA, HABITA

INGOLSTADII.

I quam scio certò. N. fore, vt de me
multorum multus variusque sermo
fluat in vulgus, partim mirantium,
quodd vir in puerorum quosdam quasi
carceres; partim reprehendentium. quodd Theologus in
has verborum angustias artiq; perexiguos cancellos,
me measque cogitationes denuò compegerim: tam fa-
cile possem ostendere, eloquentiam esse artem non di-
ctionis lecta, sed rationis perfecta, efficerem certè ho-
diè, vt non tam desiderent, aut in viro rationem illi,
qui mirantur; aut in Theologo iudicium hi, qui repre-
hendunt; quàm doleant, ac intimis sensibus angan-
tur, vel Theologos esse tam supinè negligentes, qui has
eloquentia cupedias respuant; vel eloquentes esse tam
morosè delictos, qui illum Theologia interiorisquo
scientia succum penitus repudient. Verùm cum nō sit
mei ingenij, eloquentia vel musculos explicare ad mo-
tum, vel membra conformare ad decorum, vel sangui-
nem

b

nem

nem fundere ad æquabilitatem, vel venulas spargere ad vim, nãdum totã speciem ex hisce omnibus aptam & pulchellè coagmentatã exprimere, erit vestra prudentiæ cogitare tantam esse in eloquentiã & nomine maiestatem, & notione vim, vt videri Oratorem, magis fortasè deceat Theologum, quàm esse Theologum, ornet Oratorem. neq; hoc dico, vt quicquam decerpam aut delibè de doctrinã laude, sed vt intelligatis Theologi nomini ex eloquentiã professione ita nihil lituræ aut labeculæ aspergi oportere vel illini, vel potiùs premi illi nostra religionis asserenda vindices, constituenda parentes non priùs ausi fuerint penitiori eruditionis præ se ferre speciem, quàm summa eloquentiã clarissimum signũ toti orbi sustulerant. Lactantiũ diæctio perpetui tenoris & cursus lenitate tam suaviter fluit, Augustini commentario, eloquentiã insignibus, quasi emblematis, tam variè distinguitur, vt si eos nõ cognouissemus ex historiis Rhetorices magistros, in illorum certè scriptis facile vidissemus eam eloquentiã imaginem, quam amaremus effictam à Philosophis admiramur expressam à Theologis. Nobilis fuit Cyprianus, sed nobilis non tam fortasè, quod scripsit illa summa, quàm quod docuit hæc infima. Hieronymo scriptis non fuit orationem semper texuisse omni artium varietate pictam, nisi in puerorum nobilium cudenda & polienda lingua acerrimam vltimã etatis contentionem fixisset. Legite Clementis Stromata, Theodoretii Gracas affectiones legite; illa, tanquam bona semi-

na, tam affabrè sunt sata, hæc tanquã mala quisquiliæ, tam scienter euulsa, vt non tam fuerat gloriosum doctissimis seuisse, euulsisse; quã eloquentissimis affabrè seuisse, scienter euulsisse. Possem ac adeo velle ex reliqua antiquitate eruere alios huius generis plurimos, nisi putarem satis esse ad inuidiã, hac in parte leniendam, auertendã, vnã recensuisse Chrysostomũ, vnum Originem, Theologos homines, Oratores propè Deos, sed vt nullum antea doctrinã subtilitate tinctũ audierint, aut viderint subsellia Oratorum, contendo tamen doctissimis quibusq; patere ea & potuisse cum laude, & sine infamia debuisse. eloquentia virgo est; integella virginis commercium quod, cui potest esse suspectum? eloquentia pulchra est; pulchræ formæ casti lepores quo tempore, quam infamiam coeperũt habere? eloquentia diuina est, aut certè diuinæ nature proximè agnata; nature, quæ cum diuinitate habet agnationem, societas quæ, qua causa pariet inuidiã? sed ne oratio mea videatur fusa sine ratione inaniter, quam eloquentiæ vmbra iam posui, ac ne vmbra quidem posui, eius reliquam cõformationem inducã, non oblitam fucis, sed natiuo quodam colore ita suffusam, vt nisi hanc speciẽ iudicaueritis dignam Theologo, me quin rideatis indignum his subselliis, non recuso. quod si res trita sit, tritæ rei nouam promitto nec peruulgatam orationem, vt per humanitatem, quã inclusam in pectoribus domo hæc attulisti semper, rogandi mihi sitis vehementer, ne potiùs

contemnatis illam, quia trita fuit, quàm hanc attendatis, quia noua erit.

Cùm mens humana vel rationis quodam quasi neruo inciso ita langueat, vel concretionis quadã propè dixeram labe infecta ita hebescat, vt quæ res sunt obscuritate, quasi nube, obductæ, eas faciliùs possit videre caca, quã fracta velit, quæ sunt difficultate, quasi aggere, interseptæ, persequi; nihil certè miror eloquentiam eo iam in loco esse, ac omni atate fuisse, vt eam plures soleant tanquam meretriculam impetere infidiosè, quàm mentis lenã, honestæq; voluptatis honestam nutriculã affectari officiosè. Nam cùm natura, seu potiùs naturæ sator & molitor Deus, eam legem in omnibus rebus, quasi ære, inciderit, vt quòd quæque sunt excellentiores, eò habeant & sensus ad intelligentiam minùs apertos, & aditus ad difficultatem magis obseptos, sit in hac nostræ mentis generositate, quæ omnia summa videmur velle scire, vt quarũ rerum vel cognoscendarum spe, vel consequendarũ opinione excidimus, earum odium & contemtionem conemur imprimere, ac intimis omnium animis penitèns inuere. Artes, quæ habent absolutionem à natura, omnes facile patiuntur iacere in suis sordibus, cùm nihil sit in illis aut arduum, quod frangat cõtentiones mediocrium; aut pulchrum, quod excitet studia magnorum: aut si quid rixarum, fuerit de cædua sylua, de rastro, de quadro excitatum, fuit illud inter Pluteos Gargas, & illos è cemento & face homines vt spiritus
excit

excitatum, sic spiritu dissipatum. At summa illa semper sunt (Auditores) summa, quæ impetuntur à summis, ab Archimede geometria, à Thrasimacho & Glauco iustitia, Theologia, quæ contemplatione continetur, à Caluino, ab Epicuro Philosophia, Poësis à Philosophis, ab omnibus eloquentia, atq; quòd miremini magis, ita impetuntur singula à singulis, vt ad Geometriam regulis Geometriae, iustitiæ lege ad iustitiã, Theologia momento ad Theologiam, ad Poësim Poëseos flore, Philosophiæ neruis ad Philosophiam, pigmentis eloquentiæ ad eloquentiam euertendã, suaq; gloriæ possessione deiciendã abutantur omnes. quod in rebus omnibus, quæ excellunt, cum tam perpetuum sit & singulare, vt natura ipsa duos videatur edidisse partus monstrosos & ingeniosos, & Democritum ac Heraclitum, qui eam peruellerent & deformarent, risu ille stultam, lachrymis hic miseram; conficitur certè hac orationis summa, eloquentia vt comprehensionem esse perdifficilem, quòd videatur in medio posita paucis, inq; natura aureolis filiis; sic indolem esse eam, vt non velit videri summa, nisi omnium summam; nec diuinissima, nisi summorum omnem & impressionem & inuidiam vnâ sustineat, idq; tanta laude, vt quàm sit reliquis artibus ad infamiam turpe, primo impetu, vno momento armis cadere alienis, tam sit eloquentiæ ad gloriam illustre, solam, semper, stare suis. Nam siue memoriam repetamus antiquam, siue notam & aequalem colligamus, quicquid in vllis arti-

bus stragis & ruinarum videmus, id totum videmus
 aditum non tam momento ac pondere rationis, quā
 pigmento & cincinno quasi quodam orationis Cycli-
 cas illas falsas cū antiquitas tanta & reuerētia co-
 luisse, & excoluisse industria, vt, grauioribus negle-
 ctis, in iis quoddam vitæ suæ tabernaculum collocas-
 set; conati sunt rationibus Philosophi, astu prudentes,
 auctoritate principes eicere ex schola. verū cū id
 tantū viderentur consecuti omnes, vt & Cyclica cō-
 sisterent firmitus, & qui eas peruellebāt, omni irrisio-
 ne luderentur, inuectus est tandē Origenes vnus, qui
 illarū fundamenta vna oratione, tanq̄ machina, ita
 commouit, altera, tanq̄ fulmine, ita labefactauit: vt
 non aliunde iam cognoscatur Cyclicas falsas viguisse
 in scholis, quā quod legatur vnū Origenem duabus
 orationib. eas eiecisse ex scholis. magna illa Chalda-
 rum, Ægyptiorū, ex qua reconditior nostra Philoso-
 phia fluxit tota, à maioribus nostris eo fuit habitata
 loco, vt ad eius mysteria quibusdā occultæ scientiæ in-
 uolucris tecta, tanq̄ sacra adita, nec impuri admitti
 solerent nec plumbei. verū postq̄ labes asciuerat ex-
 trinsecus, vel inuectas à demone, vel insperfas ab ho-
 mine, tam malitiosè fraude, tam apertè consilio, vt
 hanc ignominiam sinceritas Theologiæ nec posset nec
 deberet ferre diutūs, Athenis (si credamus Nazian-
 zeno) tentata illa primò fuit à Theologis Philosophis
 sed tam frigide, vt quæ bona fuit, videretur malis
 oppugnata deinde à Theologis Oratoribus, sed tam
 potu-

potenter, ut quæ bona fuit, videretur mala. Iullus
 stas peperit orbi Hispania, aluit Anglia, magni po-
 tius fructus spe, quam magna spei fructu. vnde eam
 excisam ex animis hominum cum vellent pruden-
 tes multi, sed non possent, vellet & posset vnus Che-
 cus, obiecta est materies, in qua viderimus clarissi-
 mē, plus esse, & semper fuisse virium in vnus ora-
 tione artis stellulis illuminata ad constituendas res
 bonas, quam in multorum prudentia rationum ner-
 uis vincta, ad conuellendas res malas. Philosophi-
 am (ut propiora attingam) de suo loco conuulserunt
 Ramus & Taleus, in suo loco constituerunt Canus
 & Carpentarius, illi dictione iniusta calamistris tam
 subdolē, hi eloquentia succo & sanguine diffusa
 tam splendide; ut nisi Philosophiæ conuulsa, con-
 stituta, laudem omnem in eloquentiæ vel specie e-
 mentita, vel fructu vero positam videatis, clarissi-
 ma non videatis. maxima certè hæc laus est artes
 strauisse, restituisse, eloquentiæ tamen ad summam
 laudem maximum non est, nisi se etiam ostendat
 in Imperatorum, Rerumpublicarum, Philosopho-
 rum, Oratorum, & viribus sustinendis generosam,
 & impressionibus superandis constantem. Athenien-
 ses legen capite sanciuerunt, ne quis ad sua rostra ad-
 ferret orationem artis præscriptione vinctam, ac af-
 fectuum illis vel incensam facibus, vel furis concita-
 tam. sed quo euentu? scilicet ut Athenæ oratorum vo-
 cibus, tamque scalpellis, concisa redigerentur in ni-
 b 4 bilum.

bilum, ac quæ eloquentiam nolebant audire sedenti,
 stantem, fulminantē ad sua rostra, eam viderent flo-
 rentem, tripudiantem, triumphentem in suo cinere.
 Imperatores Romani eloquentiam affixerunt seueri-
 tate edictorum, idq̄ tanto impetu, vt rationis non vi-
 deantur vestigia, cubilia videantur furoris. Sed qua
 pœna? scilicet vt eloquentia iis multā tetramq̄ immi-
 tis naturæ notam aspergeret, efficeretq̄ apud omnes,
 vt nihil iam audiatur, ac ne legatur quidem Domitii
 tetricus, stultius Taraquillis. Plato & qui se Platonis
 sententiis, tanquam oraculis, consecrârunt, penitusq̄
 addixerunt, dum nullum eloquentiæ locum in sua
 Repub. volunt esse, eloquentiæ eam pœram quasi ca-
 pite dependunt, vt suæ Reip. formam hæctenus vide-
 rint nullam, nec visuri sint in reliquam posteritatem.
 Oratores etsi maiori vt apparatu, sic impetu poterant
 eloquentiam violare grauius, tamen quæ ei penitus
 iniusta reliquerunt vulnera, vulnera non sunt, orna-
 menta sunt. effingunt eam pictam, pingi est artis; fi-
 ctam, fingi est ingenij; fucatam, fucari est pulchritu-
 dinis; delentem Respub. delere Respub. est potētia; im-
 pellentem huc illuc populum, populum huc illuc im-
 pellere est prudentiæ; fallentē, fallere est loci; palpan-
 tem blandulè, palpare blandulè est temporis; versan-
 tem se in omnes partes, versare se in omnes partes est
 necessitatis. non vox hominē sonat, ô Dea certè. nam si
 labes eloquentiæ quæ putantur, habeant laudes, lau-
 des ipsa quos excitabūt amores? quas admirationes?
 quos

quos applausus? clamores quos? sternit illa artes, restituit; omnium impetus sustinet, omnes impetus superat. Sternit artes inuita, nonne amatis piam? restituit artes libens, nonne colitis sedulam? omnium impetus sustinet vna, nonne miramini generosam? omnes impetus superat sola, nonne timetis Tyrannam? sed Tyranna non est, Regina est, quæ ostendit, & quod vna laceffat, quid velit; & quod sola vincat, quid possit. non enim vt eloquentia viribus reliquæ artes seruantur, obteruntur; sic eloquentia reliquarum armorum armis cadit, subsistit; suis illa armis cadit, suis subsistit, si cadat, si subsistat. vnde eleganter à Longino Rhetore dicitur, petere res ex aliis scientiis, nõ necessitatis causa, quod egeat, sed pietatis quodam sensu, vt ornet. Orationem tamen, quæ notiones rerum non continet lectas & reconditas, non nego esse vel sine re ineptam, vel sine neruis languidam: id tantum nego, orationem eloquentis necessariò habere notiones, siue quæ lectæ sunt & piæ, natas in Theologiae gremio; siue quæ reconditæ sunt & graues, petitas ex Philosophiæ recessu: non libat hæc extremis quasi labellis ex illis riuulis, ex natura fonte naturam haurit, concoquit, ac in suum succum & sanguinem conuertit totã. vult populus Oratorem habere pectus completum multiplici doctrina varietate, voluit & Cicero; vult Senatus orationem nasci ex media re, voluit & Quintilianus; volunt prudentes eloquentiæ nullam nitere speciem in illius dictione, qui verba texit ad normã.

res non illigat in verba, volunt & plerique; quod vo-
 luit Cicero cum populo vtiliter, Quintilianus cum
 Senatu prudenter, prudentes cum plerisque grauiter,
 volo & ego (hisce namque quasi Thesei quibusdam fi-
 lis facilius peruenitur ad naturæ fontem) id tantum
 nolo materiem, quæ eloquentiæ stilum aut acumen
 subit, Philosophiæ esse, aut reliquarum artium: natu-
 ræ est, quod si qua caligo meis verbis offusa impedi-
 at, quod minus clarè intelligar, illa oppositu quasi quo-
 dam solis facile dissiicietur, si mecum cogitauerit,
 vnâ penitusq; eandem esse Oratoris rationem in re-
 rum formis exprimendis, quæ est pictoris in imagini-
 bus inumbrandis, habet suos colores pictor, habet suos
 Orator; suam tabulam habet pictor, suam habet Ora-
 tor: ea tamen arti præscriptione vterque, vt si pul-
 chros colores rudi & horridiusculæ tabulæ illinant,
 referant ex labore fructum, ille pessimi pictoris, hic
 stultissimi Oratoris, quare cum Oratori id sit mate-
 ries petita ex penitioribus disciplinis, quod pictori ru-
 dis tabula; vt huic hæc, sic illi illa est dolanda, liman-
 da, polienda, id est, extra propriæ suæ artis cancellos
 efferenda prius est, & ad naturæ caput reuocanda,
 quàm possis materiæ formam, nitidæ tersam, aptæ
 pulchram, planæ plenam, politæ decoram imprimere
 & inducere, vnde videmus quosdam magnos Theolo-
 gos & Philosophos, qui aliqua dictionis puritate per-
 uenerunt etiam in Oratorum numerum, felicitate
 tem, immortalitatem, bona fortuna, doctores animi
 (res

(res planè eiusmodi, quæ quodam dictionis flore facile possunt conspergi) quòd eo modo explicârint, quo fuerunt traditæ à Philosophis & Theologis, tam spinosè explicâsse; vt nec inter Oratores eloquentiæ, nec inter Philosophos eruditionis magnam collegerint famam: cùm contrà reperias Oratores nostræ ætatis, (antiquam non replicò) à disciplinis angustè, à natura informatos optimè, motum, tempus, formam, intelligentias, prænotionem Dei in quibusdam damnandis, quibusdam seruandis, aliàsque res spinosissimas, ex scientiarum, in quibus erant, scriptis eductas, & ad naturæ normam perductas sic illustrâsse similitudinibus, sic exemplis illuminâsse, sic artis vario colore destinxisse, vt res istæ si possent loqui, facile loquerentur, malle se ab eloquentissimis viris hanc lucem, quasi nouam vitam, additam, quàm à natura matre, illam obscuritatem, quasi alteram mortem, inditam. mira vobis fortasè est hæc mea oratio, quæ depingit eloquentiam differentem de omnibus scientiis, quibus eam aut nullis, aut tenuiter fingo imbutam. Sed quæ mira? theologatur (ignosce. Marce Tulli, si in rebus aliquando nouis vtar vocibus non tuis) sine Theologia, philosophatur sine Philosophia, ratiocinatur sine Dialectica, redigit in quadrum & quicuncem sine Geometria, & tamen Theologa est, quia alta; Philosophia, quia sententiosa; Dialectica, quia nectit ratione, Geometra, quia ad naturæ stateram & lancem,

quæ

quæ dicit, dicit omnia. Nam quemadmodum Apelli, ut Venerem effingat omni numero elegantem, satis erat vidisse eam extremam, non erat necesse concisam in partes inspicere, ac quibus musculis, quæ membra cohererent, quibus venulis quis sanguis funderetur, quæ intestina quo loco ponerentur, penitiùs explorare; sic oratori satis est ad tuendam dignitatem, ut de quibus rebus orat, earum informationes habeat à natura anteceptas animo; ut naturas autem & naturarum intimas artes memoria & cognitione comprehendat, non erit necesse. neque minus intelligatur orator hic tinctus à natura, quàm alter imbutus à disciplina. Nam quemadmodum in pictura pulcherrimè expressa melius colligimus optimam conformationem earum rerum, quæ incluse oblitescunt ab oculis, quàm si oculis aperirentur; sic nobis ex hac concretionem coagmentatis faciliùs erit videre in flore succum, in colore sanguinem, in conformatione naturam, in oratione extrema res intimas, quàm si singule omnibus, nullo orationis ornatu, in medio ponerentur. Neque hoc dico, ut spoliem eloquentem reliquis scientiarum subsidiis, vellem eum esse excultum omnibus, sed ut ostendam (in quo reliqui putant se oratores premere faucibus) eloquentiam reliquarum scientiarum non uti subsidiis, nisi quæ, tanquam rudes tabule, prius dolota & perpolita ad naturæ normam, artium regulam commodè exiguntur. Si quis, ut mortis nobis causas expediret, orationem de luctu elementorum

sum elementis, de humoribus turbidis, de radice humidi, aliisque id genus rebus ex intima Philosophia depromeret, orationem nonne texeret seueram? seueram, quam exploderent subsellia senatorum. nonne texeret obscuram? obscuram, quam vix intelligerent exedra Philosophorum. melius Virgilius, qui cum in illa rosa egloga longè pulcherrima humana fragilitatis rationem vellet describere facile fluentem, non ex Philosophia petebat illas tenebras, sed oratione ex natura fonte proxime hausta, rosam pinxit florentem, inclinantem, torpentem, languescentem, & hausto tandem succo concidentem, tam sitid, tam scitè, vt in rosa flore videas virginis iuuentutem, in inclinatione luctantia elementa, in torpore infectos humores, in languore exuctam naturæ humiditatem, in occasu occasum, id est, in nulla mortis mentione ipsans mortem.

O mirum artificem, qui rem sic suppressit medicam, vt exprimat totam; sic tangit extremam, vt penetret intimam; sic perstringit breuiter, vt explicet clarè: hinc vt colligatur Oratorem esse vberiolem tacendo, quàm dicendo Philosophum; seu potius Philosophum esse obscuriorem dilatando, quàm premeditando Oratorem. ac ne videar Poësi facere iniuriam, quæ quas habet Virgilius laudes, eas deriuem in eloquentiam, intelligite tam mirificam esse societatem eloquentiæ cum Poësi, vt quemadmodum eloquentia facile concedit, Poësim esse summam & propè diuinam:

sic

sic Poësis haud diffidenter fateatur ex eloquentia se
 habere, vt sit summa, vt sit diuina. nam cum duo in
 Poësi eniteant maximè, decori lux, miraculi species,
 clarum est (si quid sit in natura clarum) miracula il-
 la, vitam mortuam, mortem viuã, risum lugubrem,
 dolorem suauem, timorem generosum, audaciam me-
 ticulosam, securitatem ancipitem, seruitutem libe-
 ram, silentij clamorem, gaudij dolorem, frigus flam-
 ma. & sexcenta huiusmodi, quæ Poëta, tanque em-
 blemata vermiculata, intexunt amori, non aliunde
 quàm ex vna eloquentia antithesi, tanq; fonte, flue-
 re, decorum, si quis dubitet, quàm est verum esse Poë-
 seos, tam est certum ex eloquentia esse. nam cum O-
 ratorem proprium sit rem cum verbis, verba cum pe-
 dibus, pedes cum affectibus, affectus cum figuris, singu-
 la cum omnibus tam aptè contemperare, vt res ver-
 bis vim, verba pedibus sanguinem, pedes affectibus
 motum, affectus figuris methodum, singula omnibus
 decori admirabilem illam speciem imprimant: licet
 non aliunde aut Comicum suis varietatibus & gau-
 diis dubia & leta; aut Tragicum suis desperationibus
 & cadibus horribilia & grauia; aut Elegum suis su-
 spiriis & lachrymis languidiuscula & mollia; aut Sa-
 phicū suis præceptis & deliciis exquisita ac lauta; aut
 Satyricum suis laudibus & aculeis aspera ac vera; aut
 Heroicum suis facinoribus & pōpis sonantia & gran-
 dia premere, quàm ex eloquentia officina. Vnde Vir-
 gilius quòd fuit habitus reliquis præstantior Orator,

ed melior reliquis fuit habitus Poëta. optimus enim
 Orator res, non vt reliqui Poëta, videtur lambisse, sed
 aperuisse, non aperuisse, sed defixisse, ac proprio nati-
 uoq; colore expressas in ipsis legentium oculis collocas-
 se. res est amoris? amorem exprimit pedum vocumq;
 suauitate tam mellita, vt amorem nõ amanti videat-
 ur instillare. res est armorũ? tempestatis? sanguinis?
 ira? odij? verba conquirat tam dura, pedes tam horri-
 dos, vt legentium & audientium pectoribus horribi-
 lem quendam terrorem videatur iniekturus. tempo-
 ris deinde velocitatem daëtilorum allapsu concitato,
 Deus bone, quàm exprimit decorè? sed fugit interea,
 fugit irreparabile tempus. Contrà, vt ostenderet al-
 tum illud silentium, quo Graci in Troiam videban-
 tur irrepere potiùs quàm irrumpere, versum texuit
 reptantem spondai. Inuadunt urbem somno, vinoq;
 sepultam. Virgilio, vt Poëta tueretur personam, satis
 fuisset voces vinxisse numeris; vt Poëta summi tuere-
 tur, necesse fuit voces & numeros ex eloquentia pe-
 tere, qui in re inclusi, seu potiùs ex re fluentes, in ne-
 gotij vel tarditate subsisterent languidiùs, vel perni-
 citate currerent concitatiùs. Si pedibus, qui Poëseos
 videntur proprij, præscribat orator, vt pro re nata le-
 gantur optimi, libentur suauissimi; in figuris, in for-
 mis, in membris, in incisis, in affectibus quãtulus erit
 Poëta sine Oratoris ope? verba astringet pedibus, pe-
 des illigabit in certas leges, sed verba & pedes nec fi-
 guris illita, nec formis inclusa, nec coherencia mēbris,

nec

nec incisus interpuncta, nec affectuum permistione in-
 spersa efficiunt (dicam leuiter) vt non agnoscas Poë-
 tam, dum currit; quia non vides Oratorem, ad cuius
 normam currit. vnde irridendi sunt, non dico Poëta
 (conuenit enim Poëtis cum Oratoribus, vt hi ab illis
 pedes, illi ab his vitam hauriant & spiritum) sed alij,
 qui putant eloquentiam legere tantum verba, vt di-
 cat; cum legat propria verba, vt aptè dicat. quod pro-
 fectò tanti est, vt voces casu suas, nullaque artis præ-
 ceptione, putem esse peiores illis asinorum & bouum
 confusis clamoribus, indicia enim esse illas lætitiæ &
 doloris, hæc stultitiæ & stuporis. Siquidem cum ora-
 tio nuncia sit & interpretes animorum, tantamque
 ferat illa prudentiæ laudem, quantum illos aut referat
 proprietate aptius, aut nauitate exprimat elegantius,
 cogitationum oratio, lætarum mæsta, grauium disso-
 luta, concisarum longa, lætarum horrida, suauium
 amara, aut econtra amararum suauis, horridarum
 læta, longarum concisa, dissolutarum grauis, mæsta-
 rum læta, nonne iocularis videbitur, & stultitiæ mæ-
 daciique notis turpiter iniusta? quòd si mentes essemus
 segregatæ ab hac corporis concreione, facile possemus
 latere abditi in hæc interiora studia, nullo vsu sermo-
 nis, nulla communione linguæ, intenti penitusque defi-
 xi alter alterius in obtutu, mutuoque aspectu: verum
 cum simus in his compagibus ita inclusi, vt nec priua-
 tam nec publicam rem sine subsidio linguæ aut cala-
 mi possimus obire, homines non sumus, pecudes sumus.
 si quæ

si quas notiones animis conceperimus, illas vocibus,
 tanquam coloribus, aptè non exprimamus. cogitatio
 sit florida? orationem cur vis esse aridam? hac illius est
 interpres. cogitatio sit succulenta; orationem cur vis
 esse elumbè? hac illius est umbra. cogitatio sit vineta,
 orationem cur vis esse dissipatam? hac illius est ima-
 go. cogitatio sit longo circuitu perpetua; orationem
 cur vis esse membris, quasi pugiunculis, intercisam?
 hac illius est expressio. quid pergo? in rei perpetua in-
 tercisa expressione, rei vineta imagine dissipata, rei
 succulenta elumbi umbra, rei florida arida interpre-
 te tantam video deformitatem vel naturæ, vel artis,
 vel utriusque: ut mirer esse, aut qui eloquentiã dam-
 nent, tam stupidos; aut tam barbaros, qui eam omni
 studio & contentione non persequantur. quod negant
 Philosophi, posse fieri, ut vlla orationis vis celeres ani-
 mi nostri motus dicendo assequatur; id non tam de-
 trahit eloquentiæ, quàm premit nostram negligèn-
 tiam: qui cum non possimus, quod deberemus optimè,
 nolumus, quod possumus, bene. Qui in Philosophiæ
 intima peruoluatione versati sunt, cognoscunt, quod
 tritum est, quod verum est, animum nostrum intel-
 ligendo fieri omnia; & quod omnia sibi imprimat, &
 quod exprimat. verùm cum imprimendo res concipi-
 piatur, edatur exprimendo; quantò est perfectius rem-
 edi quàm concipi, tantò veriùs animus exprimendo
 quàm imprimendo fit res. hinc est, quod Philosophi
 vocarint impressionem illam conceptum, expressio-
 nem

nem vel partum, quòd facultas intelligens nibilea
 possit parere præstantius; vel locutionem, quòd omnia
 referat ea perfectione, qua sunt vel facta ab arte, vel
 facta à natura. ex qua re colligitur, non solùm quàm
 præstans locutionis vis est, quæ intelligentiæ vltima
 & summa vis est; sed etiam quàm insignis est peruer-
 sitas eorum, qui quàm locutionis viua veram fun-
 ctionem non possunt obire per corporis contagionem,
 eius aliquam vmbra in eloquentia nolunt retine-
 re. nam etsi locutio nostra propter labem corpoream
 instrumentorũ, quæ nihil cum mente habent agna-
 ti, non posset locutionis illius, quæ ex mente est, vim,
 nauitatem, naturam omninò representare: eloquen-
 tia tamen inuenit Odes, Hymnos, Comœdias, Trage-
 dias, Eglogas, Idyllia, & in his paria, contraria, simi-
 lia, dissoluta, similiter cadentia, notationes, effictio-
 nes, prosopopœias, interrogationes, enumerationes, re-
 petitiones, milleque delicias; quibus fit, vt quem ad-
 modũ mens est omnia exprimendo, sic oratio videat-
 ur omnia depingendo: atque ita videatur, vt sit sen-
 sorum etiam, quæ intus sunt, interpretes, vera, sed vmb-
 ratilis; externa, sed viua. quod vnum etsi tantum
 habeat momentum, vt omnes facile possit in eloquen-
 tia studium pellicere; tamen hoc est palmarium, quod
 Orator suis inumbrationibus eam voluptatis illece-
 bram interspergat, vt quarum rerum effigies oderi-
 mus in natura, earũ vmbra in eloquentia amemus,
 horremus omnes ad mortis nomen, mortem tamen

Orator & vultus pallore ita interlinat, & unguium
 vibicibus ita spargit, & oculorum depressione ita in-
 format, & labiorum sanie ita depingit, & quodam
 totius corporis squallore ita exprimit, ut nullius cer-
 tē vitam videamus maiori cum voluptate florentem,
 quā alicuius mortē illo Oratoris penicillo effictam.
 suspiria sunt doloris, suspiria tamen Orator dum ex-
 primit, membrorum interpunctio, & figurarum
 quodam quasi tripudio ita intercidit media, ut maio-
 rem voluptatem percipiamus ex Pyrami & Thybes
 suspiriis apud Ovidium, quā ex omnium triumpho-
 rum omni latitia. lachrymas, dolores, iras, odia, alios-
 que huius generis motus turbidiores refugimus, qui-
 cumq; sumus creti ex hac natura coagmentatione: la-
 chrymas tamen, dolorem, iram, odia, aliosq; motus ea
 vel arte inserit, vel dulcedine instillat Orator, ut la-
 chrymari, dolere, irasci, odisse, aliosq; motibus, quos in-
 urit Orator, concitari, putemus serio letari. unde cum
 tragici plus habeant artis quā Comici, Virgilius plus
 elegantium nervorum quā Martialis, duo viri di-
 uina penē mente pręditi fatebatur ingenuē, malle se
 cum illis flere, quā cum istis ridere. quod ipse de me
 testarer, quoties lego in Virgilio Didonē desperatione
 fractam, Annam mulcentem, nisi mallem Virgilij pa-
 ginas esse indices mei lati doloris, quā hos parietes
 mollicule cuiusdā nature testes, sed quicquid sit, quo-
 ties lego Didonem, toties fatendum est mihi fluere la-
 chrymas vbertim, id est, vinci meam naturā ab arte,

atque ita vinci, ut dulcius mihi sit sic vinci ab arte,
 quàm vincere cum natura. ô miram rationem, nec
 trahi est nostræ voluntatis, nec cogi nostræ natura,
 sit tamen vi orationis siue impressa ab arte, siue à Deo
 insculpta, ut ab eloquente trahamur libentes, cogamur
 non inuiti. si eliciat lachrymas, fluunt suaviter;
 si furorem iniiciat, concipitur facile; si iræ & odij sa-
 ces subiiciat, aluntur iucunde; denique in mentis no-
 stræ motionibus tamque fluctibus concitandis, quis-
 quid conatur, in conatu est facilitas; quicquid facit,
 in facto est voluptas. ô miram rationem, illa (Aud.) si-
 lere legationes, frigere pulpita, sordere rostra, scholas
 putere, dissui humanæ societatis communionem, ac
 penitus sine eloquentia discindi, explicarem ut pla-
 cerent singula, nisi nihil statueram hodie adferre ex
 triuiis illis & circulis haustum. quanquam quid qua-
 ritis amplius? audiuiſtis eloquentiam vindicem, re-
 stituit artes; audiuiſtis generosam, pugnat sola; au-
 diuiſtis felicem, vincit semper; audiuiſtis magistram,
 informat Poësim; audiuiſtis decoram, ad normam
 fingit singula; audiuiſtis summam, arte fit omnia;
 audiuiſtis affectuum nostræq; voluntatis dominam,
 quid quaritis amplius? si id expecteris, ut addam esse
 Theologiæ magistram, repeto alius, Ecclesiæ est ma-
 ter, nam præterquam quod in donis, quæ fluunt è ce-
 lo, numeretur lingua; Deus Spiritus sancti complica-
 tam notionem figuravit in linguis: ut intelligatur
 Deum Ecclesiæ suæ illam legē descripsisse perpetuam.

vt lingua tamque lacte foueatur tenella, lingua tamque pabulo confirmetur grandiuscula. Quare eloquentia amorem, quasi quendam igniculum, in vestris hodie animis excitarem, nisi è dignitate eloquentia putarem non esse, vel tam pulchræ virgini ambire procos, vel tam potenti dominæ affectatores conciliare. id tantum moneo, nec Iurisconsultum, Reipublicæ nec Theologum Ecclesiæ clauum tenuisse cum laude sine eloquentiæ ornamento: semperq; fuisse gloriosius sedere ad rostra cum Accurtiis, stare ad exedras cum Ambrosiis; quàm cum Baldis & Scotis, in angulis, quasi gurgustis, perpetuo habitare. Dixi.

ORATIO SECVNDA

HABITA INGOLSTADII.

In qua studiorum rectè persequendorum notio est mentibus nostris accepta & informata à natura, eã (viri Ingolstad.) rectè & ordine persequeremur: illa hodie partes in scholis non essent impositæ Professoribus, vt hanc notionis flammam latentem, ac penitus inclusam, rationis & orationis, quasi chilibis & silicis, conflictatione ex animis adolescentum elicerent, verùm cum vix rationis in plerisque adolescentibus, vel consuetudinis peruersa, vel natura corrupta vitii, quasi cineribus, obruta sit & penè sepul-

ra, vt rectorum disciplinarum fructus nolint libere
 & decerpere, nisi sint, qui illis illas condiant quodam
 eloquentiae quasi sale: eò iam trudemur angustiarum
 miselli Professores, vt cum deberemus docere, cogamur
 dicere; idq; saepe tam infelicitè, vt qui possumus for-
 tasse tueri personas Doctorum in nostris exedris, in
 alienis Oratorum pulueribus debeamus tentare for-
 tunam, & obsceni putiduliq; Rhetoris notam sapif-
 simè subire. hac siue sit infelicitas docentium, siue di-
 scientium imprudentia, hoc tempore non quero; illud
 tantum queror, peruersitate consuetudinis iam fa-
 ctum, vt disciplinas, quas profitemur, velint laudari
 singuli, laudatas vel leuissimè inspiciant, vel pro sua
 contemnant. eloquentiam leuerunt luminibus, artu
 Pirpinianus, ingenij Muretus tam egregie; vt quoties
 lego Pirpinianum, quoties audio Muretum, toties
 mirer in humanis naturis diuinam eloquentiam: hac
 tamen talium virorum tanta diuinitas non effecit, vt
 extra paucos non sordidi ingenij viros vlli eloquen-
 tia sectentur studium, nisi qui ex eloquentia spera-
 rint fructum. satis laudata est Iurisprudencia, qua à
 Cuiacio & Alciato fuit laudata, viris, quos suis non
 riuulis asperserunt schola, sed fontibus persuderunt
 ipsa Muse; grauisissimi tamen hi viri grauisimis con-
 queruntur verbis, sed dicendo consecutos, vt rectam
 Iuri discendi viam magnorum virorum notatam po-
 tius, quam tritam vestigiis per paucis ingrederetur. si
 tanti viri eum solum sua dictionis tulerint fructum.

ut dixisse pœnituerit: non est, cur miremini, si præ me
 feram hodie, nihil me in reliqua vita fecisse agrius,
 quàm ut, nulla aut certè pertenui fructus spe obiectas
 vobis hodie moralis Philosophia aliquã effigiem meo
 penicillo in umbrem, nam in nulla spe fructus, quæ po-
 test esse cuiquam illecebra dicendi, nisi homini aut o-
 stentatori ingenij, aut contemptori temporis? tamen
 ut faciam non tam meæ voluntati satis, quàm officio;
 moralis Philosophia quàm multas habeat laudes, &
 in omnes vitæ humanæ partes quàm latè fusas, vno
 aut altero verbo perstringam: ita tamen, ut in hac
 verborum compressione facile videatis, non aliam pe-
 nè ob causam, aut Theologis sordere pulpita, aut Iu-
 rificòsultis putere tribunalia, quàm quòd in illa theo-
 logastri, in hæc leguleij inuolent, nulla aut certè le-
 uissima moralis Philosophiæ cognitionis tincti & in-
 fecti, verùm ne quis fortè arbitretur me peruagato
 Rhetorum more debere rogare, ut patientiam huc &
 attentionem afferatis, is velim intelligat, me nolle ro-
 gare: quin potius quadam quasi Cyrcea potione ita
 hodie ex Oratore factum Philosophum, ut tam pos-
 sim esse generosè contemptor, si difficiles contemnatis
 fructuosa docentem: quàm vellem esse officiosè gratus,
 si patientes audiatis breuiter dicentem.

Magna est (viri Ingolst.) diuinæ prouidentia vis
 in administratione istius machinæ, magna & ad-
 mirabilis, nam quamcunque ætatem animis & ocu-
 lis obiuerimus, vitio probitatem, vitioso probum, Ne-

roni Senecam, heresi religionem, heretico religiosam,
 Manichæo Augustinum, ignorantia scientiam, igno-
 ranti scientem, Aristippo Aristotelem, quasi aggerem
 aggeri, aut verius clauum clauo videbimus eo artifi-
 cio obiectum, vt satis liqueat maiorem semper addi-
 tam, & scientiæ lucem ab ignorantia, & religioni
 neruum ab heresi, & probitati existimationem a vi-
 tio, quàm si aut Aristoteles sine Aristippo, aut Augu-
 stinus sine Manichæo, aut sine Nerone florisset Sene-
 ca. hinc est, vt ex vitio, heresi, ignorantia, quasi agris
 benè occatis, maxima semper enascatur religionis, do-
 ctrina, scientiæ seges; nec probitas vnque niteat pul-
 chrius, quàm cum infecta; nec floreat religio vberius,
 quàm cum obtrita; nec scientia fundatur latius, quàm
 cum fuerit contempta. sed vt secernam, quæ sunt a ne-
 gotio nostro aliena, non narrabo iam religionem in
 multa heresi purissimam, nec probitatem in summa
 impuritate integerrimam; vnã tantùm narrabo
 moralem Philosophiam in insigni contemptione flo-
 ventissimam. nam quo primùm tempore heresis sui
 amore adhuc ceca & stulta cœpit cantillare mundo,
 Euangelium, Scripturas, Epistolas Pauli, & in Euan-
 gelio Metaphisicam, in Scripturis Phisicam, in Epi-
 stolis Pauli moralem Philosophiam: ita tota Philoso-
 phia abierat in ventum, vt gratia videretur niti su-
 mo, non natura; & natura vi videretur perfecta, si
 gratiæ neruus esset incisus. at postquam viderant ex
 hac Philosophiæ contemptione secutam fuisse scdam
 quan-

*quandam totius eruditionis labem, & pro Epistolis
 Pauli Ouidij elegias, pro Scriptura Terentium, pro E-
 uangelio Tibullum, pro Philosophis Grammaticos, pro
 Theologis Poëtulas, deniq; pro solida doctrina erudi-
 tionem pueriliter tenuē irrepsisse in scholas: pruden-
 tes scilicet Prophetæ rem tanti ponderis mentientes
 euentu, eò tandem veniunt, vt quã antè Philosophi-
 am mali prætores fixerant sententiis, eam ipso vesti-
 gio quasi boni facti dictatores varia laude, tanquam
 emblemate vermiculato, ornent & illustrent. ô quàm
 pulchrum est ad laudem insanire, si hoc sit sapere? sed
 ne puteris eos omnino insanire, qui sic sapiebant, Phy-
 sicam & Metaphysicam ingenij humani, vt ego puto,
 diuinas dotes, vt ipsi loquebãtur, sædas labes secerne-
 bant: totiq; totam moralem Philosophiam ita effere-
 bant ludibus, ita excolebant studiis; vt mirer aut
 sædos Monachos potuisse tam eleganter, aut maleuo-
 los apostatas voluisse tam sincere. quid censetis Ingol-
 stadienses? non satis illis fuit hanc morũ Philosophi-
 am appellare cum Cicerone expultricem vitiorũ, vo-
 lebant esse satricem virtutum; aut cum Quintiliano
 actionum magistram, volebant esse affectionum do-
 minam; aut cum Varrone naturæ ornamentum, vo-
 lebant esse gratiæ fundamentum; aut cum Arnobio
 florem diuinitatis, volebant esse ipsam diuinitatem:
 volebant volebant eam esse Reipub. formam, animi
 animam, Theologiæ manum, fontem Iurisperdentiæ.
 nobis antè videbantur non tam aspersi leporibus, quã
 6 5 inusti*

iniusti orationis cincinnis, Tibullus, quod suam Cyn-
 thiam vocarit nitedulam; Catullus, quod suam Cre-
 tam luserit politulam. sed Tibulli iam & Catulli le-
 pores vincuntur à Martyribus & Melanchthonibus,
 qui hanc morum poliendorum disciplinam, quam
 antea deformarunt quasi scdam, iam veluti nouam
 Cynthiam, nouam Cretam appellant gemmulam ter-
 ra, stellulam coeli. nec hac dico, quod multum laudis
 putem posse ad nostram Philosophiam accedere ex his
 non tam ingenuis viris, quam solutis scopis (nisi id
 sit ornamentum, creuisse huic Philosophiae salutem ex
 inimicis eius) sed vt videatis, barbari & efferati in-
 genij homines, quam verè & pulchrè laudant, cum
 verè & pulchrè amant. quippè illas omnes laudes
 non oratorie esse ab illis fictas ad Philosophiae vul-
 tum fuco meretricio & pigmento oblinendum, sed
 ex ipsa natura vel fluxisse tanquam riuulos, vel ef-
 floruisse tanquam rosas facile videbitis. si mecum pa-
 rumper videritis Iurisprudentiae firmamenta, Theo-
 logiae ornamenta. estne quæso aliquid aut Iuriscon-
 sulti, quod stet firmiter; aut Theologi, quod nitet
 pulchrè? da illud firmum, quod Iurisconsulto fiat;
 da hoc pulchrum, quod nitet Theologo, & ostendo
 clarissime hoc, illud, huic, illi, stare, nitere mora-
 lis Philosophiae neruo, colore. de Iurisprudentia po-
 stea, in Theologia quid sumo primum, quid ser-
 uo vltimum? primum, vltimum, omnia, singula ex
 nostro (Ingolst.) sunt fonte, vt in nullo ordine pul-
 cher-

cherrimum videar seruaturus ordinem. tamen prin-
 cipium disputationis tanquam bonus architectus da-
 tam à principe & quasi architecto rerum. Deus est.
 credunt Theologi. probant nostri tam pulchrè, vt Ter-
 tullianus in suis præscriptionibus malit esse Ethnicis
 Plato, dum probat; quàm Moyses Christianis, dum
 credit. quia hoc ipsum, credere, etsi certum sit, quia
 è cælo; tamen cum illi, quorum mentibus diuina ad-
 huc lux non affulsit, velint rationes è terra, quasi
 sentina, hauriri: has Theologi partes, non potiores,
 sed clariores relinquunt nostræ scholæ Philosophis.
 relinquunt, relinquunt nostræ scholæ Philosophis, vt
 probent, Iamplico, à varietate rerum; Plotino, ab
 administratione mundi; Tyrio, ab ordine; Cicero-
 ni, à pulchritudine; Platoni, à gradibus natura-
 rum; aliis ab aliis rationibus, esse quendam istius fa-
 bricæ molitorem, magnum, quia res magnas; cer-
 tum, quia lege certa gubernat & procurat. at quo-
 modo à varietate rerum? mundus ex multis vnus
 pulchrè pellucet, ideo est pictor, qui eum, quasi ta-
 bulam, his rerum coloribus distinxerit. quomodo
 ab administratione? mundus ex paruis magnus rectè
 regitur, ideo est princeps, qui eum, quasi Rempu-
 blicam coërcet ea lege, vt & magna paruis vim, &
 parua magnis tribuant decorem. quomodo ab ordine?
 mundus ex naturis inconstantibus coheret constans,
 ideo est moderator, qui eum, quasi aquam, inclu-
 dit regionibus, ne effluat; ponit quæ ordinis quandam
 legem

legem rebus tam inconstantibus, ne diffuant; quam constantibus, ut contineant. quomodo à pulchritudine mundus ex sordidis est splendidus, ideo est architectus, qui pulchra sordidis, quadrata rotundis, diuersa diuersis, omnia omnibus aptè implicat, & ex diuersis consensionem, ex sordidis elicuerit pulchritudinem, quomodo ex naturarum gradibus? mundus est ex multis vnus, ex inconstantibus constans, ex paruis magnus, ex sordidis splendidus, ergò habet auctoritatem, vnum, qui multis vinculum; constantem, qui inconstantibus firmitatem; magnum, qui paruis vim splendidum, qui sordidis pulchritudinem, quasi particulas quasdam ex natura sua delibatas distribuerit & disperferit. quomodo à reliquis rationibus? omnes non persequor, satis sit persequi summas, præsertim properanti eò, vnde non debet orationis meae cursus à minutulis illis & infimis obicibus auerti. in vnus Philosophiæ umbra est Deus verus, non vmbra-tilis; numquid hic etiam vnus, an plures? vnus Iamblico, vnus Plotino, vnus Epicteto, vnus Trismegisto, vnus Socrati, denique reliquis nostræ notæ Philosophi si vllus, vnus; & ita singulis vnus, ut in illarum rationibus, quasi speculis, Ethnici videant, non credant vnum. Iamblicus illigat in hanc formam; ut ex eo quod non est, facias id quod est, requiritur potestas infinita, & in omnes partes interminata (nam id quod est, ab eo, quod est, distat infinitis partibus) at duæ potestates infinitæ non possunt esse, & quia vna
alio-

alteram includet cancellis, & quia quantum addi
 huic, tantum decerpes de illa. *o* pondus non est hoc,
 probare (Audito.) est euincere. *neruosius* Plotinus.
sparguntur ex vna radice multi rami, ex vno sole mul-
ti radij, ex vno cerebro multi nerui, ex vno corde
multae arteriae, ex vno mari multa flumina, ex vno
animo multae functiones. quid pergo? oraculum est.
omnia multa fluere ex vno, vt vel hac multa in mun-
do loquantur vnū Deum, vel non vnus Deus in mun-
do loquatur nullum ordinem. o solem. quis in hac lu-
ce caecutiat Ethnicus? clariūs Epicūetus ad Arrianum.
oportet vt omnia principia quasi conuerso orbe rede-
ant ad vnum principium, omnia pulchra ad vnum
pulchrum, omnia vera ad vnum verum, omnia bo-
na ad vnum bonum, omnia diuina ad vnum Deum,
omnia vna ad vnum ter vnum. nam vnitas, princi-
pium, bonum, verum, Deus, eadem sunt, vnum sunt.
o stuporem. verba hac sonant Euangelium, non Phi-
losofiam moralem. diuiniūs Trismegistus, qui dum
deriuat omnia ex mundo in Deum, ex Deo in mun-
dum, dum colligit ex effectis facultatem, ex ordine
diuinitatem, ex multitudine vnitatem, hunc archi-
tectum appellat mundi patrem, principem, gloriam,
naturam, finem, necessitatem, actionem omnis facul-
tatis, facultatem omnis actionis, solum sanctum, so-
lum non natum, solum in quo sola aeternitas, solum
per quem solus mundus, soli totum, toti solum, exper-
tem nominis, meliorem omni nomine. o diuinitatem.

in

in tuo, Trismegiste, non tam ore videtur habitare
 Plato, quam in pectore Paulus. quid Socrates? non
 satis illi fuit verbo fateri vnum Deum, volebat consi-
 gnare suo sanguine. etiamne moralis Philosophia e-
 dit nobis Martyres? ignosce, Christe, ignosce, si mens
 mea hodie defixa rerum occultarum stupore transi-
 liat suas lineas, & quod nimium tribuit nature, id
 totum detrahbat gratia. nam penè exciderat, Socra-
 tem esse Martyrem nature & Philosophia, quod so-
 lum est privilegium Euangelij & gratia. sed contine-
 bo hanc execrationis vocem, & (vt sic loquar) blasphe-
 miam ad reconditiora nostra Philosophia mysteria,
 nam in hac nihil est videre Deum vnum, videbimus
 trinum. Trismegisti verba loquuntur nobis Deum
 modo tam diuerso, vt trinum; ratione tam vincula,
 vt clarè videamus vnum: & trinum vnum non facta
 prodigij specie, sed vnum trinum ad Theologi perfecti
 veram normam. Deus (inquit) mens, vir quasi & sa-
 mina edit verbum, quod etiam verbum est mens ar-
 chitectrix omnium rerum, & huius verbi subsidio al-
 lium dein' profert, qui est Deus flammans, & ipsius
 Spiritus ipsa diuinitas. omnia hinc nostra sunt, siue sen-
 sum statera Theologi, siue verba trutina examinemus
 Philosophi. Deus edit, in Deo video Patrem; Deus edit
 Verbum, in Verbo mirox Filium; Deus & Verbum a-
 dunt Deum flammantem, in Deo flammante veneror
 Spiritum sanctum. mens edit mentem, nunquid vi-
 deris audire illud, lumen ex lumine? mens edit, adere

est Patris, mens edita est architectrix, architectarè
 est Filij; mens vtriusq; conceptu quasi sata flammam,
 flammare est Spiritus sancti. quis Petrus potuit e-
 uoluere notionem aut obscuram clariùs, aut inclu-
 sam enucleatiùs, aut implicitam distinctiùs? has si
 quis (Audito.) velit notas appellare Euangelij, nõ re-
 pugno, modò id largiatur illas etiam gemmas esse no-
 stræ Philosophiæ. Cyrillus Platonicus volabat altiùs,
 qui vnã Dei essentiam dicebat tres ex se fundere
 subsistentias, vt ex prima Deus sit primus, qui est i-
 p̄sa bonitas; ex altera alter, qui est istius molitio-
 nis fabricator; ex tertia tertius, qui est animus mun-
 di. hactenus purissimè ad normam Ecclesiæ, verùm
 cum postea rerum rationes, quasi habenas his tri-
 bus Diis (subsistentias singulas singulos appellabant
 Deos Platonici) ita committeret, vt primas pri-
 mum, secundas secundum, tertias tertium Deum te-
 nere velit, aspersit Arriani sinu labem. nam ita om-
 nes sunt simul, si spectes tempus; ita omnes pares, si
 diuinitatem: vt in illis prima, secunda, tertia nõ ha-
 beant locum. sed huic morbo nõ est necesse, cur quæra-
 mus Augustinum Medicum; ex nostra schola duo sunt
 Esculapj, Plotinus & Macrobius, qui vno exem-
 plo solis, quasi salutari herba, medicinam facile fa-
 ciant. Sol fundit ex se radios, radj & sol fundunt
 lucem hanc, quæ supra subterq; per omnes partes in-
 tenta est; eo ordine, vt præeant siue radj & sol lucem,
 siue sol radios, non tam temporis ratione, quã mentis
 rela-

relatione pulcherrimum exemplum, in quo, quasi vera viuaq; Dei trini expressione, si triumphet Augustinus contra Arrianos, est certè cur triumphus huius partem maximam deriuet in nostram scholam, cuius magistri Plotini, & Macrobij eam quasi aggerem tam pulchrè inuenerunt Catholicis defendendis, quàm Augustini & Ambrosij rectè adhibuerunt, quasi machinam euertendis hæreticis. quid dicam de creatione in creatione Mercurius est Moyses; ita affabrè pingit cælum, solum, & quicquid vel illius complexu, vel huius coërcetur sinu, non ficta ex materie, sed fluentia ex Dei infinita vi. quid de prouidentia? Iamblicus ita narrat in malis esse bonum, in morbis esse sanitatem, in venenis esse medicinam, deniq; in omnibus & singulis rebus esse quandam naturæ principis, quasi glutini, coherentiam, vt vix statuam, mirèrne magis in Iamblico Paulum pulchrè philosophantem, an in Paulo Iamblicum purè theologantem. loquitur de flamma exurentem labeculas hæretes in mortuis, Plato, tanquam de purgatorio Augustinus; loquitur de natura humana flore quasi decerpto Plotinus, tanquam de peccato originis Dionysius; loquitur de summo bono Seneca, tanquam de vsura diuina felicitatis Cyprianus; loquitur de signis Macrobius, tanquam de Sacramentis Anselmus; loquitur de dicationibus Tyrius, tanquam de Ecclesiis Ambrosius. dabunt mihi hodie Tulliani veniam, si relationem, creationem, Sacramenta, peccatum originis vsurpem, nõ quod igno-

rem

rem mutuam consecutionem, molitionem rerum ex
 nihilo, symbola sacra, labem Adami, aliasque hu-
 ius generis Tullianas formulas: sed quod putem elo-
 quentia puritatem positam non in vnus aut alte-
 rius vnus aut alteris formulis, sed in toto orationis
 corpore, luminibus, quasi oculis, pulchrè conformato.
 quanquam ineptus sum, qui excusem de verbis in per-
 tractatione illarum rerum, quæ offusa vndique cali-
 gine dicuntur elegantissimè, si dicuntur clarè, pergo
 ideo in nostris mysteriis. illa Theologorum notiones
 de summo bono, de fine humanarum actionum, de
 vna religione, de falsorum Deorum cultu, de animi
 immortalitate, de aliis denique rebus, quæ natura
 potius nituntur quàm gratia, sunt (Audito.) myste-
 ria, & mysteria, quia nostra. nam Theologi, qui Phy-
 sici tantùm & Metaphysicis imbuti hæc attingunt,
 subtilem quandam habent & exquisitam dictionem,
 sed membris concisis elumbem, & perpetua quadam
 macie ita squalentem, vt vix aut intelligas, quid di-
 cant; aut dicas, quid intelligant: cum contra qui mo-
 ralis Philosophia præceptionibus sunt perpoliti, pul-
 cherrimas notiones hauriant ex intima natura, eas-
 que in quoddam quasi artis quadrum redigant, vt
 res paruas si tractent, parua mysteriorum; si magnas,
 magna speciem habeant miraculorum. non ludo. in-
 spicite Scotum, inspiciate Occhamum, inspiciate Hal-
 lensem purè Physicos. Phi soetent. inspiciate Arnobium,
 inspiciate Augustinum, inspiciate Tertullianum, verè
 d mora-

d

mora-

morales. *o Veneres.* quanquam male colligo Arno-
 bios, Augustinos, Tertullianos, cum natio Theologo-
 rum quicquid habet exquisitarum conceptionum, id
 ex Iamblico, ex Plotino, ex Aristotele, ex nostris de-
 nique Philosophis hauserit. Theodoretus est medicina
 affectionibus, medicina haec promitur ex nostra apo-
 theca; Cyrillus sal est insipidis, sal hic ex nostro hau-
 ritur fonte; Clemens Alexandrinus diuina quasi vir-
 gula est errantibus, haec virgula excinditur ex nostra
 arbore. reliquos lege Theologos, quos vel doctrina vel
 eloquentia posuit in numero, si tollas ex illis Plato-
 nem & Aristotelem, tolles cincinnos, tolles lepores,
 tolles veneres, tolles delicias, & quicquid habet oratio
 admirabile. nam firmamenta illis sunt ex sacris, or-
 namenta ex nostris literis. non dico res, tango tan-
 tum rerum capita, ita tamen tango, ut videar dixisse.
 Philosophiam moralem esse Theologiae florem. au-
 dite de Iurisprudencia. non necesse hic est (Auditores)
 aut oratione colligere omnia, aut animo repetere vi-
 tima, cum sit & certum, & clarum. Iurisprudenciam
 esse filiam aureolam, & Philosophiae moralis partem
 quasi quendam Iunonium. nam cum Iurisprudencia
 omnia sua decreta & effata exigat ad normam
 legis naturalis, & moralis Philosophia nihil aliud
 sit, quam lex incisa & consignata in mentibus no-
 stris, conficitur certe Iurisprudenciam. siue mediocri-
 tatis ponat legem voluntati sequenti rationis filium,
 siue appetitioni furenter extra gyrum exultanti pe-
 gat

gat fines, ex nostra semper Philosophia, quasi matris, gremio haurire. hinc est, ut Ethicus & Iurisconsultus eodem se referant; dum quas de virtutibus & vitiis notiones vniuersas in doctrinae formam includit Ethicus, illas Iurisconsultus locorum, temporum, negotiorum, personarum regionibus & cancellis percommode ad usum includit & circumscribit. Ethicus praescribit, scelus vindicandum; Iurisconsultus hanc regulam ad certam poenam reuocat. Ethicus ponit legem, ut parentes curent filios; Iurisconsultus multat, qui filij non vult esse curator. Ethicus iustitiam commutantem ponit mediam inter lucrum & damnum; Iurisconsultus ex hoc notionis fonte conventiones iustas, mutuum, commodatum, depositum, pignus, emptionem, venditionem, locationem, conductionem, tanquam riuulos deducit. Ethicus edisserit, summum ius esse summam iniuriam; Iurisconsultus ad huius praecipi normam temperat legem, ne sanguine pietur mors, quam amico infers inuitus. Ethicus docet, aequitatem non esse contrariam iuri, sed iure meliorem, dum quod tacet ius, aequitas loquitur; Iurisconsultus hinc colligit, nihil facere contra legem non occidendi, qui maiestatis violari poenam irrogat securis. porro ut ex multis pauca delibem, quae sunt per totum Iuris corpus dissecta & fusae, ea si conferas cum moralis Philosophiae praecptionibus; videbis clare Philosophiam (quae morum profitetur conformationem) esse quandam quasi naturae thesim.

& huius theses Iurisperdentiam esse hypothefim, in
 quam fententiam videtur iuiffe pedibus Vlpianus,
 dum l. Ius ciuile. ff. de iuft. & iure. poft pulchram de
 iure ciuili difputationem vberi filo pertexam, tan-
 dem ftatuit Ius ciuile nihil aliud eſſe, quam Iuris na-
 turalis, id eſt, moralis Philoſophiæ quandam mode-
 rationem. ſi vellem hodiè eſſe potiùs Orator, quam
 Philoſophus, oratione ex intimo artificio petita de-
 clararem, quicquid Iuriſconſulti de iure & iuſtitia,
 de pœnis & præmiis, de dolo & candore, de voluntario
 & inuito, de virtute & vitio, de cæteris denique hu-
 ius generis rebus ftatuunt certum, aut incertum dif-
 ceptant, id totum ex noſtra Philoſophia vel tanquam
 Apotheca promptum, vel haufum tanquam fon-
 te. verùm cum verfer in illo ftadio, quod perangu-
 ſtis incluſum regionibus non ſinit orationem, velu-
 ti equum, excurrere liberè, & ad metam præſinito
 redire; contineor quaſi contractis habenis intra cir-
 cum, vt in his & ſtadij & temporis anguſtijs pluri-
 mùm videar dixiſſe, ſi, quod dicit Balduinus, addam
 nullum vnquam fuiſſe aut elegantis ingenij, aut ma-
 gnæ notæ Iuriſconſultum, qui Iuris ſtudio non ad-
 iunxerit vel moralis Philoſophiæ neruos, vel polirio-
 ris literaturæ concinnos. audiui puer à Boëtio Eppo-
 ne, magno certè Iuris & hiftoriæ antiſtete, Cui-
 cium, ſi quid ſupra reliquos fuiſſet, id per Ariſtolelem
 fuiſſe; nec vnquam fore, vt vllus aut ſit, aut videatur
 Cuiacius, qui in diſciplinis Ethnicis, ipſis Iuris com-
 muniſ

munis notis & insignibus, penitus non fuerit contri-
 tus. non mirum (Audito.) si moralis Philosophia pa-
 riat nobis Cuiacios, cum huius Philosophia pertracta-
 tio Aristotelem alium nobis perpolierit, quam qui fu-
 erat in reliquis disciplinis. in Metaphysica ponit Ari-
 stoteles providentiam, sed quæ angustius circumscri-
 pta Deo aspergit labem: in Ethicis ad Eudemium de
 providentia ita explicat omnia, ut nulla causa sit,
 cur quisquis post Aristotelem in hac re Clementes aut
 Arnobios desideret Magistros. in Physicis ita statuit
 de animo immortalis, ut videatur hærere; in Ethicis
 ita hærere, ut videatur statuere. ac ut vna compre-
 hensione definiam omnia, Aristoteles in Physicis est
 homo, in Ethicis est Deus. quæ causa est, cur quidam
 exquisiti ingenij Italus, admiratus illas præceptio-
 nes de Ethicis, Politicis, Oeconomicis, quas scripsit
 Aristoteles puras, integras, & nulla externi erro-
 ris infectas labecula, semper in omni sermone du-
 bitarit in illis scribendis plusne haberet Iurisconsul-
 ti, an Sacerdotis; plus Sacerdotis, an Prophetæ; plus
 Prophetæ, an Dei. quid pergo? reliqua ornamen-
 ta, quæ ex hac Philosophia deriuantur, vel ad Ora-
 torem, dum affectiones concitat, sedat; vel ad ma-
 gistratum, dum populum regit, dirigit; vel ad reli-
 quos, dum vitæ rationes conformant, confirmant,
 si persequerer, non deesset (Audir.) oratio, deessent
 latera, quibus exclamarem, ô Deam Philosophiam.
 sed in Iurisprudencia & Theologia vidistis satis pul-
 chram

chram Deam. vidisti Deam? colite. vidisti pulchram? amate. Dixi.

ORATIO TERTIA

HABITA INGOLSTADII.

QUOD solent (Ingolstadienses) Reipub. gerenda gnari gnariq; artifices, ut quæ res spem salutis certissimam, ac ipsam nonnunquam salutem secum afferunt, eas timeant ac diffidenter attingant, quia latent: id faciunt omnes poliendæ & tudendæ lingua magistri, quoties reuocantur ad hos carceres, ad hæc theatra. nam etsi hanc gloriam horum theatrorum aucupentur penè omnes, quod excitata illa sunt, & proposita oculis omnium: tamen cùm inter oculos omnium plerique sint inflexi, ut pleraque inspiciant inflexa; lippi multi, ut acie vix definiat remota; pauci sani, qui tueantur recta; nulli integri, qui acutius non videant, quæ tegimus mala, quam quæ aperimus bona: fit, ut Oratores horum subselliorum fugiant nonnumq; gloriam certam, quia ingeniorum, tanque oculorum, timent iudicium varium. amavit Demosthenes susurrum ac populi digitum in se intentum, & quidam amaret virtutis præmium? timuit tamen Æschinus, reliquorumq; è schola politorum iudicium, &

& quidni timeret superbiae poenam? rumuscus ille
 collectus ex populi sermone, suauitate quadam sua
 inuitasset sapius & elicuisset Ciceronem ad rostra, ni-
 si facta rationum summa, cogitasset, quàm periculose
 diceret, qui coram Brutis & Camillis diceret. est (Au-
 ditores) est in magnorum virorum non solum iudi-
 cii, sed etiam oculis vis quadam diuina latenter im-
 plicita, quam cum antiquis Oratoribus timerem, to-
 tiq; hodie artubus exhorrerem, si, vt illi, ex his sub-
 sellis quærerem mea aut ignorantia tegenda velum,
 aut ambitioni fouenda segetem. verum cum hoc,
 quicquid in isto circo siue sudo siue algeo, referatur
 eò, non vt orner, sed vt ornem; non vt mihi libem
 eloquentia laudem, sed vt virtutis laudem deriuem
 in alium: tantum abest, vt Brutos & Camillos time-
 am auditores, vt potius in sinu gestiam Brutos mihi
 hodie & Camillos obrigisse auditores quid? quod sur-
 repo huc illius mandato, cuius nutui concedo omnia?
 quid? quod praesto id, quod omnes debemus Diis ma-
 nibus Kneringeri nostri? omnia (Auditores) quacun-
 que vel cogitatione vel oratione obo, faciunt mihi
 animos, vt dicam; nisi in tam frequenti pij Pontifi-
 ci laudatione nõ esset reliquum, quod dicam, nam si
 consecter virtutes, nimis multa sunt; si fortuna tan-
 gam laudes, nimis humiles sunt: in harum humili-
 tate, illarum magnitudine omnia trita, & multo-
 rum sermone penè putida efficiunt, vt videam potius
 qua dicam, quàm quo modo dicam. quare cum huius

difficultatis expedienda vna videatur & simplex via, vt pauca dicam; orationi mee eam hodie statuam legem, vt vnus tantum aut alterius virtutis coërcita cancellis, nos tanti patris filios potius excitet ad talia vitæ mortē, quàm illum tantillorum filiorum patrem ornet de tanta mortis vita. præclarum est filios vitam insistere notatam vestigio patris, præclarum; nisi præclariùs illud, sequi normam Pontificis homines sancti auios, mortui viuos, quorum vtrunq; contendam, vt commodè possitis, si attendatis; vt attendatis, rogat beata illa mēs Ægolphi nostri, qui exemplo & doctrina semper egit maximè, vt & suis esset mors recta viuus, & nobis esset vita sancta mortuus.

Mens humana quàm magna erroris culpa tenetur, quàmq; huius corporis vel graui pondere pressa, vel vana illecebra irretita nec perpendit, quæ sunt rationis; nec persequitur, quæ salutis: id si aliundè non constaret, hinc constaret liquidò, quòd quam in amari-ribus & deliciis habere deberemus mortem, illam horremus timidè; ac contra quam tanquam animi nostri pestem horrere deberemus vitam, eam persequimur auidè. imò non satis nobis est persequi hanc, fugere illam; nisi ad stultitiæ stuporisq; nostri insignem labem, vitam distinguamus gemmulis quasi matrem, mortem inuramus notis quasi nouercam. inspicite ortum nostrorum, inspicite obitum, in hoc atra vestii, lachrymæ, senium, squallor, cinis; in illo symphonia, restudo, risus, latitia, rosa, ornatu, quid quæso aliud sunt.

sunt, quàm maculae, quas aspergimus morti; quàm
 gemmulae, quas appingimus vitæ? ô tenebras, hoccinè
 est esse Christianum? meliùs pro sua virtute, grauiùs
 pro authoritate, pro spiritu prudentiùs Ecclesia ma-
 ter, quæ quod sanctis curriculum siue natura præscri-
 psit necessarium, vt decurratur; siue Tyrannis inter-
 cidit medium, ne decurratur: illud iam vel decursum
 vel intercisum non mortis nomine notat, sed vitæ
 laude ornat, atque ita ornat, vt qui dies ensem vide-
 runt aut Tyrannum Martyrum sanguine perlitum,
 eos non deformet obitus dedecore, sed insigniat nata-
 lis honore. Symphonia & testudo, quæ auditur in no-
 strorum ortu, in ortu sanctorum tacet, auditur in o-
 bitu; risus & letitia, quæ fluit in nostrorum ortu, in
 sanctorum ortu consistit, fluit in obitu; rosa & orna-
 tus, qui sternitur in nostrorum ortu, in sanctorum or-
 tu remouetur, sternitur in obitu: & sternitur, fluit,
 auditur, voce, consilio, manu Ecclesiæ, quæ quantum
 adfert perspicientiæ ad videndum, quid sit in nostro-
 rum vita miseriæ, tantum adfert subsidij ad expli-
 candum, quid sit in sanctorum morte triumphij, non
 sum tamen nescius, naturam parentem sensum cum
 animo tam arctè coniunxisse, huius functiones illius
 functionibus tam aptè implicuisse, partium omnium
 cum toto, & singularum inter se communionem tam
 suauem reddidisse, vt à sensu ad animum semper per-
 manet timor ne mors hanc huius compagis & fabri-
 ca descriptionem pulcherrimam, amicitiam suauissi-
 mam

mam soluat & dissuat: hunc, inquam, timorem esse
 non sum nescius, neque hunc timorem damno; quia
 peccati non est, naturæ est, ac Christi etiam fuit in il-
 la voce, transeat à me calix iste. illud tantum damno
 & reprehendo, quod mortem mortisq; memoriam sic
 horreamus, fugiamus, quasi in ea nihil esset nisi cinis,
 vermis, flamma, gelu, pœna, serpens. hoc non est esse
 Christi luce perfusum, sed tetro gentilium errore cir-
 cumfusum; hoc non est sperare resurrectionis gloriam,
 sed timere mortis nihilum. nam sic in morte pœna,
 sed pœna ad medicinam; sic gelu, serpens, flamma, sed
 gelu, serpens, flamma ad maculas animi eluendas; sic
 vermis, sed vermis ad gloriam; sic cinis, sed cinis ad
 resurrectionem, iuxta illud, seminatur mortale, &
 resurgit immortale. mortale est, quod damus, immor-
 tale est, quod recipimus, sed per mortem recipimus,
 miserum est, quod perdimus, beatum est, quod inue-
 nimus, sed per mortem inuenimus; sordidum est, quod
 relinquimus, gloriosum est, quod assequimur, sed per
 mortem assequimur; mors est, quam exuimus, vi-
 ra est, quam induimus, sed per mortem induimus.
 quid ergo timemus mortalitatis immortalitatem
 quid miseriæ beatitudinem? quid sordium gloriam?
 quid mortis vitam? quid timemus? quid fugimus?
 mortale seminatur, & resurgit immortale. fuit mortis
 stimulus peccati, habuit aculeum; fuit mors index di-
 uina ire, habuit potestatem; fuit mors vindex erro-
 ris, habuit victoriam: & erat illo tempore, cur mortis
 time-

timeremus aculeum, potestatem, victoriam. verum
 postquam agnus ille inlibatus crucem imbuerat suo
 sanguine, ac maculas humani meritis inustas mor-
 tis suae vita eluerat & absteraserat; tantum abest, ut
 sit aut in mortis aculeo vis ad conpungendum, aut in
 potestate auctoritas ad constringendum, aut in vi-
 ctoria facultas ad perdendum: ut crucis quoddam
 quasi vexillum praeserentes illam cantionem possi-
 mus occinere morti, vbi est mors victoria tua? vbi a-
 culeus tuus? fuisti stipendium peccati mors, peccatum
 iam deleuit crux, vbi est mors victoria tua? fuisti
 mors contagio animi, contagioni fecit medicinam
 crux, vbi est mors aculeus tuus? mortua facta es mors,
 iuxta illud, ero mors tua, o mors; seu potius viua fa-
 cta es mors, quae crucis aspersa sanguine mortuis vi-
 tam, miseris gloriam, nauigantibus portum, naufra-
 gi stationem, fessis somnum tam reddis liberaliter:
 ut mirer non esse hodie infinitos Stephanos, Lauren-
 tios, Petros, Cecilias, Caterinas, qui lapides, craticu-
 las, cruces, laminas, roas expectent à terra, expetant
 è caelo, ut te mors fruantur, ac per te Christo. quod si
 nec resurrectionis spes, nec crucis liberalitas nos possit
 excitare, quò minus huius vitae statione cedamus cum
 timore, quòd quae sequuntur mortem, poena & pra-
 mium, tam sint incerta; quàm quae praecedunt labor,
 & dolor, sunt certa: eccam vobis formam, ad quam
 si vestras & cogitationes exigatis, & reuocetis actio-
 nes, tam certi viuetis in morte, quàm ancipites iam

mori-

morimini in vita. quam narro formam? *Egolphus*
 nostrū, qui vitæ huius curriculum ita exegit, ut mor-
 tem amaret surreptem, non timuerit surrepturam.
 nam cum in omni homine, qui Christi sequitur ve-
 stigia, duo niteant homines, civilis & Christianus;
 cumq; civilis homo iustitia, temperantia, fortitudi-
 ne, ac prudentia; Christianus fide, spe, charitate absol-
 uatur & perficiatur: illas siue quatuor natura, siue
 gratia tres virtutes moribus, quasi coloribus, sic sem-
 per expressit, ut noster sol vix ac ne vix quidem vide-
 rit hominē aut perfectiūs civilem, aut nitidiūs Chri-
 stianum. atque ne minutus sim in eius extrema pue-
 ritia, educatione liberali, nobilitate altissimè repeti-
 ta, indole pulchra, leporibus scitis (quæ civilis homi-
 nis sunt potiūs semina ad fruges, quàm ex seminibus
 fruges) insistam eius maturam ætatem. Deus bone,
 quos mores? versatur iuuenis cum senibus, tanquam
 Cicero cum Scauolis; indoctus cum doctis, tanquam
 cum Platonibus Aristoteles; cum Sanctis nutabun-
 dus, tanquam cum Ambrosiis Augustinus: atque ita
 cum singulis versatur vnus, ut in vnum singuli vide-
 antur commigrasse. taceo peregrinationes, quia sunt
 curiosa; antiquitatum studia, quia communia; le-
 ctionum varietates, quia periculosa: quanquam in
 isto viro hæc pericula tam fuerunt tuta, hæc com-
 munia tam singularia, hæc curiosa tam sancta, ut
 planè putem stupuisse naturam, se in *Egolpho* non
 fuisse infectam. ac ne prolixus sim, si singula consuler,

ex illis tribus vnā tango peregrinationem, in qua e-
 niter non solum constantia laus, sed etiam humani-
 tatis quaedam propè dixerā diuinitas. nam cum Flan-
 driam, Galliam, Hispaniam, Italiam obisset, non ut
 hauriret voluptates liquidius, sed ad patriæ commo-
 dum ut prudentiæ doctrinæq; fructus colligeret vbe-
 riùs, secum domum non aduexit illas externarum
 gentium perigrinas labes, licentiam, lenitatem, su-
 perbiam, furorem quibus, tanquam lacunis, Germa-
 ni peregrè redeuntes inficiunt illam diuinam puri-
 tatem Germanicæ gentis penè propriam, sed singula-
 rum gentium singulas virtutes, tanquam gemmas,
 comportauit, tam prudenter collectas, tam aptè insi-
 tas, ut cum in vno Germano verè nobili eluceret &
 Italus bellè moderatus, & Hispanus suauiter summis-
 sus, & Gallus decorè grauis, & Flander probè vinctus,
 non tam beàrit gentem suam, ad quam venit; quam
 ornàrit gentes alienas, à quibus venit. si omnes (Au-
 dit.) persequar ciuilibus hominis laudes, quæ in Ægol-
 pho eluxerunt, depingerem Socratem: sed cum mal-
 lem hodie esse ineptus tacendo multa, quàm explicā-
 do singula longus, Ægolphi Socratem, id est, ciuilem
 hominem taceamus, hominem inspiciamus Christia-
 num. vis fidem? nulli purior. vis spem? nulli certior. vis
 charitatem? nulli ardentior. quanquam verò si dice-
 rem eum habuisse fidem nulla hæreticæ fœcis labecula
 inspersam, ac spem certa Christi promissione nixam,
 tantas laudes dicerem, quantas maximi authores

Con-

Constantino & Theodosio tribuerunt maximas: ta-
 men cum fides & spes priuati pectoris inclusa cancel-
 lis soleant esse priuata possint esse mortua; & hanc &
 illam Ægolphi videamus publicam, videamus viam
 in charitate, non satis illi fuit (Audit.) non satis Ca-
 tholica fidei semina in sui pectoris quodam quasi a-
 gro aluisse, nisi sparserit in alieno; non satis illi fuit
 puritatis fouisse fibras, nisi hereseos euulsisset: huc spe-
 ctabant illius cogitationes, huc studia, huc dies in ora-
 tione, noctes in vigiliis positæ, huc lacryma, huc cura
 * spectabant omnes, vt quam fidei puritatem à Boni-
 facio, Vilebaldis, Vdalricis acceperat inclyta Germa-
 nia, eam ille non solum nobis integram conseruaret,
 sed sartam etiam rectam transmitteret posteris. ad
 quam rem cum sciret plurimum momenti adferre Sa-
 cerdotum puritatem & doctrinam; exemplo priua-
 tus, auctoritate Pontifex id egit semper, vt & in Sa-
 cerdotum animos instillaret doctrinam, & à Sacre-
 dotum lateribus diurnam illam nocturnamq; suade
 medullam penitus euelleret, verum cum fœdæ consu-
 tudinis radices altius fuissent actæ, quam quæ pote-
 rant sine vi, deberent cum vi euelli; quod vidit Ger-
 mania, stupuit Roma, quatuordecim iuuenes hinc in-
 de secretos summa indole ad spem, summa spe ad fru-
 gem summisit Romam, quos doctrinæ vitæq; purita-
 te imbutos obiiceret aggeres, molliculis intelligos, in-
 doctis doctos, sordidè auaris effusos nō prodigè, stetit
 set (Audit.) nostra Troia, si non cecidisset noster Pri-
 mus.

mus. sed quid malè ominor cecidisse nostram Troiam? stat nostra Troia, & stat in nostro Priamo, nam cum huic nostræ Troiæ Christiano Priamo mentem è cælo iniecerat meliorem Deus verus, quam fictæ Troiæ piteo Priamo prudentia falsa; consecutus est ille, ut cuius Ecclesiæ ruinas colligere & reficere vellet viuus, sed non posset; eius incenia nutantia mortuus iam, ed firmiori vi, quò certiori subsidio, fulciat & sustentet, non est necesse, ut horum verborum complicatam notionem explicem clariùs, explicant & loquuntur eam fœminæ, pueri, parietes Ingolstadienses. noluit noluit pius Ægolphus illas Ecclesiæ siue proferendæ, siue sustentandæ cogitationes, iisdem, quibus suam vitam, circumscribi regionibus; voluit suam mortui non morituram charitatem ad viuos manare, & semper manare, & per vos manare, siquidem cum cogitaret, prudenter, ut omnia; prouidè, ut diuinus: Ingolstadiensem Academiam virtutis doctrinæque satricem largam, matricem veram sic stare, ut vestris humeris nixa vix videatur posse cadere: Bibliothecam (ut reliquum antiquitatum & ornamentorum thesaurum taceam) quam habuit lectissimam, ac exquisitissimam, reliquit vobis: in qua quot habetis mortuos libros, tot amatis viuos Ægolphos, excitantes, si torpeat; si curretis, hortantes; ut quam hareseos hydram Lerneam videtis turbantem, miscentem, insipientem, conficientem omnia in Germania, eam pergatis non persequi modò corporaliter.

sed

sed contererere fortiter. *o* fidem, *o* spem, *o* charitatem, quis harum virtutum cursum, huius cursus vitam, huius vitæ filum abruptit medium, illi tam citò, nobis tam infelicitè? si abruperit saga, videtis Martyrem; si natura, Confessorem; si zelus, Apostolum; si cura, Episcopum, quicquid de Ægolpbo cogitatis (Audit.) vel maxima cogitatis, vel infra rem cogitatis: ideoq; Hosius Cardinalis, Romana Ecclesiæ lumen, Polonia ornamentum, Pauperum pater, ille ille, in cuius voce & calamo; siue Hæreticum premeret, pellucebat Tullius; siue Catholicum informaret, habitabat Paulus: cum de morte Ægolphi, & de saga mortem neccentis suspitione audisset, exclamasse fertur, nostris vitiorum scditatibus vt factum esse, ne hunc terra habeat Confessorem; sic diuina prouidentia (fraudem neccenti saga) concessum esse, vt eum cælum miretur Martyrem, quid pergo? Martyr est, ornante Hosio; Confessor, exprimente vita, quid pergo? nolui hac mei penicilli tenuitate effingere normam, ad quam ille vixit, volui effingere formam, ad quam nos moriamur, vidimus vel hanc in illa, vel illam in hac, vel vtramque potius in vtraque, quid viuimus tam libenter, quid morimur tam inuitè? si fragilitas, manu quasi iniecta, nos cohibeat, ecce resurrectionis gloriam; si timor peccati, ecce crucis medicinam; si anfractus viarum, ecce Ducem Ægolpbum, sed vt certior sis Dux, pie Ægolphe, instilla instilla nobis ex illo fonte, facque, vt hoc subsidio nixi cuius vitam honestamus, eius mor-

tem non extimescamus. annuit (Audit.) è cælo pius Pontifex, vt si sequamini vitam, consequamini mortem. Dixi.

ORATIO QVARTA

HABITA INGOLSTADII.

SI coram aliis dicerem (Ingolstadienses), quàm qui sunt virtutis doctrinæq; germani Antisthetes: si alio tempore dicerem, quàm quo omnia inuitant omnes potius ad lachrymas, quàm lætitiã; denique si de alia re dicerem, quàm quæ est summæ utilitatî, extremi doloris: id agerem, vt artû quãdam voluptate vestras aures animosq; titillarem, suauissimèque delinirem: verùm cum vos ñ estis, qui virtutem potius queritis, quàm aucupium artû, cum tempus illud sit, quod voluptatû illecebra sine scelere non possit contaminari, denique cum crux, de qua dicturus sum, artû modum ita superet, vt eius magnitudinem eloquentiæ cancellis si quis conetur circumscribere, insaniat potius, quàm dicat: expectabitis à me hodie potius rem mysteriû plenam, quàm dictionem exordij reliquæq; artû ornamentis perpolitam. satis exordij est, satis narrationis, satis artû, quòd id vnum dico, me de cruce dicturum, atq; ita dicturum, vt in nullo ordine videatis ordinem, in nulla arte ametis artem. nam

e de

de cruce si quis loquatur Bonauentura, si quis Thomas, viri maximæ eruditionis, eloquentiæ non multæ; eos crux, partus quasi quidam mysteriorum, ac miraculorum parens, ita afflat spiritu, ita inscit arte, vt quiuis è schola (qui florem potiùs spectet, quàm phrasin) Bonauenturæ & Thomæ, Demosthenem & Ciceronem facillè postponat. quare me dicentem de cruce sic velim attendatis, vt ordinem potiùs inspicatis crucis, quàm artis. quippe id erit filium, vt oratio neque prima sit de primo, neque vltima de vltimo mysterio, sed sine ordine cum cruce nunc abolefcatur, nunc niteat, modò vincatur, modò vincat. hinc gaudeat, illinc mæreat, denique eam vbique habeat formam; quam obiiciet non tam ars commentanti, quàm contemplanti crux. audistis ordinem, videtis rem.

In cruce (Audit.) quicquid intelligo, quicquid video, intelligo mysteria, video miracula: vt quò magis queram, quòd inueniam, eò minus inueniam, quòd dicam, quero gloriam, inuenio miseriam; quero letitiam, inuenio dolorem; quero vitam, inuenio mortem; quero Deum, inuenio hominem. hem, quòd quero, non possum inuenire; seu potiùs quòd inuenio, nò possum dicere. nam cum crux sit vnum nescio quid mistum ex miseria, gloria; aptum ex letitia, dolore; factum ex vita, morte; cretum ex Deo, homine: ita hæc multa sunt vnum, & quodam potiùs diuinitatis, quàm rationis vinculo inter se copulata, vt ne co-

lestia

lestis quidem vis si dicat, dicendo possit assequi, vnde sit rerum aut tam variarum communia arcta, aut tam disidentium vtilitas certa. quicquid tamen sit de oratione mea, quæ pertenui texta filo in leuissimis nonnunquam rebus heret præpedita; quàm est miraculum magnum. miseriam habere gloriam, letitiam fluere ex dolore, vitam esse in morte, satorem animorum mori pro animis satis: tam est veritas certa, hos pugnantium quasi fluminum, seque mutuo excludentium fluctus, in vnum crucis trophæum, quasi Oceanum, confluxisse. patitur Christus, ex hoc dolor; patitur pro nobis, ex hoc letitia; patitur ad suam mortem, vt videatis hominem; patitur ad nostram vitam, vt ametis Deum; patitur in cruce, ecce miseriam; patitur vt resurgat, ecce gloriam. sed hoc ipsum, pati, nihil est, nisi quàm vehementer patiatur, hoc videamus. videte si est dolor, sicut dolor meus. magnus est dolor, quem capit Pater ex Filio peruerso; magnus, quem capit Filius, de Patre violato: hic tamen & ille dolor, leuissimi morsus instar habent, si conferantur cum eo, quem cœpit in cruce Christus, pro Patris voluntate Filius, pro filiorum salute Pater. nam cum Deus Pater humanæ culpæ sceditatem, grauitatem, diuturnitatem; dolore summo, sanguine multo, omni pœna vellet lui, pleneq; expiari, Christus nec Filius in Deum Patrem plenam obedientiam, nec Pater in filios homines summam charitatem ostendisset; nisi quemadmodum crucem innocentissimæ morte ornauit, sic vitam grauissimo dolore onerasset.

quare cum Christus id ageret & pugnaret in tota vi-
 ta, ut Patri suo gloriam, ac hominibus sanitatem in-
 tegrè restitueret, hæc eius charitas ita crevit in cruce,
 ut ad hanc tam præclaram, tam constantem, tam pe-
 nitus insitam sententiam nullos putarit se subisse la-
 bores, nisi subiisset omnes. videte, si est dolor, sicut do-
 lor meus, cogitate non dico gaudium Pauli, paribu-
 lum Petri, lapides Stephani, cogitate, cogitate, non
 dico singulorum Martyrum singulas pœnas, sed om-
 nium omnes, & videte, videte, si est dolor, sicut dolor
 eius. nam quascunq; Martyres subierunt pœnas (subi-
 erunt maximi maximas) illas Deus aspersit quadam
 suavitate cœlesti. ut planè dubitârim sæpè, maiôrne
 esset voluptas è cœlo ad illicitandum, quàm pœna in
 terra ad terrendum Martyrem. siquidem charitas
 Martyris etsi animaduertat potiùs, quem vult affi-
 qui, quàm per quos dolores eum debeat sequi: omni-
 potens tamen Deus, ut voluntatem voluntate, chari-
 tatem vincat charitate, Martyrum dolores ita sem-
 per lenit, ita nonnunquam tollit, ut si gaudium me-
 tiamur indolentia, cœlum voluptate, in pœna sit vo-
 luptas, in Martyrio cœlum. non loquor ad amplifica-
 tionem, loquor certa. nam Stephano inter medios la-
 pides cœli aperti, Agathæ in pœna dissectorum vber-
 rum Petrus Medicus, Cæciliæ in squallore carceris per-
 petua Angeli consuetudo, Petro in grauißimis vincu-
 lis Angelus liberans, reliquis Martyribus reliqui con-
 solationum quasi sales interliti faciunt facile, ut in
 Martyrio quis non tam fugiat pœnam, quàm conse-
 cetur

Etetur dulcedinem. at in Christi crucem ita omnes do-
 lores, nulla voluptatis permistione, redūdant, vt quic-
 quid videas, mortem videas. ad dolorem augendum
 plurimum facit, à quibus violaris. si violat inimicus,
 minus hac plaga ferit, quia expectata; si amicus vel
 fallat, vel irrideat, vel minuat, vel lædat, est quidem
 vulnus, quod mordeat. quid mordeat? est vulnus, quod
 interimat, quoniam qui amor deberet ali amore, is
 extinguitur maleficio, odij certissima semēte. at Chri-
 stum qui tollunt in crucem, si gentilis, esset non ma-
 gnum, est Iudæus populus electus; si Iudæus, esset feren-
 dum, est Iudas donatus Apostolatus; si Iudas, non esset
 grauis culpa, est Deus Pater aternus; si Pater tantum,
 esset minus dolendum, est Christus ipse sibi coniu-
 ctissimus. heu miserum, quid minutus sum in singu-
 lis? dolor est ab omnibus. coniuratio, coniuratio est,
 quantam nulla etas vidit, Iudæi & gentilis, Apostoli
 & inimici, Patris & Filij, cæli & terræ, contra mor-
 tem innocentissimi agni. singuli non perdunt, per-
 dunt omnes; Pater, ego percussi eum; Filius, animam
 meam pono pro ouibus meis; Iudæus dum clamat, cru-
 cifige, crucifige; gentilis, dum in Pilato damnat, quem
 non improbat, nullam causam mortis inuenio in eos
 terra, dum expetit salutem; cælum, dum expectat re-
 stitutionem. quanti doloris est; à Patre Filium, à Fi-
 lio seipsum, à Iudæis liberatorem, à gentilibus vindi-
 cem, à cælo Dominum, à terra procreatorem expeti
 ad pœnam, doloris quanti est? sed de reliquis omnibus

vt ferenda sint omnia, in se quid meruit Christus, vt
 ipse se configat? in se quid deliquit tantum, vt ipse se
 condemnet? voluit nostram culpam sua poena lui,
 summam summa; voluit nostram letitiam suo dolo-
 re piari, immodicam immodico. abnegauit seipsum,
 non quod debuit plenus peccati, sed quod voluit ple-
 nus charitatis: abnegauit seipsum, & cum diues esset,
 egenus factus est, & eo modo egenus, quo diues, id est,
 vt summè diues, quia Deus sine peccato vlllo, sic sum-
 mè egenus, quia homo pro peccatis omnibus. ô miseri-
 cordiam, ô dolorem, sed ad doloris grauitatem hoc
 adde tenellam delicatulamq; carnem eius, qui pati-
 tur; adde iridentem mundum, pro quo patitur; adde
 fugientes Apostolos, quia patitur; adde stantem ma-
 trem ad crucem, dum patitur; adde omnia, adde sin-
 gula, in omnibus, in singulis, nisi singulorum homi-
 num omnes dolores videamus hîc non dico equatos,
 sed superatos; planè non videmus, quod aut loquitur
 crux, aut patitur Christus. quod tam verum est, vt
 Euangelista horum dolorum vmbrailem quandam
 speciem verbis cum vellet assequi, ostenderit potius
 quid vellet, quam quid possit. cœpit (inquit) pauere,
 tædere, tristari, mœstus esse. si in horto tanta, tam
 multa, in cruce quot & quanta? cœpit pauere, non-
 ne satis fuit tædere? cœpit mœstus esse, nonne satis fuit
 tristari? cœpit pauere, tædere, tristari, mœstus esse.
 quid sibi vult hoc? conatur Spiritus sanctus dolores
 crucis loqui, sed verba non videtur posse legere, qui-
 bus

bus loquatur. dolores crucis (Auditores) sunt summi,
 superant notionem vocum; sicut infiniti, non possunt
 includi regionibus artis; sicut tanti, tanti, quanti,
 disrupta diuini pectoris compage, in velum, in solem,
 in lunam, in petras, in terram, in monumenta, in
 mortuos redundant. mortui enim exilientes, monu-
 menta aperta, terra tremula, petra disrupta, luna
 obducta eclipysi, sol tectus tenebris, velum scissum,
 quam Euangelista non potest concipere verbis vel
 Christi mœstitiã de scelere persequentium, vel suam
 mœstitiã de Christi morte, loquuntur commodè,
 aut veriùs testantur gratè. tota natura in Christi si-
 ue dolore dolet, siue languore languet. quidni dole-
 ret? quidni langueret? mori suum conditorem, & mo-
 ri pœna, quam mundus habuit, ignominiosissima;
 mori in cruce, quæ scandalum fuit Iudæis, stultitiã
 gentibus. quanquam si penitiùs res introspectatur,
 quãta dissipatio, quasi dolor, naturas expertes ratio-
 nis consequeretur de morte sui conditoris; tanta leti-
 tia ad nos, qui ex humana natura creti sumus, per-
 manare debet, quòd mortuus est Christus, & mortuus
 in cruce. dolor nobis debet esse de pœna, letitiã defru-
 ctu. nam de eius summa pœna, est, fuit, erit nobis in
 omnem aternitatem summus fructus. mors crucis no-
 bis attulit vitã, dolor letitiã, scandalum Euange-
 lÿ lucẽ, stultitiã sapientiam. scandalum fuit Iudæis,
 stultitiã gentibus, nobis autẽ per lumen fidei immen-
 sa sapientia. audiuius crucis malum, audite vno

verbo bonum, magnum secretum est crux. non est,
 quod apparet, malum: est, quod non apparet, bonum.
 hominibus, qui crucem sensibus definiunt, apparet
 stultitia, paupertas, amaritudo, imbecillitas; in ta-
 men, qui rem metiuntur fructu, est sapientia, thesau-
 rus, consolatio, fortitudo. atque ut ex vno capiatis re-
 liquorum quendam quasi gustum, nihil sanè videtur
 cruce aut infirmius esse, cum sit mors; aut vilius, cum
 sit ignominia nota. sed si inspicias non speciem, sed
 spem; non habitum, sed vim: inuenies in infirmitate
 fortitudinem, in vilitate splendorem, in morte vi-
 tam, in ignominia gloriam, in specie succum, in habi-
 tu sanguinem & nervos. non iucundior fuit Sarda-
 napalo lectus infertus Melitensi pluma, quam S. Lau-
 rentio craticula; non suauius aut liquidius fuit vn-
 guentum Helena, quam laminae ardentes Cecilia,
 quid minutus sum? collige carbones, eculeos, rotas, su-
 nes, cruces, quicquid denique tormentorum fuit ex-
 cogitatum à Satana, adhibitum à Tyranno, facile vi-
 debis Christi crucem aspersisse & carboni suauitatem,
 ut videatur pluma, & eculeo dulcedinem, ut videatur
 mel; & rota iucunditatem, ut videatur gramen; &
 funi gloriam, ut videatur diadema; & patibulo lati-
 tiam, ut videatur trophaum; & reliquis omnibus
 tormentis reliquas omnes voluptates, ut videantur
 caelestes crux videtur dura; est periucunda, roga Fran-
 ciscum, qui illi vitam tam asperam condierit illa
 suauitate, crucem respondebit, nisi taceat humili.

crux

crux videtur grauis, est leuis, roga Dominicum, quid illi vitam summis doloribus exercitam illeuerit tanta voluptate, crucem respondebit, nisi absorbeat ex-taticus. crux habuit omnes dolores, vt homo habeat nullos, aut certè minutos cœlesti quadam suauitate permistos. virtus eius in infirmitate perficitur (inquit Scriptura) & cornua, id est, latera crucis hinc inde extantia in manibus eius, ibi est abscondita fortitudo eius. quod certè tam est verum, vt singula illius mala nobis fuerint singula bona. hanc sententiam manantem è cœlo expressit Græcus Theologus tam eleganter, vt in verbis perinde agnoscat Nazianzenus, atq; in factis Deus. idcirco lignum (inquit) aduersus lignum, & manus aduersus manus, illa, in qua, fortiter extensa aduersus incontinenter extensa, illa clavis confixa atq; constricta aduersus remissas & solutas, illa orbis fines coniungentes aduersus eam manum, qua Adamum Paradyso exturbauit; idcirco sublimitas aduersus lapsum, & fel aduersus gustum, & spinea corona aduersus perniciosum imperium, & mors aduersus mortem, & tenebra propter lumen, & sepultura aduersus illum in mortem reditum, & resurrectio propter resurrectionem. quid Nazianzeni narro reliqua? quicquid ad nos fluxit boni, ex crucis infirmitate fluxit, Sacramentum ad medicinam, gratia ad fortitudinem, meritum ad salutem. ô fortitudinem, sed infirmitatis miram; ô potestatem, sed miserie nouam; ô vitam, sed mortis incredibilem. ô

mysterium, o miraculum. non possum (Audito.) per-
 gere, altitudo mysterij superat meae dictionis tenui-
 tatem. quanquam non est, cur pergam. satis enim
 expressi Christi partes in nostris sceleribus piandis, re-
 liquae sunt nostrae, vt hoc quicquid est beneficij, men-
 te recolamus, efficiamusq; agendo, ne hoc officium in
 homines plenum charitatis, Christo videatur efflu-
 xisse, & in terram excidisse. empti sumus pretio ma-
 gno, portemus & glorificemus Deum in corpore no-
 stro. empti sumus, a quo qui? a Deo hostes, pretio
 magno. quo? crucis infirmitate, seu potius infirmi-
 tatis fortitudine, pretio magno sumus empti sangui-
 nis innocentissimi. quem vult Deus ferre tanti bene-
 ficij fructum? vt portemus & glorificemus Deum in
 corpore nostro, vt corpus nostrum dedamus non con-
 stringendum libidinibus. sed crucis inurendum notis,
 non potest, non potest esse socius fructuum, nisi sit &
 passionum. Christus passus est pro nobis, relinquent
 exemplum, vt sequamur vestigia eius. nisi eius lachry-
 mas nostris lachrymis, eius poenam nostra poena, eius
 dolorem nostro dolore, eius crucem nostra cruce imi-
 temur; futurum nunquam erit, vt qui fluunt ex
 Christo misericordiae riuuli, in nos redundant. sed si
 non redundant, perimus Iesu. Quare te rogamus, sua-
 rissime Iesu, te rogamus per te, qui per crucem feci-
 sti vt deberemus, facias etiam vt possimus ferre omnes:
 illa illa extensa brachia complectantur nostram in-
 firmitatem, illi traiectiones pedes proterant nostram su-
 perbiam.

perbiam, ille tenellus sanguis, quem nulla vnquam labecula infecit, eluat nostras maculas; omnia tua, nostras vel sordes imbuant puritate, vel infirmitates sustentent robore: vt ex cruce tandem referamus vberrimos saluantesq; fructus, & tua gloria in nostra vita, & nostra salutis in tua morte. Dixi.

ROBERTI TURNERI

ORATIO QUINTA.

VID expectatis Patres? quid conuenistis adolescentes? quid animis & cogitationibus desixis haeritis singuli? an vt ego ex Rhetorum schola politulus in aures vestras orationis suauitate influam, an potius vt ex Theologorum castris robustulus in mentes vestras rationis firmitate irrepam? illud est expectationis vestrae, hoc huius loci, neutrum mearum virium. Sancta Maria, quae me vndiq; quasi faucibus premunt angustiae? nam quos ex altissimo Patris sinu vides huc conuenisse frequentes, id à me tacitis quibusdam cogitationibus elicere videntur, tuas vt laudes non solum lineamentis in umbrem, sed Rhetoricis etiam coloribus splendide illustrem. at cum nullus, vt ille omnium Oratorum & niteat ornamentis, & venustasibus affluat, minimam partem earum laudem, quas
 bi de

hi de te iam animis conceperunt, assequi dicendo pos-
 sit, ego ad tuas virtutes hac dictionis meae tenuitate
 poliendas quantulum adferre potero? nam si ego te
 laudo nigellam, sed pulchram, hi te cogitant nardum,
 sed sua uerè: si ego te praedico in summis rebus infimam,
 hi te admirantur in infimis rebus summam; si ego te
 mortalem sine labecula effero, hi te suspiciunt immor-
 talem in gloria; si ego te pingo terrarum dominam,
 hi te obstupescunt caelorum reginam. in singulis quid
 sum minutus? exhauriunt, exhauriunt cogitando
 misericordiae tuae, pietatis tuae, gloriae tuae fontes, ita
 ut laudum tuarum ne exiguus quidem riuulus videat-
 tur orationi meae reliquus. imò ne quem cuiusquam
 orationi locum reliquisse videantur, perrumpunt cae-
 los, irruunt in solium Dei, inuolant in sinum Patris,
 ut si quas notiones de Maria in intimis mentis sine
 latebris aut abstruserit altè, aut inclusit arctè, illas
 ipsi amore & studio, tanquam tædis ardentibus, in-
 censi, aut eruant commentando, aut credendo hauri-
 ant. miserum me. putàram hodiè in D. Virginis lau-
 dibus, tanquam immenso quodam Oceano, orationis
 meae vela explicare: sed cum omnem orationem, ve-
 strarum cogitationum impetus non solum vincant,
 sed etiam obruant, excludor vndiq, siquidem dictio-
 nis meae cursum, siue D. Virginis splendor ita opprimit,
 siue vestrae cogitationis celeritas ita reprimat: ut exor-
 dium hoc meum, quod aequabili ac perpetua quadam
 periodo ad Rhetorum praescriptum deberet vinciri, in-
 ter-

terrogati unculis interruptum, concisum commis, & membris fluitans timide, portendat nescio quod mea existimationis imminens naufragium, nisi aura quaedam lenior e caelo illapsa orationi mea, tanquam nauicula fluctuanti, afflauerit feliciter. sed afflauit aura, meque penè fractum tempestate recreat mirifice. quippè cum amor vester in D. Virginem e Deo haustus, ac Spiritus sancti sotu continenter altus non pariat me dicendo vincere vestram cogitationem, humanitas saltem illa, qua vos natura poliuit, sinet me, tanquam Atheniensium coram Philone, aliquantulum ineptire. quemadmodum enim Athenesius, cum cozeretur de gloria differere coram Philone (cuius iam aures cognouerat, & Demosthenica eloquentia inuistas calamistris, & Atticae dictionis puritate delicate politas) illum somniauit absentem, ne tanti viri cogitatio medium sibi dictionis filum intercideret: sic ego quoque ad differuero pro huius loci ratione, nihil tam vnquam conspirasse cum naturae ordine iustitiaeque lege, quam D. Virginem ita natam fuisse hominem, ut deberet assumi Dea, vos aliquantisper vigilans somniabo absentes, ne qui omnem de D. Virgine dictionem anteuertitis cogitando, hanc meam tenuiorem in medium iam fluctibus fluitantem obruat penitus. sed hoc ipso punctulo temporis; tanquam diuina virgula Endimion, incipio somniare, faueto Maria, attendite Auditores, ego pergo.

Et si quae obscuritatis integumento natura implicat,

carat, aut potius Deus ad refutandam impiorum stul-
 titiam intimis recessibus contexerat, illa omnia Phi-
 losophi non poterant è tenebris eruere: tamen com-
 mentando differendo, scribendo in latentes rerum
 medullas eousq; penetrarunt, vt de vita ac morte qua
 nos Christi iam luce perfusi tenemus, tanquam certo
 Euangelij testimonio fixa, illa ipsi & acie mentis per-
 spexerint, & literis, Græci Græcis, Latini Latinis si-
 enter & eleganter sint persecuti. qua enim rationi
 firmitate colligebant vitam esse naturalem, quod om-
 nes omnem animi corporisque contentionem in illa
 conseruanda suscipiant, ac ab ipsis mundi fundamen-
 tis susceperint: eadem extorquebant, nihil tam natu-
 ra repugnare, quam mortem, quod nullum viderint
 non dico vitiorum lituris oblitum, sed ne singulari quæ-
 dam sanctitatis laude florentem, cuius mentem me-
 moria mortis, tanquam furia quadam infernalis, non
 agerit. ex qua re et si Porphirius apostata, alii que
 qui ex huius schola efflorescunt nostri temporis Athei
 sumant occasionem irridendi nos Christi discipulos
 imbutos, quasi ineptè cœlitum aulam depingeremus
 nitentem stellis, constratam margaritis, specie pulchre
 splendentem, ac omnibus voluptatum deliciis mirri-
 cè affluentem, cum inuiti huius corporis statione ce-
 dentes ed commigremus: tamen Socrates quodam diu-
 na lucis igniculo illustratus melius ratiocinatur, nam
 cum videret omnes mortis nomen totis artibus, inti-
 misq; sensibus exhorrescere, quasi natura parens mor-
 ti bel-

ri bellum capitale haberet indictum, eam colligit esse
 pœnam quandam irrogatam naturæ, quod extra o-
 ras, quibus eam prudens architectus voluit coercere,
 iustitiæ legibus quasi aggeribus perruptis, defluerit.
 in quam sententiam, tanquam sacrum quoddam cõ-
 siliium, ex Theologis illi, qui rationes non latiori hac
 specie, sed ad tenue eliminatas, veluti ad quoddam li-
 brile, perpendunt, pedibus eunt penè omnes. secerno
 vnum aut alterum, qui ostentandi ingenij causa (ut
 solent multa) pugnant mortem esse implicitam na-
 turæ, quod ex perpetuo naturæ fronte cõtinenter flu-
 at, reliqui omnes vincunt, homines ad mortis no-
 men non aliter exalbescere, quàm ad crucem fures, ad
 securim maiestatis violatores, ad carcerẽ legum per-
 turbatores. ad rem. diuina dona iniuste occupas? mors
 furi tanquam crux est fixa. maiestatem Dei violas?
 mors proditori tanquam securis imminet. infringis
 Dei legem? mors perturbatori tanquam carcer exci-
 tatur. peccas? quicquid peccas, mors peccanti certa
 pœna proponitur. vnde Anaxagoras, Socratica disci-
 plinae emulus, suam Pontiam putabat non deletam,
 sed viuam hinc commigrasse in cœlestes sedes, quod
 conseruârit mentem tam castam, vt in illam nulla
 vnquam titillans carnis cogitatio irrepserit; aures
 tam tersas, vt in illas nulla vnquã ex obscœno sermo-
 ne libata voluptas influxerit; oculos tam puros; vt in
 illos nulla vnquam incurrerit vana species, denique
 vitam omni parte tam integram, vt nulla labecula
 asper-

aspersa aut credatur, aut prodatur. Verum etsi Ecclesia hanc mihi sententiam sua auctoritate penitus impresserit, ut plane credam tantam puritatem non potuisse cadere in vitam gentilium superstitione obstrictam, aut in fragilitatem humanam, exactis primae iustitiae nervis, fractam iam ac debilitatam: tamen id haec pertinent omnia, ut aduersarios, qui Virginis assumptionem proscindunt tanquam commentum, rationis pondere penitus opprimant. ex medijs etenim inferis excitate mihi haeretici illam totius Germaniae contagionem, totius orbis calamitatem. non intelligitis? illud in Augustini cucullo monstrum, in forma humana demonem infernalem (nam scedo hominis nomine huius loci sanctitatem nolo contaminare) illum, inquam, excitate mihi ex inferis: aut si Cacodæmones vestris vocibus non moueantur, vos Puritani precibus efficite, ut illa seditionis nutricula, sanctarum virginum illecebra, scedi carminis delictus ac festiuus Poëta, ille, inquam, Geneuensium perduellium primus Tyrannus, efficite; ut dicta die praesens mihi hic vadimonium obeat, rem edisseram tam clare & liquidò, ut & se scelere, & vos errore facile exoluat. sed siue in terris liberi, siue apud inferos impliciti flammis responderis, excute mihi tuam intelligentiam. Augustiniana familia macula, tuam mihi sententiam explica Geneuensis religionis architecta, mortua est Maria? mortua, ita tamen, ut manserit immortalis, assumpta enim est, ut Dea. mortua est?

mortua, ita tamen vt de morte triumphum reportã-
 rit, non enim consumpta est, vt homo. mortua est?
 mortua, sed non communi hac hominum lege, cum
 mortem non perfectionem naturæ, sed macula pœ-
 nam, & Philosophi diuinæ mentis particula instru-
 cti, & Theologi sacibus Spiritus sancti inflammati
 euincant clarissimè. quare eò iam angustiarum res
 venit, vt vel concedatur non extincta morte, aut o-
 stendatur infecta labe. designate ergò notas, quibus
 fuit inusta in terris, aut admiramini miraculum,
 quo fuit locata in cœlis. sed boni scilicet viri notas illi
 imprimunt. quas notas potest ne fieri, vt in cuius mē-
 tem tanquam purissimum hospitium commigrarit
 Spiritus sanctus, in cuius cor tanquam castellum mu-
 nitissimum incluserit se Pater, in cuius vterum tan-
 quam nitidissimam arcam abdiderit se Filius, in il-
 lam aut fraude irrepserit, aut vi se insinuarit Satan?
 sed nec Spiritus sancti in Virginem sanctam gratia
 affluentior apud inuidos, nec patris in filiam dulcissi-
 mam voluntas propensior apud ingratos, nec filij in
 matrem charissimam amor vehemētior apud impios
 quicquam valent, quò minus illam appellent saccum
 frumenti, quasi mater, adito aureo illo partu, veluti
 saccus effuso frumento nihil iam amplius contineret
 suauitatis, nihil puritatis, nihil sanctitatis. ô mon-
 stra hominum ex immanitate & scelere concreta. ô
 incestas linguas, quibus non solùm bonorum mentes
 in suæ dominæ opprobrio configunt, sed Christi etiam
 f maie-

maiestatem in sua matris violatione polluunt, quanto illam appellâssent, aut humaniùs cum Bonaventura solem sine eclipſi, aut dulciùs cum Bernardo agrù sine spineto, aut ſinceriùs cum Ambrosio caſtellum ſine proditore, aut magnificentiùs cum Auguſtino coelum sine nube, aut ſanctiùs cum ſapiente ſpeculum sine nauo, aut diuiniùs cum Eccleſia totam pulchram sine macula. tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. non fuit ſaccus frumèti (quid repeto blaſphemiam heretici?) fuit ſol, què nulla ſuperbia, tanquam eclipſis, offudit; fuit ager, quem nulla ira, tanquam ſpinetum, occupauit; fuit caſtellum, quod nulla carnis cogitatio, tanquam proditrix, expugnauit; fuit coelum, quod nulla inuidia, tanquam nubes, inſuſcavit, fuit ſpeculum, quod nullum delictum, tanquam macula, aſperſit. tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. neque enim (ſi rem, ſubductis rationibus, diligèter conſideremus) poſſumus cogitare D. Virginem vlla vitij litura aſperſam, niſi plurimum de Dei & prudentia & prouidentia decerpamus. nam cum id totum, quod Deus exprompſerit in mundo aut fabricando prudentia, aut regendo prouidentia, inde niteat, quod eum multiplici rerum varietate diſperſerit, ac inſinitis quotidie rebus tanquam gemulis quibusdam diſtinguat, ſeu potiùs tanquam nouis coloribus pingat & poliat, hæc varietas & ordo in humano genere quo modo apparebit, ſi D. Virgini aſperſeris labeculam? vt res ſit aptior, in nulla re vide-

tur Dei prouidentia lucere magis, quàm in agro quodam ita floribus conſtrato, vt hinc viola pascant ſpecie oculos, atque eò magis pascant, quò abiectiù: humili camomillo immiſta iaceant: illinc hyacinthi nares ſuauiſſime deliniant, atque eò deliniant magis, quò propiùs abſynthio coniuncti extent: vtrinque roſe animos voluptate perfundant, ac eò perfundant magis, quò denſiùs ſpinis inuolutæ emineant. et ſi enim ipſi per ſe flores plurimùm delectent, tamen ſi viola pulebræ ſine humili camomillo, aut hyacinthi ſuaues ſine abſynthio acerbo, aut roſe ſpecioſæ ſine ſpinis horridis ſeparatim creſcerent, omnis delectationis fructus tolleretur, nec diuinæ prudētiæ ſpecies, quæ tota videtur eſſe in varietate ordine diſcludenda, ita emineret. quid? in agro erit varietas hæc ad delectationē, erit ordo ad diuinæ prudētiæ laudē, in humano genere non erit? nã in toto humano genere vbi deſcripſeris agrum illum bellum ſpatioſum ſpecioſum, in quo ſit inter camomillum viola, inter abſynthiũ hyacinthus, inter ſpinas roſa, id eſt, inter peccatores homo ſine macula, ſi Mariæ inuſſeris notam? in Angelis quòd tertias tertius, ſecundas ſecundus, primas primus eo ordine obtineat, vt Seraphini propter amoris flammam, qua ſupra alios conſumuntur, diuinæ eſſentiæ quadam veluti naturæ agnatione impliciti putentur, annon hæc designatio bella eſt? bella ad ſtuporem, in bellis, quòd alia cicures petant hominis familiaritatem, alia immanes ſanguinem: quòd alia muſculis

neruisq; constrictæ incedant pernitiùs, aliæ squammis
 suffultæ in lubricos se conglobent tractus, sinuosissq;
 flexibus tardiùs labantur: quod aliæ gregatim vi-
 uant, quasi in Repub. aliæ in solitudine ac latibulis
 Anachoritica vitæ rationem tueantur; ita tamen ut
 singula singulis naturæ perfectione, omnibus vnus E-
 lephas ingenij quasi sagacitate sit superior, annon hu-
 ius varietatis ordo pulcher est? pulcher ad miraculum.
 quid? hæc descriptio in angelis speciem? ordo in bel-
 luis pulchritudinem? providentia diuina in vtrius-
 que admirationem habebunt? & omnia ex humano
 genere tollentur penitùs? nam si totum humanum
 genus animo peragres & cogitatione, vbi reperias,
 quemadmodum inter Angelos Seraphinum, qui vide-
 tur Deus, quod ardentissimè amet; aut inter belluas
 Elephantè, qui videtur homo, quod rem ex re nectat;
 sic inter homines hominem, qui videatur Angelus,
 quod sanctissimè vixerit, si Mariæ impresseris notam?
 varietatis ordinem, ordinis rationem in Mariæ tan-
 tilla labecula sublatam nonne vides clarè? vide cla-
 riùs. Adamus & Eua propter mentem æquè propen-
 sam in bonum, atq; in malum contaminârunt se sce-
 lere, non infecerunt se labecula, loquitur res ipsa; Ihe-
 remias & Ioannes Baptista infecerunt se labecula, sed
 propter gratiæ quendam quasi imbrem è cælo deflu-
 entem non contaminârunt se scelere, producit sacra
 literæ; reliqui, quicumque aut sacro fonte tinguntur,
 aut gentili errore deuinciuntur, propter igniculum
 illum

illum peccatis in Adamo conceptum (fomitem appellat schola) vitam traducunt non solum illitam labeculis quotidianis, sed obrutam etiam sordibus, probat experientia: debuit ergo esse in hac mortalitatis nostra contagione Virgo Maria, in cuius vita propter fomitis igniculum non tam extinctum, quam gratiae quibusdam cineribus obductum, nec hareret labecula, nec inueteraret scelus, exigit varietatis ordo. atque similis rei cum sit expedita ratio, nec difficilis fides in aliis, de Diua Virgine videbitur aut tam difficile, ut non debeat credi; aut tam mirum, ut non possit insculpi? non potuit peccare Bonaventura, quo tempore labra crucifixo tam tenaciter affigeret, ut à tribus vix potuerit auelli, non potuit peccare, represserat enim sensum peccandi amor Christi; non potuit peccare Franciscus, quo tempore in aëre pendulus, quasi quibusdam spiritus alis sublatus, suae voluntatis habenas Deo committebat, non potuit peccare, fomitis enim tenebras dispulerat lux gratiae; non potuit peccare Catharina, quo tempore intra se, quasi extra se, in crucem ita omnes mentis nervos intenderat, ut subiectum ignem non sentiret, non potuit peccare, omnem enim sensuum vim cohibuerat ardor spiritus. quod certis temporibus certi homines poterant prestare, id omni vitae suae tempore non potuit prestare fons gratiae, Spiritus sancti domicilium, thronus maiestatis, Mater Christi? illud illi prestiterunt aliquando, quod multi fuerant in Christi con-

templatione, hoc hæc non præstabit semper, cum tota fuerit in Christi commentatione? præstitisti hoc Maria, præstitisti, macula non fuit in te. homo fuisti, sed quasi Dea tamen; mortalis fuisti, sed quasi immortalis tamen. non subiisti pœnam, quia non concepisti in te culpam: non confecit te mors, quia non infecit te labe: assumpta es, Maria, assumpta, & exaltata supra omnes cœlos. neq; si rem ad iustitiæ calculos reuocemus, aliter fieri decuit. nam cum Diabolus in huius mundi, tanquam triumpho, currum imposuit, omnibus per agratis oris, hunc igni, illum aqua, omnes morte extinguat, victoriamq; referat: nonne iustitiæ ratio postulat, ut vnus homo, extorto victoria signo, illum sub iugum mittat? at misit Christus. quid mirum, si Deus Satanã vincat, mortisq; incidat nervos? debuit Satanã vincere vnus, qui quicquid haberet sanctitatis & potestatis, id haberet non suum, sed haustum è celo: ac ne Demon malitiosè Christo intenderet notam iniustitiæ, si vinceretur à viro, qui vicit per mulierem, mulier eum debuit vincere. vicit hodie mulier, & tanquam David Goliath propria sica, sic Demonem morte, id est, propriis armis vicit Maria. Hanc victoria gloriã reportabunt ex Damone omnes beati, cum secreta contagione, in corporis demùm compagibus inclusi perfruentur felicitate, quæ nulla vnquã temporis circumscriptione definietur. quæ laurea ornabuntur omnes in fine seculi, illam nisi Diuæ Virgini concedamus in fine vitæ, finis profectò & stultè habeb-

hebetes, & turpiter inuidi. an laurea hac est beatorum propria? at diuam Virginem lucis adhuc vsura fruente[m] beatam appellauit Elizabetha. an superat natura angustias? cuius vita ne intelligentia quidem Angelica immensis terminis potest definiri, eius mortem cancellis natura perexiguis non debemus includere. intuer[e] intuer[e] in totam eius vitam, & aciem intende acriter, an vllam videris partem pertenui natura filo nexam, ac non potius quodam diuinitatis miraculo coherentem? Virgo concepit. annon natura vincitur? Virgo adidit. annon diuinitas elucet? Sol effundit mundo nubem. annon obstupescis? nubes mundo dispellit erroris caliginem. nunquid crederes, si Propheta non dixisset? per solem (inquit) effundam super vos nubem, id est, efficiam vt Virgo adat mundo Christum, quasi sol solem, sed solum humanae carnis velo, quasi nube, tectum & inuolutum. quid querimus amplius? tota vita fuit plena miraculorum, cur miraculum refugimus tantoperè in mortem? quanquam mors non fuit, culpa absuit, vita fuit: vita non fuit, animus absuit, mors fuit. ô miram Latinae linguae inopiam, ex cuius suppellectili non potest promi dictio ad tanti mysterij exprimendam notionem. vita non fuit, mors non fuit, quid ergo fuit? peregrinatio quaedam fuit animi à corpore, qualem ferunt Christi, vt maiori cum gloria referret de morte insignia victoria. in quam rem videtur Propheta fixisse mentis suae notionem, cum de illa illud proderet, ante omnia se-

cula concepta sum, & in futurum seculum non desinam. concepta est, nata est, ex elementorum coagmentatione concreta est, tamen quasi immortalis nunquam desinet aut dissipabitur, quæ hæc verborum complexio? concepta est; quomodo ergò non desinet? non desinet; quomodo ergò concepta? nata est; quomodo ergò immortalis? immortalis est; quomodo ergò nata? ex elementorum coagmentatione concreta est; quomodo ergò non dissipabitur? non dissipabitur; quomodo ergò ex elementorum coagmentatione concreta est? sed nolite tam excutere verba, quàm admirari rem. concepta est vt homo, stupente tamen natura; non desinet vt Dea, cedente omnino natura: non desinet per mortem, desinet per peregrinationem, quam tamen si quis velit appellare mortem (cùm nullus sit, qui non videbit mortem) non equidem multùm repugnabo. cauere tamen velim, ne putetur communi mortis genere extincta, vt illi aut vultus macularetur pallore, aut oculi, ruptis venulis, subsiderent in caput, aut dentes suffusi nigredine fatiscerent, aut corpus maculis squalleret, ac in cineres, veluti dissoluta compago, redigeretur more communi; hoc, inquam, cauere velim, ne putetur (sunt enim illæ poenæ sceleribus propositæ his verbis, terra es, & in terram reuerteris) sed ita extincta putetur, vt quæ specie superaret omnes viuens, mortuam cedat nulli. viuam fuit quasi oliua speciosa in campis? viuam vidit speciosam vt columbam? viuam data est

est ei species Libani? non colligo singula. viua fuit tota pulchra? mors, tanquam noctis obscuritas, huic pulchritudini non obduxit caliginem. hoc loquuntur hæc Prophetæ verba, in nocte, id est, morte, operiebat tabernaculum quasi species ignis. mortua ergo fuit Maria (ne ex verborum ancipiti cursu sensum non verum eliciatis) sed ita tamen mortua, ut non iaceat peruagato more truncus, sed quodam quasi somno suaviter consopita, ac vera pulchritudinis effigies facta miraculo, ad magnum hoc & diuinum, quod colimus, assumptionis miraculū. illa Prophetæ verba (Sanctum suum non dedit videre corruptionem) cum de Christi carne fuerint explicata omnium conspiratione, nec aliam carnem Christus quam Mariæ induerit, certa Ecclesiæ præscriptione, faciunt, ut putem Mariæ carnem non vidisse corruptionem. quid ergo? non dedit Mariam victam morti, sed mortem dedit victam Mariæ: non fuit Maria præda mortis, sed mors fuit premium Mariæ: assumpta est, assumpta, non consumpta Maria. cuius rei inter reliqua id mihi semper visum fuit, & nunc inprimis videtur clarissimum argumentum, quod in obitu Mariæ confluxerint Apostoli, ex Iudæa Paulus, ex Roma Petrus, ex Æthiopia Thomas, ex disiunctissimis mundi partibus, quibus operam nauabant veritate informãdis, reliqui, quid? à tam sancta Euangelij opera Apostoli? ex disiunctissimis locis ipso punctulo temporis? ad vnum locum omnes? eodem spiritus asflatu singuli? vno tempore

tot miracula? ad quid? nisi ut essent mundo locupletissimi testes istius magni miraculi, in quo commoventur Angeli, sed vident; obstupescunt Catholici, sed credant; contremiscunt Dæmones, sed sciunt; vacillant Heretici, sed mentis vacillantis poenas pendent æterno igni. hem (Auditores) quis me locus habet? somniabam, sed miraculi maximi admiratio maxima, me perpulchra meditationis dulci sopore exciuit, desino ergo somniare, id est, D. Maria triumphum post natos homines longè gloriosissimū probare, nam nunquam fiet, ut vigilans probem assumendam, credo assumptam. Dixi.

ROBERTI TURNERI SEXTA

ORATIO, DE LAUDE EBRIETATIS,
tempore Bacchanalium
habita Duaci.

VGIANT hinc Catores vultu seueri, facessant Philosophi oculis graues, exterminentur Theologi conscientia lege arctissime constricti, nihil de Catorum seueritate nimis tetrica, nihil de Philosophorum grauitate nimis eumentia, nihil de Theologorum conscientia nimis angusta olebit mea oratio. quid tuam exordij formam exigis Rhetor? hebes es, volo esse solutus. quid tuam argumenti formam desideras Diale-

tice?

Etice? ineptus es, volo esse fluxus. ex illorum ego gregē
 annumeror Philosophus, qui nihil vel Rhetorica, vel
 Dialectica, vel alia demum arte perpoliri, ac ne lima-
 ri quidem posse contendo. naturam ego Ducem se-
 quor, atque adeo vestigiis persequor, ex media Epicu-
 rei schola excitatus huc prodeo. felicitatem naturae,
 corporis, fortuna bonis terminari pernego: Ideam
 à Platone informatam potius animo, quam à Deo
 aut natura re efformatam irrideo; voluptatibus col-
 liquescere hoc demum hoc perfecta felicitatis est. sed
 de omnibus voluptatibus nolo dicere, & de singulis
 hodie non possum dicere, vnā ergo de ceteris, tan-
 quam flosculum, delibabo, cuius odore vos (si mi-
 hi per vestram patientiam liceat) ita perfundam, vt
 quanta sit in reliquis posita vis, vel lyncei perspicia-
 tis, vel plumbei ignoretis. ebrietas illa quidem est, res
 (ita meus mihi genius faueat) omnium praestantissi-
 ma, iucundissima, diuinissima. ridetis? quid si con-
 suetudine? quid si natura? quid si exemplo? quid si ra-
 tione ratum fecero? annon liberi in meam ciuita-
 tem? studiosi in meam scholam? prudentes in meam
 sectam cooptari? quam serui in sobrietatis pristinum?
 miseri in Stoae tenebras? stulti in Lycei angustias
 compingi malitis? annuitis. noui vestrum ingenium:
 consentitis, laudo prudentiam. sed quod maior vestri
 ingenij prudentiaeque lux appareat, animum, vt faci-
 tis, aduertite, vsque dum hanc tam praeclaram virtu-
 tem sui coloribus eleganter vobis collustrauero. apud
 natio-

nationes, quas vel morum barbaries foedissime infu-
 scarat, vel vitæ elegantia bellissime excoluerat, con-
 suetudo tantum valuit, vt quod semel more & con-
 suetudine in Repub. vel vita hominum inueteraue-
 rat, id summa quadam cum laude fuisse coniunctum
 existimarent. legem ergo capite sanciuerunt Atheni-
 enses oprimi Reipub. constituenda Magistri, ne quis
 consuetudinem trium annorum violaret, cum nulla
 lex sanctior potuerit rogari, nulla certior & iustior
 scisci, quam quæ consuetudine, id est, suffragio totius
 populi, & confirmatione multa ætatis fuerit fixa, &
 in eas quasi incisa. longa retrò tempora animis recoli-
 te (Auditores) an quicquam videatur ebrietate anti-
 quius? antiquitatis annales replicate, an quicquam
 videatur longius repetitum? memoriam vestram ap-
 pellate, an quicquam videatur consuetudine certius,
 & sanctius firmatum? nam vt reliqua, quæ multa
 sunt, quæ magna sunt, quæ firma sunt, omittam: qui
 vestrum est, qui à parentibus non acceperit? qui pa-
 rentum, qui ab auis non hauserit? quis auorum, qui à
 proauis non imbibit (reliquam at auorum ætatem
 eodem modo connectite) sanctam quandam & piam
 sententiam de cute curanda, & vino valentissimo pe-
 ctore, vastissimo gutture, his Bacchanalium festis die-
 bus exhauriendo? at quæ sunt illa tandem Bacchana-
 lia? tam es hospes & peregrinus in nostræ gentis mori-
 bus, vt tritissima ignores? pudoris est. tempora sunt
 (per Bacchum, reliquosq; genij cutisq; Deos) omnium

sucin-

*iucundissima: dies sunt sepositi ad iocum excitandū, sepositi ad cutem farciendam, sepositi ad corpus sulciendum. & cur hoc tempore sepositi? hīc hīc aduertite maiorum nostrorum prudentiam summam in illis instituendis, & postera etatis religionem singularem in illis obseruandis. cū reliquum totum anni tempus decurrerint vel ad focum, tanquam languidi boves, vel in lecto, tanquam lutulentæ sues, omnemq; in animo poliendo curam fixerint; siue ad focum considerent pœnas eorum, qui flamma piantur, siue in lecto contemplantur iucunditatem eorum, qui in Deorum consilio aeterna felicitate circumfluunt: quidni aliquid de hac vitæ seueritate remittentes, hos paucos dies corpori languenti concederent, & cuti laxæ ac diffluenti impartirent? nimis profectò illa seuera viuendi ratio, nimis arcta, & heremitica, semper ad focum cogitare de pœna purgatorij, vel in lecto de suauitate cœli, ad hanc iustitiæ normam si actiones nostras exquisitè reuocemus, sanctum quadragesimæ tempus frustra institutum, nullo honore, nullo cultu, nulla reuerētia à Christianis coleretur. hi ergo dies in summa iucunditate vsque ad ebrietatem, in summa ingluuie vsque ad stultitiam, in summis sordibus vsq; ad insaniam consumendi sunt. hoc tempore vinum non extremis solū labris sorbillandum more mulierum, sed summis lateribus hauriendum & exhauriendum vsque ad nauseam vomitum, instituto maiorum sanctissimo, ac vi consuetudinis certissima. quid aliter
 base-*

haresit in nostro nomine sordium, quas quadragesima
 ieiunio, & seueritate elueremus? sed si quis hanc
 belluandi bacchandique consuetudinem conuicio
 neret, quasi in mores hominum ad molliciem iam la-
 pso irrepserit, annon (amabo te) ille, & Bacchi ma-
 iestatem violabit, & rei veritatem luculentissimam
 labefactabit? omnium meritis anticipatum infor-
 matumque est, nihil esse libertate vtilius, nihil doli-
 cius, nihil humano generi salutaris, quippe qua be-
 mines diuina natura certissima communione con-
 glutinet. Dii etenim etsi abunde habeant volupta-
 tum, quibus colliquescant, illa tamen illis viderur pre-
 stantissima, quod voluntatem habeant solutam, ne-
 que huius neque illius imperio constrictam. quod fuit,
 quod antiquis Graecis & Romanis animos tam ma-
 gnos fecerat? quid, quod Veneris hodie spiritus infla-
 rat? nisi quod in illorum Republica diuina libertatis
 forma expressa retineatur, id est, quod summa in su-
 uitate, summa in voluptate, summa in libertate, re-
 giae potestatis iugo soluti, vitam diuinam propagent,
 excute totam iam totius humani generis vitam, ex-
 cute quicumque es ebrietati infestus, annon ebrii soli
 tibi videntur liberi? annon soli Dii ipsi? sobrius si ver-
 seris in popinis, in scortis, poena constringeris, eaque me-
 ritissima; sobrius si alterius famam contumelia infe-
 deris, supplicio asperè coerceberis, eoque dignissimo; so-
 brius si patrem vultu, inimicum voce violes, iniuria-
 rum tecum agerur lege communi, idque iustissime; so-
 brius

Erius si patri perniciem, magistratui insidias machi-
 neris, tecum capitis agetur lege natura; idque equis-
 sime. at ebrius si turpi te venere inquinés, vino te se-
 pultum fuisse contende, iustissima erit veniæ causas
 ebrius si patrem pugno, amicum vnguibus, Rempub.
 insidiis violes, ebrietatem menti tuæ caliginem offu-
 disse asserere, nulla tibi pœna proponetur. sobrius Re-
 gem cuniculis oppugnás? certa crux. ebrius regiam
 maiestatem minuis? certa impunitas. ebrius percus-
 sor es & sicarius? non ebrio, sed sobrio tibi halitus la-
 queo impediatur, vt te sobrium fuisse factum meri-
 d possis dolere. num vera prædico? re iam experimini. si
 enim quisquam vestrum vino oppressus furiat, tan-
 quam Athamantes tragicus, si omnia conuitiis, cla-
 more, vlulatu compleat, quis illi aures non deliniret
 verborum delitiis, vultus suauitate, signis humanitatis
 ac beneuolentiæ plenis? illi profectò caput tunc demul-
 ceretur, illi tanquam equo ferocienti popisirus obru-
 deretur. at postquam interposita nox illum nobis so-
 brium sinxerit, quid audiret? lapides profectò & ful-
 mina, nebulo, sycophanta, hisce te moribus, hisce te
 sordibus esse oblitum? tene esse dignum & Catholica,
 & nostris institutis formato, immaduiffe vino? quid
 plura? quid manifestiora? si cum ebriis sobrios conse-
 rus, nihilo plus agas, quam si miserimos cum soluis-
 simis, hi enim pistrini terminis inclusi, illi libertatis
 rude donati, hi profectò serui, illi reges omnibus vndi-
 que bonis abunde circumfluentes videbuntur. quid?

annón

annón illud verè regium est, cùm vinolentus domum
 proruas, omnes laceres, tundas, prosterneas, te contrà
 excipi humanissimè, salutari Dominum, verborum
 lenitate, quasi in gyrum quendam rationis duci, an-
 nón hoc verè regium est? quid? annón hoc regium est,
 cum crapula oppressus concidas, te in cathedra, tan-
 quam in folio, collocari, vbi vomas turpiter canino,
 ructes fœdè porcino, teterrimum padorem exhales
 hircino more, omnia denique facias liberè pro tuo ar-
 bitratu, annón hoc verè regium est? quid? annón hoc
 regium est, cùm omnes verborum aculeis figas, singu-
 los tibi operam suam nauare, hunc tuum os tergen-
 do, illum tuas sordes abstergendo, hunc scopis, illum
 patella, omnes omnibus humanitatis officiis, annón
 hoc verè regium est? hæc hæc ornamenta Helioaba-
 lum Regem, qui omnem ætatem in meracissimo vino
 libando, gustandaq; exquisitissima mensa posuit, in
 hanc voluptatem illexerunt. hæc Neuellium Tricon-
 gium sic appellatum, quòd tres vini congios vno spiri-
 tu hauriebat, incitârunt? hæc Promachum omnium,
 quos terra sustinuit, bibacissimum pertraxerunt; hæc
 hæc Lutherum, omnesq; qui à Luthero sunt, incende-
 runt, & in suauissimū sanctissimumq; ebrietatis stu-
 dium inflammârunt. nec immeritò, nam illa Christi
 & Ecclesie voces, (pœnitentiam age; siti, fame, cili-
 cio, cinere te macera) acerbæ sunt, & summa asperi-
 tate aspersæ sunt: hæc verò Lutheri voces (sanguis vi-
 no, caro carne nutriantur) iucundæ sunt, & summa
 volu-

voluptate delinita sunt. bene ergo bene, Luthere, tuas rationes instituisti, sapienter sapienter consilia vestra nexuisti Hæretici, qui ab Ecclesia Christoq; desciuisti, cum tam dura loquantur; & Satanae Balthiq; placitis vos dicauisti, cum tam suauia loquantur. homines enim nascimur, humana nobis vita colenda est; edamus, bibamus, cras enim moriemur. nūc hæc vobis (Duaceni) placent? sat scio, maxime. at quanto placebunt magis, si ebrietatis cultores, quam luculenta corporis vultusq; pulchritudine excellant, animis diligenter complexi fueritis. quid? an formosi ebrj? siue magnitudine, siue colorum varietate, pulchritudinem formamque metiamur, en tibi in ebrjo eminentē miræ pulchritudinis effigiem. reliqua non aduertas, vterum inspice, quàm bellus? qui ita vastus, ita turgidus est, vt cum laxissima trium vlnarum cutis vix illum capiat, pedibus, manibus, loris honorifice sustentetur. quid maius? dolium putes. humanum hoc, vultum inspice, diuinus ille. tempora pallore quodam vix naturali infecta, quid candidius? sebum dixeris. oculi summo quodam fulgore micantes, quid splendidius? flammæ dixeris. genæ laxæ, & imbre ex oculis continuo fluente decenter sinuosæ, quid elegantius? marsupium dixeris. buccæ fluentes, & rubedinis particulis, tanquam vibicibus, suauiter intertextis fluxæ & rugosæ, quid pulchrius? folles inflatos dixeris. sit nasus fortasse aliquanto vastior. nihil est, cum pullulis tanquam stellis illuminatus, & cum splendo-

re quidem; vermibus, tanquam gemmis distinctus, & cum honore quidem; rubicundulo colore, tanquam igni, pellucidus, & cum maiestate quidem semper appareat. o si ille Philosophorum Deus Epicurus hac subsellia teneret, aut si voluptas illa omnium rerum domina me suis veneribus afflaret, quam bellus & scitus vobis homo depingeretur cum mento & barba eleganter oblitis, cum dentibus & gingivis pœdore pulchre nigellis, cum palato & spiritu, odore vini vix bene decocti, suaviter infectis. sed hæc ornatissima hæc sunt per se, ornatiores tamen vobis videbuntur, si in eam cogitationem animum vestrum intendatis, quanta cum dulcedine ebrius grunnitum vigilans, ut cantillantem lusciniam; quanta cum harmonia ronchus ædit dormiens, ut musicæ cognitione egregium, vocemque iam suam modulatè fingentem audire videamini. o pulcherrima voluptatum domina ebrietas, non vultus hominem loquitur, o Dea certè. o suavissima Regina. & cur Regina? quæ robustissimos milites, summis viribus duces, facillimè tibi comprimit, Regina non censebitur? profer mihi illum, qui tot hostes, tam confertos, tam valentes Philestænos infregerit & contuderit, Sampsona; profer illum, qui ab omnibus terrarum oris, & ab inferis ipsis victorias tam illustres reportauerit, qui Hydram compresserit, qui Cerberum eliserit, Herculem; ebrietas illos tibi victos dabit vno verbo, quàm citò? illa illa efficiet, ut si non concidant, saltem titubent, si nō cito pede regrediantur, certè

certè lento pede progrediantur. sed pocula fortasè me
 in causa manifestissima reddiderunt nimis desertum,
 orationis igitur vela contraho, vos videritis an velitis
 hoc sanctissimo Bacchanalium tempore potius Chri-
 sti vestigia insequi sitibundi & famelici cum Ecclesia
 & Catholicis, an viam Satanae pedibus notatam te-
 rere cum Lutherò & Hæreticis. possunt quidem ebrij
 in omni vitiorum genere liberè volutari, vt meritò in
 ebrietatis studium possitis illici: sunt quoque forma
 luculentissima, vterus illis valdè turgidus, nasus ele-
 ganter rubicundulus, dens pulchrè nigellus, reliquus
 totus vultus decorè fluidus, vt iure in ebrietatis stu-
 dium debeat incendi: ego quidem sic statuo consue-
 tudinem natura, ratione, virtute, tanquam firma-
 mentis, coherentem, non esse antiquandam, ac ne
 violandam quidem. Dixi.

ROBERTI TURNERI

ORATIO SEPTIMA, HABI-
 ta Parisiis.

*V*M multa sint (Auditores) quæ ho-
 mines Catholica Ecclesia terminis in-
 clusos ad gratissimam diuinorum be-
 neficiorum memoriam incendere &
 possint & debeant; tum nihil (si rem suo pondere pen-
 damus) aut acrius, aut vehementius, quàm si aduer-

terimus multos ingenio, doctrina, natura & bonitate
 excellentes ab Ecclesia puritate declinare, & in He-
 reticorum sordibus turpiter volutari, nam si nec a-
 cerrima mentis acie, qua videbant difficillima; nec
 doctrinae recondita cognitione, qua explorabant ab-
 ditissima; nec naturae bonitate incredibili, qua pro-
 pendebant in optima, poterant consequi, ne in here-
 sis gurgitem praecipites abriperentur: nos, quosunque
 Ecclesia suo complexu continet, vel tanquam sum-
 missimos filios suavissima mater, vel tanquam im-
 pios discipulos asperrima magistra, debemus in hac re
 videre (nisi simus tenebris oppleri) Dei in nos gratui-
 tam benevolentiam, & agnoscere (nisi simus impiè
 ingrati) Dei in nos summum beneficium, gratuitum
 profectò est beneficium, vt videtis, & Dei summa be-
 neficentia collatum, quod nos in Ecclesia sinu conti-
 neat: ac summum profectò est beneficium, quod sua
 gratia, non nostro ingenio; sua pietate, non nostra
 doctrina; suo incredibili amore, non nostro merito &
 natura ita contineat, vt ex multis hominibus natu-
 ra, ingenioq; acerrimè discrepantibus conflati, omnes
 tanquam vnum corpus, Christo capiti deuinciamur.
 bone Christe, quantum est hoc beneficium, quod me
 in Ecclesiae vnitate constituisti, vt tuus sim in terra
 cum bonis, & tuus sim in caelo cum Angelis, & vnus
 sim cum vtrisque vtrobiq; tibi capiti nostro iunctus
 quantum sit, quid rogo misellus? maius enim est, quam
 vt nos humi strati possumus cogitando assequi, in quo
 si of-

si offendant Heretici, stulti sunt; si titubent Catholici, impij sunt. quod ut clarius elucescat, statui hodie duo docere, & Ecclesia vnitatem necessariò requiri, & ex hac vnitatem vtilitatem ad Catholicos vberriam deriuari. Philosophi, illi, qui Reipub. perfectam genuinamq; effigiem animo comprehenderunt, comprehensamque stilo scite effinxerunt, numeri vi, magnitudine, praestantia, Reipub. vim, magnitudinem, praestantiam acutissime metiebantur. quare cum omnem numerum, ex vnitatem tanquam principio, fluxisse perspexissent, atque eò tandem peruenissent ratiocinando, ut viderent nullam multitudinem, nisi vnitatem, tanquam firmamento coherere, vna consensione in hanc sententiam pedibus ibant, principem vnus potestatem longissime antecellere imperio duorum, trium, denique multorum, quocunq; illud numero definitum fuerit. id quod clarissime liquebit, si cogites, Respub. cuius summa in imperio & dominatione multorum vertitur, frumentaria re abundantem, instrumentis bellicis instructam, pecuniarum copia circumfluentem, omnium deniq; rerum (quae ad eam administrandam pertinent) laude & ornamenti florentem, ac è contra aliam, cuius imperium ab vno pendet, non ita omnibus istis rebus amplificatam mente informes: hanc auctam semper admirabere, illam comminutam atque adeò conuulsam intuebere, nisi illi multi, in quorum potestate Respublica est, in vnam vnus quasi Principis sententiam conspirent.

nam si singuli in singulas sententias fuerint distra-
 cti, dum hic hanc, ille illam mordicus tenet, Respub.
 in hoc horum hostiliter dissidentium turbine & pro-
 cella miserè conscinditur, & ad cineres penè redigi-
 tur: vt omne multitudinis imperium, nisi quâ ad mo-
 narchiæ imitationem fuerit effectum, & dignitatem,
 & vires, & auctoritatem prorsus amittat. id quod
 Romani in rebus siue naturæ intimis Lyncei, siue Rei-
 publicæ summis prudentissimi dum perspiciunt, ad se-
 dandas discordias, quæ ex multorum sententiis orie-
 bantur multæ, lege sanciebant dictatorem, qui diuisa
 ac dissipata suo & consilio vinceret, & prudentia
 gubernaret. neque alia fuit Romanis ratio istius no-
 minis huic magistratui indendi, quàm quòd omnes,
 etiam qui nobilitatis nomine tumebant maxime,
 illius dicto, tanquam oraculo Apollinis, obtempera-
 bant, ad idem præscriptum Rempub. suam admini-
 strabant Greci, qui cum vellent regiæ potestatis iugo
 soluti viuere, in suis Æsymnetis (sic enim vocabant
 illos, quibus in periculo habenas Reipub. suæ commit-
 tebant) monarchiæ formam retinere solebant. horum
 vestigia persecuti Mytelenæi, Reipub. suæ (quam ca-
 pessebat multitudo) in dissensione vnum præfecerunt.
 viderunt enim homines acutissimi, vt in multis esse
 iudicia multa, & in variis sententias varias, & in
 fluxo populo omnia fluxa: sic in vno omnia esse certa,
 constantia, firma, atque summo consilio & ratione,
 tanquã radicibus, altè defixa. habet enim vnitas tam
 constan-

constantem rationem, vt ipsa nulla extranea vi consistat, omniaque sua tanquam propria vi cohæreant. Deum ided antiqui vnitatis nomine censuerunt. vt enim in vnitatis, si penitus inspexeris, est reperire omnium numerorum initium & finem, ipsa tamen nec ab initio proficiscitur, nec sine concluditur; sic in Deo omnium rerum fabricatore, si initium designes aut finem, omnis profectò sensus religionisquæ sis expers. quæ vnitatis ratio, tam est ad laudem præclara, vt quas res Deus rerum omnium solertissimus parens voluerit excellere, in iis vnitatis tanquam perfectio emineret. animum enim ex partibus ita coagmentauit, vt mens vna reliquas imperio, tanquam filo quodam, duceret; corpus ex membris ita compegit, vt cerebrum vnum, omnia vel suo morbo conficeret, vel sua vi reficeret; mundum ex varietatibus ita fabricatus est, vt vnus solis & accessu vegetarentur, & recessu extinguerentur: denique ita omnia singulis, & singula omnibus connexuit atque colligauit, vt ipse solus ad omnium & singulorum gubernacula voluerit sedere. sistite iam mihi Lutherum, sistite Caluinum, sistite quicquid est colluionis hæreticæ, annon facile ab illis elicuero, aut (si pergant mihi esse malitiosè obstinati) annon vi & rationum pondere extorso ad Ecclesiæ absolutionem, vnitatem esse pernecessariam? vnitatem Deus in rebus perfectissimis voluit primas obtinere, in Ecclesia noluit vnitatem vigeret in corpore, in animo, in mundo vnitati primum

locum ratio cogit vt deferas. & tam eris effricta frontis, vt ex Ecclesia, qua nihil Deus aut habet charius, aut fecit pulchrius, vnitatis excellentiam rationem velis tollere? ediffere mihi tuam sententiam, Caluine, ex Dei (quod iactitas) sinu depromptam, cur Deus Ecclesiam suam regnat? cur ciuitatis? cur familia? cur gregis? cur exercitus nominibus consignauit? tantissime tuum pectus aut inuidie angustis continetur, vt nolis; aut ignorantie tenebris offunditur, vt non possis videre, quemadmodum in regno Regem vnum, primum; in ciuitate gubernatorem vnum, primum; in familia patrem vnum, primum; in grege pastorem vnum, primum; in exercitu imperatorem vnum, primum; & principem locum occupare: sic in Ecclesia, tanquam matre filiorum optimorum suavissima, vnum patrem; tanquam regina subditorum perditorum iustissima, vnum dominum; tanquam exercitu ordinibus apte discriminato, vnum imperatorem; tanquam grege probe saginato, vnum pastorem; tanquam ciuitate legibus pie deuincta, vnum praesidem; tanquam corpore humorum temperatione pulchre valente vnum caput, principem locum tenere. num premo heretice? sed subdole (vt moris est) istas voces in alium sensum forte torques. qui potes? Deus quicquid est in illis inuoluta notionis explicat, dum gentes & Iudeos antea segregatos penitusq; diuulsos, non alio nomine in vnum corpus vult compingere, quam vt ipse vnus eos regat tanquam dominus, & dirigat tanquam

quam

quam pastor. Faciam eos in gentem vnam, & Rex vnus erit omnibus imperans, nō erunt vltra duę gentes, nec diuidētur vltra in duo regna; & seruus meus Dauid Rex super eos, & pastor erit vnus omnium eorum. num obscura iam cuiquam videtur disputatio nostra, se potius meridiana luce circumfusa non videtur? sed quæ demum est hæc vnitas? annon Christo capiti nos illius membra adherere, hæc demum est germana vnitas, testante Ezechiele? annon Christo iam in cœlis locato, Dauidis vel Regis edicta, vel pastoris vocem sequi, annon hæc demum est perfecta vnitas, explicante Ezechiele? at quem vobis Dauidem? quem Regem? quem pastorem dico? illum illum, cui Christus ex terris iam migraturus Ecclesie suæ clauum commiserat, his verbis, tu es Petrus: illum illum, quem Deus auctoritate ornauit in terris vincendi soluta, & vincita in cœlis confirmandi? illum illum, quem nulla vis, nulla crux, nulla Tyrannis expugnabit, quem tamen omnis vis, omnis crux, omnis Tyrannis oppugnabit, hæc est illa vnitas, quàm à Christo arctissimo sui verbi vinculo colligatam nullus Satana furor, nullus inferorum imperus potest infringere, ac ne violare quidem, eadem nos causa ad hanc vnitatem conseruandam, quæ Christum ad eam constituendam impellere debent. vidit enim Christus ea acie, qua potest omnia, fore, vt multa mōstra domi nostræ nata Ecclesie quietem peruellant; Ecclesia ergo sua prouidit ea charitate.

tate, qua solet semper, vt vnus pastoris cōsilio, auctoritate, imperio, constricta non nutet; aut si nutet, non certè inclinet; aut si inclinet, non certè concidat. huius pastoris vi presenti Dei numine fulta quicunq; Heretici coniunctis quasi cum Satana viribus, in Ecclesia impressionem fecerunt, contusi comminutiq; fuerunt, huius pastoris potestatem quicunque illi, falsa religionis specie, se Christum sequi pastorem in caelos vique falso glorianur, conuulsi labefactatiq; sunt. Arianiana pestis suis promittit caelum. qua cautione? si Trinitatem violent. Macedoniana sentina suos reponebat in caelitem album. quo pacto? si monachatum laceret. Eutyichianus furor suos locabit in caelo. qua via? si carnis confectentur delicias. Europa plaga Noster beabit suos. quo modo? si ieiunium contemnant. Hereseon Lerna Lutherus suos implet spe immortalis gloriae. per quas rationes? per solam fidē, per flamma purgatricis euersionem, per missa abrogationem, per Sacramentorum imminutionem, per delicias, per Venerem, per alios id genus teterrimos errores. sed haec monstra noster vnitatis pastor semper elisit eliditq; non ferro, sed voce: non pugna, sed numine, dum suis semper occidit cantilenam duram verbo, veram sensu, vnam spiritu: ego Christi cruce, Patris sapientia, Spiritusq; subnixus numine, vos per crucem, qua Christus oppetiit mortem, per serras, quibus Martyres dissecabantur medijs, per ieiunia, quibus peccata eluuntur; per sacrificium, quo gratia comparatur; per preces;

preces, quibus vel lapsi eriguntur, vel nutantes confirmantur; per purgatricem flammam, qua labeculae nauis nostrae absterguntur; per crucis dona, quibus augetur Ecclesia; per Christi merita, quibus pijs affluunt; per summam vitae austeritatem, summam vitae puritatem, ad summam caeli voluptatem, summam Dei gloriam, via recta, trita ducam, hanc pastoris vocem si sequeremur, id est, si insisteremus viam Martyrum manantem sanguine, ac Christi vestigijs altissime impressam.

Nemo aduersus Sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Episcoporum consensum, iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio unitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens & tumens seorsim foris nouam haeresim conderet, vt scribit Cyprianus ad Cornelium. si quis forte roget, quem Cyprianus loquitur Sacerdotem, cum nullum certum notet, en tibi Cyprianum Cypriani sententiam apertissime enucleantem (Epist. 3. lib. 1.) nauigare audent ad Petri cathedram atque Ecclesiam principalem, Vnde unitas sacerdotalis exorta est, à Schismaticis, & prophanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides, Apostolo laudante, laudata est, ad quos perfidia non potest habere accessum. hanc huius pastoris unita-

tens

tem qui inuiolatam nõ seruant, non possunt niti Petra cum Apostolis, sed debent fluctuare foris cum Iudeis; non possunt includi in arcam cum Noë, sed debent fluctibus obrui cum reliqua mundi scæce; nõ possunt inseri in vitem cum Dauide, sed tanquam palmites arêtes debent refecari cum Hæreticis. dum videratis rationem in Ecclesia pernecessariam probo, nõ satis vestra patientia cõsuluisse videor, vt utilitates igitur, quæ ex hac vnitæte ad Ecclesiam effluunt (si non repugnetis) quanta possum breuitate persequor. Deum dum suam gloriam salutemquæ hominum in Ecclesia finibus proferendis verti intelligit, & per Filium suum in terris, & cum Filio suo in cælis, illam omnibus gratia virtutibusq; donis amplificare conatur. sed cum certa Christi sententia sit fixum, eum spargere, qui extra Ecclesiam colligit, id est, nullo illius Ecclesie beneficio cumulatam iri, qui in Ecclesia vnitæte non viuunt; quis non videt omnem gratiam, omnem sanctitatem, omnem virtutem, omnia dona (quibus affluimus) ex Ecclesie vnitæte ad nos pertinere? neq; hoc cum dico, ignoro singulos homines Ecclesie terminis definitos (extra enim Ecclesie vnitætem nihil est quod habet sanctitatis speciem) singulis suis donis ornari, sed hoc cum dico, id intelligo, singulos Ecclesie clientulos, omnibus donis omnium (qui vel sunt, vel fuerunt, vel erunt eadem fide imbuti) felicissimè frui. vnde quicumque in hac vnitæte degimus, non animo frangi aut debilitari debemus, si fortuna

iniu-

iniuria commoti, aut aliqui alio dolore percussi si-
 mus; cum omnes, quicunq; vel Virginum, vel Marty-
 rum, vel Confessorū coronis fuerunt insigniti, nos suis
 & precibus iuuent, & donis ornēt, & meritū certissi-
 mē fulciant. Particeps ego sum omnium timen-
 tium te, & custodientium mandata tua, in-
 quit David, huius vnitatis columen & fir-
 mamentum, & singulare beneficium, omnique prae-
 dicatione celebrandum. tantā mne in vnitate vim, vt
 me à martyrio abhorrentem, in fide languentem, in
 pietate torpentem, omnium donorum (quibus Mar-
 tyres, Confessores, piūque viri floruerunt) participem
 reddat? reddet. nam cum diuina prouidentia sit ne-
 xum, vt non omnia Spiritus sanctus dona omnibus
 instillet; vnitatis vinculo est effectum, vt nullum no-
 bis donū, nulla virtus, nullum premium (quod à Spi-
 ritu sancto proficiatur) desit. neque est cur hoc mire-
 mur, cum postulet p nobis spiritus gemitibus inenar-
 rabilibus. & quis spiritus? non Davidis, non Abraha,
 non Pauli solum, sed omnium & singulorum, qui vno
 charitatis & fidei vinculo in caelo terraque sunt col-
 ligati. & quid postulat? vt nos hebetes Davidis pru-
 dentia, nos infidos Abraha fide, nos torpentes Pauli
 zelo, nos vagos Petri constantia, nos à martyrio alie-
 nos Stephani Spiritu, nos deniq; pietatis colore potius
 tinctos quam imbutos, omnibus omnium piorum me-
 ritis beet ac cumulet: vt hoc modo illorum abun-
 dantia secundum Paulum sit nostrae inopiae
 sup-

supplementum, illorum fortitudo nostra
 infirmitatis firmamentum, illorum constantia
 nostrae leuitatis fundamentum; vt illorum zelus no-
 stram tepiditatem excitet, illorum puritas nostram
 foeditatem tegat, illorum splendor nostras tenebras dis-
 pellat, omniaq; illorum bona, omnia nostra mala re-
 euellant vel occultent. neq; dum Martyrum, reliqui-
 rumq; caelitum mentionem facio, vnitatis late pate-
 rem naturam, horum terminis volo definire, cum et
 sanctis iam viuis ad nos viuos multa vndique meritis
 affluant, & ex nobis ad illos, si quid sit in nobis piete-
 tis, charitatis, virtutis, vicissim resluat. id quod dicit
 Augustinus hisce verbis, si sensum spectes, prudentissim-
 is; si elegantiam, affabre vinctis expressit. Si amas
 vnitatem, nihil non habes, nam etiam tibi
 habet, quisquis in illa quicquam habet. tolle
 inuidiam, & tuum est quod habeo, tollam
 inuidiam & meum est, quod habes. liuor se-
 parat, charitas iungit. mira haec cuique videntur vi-
 debuntur vera, si penitus inspexerit intimum con-
 silium Dei, qui omnia quasi vnum quiddam finxit.
 rat. non somnio cum Philosophis, omnia ita esse vnum
 vt repugnantia sit nulla: sed ratione in hanc senten-
 tiam inducor, vt putem omnia ita vnum esse, vt ex
 multis rebus natura discriminatis ac seiunctis, que-
 dam vniuersitatis consensio, harmoniaq; existat atq;
 profisciscatur. quae a Deo ea imprimis ratione apta
 instituta esse videtur, vt, cum singulis rebus quandam

natu-

naturæ perfectionem inditam esse vellet, vnum inchoatum alterius perfecti cōmunionem redderetur quotidie absolutius. ideoq; Pythagoras Deorum alioqui superstitione obstrictus statuit verè, quam quæq; res perfectionem haberet, ex Deo eam habere propter naturæ consensionem, qua singula inter se, omniaque ipsi Deo arctissime sunt coniuncta. neque hîc tanquam in scopo Philosophus sisebat, verum eousque ratione delatus est, vt apertissime assereret, quo res quæque erat perfectioris absolutioriq; naturæ, eò illam arctiori naturæ commune Deo fuisse constriictam. quod si in reliquis rebus naturæ ratio id efficit, vt vnus cōmunionem alteri aliquid tanquam naturæ suæ absolutio & cumulus addatur, quanto maiori rationis firmitate colligere deberemus (nisi in rebus naturæ bebetiores Pythagora velimus videri) singulos singulorum, & omnes omnium bonorum in Ecclesia esse participes, quò est aut fusior Ecclesia, quã reliquarum rerum cōmunitio; aut arctior eorum, qui in Ecclesia paci & charitati societate sunt colligati, quàm reliquarum inter se rerum nodus & cōiunctio? quod humani generis hostis Satan dum videt, dolet; dum sentit, inuidet: sed dolendo & inuidendo, quia non potuit hanc societatem Christianorum ex vnitate efflorescentem (quam Apostolus in Symbolo Sanctorum cōmunionem aptissimo verbo appellat) dissipare, cuniculis & dolis Hæreticorum, eam semper oppugnare malitiose conatus est. atque vt taceam Eurychem

Eurychem

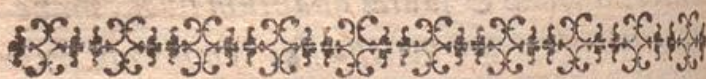
tychem in Trinitate, Pelagium in libero arbitrio, Vigilantium in caeremoniis, aliosq; in aliis rebus eam violasse; recogitate mecum, quo dolo ac fraude Satan in Lutero & Caluino illam hisce nostris impedivimus temporibus miserrime laceravit: neq; plagas, quae Ecclesia non ita magnas ab illis in controuersis quibusdam leuioribus accepit, animis comprehendit; sed illa illa vulnera, quae luculentissima inflixerunt, animis informate. videt Satan, communionem esse nobis cum Christo per Papam in terris, nobis cum Christo per Sanctos in caelis, mentibus autem purgatorio ignis implicatis cum Christo, per & merita Sanctorum in caelis, & preces hominum in terris; hanc ergo communionem, distributis quasi machinis, praecipue tentat ut illa conuulsa, nos quoq; facilius de nostro statu conuellamur. nam si nos membra Christo capiti per Papam adiungamur (ut verè adiungimur) Papae auctoritate eiecta, nos quoq; omnibus meritis, quae à Christo capite ad nos membra per Papam manant, privati facillime peribimus. si nos Sanctorum precibus muniti, carnis, mundi, & Satanae vires elidamus (ut verè elidimus) certè Sanctorum precibus nudati, carnis, mundi, & Satanae vinculis facillime constringemur. si mentes purgatrici flamma mulctata nostris Sanctorumq; precibus nonnunquam recreentur (ut verè recreantur) proculdubio purgatorio sublato, mentes nostris Sanctorumq; precibus nudatae, & acriores & diuturniores suorum flagitiorum pœnas pendunt. d

crudelitatem non ferendam, non satū tibi fuisse hæretice, nos viuos nostris subsidiū orbare, nisi etiam mortuos eodem crudelitatis genere vexes? non satis tibi singulos singulis in locis impetere, vel homines in terris, vel Sanctos in cælis, vel reos in purgatorio: nisi eadem diritate omnes omnibus in locis affligas, & homines in terris, & Sanctos in cælis, & reos in purgatorio? sed fremas & sauias quantum libet, manebit manebit in vnitate Ecclesia hæc communio integra, vt qui intra Ecclesia se fines & terminos continent, omnium (quos eadem Ecclesia siue in cælo, siue in terra, suo gremio complectitur) meritis, donis, precibusq̄ sustententur. quod ego beneficium tantum esse semper duxi, vt si omnia à Deo in me collata huic comparem, omnia profecto huic postponam. nam cū natum atque aded renatum esse nihil fuerit, imò miseria fuerit, nisi Ecclesia septis inclusus huius communionis sim particeps: quibus verbis, quibus laudibus hoc Dei in me beneficium decorabo? qui inter Hæreticos nutantem, inter hostes timidum, inter versutos simplicem, inter perfidos sincerum, me nec hæresi infici, nec odio frangi, nec versutis irretiri, nec perfidia decipi sit passus: sed Hæreticorum diu fluctibus conquassatum in Ecclesia tandem sinu, tanquam in portu, collocauit: vbi Catholicus cum Catholicis, capiri Petro insitus, Sanctorum in cælis, & Sanctorum in terris precibus, meritisq̄ affluentissimè abundo. sed videor nō tam vestrae humanitatis, quàm mea felici-

h

tatis

tatis rationem habuisse, qui cum vnitatis in Ecclesia
 necessariam rationem, singularemq; vtilitatem fuero
 satis persecutus, in meo gaudio explicando nimis me
 effuderim. orationi igitur mee modum statuo, à Deo
 immortalis precatus, vt in Ecclesia, omnes tanquam
 vnus. huius communionis vtilitatibus, & hinc viuam, &
 in cælo mortui persquamur. Dixi.

ROBERTI TURNERI.

ORATIO OCTAVA, HABITA
 Romæ.

QVOD à Diuū immortalibus in mul-
 tis perorandi causis sapè & seriò pre-
 catus sum, vt quæ eminent in Naci-
 anzeno pigmenta perpulchrè confor-
 mata, & qui latet in Ambrosio dicendi neruus, diuini-
 tatis quadam ratione in animos mirabiliter per-
 rumpens, illa mihi aliquis è cælo Deus instillet: id e-
 go hodiè à Christo eò precor vehementiùs, quòd aut sa-
 cerdotij laus, quam persequor, est disertissimi cuius-
 que oratione superior, aut mea oratio semper fuit le-
 uissimarum rerum tenuitate ac mediocritate multo
 partibus inferior. atque vt habuero dictionem per-
 spersam Nazianzeni pigmentis, & Ambrosij nerui
 vinctam firmiter, tamen iis hodiè dictio mea vrgebitur
 angustius, vt quid tanquam firmum in phalan-
 gem

gem reiiciam vltimum, vix ac ne vix quidem possim inuenire. Nam cum ex hoc loco alius sacerdotij antiquitatem ab vltima Patrum memoria repetierit, authoritatem alius expresserit, maiestatem depinxerit alius, deniq; alius atq; alius alias atq; alias laudes artu ingenijq; sui coloribus perpolierit, nullus profecto relinquatur orationi meae locus, aut certe perexiguus, quem vel mea facultas tenuior non possit ornare, vel tantillus orationis meae riuulus difficillime queat irrigare. quid? annon est sacerdotij dignitas ampla? ampla & adeo perexcellens; terribilissimas enim quasq; labeles, quae in animae medullis haerent, eradicat penitus, sed hunc locum ex his subselliis perpurgauit Philosophus. quid? annon eius potestas est summa? summa ac plane diuina; Iesum enim, reportatis à morte trophaeis, ad dextram Patris quinq; oculis nobis sistit in altari, sed hanc partem ex hoc suggestu occupauit Theologus. quid? annon eius laus est infinita? infinita & in omnes vndiq; partes interminata; haec enim authoritate qui floret, est mons, lucerna, Angelus, pascit, orat, vngit, sacrificat. verum has omnes laudes ita triuit ex hoc loco Oratoris oratio, vt cum tadeat loqui, pudeat tamen tacere. sed cum amor efficit, vt malim loqui cum tadio, quam tacere cum pudore; persequar illam coquorum laudabilem consuetudinem, qui quemadmodum in communissimorum ciborum copia rariores seponunt, ac hos condiunt aromate, illos, interspargunt saccharo, vt artificij externi ascitis rationi-

tionibus, cibo communiori vel nouam inducant for-
 mam, vel antiquam abstergant in spiditatem: sic e-
 go hodie spero me ex tritissimis sacerdotij laudibus ita
 delibaturum optimas, vt non tam aures vestras ele-
 ganter teretes possint offendere, quod fuerint audite
 sepius; quam iudicia solide versa debeant officere, quod
 sint collecta rariùs. attendite ergo (Auditores) quam
 potestis diligentissimè, nec occludite aures orationi
 meae deliciis. rusticè fateor conditis, sed conditis ta-
 men, vt hospitibus non omnino lautis placeat degu-
 stasse. et si natura humana vnus legis aut norma se-
 ptis ita nunquã possit coërceri; vt omnes gentes idem
 viuendi institutum persecute in vnum quasi corpus
 coëant, & non potiùs singula singulas dissidentes in-
 stituenda vitæ rationes tam acri impetu consecten-
 tur, vt quot numerentur gentes, tot videantur homi-
 num genera, nulla communione inter se deuincta: ta-
 men in Sacerdotibus honore, & Tyrannis odio perse-
 quendis, tam mirabilis est omnium consensus, vt illor-
 um honorem, horum odium, tanquam certas diuini-
 tatis notiones natura parens per omnium gentiù a-
 nimos pro seminasse videatur. ac ne hoc, quod dico, vi-
 deatur tractum ex vulgi opinionibus, tanquam men-
 dicum; aut ex Græcorum peritum commentis, tan-
 quam fabulosum: explicare mihi prima rudimenta
 Reipub. aut Atheniensis, quæ legibus; aut Carthagi-
 nensis, quæ armis; aut Corinthiæ, quæ Consiliis; aut
 Ægyptiacæ, quæ doctrinæ; aut Romanæ, quæ veluti
 expref-

expressa imperij rectè administrandi effigies, omnibus
 subsidiis nitebatur vna; an Atheniensium leges fixe-
 rat Apollo? vel Carthaginensium arma fabricatus est
 Vulcanus? vel Corinthiorum consilia ediderat Mer-
 curius? vel Ægyptiorum doctrinam instillarat Mi-
 nerua? vel Romanorum subsidia omnia omnes for-
 tasse Dii communi voluntatum cōsensione tanquam
 thesauros suos effuderant? effunderunt sanè Dii om-
 nes suos thesauros in Romanos, sed effuderunt ad nu-
 tum Dionis Sacerdotis; adidit Corinthiis consilia
 Mercurius, sed adidit ad præscriptum Leontis Sacer-
 dotis; instillauit Ægyptiis doctrinam Minerua, sed
 instillauit ad preces Vestæ Sacerdotis; fabricatus est
 arma Carthaginensibus Vulcanus, sed fabricatus est
 ad formam Leuini Sacerdotis; fixit leges Atheniensi-
 bus Apollo, sed fixit ad voluntatem Solonis Sacerdo-
 tis. non fuit (Auditores) principatus, non ingenij, non
 eloquentiæ, non diuitiarum, non viriam, sed diuini-
 tatis latentis in sacerdotij nomine, prima posuisse Re-
 rumpub. fundamenta. nam etsi populi illi primi, mo-
 rum adhuc barbarie infuscata, Rerumpub. suarū fun-
 damenta & incunabula referant ad Deos parentes,
 aut ad Deas nutrices; tamen nec Dii volebant haberi
 parentes, nec Deæ Rerumpub. nutrices, nisi per Sacer-
 dotum nomen, tanquam diuinitatis suæ principē &
 præcipuam partem, hominibus ad formam vitæ con-
 stituendam, salutariter impartitam, neque hæc dico,
 quòd aliquam affingam, aut authoritatem aut diui-

nitatem Sacerdotum superstitioni; sed ut intelligatur
 ex eodem natura fonte fluxisse opiniones illas de Deo-
 rum ac Sacerdotum numine certas, & à diuinitate
 illa particula, quæ in omnium mentibus latet, peni-
 tūs impressas. imò hæc sacerdotij informatio, tan-
 quam semen quoddam sparsum à Deo per hominum
 animos, tam vberes protulit fructus Rebuspub. in pri-
 ma illa gentium barbarie: ut quæ Respub. exclusis
 sapiente Rege, nutabant periculose; a scito stulto Sa-
 cerdote, salua manserint ac integra. quid? quod cum
 omnis populus natura quodam instinctu abhorreat à
 Tyrannide, primi tamen illi populi (si primorum re-
 plicaueris annales) sæpè exturbato Tyranno principe,
 tulerunt Tyrannum Sacerdotem? Lycas Sacerdos om-
 nes suas leges sanciebat sanguine, Dyonisius princeps
 paucos deminuebat capite, reliquos summa humani-
 tatis specie demulcebat: Dyonisius tamen eiectus est
 cum summo discrimine Syracusarum euertendarum,
 retentus Lycas summo cum honore Syracusarum con-
 seruatarum; vsque eò ut illæ primæ Respub. (nisi sa-
 cerdotium illas tanquam neruus continuisset.) eodem
 sanè punctulo, quo vagiebant in cunis, delitissent
 in tumulis. quanquam quid loquor cunas, & pri-
 mos Rerumpub. vnguiculos? cum imperiorum spe-
 cies illæ perillustres, quas tantoperè laudantes obstu-
 piscimus, illum suum splendorem, auctoritatem, ma-
 iestatem sacerdotio debeant. nam hospes profectò sit
 in rebus, quæ historia & antiquitate cõmentur, qui
 non

non cognoscit Rempubl. Romanam, tanquam succo
 quodam ac sanguine florentem, benéque vegetam per
 multos annos permanfisse, quamdiu Reges Pontifici
 Iouis Capitulini maximo, vel volentes morem gesse-
 rint, vt filij; vel nolentes subiecerint ceruices, vt serui;
 cum contra Medi, Persæ, Sorij, Ægyptij Respub. ha-
 buerint semper flaccescentes, illasq; trecentorum tan-
 tum annorum angustiis definitas, quod nullo religio-
 nis firmamento, nullo Deorum metu, nulla Sacerdo-
 tum authoritate, deuinctæ continerentur. quid? illa
 Solonis vox, se Antistitem esse Mineruæ, toties populo
 inculcata; illa Lycurgi solennis præfatio, se Apollinis
 esse Sacerdotem, toties pro concione repetita, quod spe-
 ctabant? quod nisi vt sub Sacerdotis nomine, tanquam
 sacro quodam integumento, in populi se mentes in-
 sinuarent facilius, persuaderent quæ esse in legibus,
 quas condiderant, nescio quid diuini, cum videantur
 non ex hominum iudicio, tanquam riuio, arreptæ,
 sed ex Sacerdotum consilio, tanquam Deorum cœru,
 mirabiliter haustæ, sed sunt hæc commenta gentium,
 inani Deorum superstitione miserè obstrictarum. sint
 sanè, cum referantur à nobis, non quod careamus
 Bartholomæi, Thomæ, Iacobis, Barnabæ, Symoni-
 bus, Matthiis, Petris, Paulis, nostræ Christianitatis
 fundatæ parentibus, & constitutæ Magistris, quibus
 rem totam confirmemus: sed vt ostendamus eò esse il-
 lustrius sacerdotium, quod est certius, notionem hanc
 de Sacerdotis maiestate ac diuinitate, omnium men-

tibus non dico à natura anticipatam, sed à Deo esse
 insculptam. magna quidem hac laus est sacerdotij, ac
 haud scio an maxima: nisi illa fortassis sit maior, sa-
 cerdotij dignitatem tanto fuisse & splendore institu-
 tam, & constitutam miraculo; ut Deus nec cum habe-
 tantam tantæ fabricæ molitionē machinaretur, ma-
 iorem præ se tulerit maiestatem verborum; nec cum
 regie potestatis auctoritatem sua figeret auctori-
 te, pares attulerit rei gerendæ circumstantias. siqui-
 dem postquam molem, ex qua tanquam argilla, sin-
 xit omnia, illam & sine forma rudem, & sine circum-
 scriptione vastam congesisset; effecit ut terra secreta
 ab aquis demigraret in planitiem, & aquæ deflue-
 tes à terra subsiderent in alueos, & aër subtili spatu
 dilapsus commearet per vniuersitatem, & ignis occult-
 ta pernicitate exiliens, seu potius innata vi erumpen-
 peteret summa, & firmamentum quibusdam ponde-
 ribus pendulum, stellis tanquam gemmulis distingue-
 retur, & singula certis propriisq; locorum regionibus
 coërcita, singulas obirent functiones, & hanc induce-
 rent, quã admiramur, hyemis, æstatis; veris, autumnis,
 caloris, frigoris; diei, noctis; lucis, tenebrarum; aptam,
 necessariam, perpulchram varietatem. sed hac tam
 multa, tam magna, quo efficit apparatus verborum?
 quid narro apparatus verborum? vnã ad, hac sin-
 gula attulit vocem, eamq; tritissimam, fiant hæc, &
 facta sunt omnia. at cum sacerdotium apud Iudæos
 constitueret, vnã seposuit Leuitarum gentem, in qua
 flore-

floreret, puram, castam, integram à labe, vt nihil resideret in sacerdotio Tyrannidis; & ex hac gente voluit obire hoc munus vnam Aaronis familiam, honoris, virtutis, splendoris plenam, vt excluderetur locus ambitioni. Deus bone, in vna re constitnenda quot adhibuisti cautiones? amplum est sacerdotium, quid interest Aaronis an Isaaci illud familia administret? diuinum est sacerdotium, quæ causa reiiciendi Moysis, asciscendi Aaronis? sed admiraris cautiones, inspice formam. non voce vna, simplici, vulgari, voluit Deus sacerdotium constitui, sed Moysen seuocauit in locum separatum, tanquam sacrum quoddam concilium; ac præsens præsentis, solus soli, mentem suam de sacerdotio in omnem aternitatem confirmãdo enunciauit, perpetuamque imposuit Aaroni functionem, mastanda bestia, adolendi thuris, litandique pro populo sacrificij. formam iam constituti sacerdotij, quæ omnem rerum molitionem vincit, vinci à regia auctoritate credibile non est. nam legemus quidem in sacris literis Samueles creatos, sed creatos à populo; legemus Dauides consecratos, sed consecratos ab homine; legemus Salomones sacro oleo delibutos, sed delibutos à Rege: solum legemus Aaronem, id est, sacerdotium perpetuum, coram Moysse, in loco separato, vna Dei voce, ac aded tribus miraculis longè maximis consecratum. repugnant Core & Abyron potestati Aaronis sanctæ, repugnantes terra vasto hiatu fatiscens viuos amandauit ad inferos; obmurmurauit

h 5

popu-

populus extinctos suos, ignis occulto pernicioque vola-
 tu illapsus de caelo, lateque se spargens populum mul-
 Et ait obmurmurantem; omnes tribus volebant ali-
 quot ex suis selegi ad parem cum Aarone potestatem
 administrandam, ad horum voluntatem reprimen-
 dam, imperat Deus Moysi, vt duodecim virgas in qui-
 bus singulis singularum tribuum nomina incideren-
 tur, vnamque Aaronis nomine notatam collocaret in
 tabernaculo: sequenti que die reperiebantur relique
 virgæ aridæ, vt erant, sola Aaronis reperiebatur ve-
 geta, pulchra, florens, germina, folia, amygdalas, sum-
 mo omnium stupore proferens, copioseque effundens
 taceo thuribula 205. vni Aaronis thuribulo opposita
 fileo Aaronem in media flamma integrum, suppressam
 appensa aduersariorum thuribula in tabernaculo ad
 exemplum posteritatis, non dico nubem, qua Deus
 gloria præfulgens Aaronem, & Moysen implicuit
 sermonem que cum illis habuit, iram Dei mitigatam
 extinctum precibus Aaronis ignem late absumentem
 omnia, ac reliquas huius generis plurimas & maxi-
 mas ceremonias nihil loquor: ex terra absorbentem
 flamma vindice, & florente Aaronis virga, satis col-
 ligitur perpetuam & diuinam sacerdotij potestatem,
 eò reliquis aut potestatibus, aut rebus esse præstantio-
 rem, quod fuit aut maiore instituta celebritate, aut
 pluribus confirmata miraculis. nec mirum est, si-
 lam potestatem tot miraculis, tot ceremoniis, tot ar-
 gumentis, tanquam edicti, sanciri legerimus, quare

ORNA-

ornaretur cæcus, claudus, naso siue vastè magno fæ-
 dus, siue exiliter paruo monstrosus, siue ineptè torto
 ridiculus, ruptura imbecillis, gibbo deformis, scabie
 impetiginèque infectus, Deus sententiæ suæ præscri-
 pto caueret, atque ne putetis fortasè hæc nihil iam ad
 nos pertinere, quòd externa sint, quibus illi Mosaicæ
 legis seruitute obstricti continebantur: ita externa
 sunt, vt vmbra quoque sint & simulachra earum no-
 tarum, quæ in mentium nostrarum latebris inclusa,
 nouæ etiam legis prohibent sacerdotio. nam qui nul-
 lis aut literis aut moribus tincti possunt, nec rudibus
 instillare doctrinæ puritatem, nec malis dispellere vi-
 tæ tenebras, cæci sunt; hos non vult ille omnis potestatis
 largitor suam obire functionem. qui rerum fluen-
 tium desiderio, tanquam aestu quodam, abrepti, vel
 toti sunt in hauriendis voluptatibus, vel Deo simul
 & Mammona putant se posse nauare operam, claudi
 sunt; hos ille recti iustique Pater non vult suam tueri
 personam. qui Dei præsidentes misericordia peccato-
 rum suorum fibras non curant euellendas, quin po-
 tiùs illa vel blanduli palpant, vel virtutis obtegunt
 velo, nasum habent fædè magnū; hos illa totius pul-
 chritudinis vera expressio non vult suam deformare
 auctoritatem. qui tranquillitatis præ se ferunt per-
 pulchram speciem, intrus tamen habent pectora, tan-
 quam Euripos, cogitationum fluctibus miserè agita-
 ta, nasum habent monstrosè paruum; hos Deus pro-
 uidentia iustus administrator suo excludit munere.

qui

qui ingenij acumine elati in Ecclesia fide ritubant,
 plusq; tribuunt suis sensibus, quàm Sanctorum factis,
 nasum habent ridiculè intortū; hos ille superbia do-
 mitor, in suam non vult inuolare sedem, qui pecunia-
 rum suarum aceruos malunt inclusos suspendi à cro-
 go, quàm expositos ad beneficentiam collocari in ho-
 minum, angelorumq; quodam quasi theatro, his gib-
 bus est deformior, quàm vt velit eos Deus suam suffi-
 nere maiestatem, quos ira, inuidiaque, tanquam fa-
 riae radis ardentibus insectantur, nec se sibi sanos, nec
 aliis sedatos esse patiuntur, his ruptura est grauior,
 quàm vt ille lenitatis magister velit sui officij illigari
 necessitati, qui gula ac carnis irretiti lenociniis, in-
 transuersim aguntur in furorem, vt tanquam lute-
 lenti sues, in voluptatum volutentur cæno, annon hos
 inficit scabies, à qua abhorret diuina puritas? quo-
 ram conscientia se in Deum non profundunt, sed lan-
 guore peccati, tanquam morbo, praepedita semper he-
 rescunt in sordibus, annon hos inquinat impetigo, à
 qua aliena est tanta dignitatis persona? Sacerdotis
 dignitas (Auditores) clara est, cacos refugit; recta est,
 claudos non recipit; decora est, nasum magnum non
 admittit; alta est, nasum paruum non patitur; sincera
 est, nasum obtortum excludit; liberalis est, gibbo-
 sum arcet; patiens est, rupturam reicit; nitida est, im-
 uersatur scabiem; pura est, abhorret ab impetigine, à
 perpulchram formam, Angeli videtur non hominis
 & tamen Sacerdotis est non Angeli, seu potius & Sa-
 cerdo-

cerdotis est & Angeli. quam etiam imaginē sacra lite-
 re extremis lineis conantur exprimere, dum Sacerdo-
 tem, & virgam Aaronis, & virginem, & candelam
 super candelabrum, & turrin, & montem, & salem.
 & solem appellant. sed parum est (Auditores) Sacer-
 dotem esse aut virgam ad conterendas Zabulon vires,
 aut virginē ad confingendas carnis illecebras, aut can-
 delam ad lumen mundo praferendum, aut turrin
 oppositam haeseon machinis, aut montem opposi-
 tum spiritus calori, aut salem condiendis bonis, aut
 solem purgandis pravis moribus aptum; cuius sit, si pu-
 ritatem in hac corporis contagione spectemus, Ange-
 lus; si pendamus auctoritatem, Sacerdos, id est, Ange-
 lo multis partibus superior. hoc erat, quod dixit Pau-
 lus, se spectaculum esse factum hominibus & Angelis,
 medium constitutum inter homines & Angelos. quid
 est medium esse constitutum inter homines & Ange-
 los? nisi partim esse Angelum partim esse hominem, id
 est, & Angelum superiorem homine, qua supra natu-
 ra imbecillitatem purissimè viuit: & hominem supe-
 riorem Angelo, qua Christum conficit. magnum est
 Christum conficere, quid mundo impertire? atque ita
 impertire, ut tam sit hominum in terris, quam sit Pa-
 tris in caelis? diuinum est Christum tanta impertire
 auctoritate, quid sacrificare? at haec omnia etsi ver-
 borum complicatione videantur obscuriora, tamen
 tam sunt necessaria, quam est certum, si sint, Sacer-
 dotum esse; si non sint, nos omni calamitatis genere
 miserè

miserè & sædè conflictatos esse. siquidem postquam
 Deus Pater viderat illuxisse tēpus, quod sententia sue
 præscriptione ab omni æternitate præsinierat mundo
 vindicando, nec hominem corporis ac sensuum com-
 peditum vinculis habere, quo aut se redderet Patri
 aut Patrem reconciliaret sibi: Filium suum humane
 carnis nubecula implicitum dedit mundo, tanquam
 pretium proprium, quo Deum homo placaret. Puer
 natus est nobis, Filius datus est vobis. Puer non potuit
 genus humanum asserere in libertatem, potuit Filius
 datus est ergo Filius ut nasceretur puer: potuit Filius
 non natus esse nobis aut afflictis consolatio, aut misere-
 ris asylum, aut hominibus Deus, aut peccatoribus iudex,
 sed non potuit esse aut debitoribus pretium, aut
 peccantibus victima, aut precantibus placatio, nisi
 natus puer; natus est ergo puer, ut daretur Filius. om-
 nipotens Pater quis potest interpretari, fueritne ma-
 gnificentior, qui è cælo; an munificentior, qui Filius
 an iustior, qui finito tempore, an indulgentior, qui
 peccatoribus, tam clementer, tam suaviter, tam oportu-
 ne dederis? sed dedisse non magnum est, si consideremus,
 quomodo dederit. dedit illum mundo sub lege,
 qua? ut nisi mundi scelus mortis sue sacrificio liber-
 piaret ac volens, & iniustitiæ culpam subiret, quod
 mundi non subveniret necessitati; & violatæ diuine
 maiestatis crimine obstringeretur, quod Patri non
 satisfaceret voluntati, factus ex muliere, factus sub le-
 ge, ut omnes qui sub lege erant, redimeret. hanc ergo

ad quam allegatus erat Christus functionem, ut obiret ille & liberius & liberalius, ascendit crucem, ac totius iam Christiani nominis constitutus Sacerdos, se victimam illibatam litavit Patri, ad mundi piandum scelus; illudque ius, quod habuimus in illum (habuimus profecto tantum, ut illum potuissemus sub pœna iustitiæ violandæ ad nos redimendos cogere) totum iam denuò cessit Patri. explico hîc, si quid sit duriteruo, si quid sit scrupuli. Christus ascendit crucem. cur? ut licet, quid? se, cui rei? expiando mûdo, at mundus piari non potest, nisi ab eo, qui in mundum quasi corpus caput sit insitus. planè huic ergo rei puer natus est nobis, Filius datus est nobis, id est, Christus non solum datus est Ecclesiæ tanquam languidulæ caput integellum; sed etiam datus est mundo Sacerdos, ut vel ipse se pro mundo, vel mundus eum pro se sacrificaret Patri. quid? Christum sacrificat mundus? mundus, quia Christus tanquam princeps mundi pars se sacrificat, quid? mundus sacrificat Christum? est ergo Christus mundi. nam sacrificare est rem planè nostram, integram, integrè offerre Deo, atque ita offerre, ut si per impossibile (hanc mihi vocem in re non trita largientur Ciceroniani) eius rei Deus non esset Dominus, sacrificij iure fieret Dominus. Christus ergo verè fuit noster, Filius datus est nobis? Christus fuit verè noster, victimam litauimus eum Patri. magnum est hoc ius. sed hoc totum ius decessit nobis, cessit Patri in sacrificio crucis, sacrificatur Christus in cruce, id est,

est.

est, iure sacrificij Christus sit Patri, atque eo iure Pa-
 tris, vt si antè non fuisset, iam incipiat esse totus Pa-
 tris, ac desinat esse noster. ac ne erretis, Christus ma-
 net nobis semper noster Pater, semper noster Frater,
 sed non manet nostrum pretium, non manet nostrum
 donum. desinit esse nostrum pretium; desinit esse no-
 strum donum, sacrificatur in cruce. infelices nos, cruce
 fecit vt antè excideremus quàm cederemus iure, quod
 habuimus in Christum. cur mundū sanctissima cruce
 spoliās suo ornamento ac firmamento, cur orbis su-
 Iesu? Christus fuit mundi, cur reddis illum caelo? po-
 tabamus, putabamus, quicunque huius molis circum-
 scriptione continemur, in te dulcissima crux inueni-
 re consolationem, inuenimus dolorem: sperabamus te
 te haurire suauitatum fontes, haurimus angustia-
 rum oceanos. Christus fuit mundi annuente Patri, et
 reddis Patri renuente mundo. consentiunt Prophetae
 ta? at iniuste videntur consentire, cum Petrus gladius
 Bartholomaeus vultu, Thomas lachrymis, timore et
 doloris significatione reliqui Apostoli, omnes denique
 qui Christi informantur praeceptione, omnibus mor-
 tis in contrariam partem acrius contendunt. volunt
 omnes Iesum suum: nimis indulget misericordissimus
 cruce Prophetarum votis ac comprecationibus, com-
 pensantur fortasse incommoda. at qua ratione et
 cruce proficiuntur Sacramenta, sed quid Sacramen-
 ta ad Sacramentorum authorem? ex cruce oritur gra-
 tia, sed quid gratia ad gratiae satorem? ex cruce fluunt
 merita

merita, sed quid merita ad meritorum largitorem? ex
 cruce manat iustificatio, sed quid iustificatio ad iusti-
 ficationis remuneratorem? Sacramenta pro Sacra-
 mentorum authore, gratiam pro gratiae satore, meri-
 ta pro meritorum largitore, iustificationem pro iusti-
 ficationis remuneratore substituere, quae demum est
 compensatio? cuius iustitiae? ex quo fonte orta? quae
 syngrapha? quo monumento consignata? causam, cau-
 sam vult mundus, non effecta; victorem victorem cu-
 pit, non trophaea; Iesum Iesum expetit ipsum fontem,
 non istos eius bonitatis copiosos sane riuulos, sed ri-
 uulos tamen. ignoscere sanctissima crux mundo, si
 tecum acerbius fortasse sic expostularet, cum videre-
 tur facere non iniuste, nisi Christum suum, id est,
 suum ius aliquo modo reponas. advertite hic (Audi-
 tores) Christi in homines amorem, ac Sacerdotis in
 Christum, quasi quandam potestatem. nam cum Ie-
 sus acie, qua omnia, praevidisset hanc notam, potuisse
 aliquo modo ab hominibus iniuri suae cruci, ante ere-
 ctum trophaeum iniuriam rationem commodissimam,
 qua & haec cruci nota, hominibus quarelae omnis
 causa penitus abstergeretur. sua namque voce sanc-
 iuit Sacerdotis auctoritatem, ut Christum mundo
 redderet, quoties ferret necessitas: usque eo ut si antea
 fuerit mundo pretium, nunc etiam sit pretium, sed
 per Sacerdotem pretium, si antea fuerit victima, sit
 nunc quoque victima, sed per Sacerdotem victima; si
 antea fuerit placatio, nunc quoque sit placatio; sed
 per

per Sacerdotem placatio; denique si ante crucis triumphum fuerit verè noster, nunc quoque sit verè noster, sed per Sacerdotem noster. reddit Sacerdos Christum mundo, quem abstulerat crux, ac eo iure reddit, ut quoties vellet mundus, toties possit Christum suum dare Patri, atque ita dare, ut si qua autoritate possit Christus non esse Patris, hac iam factus esset Patris. felices omnes Christi iam sanguine perfusos, qui & crucis referunt vberimos fructus, & Christum tanquam ius suum integrum servant, sed per Sacerdotem servant: ut ausim dubitare, maiore sit ac illustrior crucis laus, quæ effecta, an Sacerdotis, qui causam sufficit; crucis, quæ trophæa, an Sacerdotis, qui victorem restituit; crucis, quæ titulos novos, an Sacerdotis, qui Christum novum mundo impertit. quamquam quid confero Sacerdotem cum cruce? in Sacerdote etiam est & expressa quadam Patris imago, & effecta non obscura Iesu similitudo. siquidem Pater Christum, à mortuorum excitatum umbris, nouo sibi iuris vinculo tam arctè astringit, quam si eum à nihilo finxisset. tantumne hoc? etiam gloria cumulatam sempiterna in cœli collocat suprema sede, ut habeat cœlestis illa hierarchia, in quo intelligentia suæ vires desigat, ac aded amoris & charitatis suæ omnes impetus penitus exhauriat. eodem planè modo Sacerdos Christum iam in cœlis locatum conficit, ac terræ denuò restituit. tantumne hoc? etiam tanquàm publica persona, mundo novum quoddam ius in Christum conce-

concedit, vt Christiani cogitationum procellis consli-
 Etati, illius suauitate, spiritu, sapientia perfruantur;
 illumque Patri, siue delineant prospera, siue premant
 aduersa, nouo iuris titulo verè largiantur. satis hinc li-
 quet, Sacerdotem quandam Patris omnipotentis re-
 ferre imaginem, Christi iam cupis in Sacerdote ad-
 mirari effigiem? en illam tam perfectam, vt nullus ti-
 bi Lysippus, aut Demosthenes artis ingenique sui a-
 scitis omnibus subsidiis, possint effingere pulchriorem.
 Christus solus se poterat Patri donare vt Sacerdos, do-
 nauit liberè; Christus solus se poterat post sacrificium
 oblatum dare consumendum, dedit ingenuè. Sacer-
 dos nunquid minora? dat Christum mundo, en mu-
 nit viam sacrificio; litat Christum Patri, en aggredi-
 tur sacrificium; consumit Christum, en absoluit sa-
 crificij integram rationem. Sacerdos, Sacerdos confi-
 cit, litat, consumit Christum: conficit, est potestatis:
 litat, est charitatis: consumit, est obedientiæ. conficit
 quod suum est, litat quod tuum est, consumit quod
 Dei est. quod Dei est, consumit, vt ostendat tantam
 maiestatem non egerè re aliena; quod tuum est litat,
 vt indicet tantam imbecillitatem egerè ope diuina;
 conficit quod suum est, vt doceat hanc potestatem, è
 cælo esse datam, qua Christianitatem & altaris sua-
 uitate & crucis gloria circumfluentem Deo charita-
 tis communionem arctissime conglutinet. Deus bone,
 quibus spiritus alis subuecta mea oratio tam altè se
 extulit, vt quo nihil in terris, ac ne in cælis quidem

possit cogitari maius, id Sacerdotis laudes tanquam
 flosculos carptim delibans tandem artigerit. Sacer-
 dos Patris exprimit similitudinem, quid queritis
 maius? IESU effingit formam, quid expectatis glo-
 riosius? impudenter sane facerem (Auditores) qui sa-
 cerdotium tot laudum insignibus orno Sacerdos, con-
 tra protritum illud prouerbium, quo vetatur aut sta-
 tuarius fingendi, aut pictor pingendi predicare scien-
 tiam: si ut ipsi ad illas suas obsoletiores artes, sic ego
 putarem vllam ex quoquam ad sacerdotij dignita-
 tem amplificandam potuisse manare laudem. verum
 cum illa mentem meam semper imbuerit opinio, tan-
 tam esse sacerdotij maiestatem, quantam humana
 natura nec angustiae possint capere, nec imbecillitas
 sustinere; id iam ago, ut Sacerdotem non honestum
 in homine, sed in Sacerdote hominem, seu potius
 utroque Christum. nam Christi est, si sacerdotium no-
 nemus, humanae contagionis, si deformemus. infi-
 ciet proculdubio humanae contagionis labes haerent in
 sensibus, nisi resciat latens Christi diuinitas illapsa
 in nostras mentes, veni ergo ad nos IESU, veni sicut
 ad Paulum latro, sicut ut ad Isaiam gladius anceps
 sicut ut ad Dauidem arcus, sicut ut ad Apostolos ignis
 latro es Christe, sed cordium tutissimus; irruet latro
 sine te incaute cum Isaiam vociferamur, miseros nos
 quia compuncti sumus. arcus es, sed Spiritus sanctus
 suauissimus; contende tuum neruum arcus, sine te
 cum Mambre epide clamamus, tui arcus vehemen-
 tiam

tiam relaxa. gladius es, sed amoris & pietatis anceps; dstringe tuam aciem gladii, sine te languidas Mammae ademus querelas, actum est de nobis vxor, Deum vidimus. ignis es, sed puritatis lenissimus, diffunde tuas flammam ignis, sine te tuae praesentiae percussi splendore, illas centurionis voces indignè usurpamus, non sumus digni, vt intres sub tecta nostra. non vis inuolare IESV vt latro, quia delicatis es suavis; nec transfigere vt arcus, quia sedatis es deliriae? saltem ignis tui explora flammam, aut gladij tui obice fulgore. non vis fortasse venire ignis, ne ledas. ignis es? at non consumens Christe, imò consumens secundum Dauidem, sed consumi à te est perfici. non vis venire gladius, ne interficias. gladius es? sed non dissecans, imò dissecans corda secundum Isaiam, sed dissecari à te est sanari. transuerbera gladii corpora nostra puritatis tuae acie, transfige arcus pectora tuae amoris sagitta, illustra ignis mentes tuae pietatis fulgore, occupa corda, ac disruptis sensuum compagibus, latro occupa, vt possimus hanc tuam personam, si non cum laude tueri, saltem sine laebe sustinere. Dixi.

ROBERTI TURNERI

ORATIO NONA.

*U*M natura humana perruptis iustitia rationisque vinculis fracta iam & debilitata ita langueat, ut nihil velit ac ne possit quidem aggredi praclarum, cui non fuerit voluptatis quaedam species admixta: Deus huius tantae molitionis & fingendae prudentissimus author, & moderandae providissimus Pater, res omnes praestantes & excellentes nobis proponit voluptate, vel tanquam sale, interspersas, ut ad illarum studium acuamur languentes; vel tanquam esca, inter litas, ut ad illarum amorem illiciamur repugnantes, unde cum nihil mentem aequè deliniat, atque res nostra industria expressae ad aliorum imitationem, natura parens imitationis notionem omnium mentibus anticipavit, seu potius vehemens studium penitus insculpsit, fecitque ut singula hominum aetates videantur quasi ludi quidam instituti, in quibus quò quisque imitetur aptius, eò sua aetatis & cumulationem voluptatem percepisse, & vberiores fructum tulisse meritò censeatur, quippe infantes cum primùm, relictis cunis, vestigia vix dum figere ceperunt, equos sibi substernunt ex arundine, ut nihil artificiosius; altaria ex lapidibus erigunt, ut nihil religiosius; mensas extruunt ex herbis, ut nihil lautius enses formant ex ligno, ut nihil mirabilius in tota

natura

natura concipi possit: vsque eò, vt pueri quò natura vim imitando effingunt propiùs, eò habeantur à senibus belli, sciti, argutuli magis, ac vt puerorum crepundia relinquamus, grandiorum iam animos nihil profectò maiori aut admiratione defixos, aut voluptate suspensos tenet, quàm sculptura & pictura scalpello penicilloq; efficta affabrè; aut Comœdia & Tragedia actorum partim dictione partim actione eleganter expressa; aut poëmata delicatis numeris tanquam stellulis bellè illuminata. at quid, quaeso, aliud est pictura? quid sculptura? quid Comœdia? quid Tragedia? quid poëma? quid hæc omnia? quid singula? quàm viua quadam naturæ imitatio artis ingenisque nostri litæ luminibus ad sensuum animorumque partes liquidissima voluptate persundendas? sed à re abeo longiùs. Ecclesia namque ipsa quandam quasi Spiritus sancti edens vocem his diebus testificata est, non alia ratione faciliùs posse aut humana tarditatis dispelli caliginem, aut diuini amoris concipi flammam, quàm Stephanorum, Euangelistarum, Innocentium, Thomarum exemplis subiectis ac propositis ad imitationem: vt profectò, si imitatio ex Ecclesia ac natura tollatur, omnia ipso punctulo temporis vel in natura dissipatio, vel in Ecclesia perturbatio fœdè consequatur. quare cum imitatio in omnem vitæ partem tantum valeat, depingam ego vobis hodie nõ vagitus tenelli Christi, non quiritatus misellorum innocentũ (non vocem clamantis Ioannis (latent

latent hæc in notione diuinitatis nimis latè impli-
 ta) sed Thomæ nostri præcipuas illas virtutes, quibus
 tanquam gradibus videtur ad martyrii culmen con-
 scendisse: vt qui strati humi ad Ioannis vocem percel-
 limur, ad quiritatus innocentem exhorrescimus, &
 ad Christi vagitus planè concidimus, has certè Tho-
 mæ nostri virtutes propè inruentes & imitemur li-
 bentius, & assequamur facilius. in omni namq; imi-
 tatione, vt eorum libentius sequimur exemplar, qui
 præclari sunt, ac omnium prædicatione perillustrati
 duces: sic eorum sanè facilius vel occultâ exprimimus
 vim, vel apertam effingimus virtutem, qui quadam
 nature agnatione ac similitudine vinciti nobis ac-
 sociati videntur. at Thomas Martyr fuit, præclarum
 duces; Thomas noster fuit, genuinam similitudinem
 ineptus sanè essem (Audit.) si peruulgatus Rhetorum
 præceptiones ad excitandam attentionem consecta-
 rer, cum videatur iam Thomas ipse, & quod Martyr
 fuit, expressisse à vobis audiendi cupiditatem; & quod
 noster fuit, vobis impressisse imitandi studium.

Quid? expectatis fortassè, vt aliquam laudem
 tanquam alienam plumam, Thomæ nostro appin-
 gam ex Londini nobilitate? at Thomas Angliam no-
 bilitauit, vt ineptum sit Londinum vocare in par-
 tem eius laudis. vrgetis, vt ad normam è schola polie-
 torum arcessam à capite parentum eius diuitias, po-
 tentiam, nobilitatem? at in Thomam nostrum, effusa
 sunt diuina gratiæ flumina, vt stultum sit eum velle

Rhetor-

Rhetorum includere carceribus. vultis vt Thomam
 depingam venatorem, Archidiaconū, aulicum, Can-
 cellarium? at hæ maculæ fuerunt, vt iniquum sit Pau-
 lum diuini iã spiritus calore suffusum antiquis Saulis
 labeculis velle aspergere. Iesu bone, quibus præmitur
 mea dictio angustius? si Thomam laudet à ciuitate,
 pueriliter inepta; si à parentibus, indecorè stulta; si à
 munis, fœdè iniqua erit. Londini laus nimis est ex-
 terna Rhetorum carceres nimis sunt angusti, officia
 dignitatum nimis sunt obscura in Thoma nostri siue
 poliendis naturæ ornamentis, siue gratiæ donis expri-
 mendis. quò se vertet mea dictio? quam persequetur
 viam? quanquam (Audito.) hæc omnia, & quòd Lon-
 dini, & quòd summa Reipub. necessitate, & quòd mi-
 raculo edito, & quòd parentibus natus sit nobilitate
 ac pietate florentibus, laudum cōtinent materiem ac
 segetem omni parte vberem: imò quanquã illos Can-
 cellarij, Archidiaconi, aulici, venatoris titulos, seu po-
 tius, vt quidam interpretantur, n̄ uos Martyris no-
 stri per insigni virtuti leuiter inspersos, ego verò putē,
 non tam maculas esse, quàm miracula, quòd tanta
 deliciæ nullã eius vitæ partem Venere infecerint, ne-
 dum mentem fregerint: tamen cum hæc singula sint
 diuinæ gratiæ igniculi tantum multis pompæ ac mū-
 di quasi cineribus obducti, ab his ego cineribus men-
 tem vestram abducam, Thomamq; nostrum, ac vos
 cum Thoma (si sequamini non inuiti) diuinæ gratiæ
 flamma in Archiepiscopi sancti actionibus vndique
 i 5 pro-

prorumpente, ad martyrij illam, quæ nullavquam
 atate exarescat, lauream facili, trita, ac compendioſa
 via perducam. poſtquam ergo Thomas & aulicum
 moribus politulus, & clericū doctrina intima, & Ar-
 chidiaconum prudentia ſumma, & Cancellarium vi-
 ta ſancta ornarat & honeſtârat, ipſe tandem orna-
 tus eſt illa, quam Anglia noſtra habet ſummam, &
 regio honori penè parem, Archiepiſcopatus dignita-
 te. ſed quo modo ornatus? etſi ſingulari omnium vo-
 luntatum propenſione, vt in reliquis honoribus ſem-
 per, tamen maiori Thomæ felicitate, quàm in villo vi-
 tæ munere vnquam. nam etſi Thomas (quod in auli-
 co doctrinæ ad Archidiaconum, in Archidiacono pra-
 dentia ad Cancellarium, in Cancellario ſanctitati
 quosdam quaſi gradus ſibi ſtrauerat ad Archiepiſco-
 pum) omnibus maximam iam ſuæ cõcitârat vel pro-
 dentia, vel pietatis opinionem: tamen quod quo tem-
 poris articulo fuit ſacro oleo perſuſus ab Episcopis, et-
 dem ſe ſentiret gratiæ vnguentis delibutum, ita hoc
 ſuperat omnium notionem, vt videatur ſanè ad diuini-
 tatem in illum voluntatis ſingularẽ teſtificationem ſin-
 gulare ac propè diuinum. quanquam enim gratia di-
 uinitus inſtillata non ſit horarum, non dierum, non
 menſium, ſed hominem extra hominem abripit
 tranſuerſim; tamen ſic diuinæ gratiæ aura perſuſa
 vt auram ipſo ſenſu uſurpes; ſic diuinæ gratiæ qua-
 dam quaſi turbine abripi, vt te ſentias abreptum, hoc
 proſectò aut nunquam fit, aut tum ſolùm fit, cum
 Deu

Deus vel Franciscos illos vocet ad miracula, vel Thomas hos seponat ad martyria. delibutus est ergo eodem temporis articulo S. Thomas ynguento, & hoc terra humano, & illo coeli diuino: & ita delibutus est, vt cum primùm fuerit creatus ordine Aaron, is statim vnctione quoque esset factus Samuel, ac videretur Deus potius quidam lapsus è coelo celestis, quàm homo effusus in terra terrenus. cuius doni cum multa sustulerit mundo signa sanctus vir, tum illud maxime, quod qui Cancellarius sensuum voluptati, quantum poterat per virtutis normam, indulset liberè; Archiepiscopus iam factus omnium statim voluptatum vires compresserat, secreuerat labes, ac neruos ita eliserat, vt & mens sensus omnes, tanquam equos, insita proteruia ferociter exultantes in suum gyrum facile traduxerit, & ratio, tanquam domina, clamârit iam ad aures, ne quid hauriant, in quo obscœnitatis; ad palatum, ne quid gustet, in quo intemperantiæ; ad linguam, ne quid efferat, in quo mendaciÿ; ad oculos, ne quid vsurpent, in quo curiositatis; ad omnes sensuum animique facultates, ne quam obeant functionem, in qua vitij alicuius labecula hareat ac insideat. sensus (Auditores) sub imperium coëgisse, eosque, in quibus perpurgandis ac à carnis concretionem quasi subigendis maximam vitæ partem fixerunt plurimi, ipso momento coëgisse, tantæ profectò diuinitatis est, vt rarò id in communi hac & peruulgata virtute repereris, imò nunquam nisi in Franciscis, Dominicis.

Ambro-

Ambrosii, Iheronymis, Stephanis ac Thomis reper-
 ris. sed hoc cum sit desinere potius seruire mundo, quã
 incipere seruire Deo, hic nõ est nostra cogitatio sisten-
 da tanquam in prima ac summa Martyris virtute
 aliud aliud à Martyre est expectandum. at quidnam
 hoc tantum est, quod expecto? vt, post sensus subacti-
 missosq; sub iugum, se Deo resignet, id est, in Christo
 suum se totum profundat suis in verbis constantem, et
 ue in factis pie. sed ad hoc quibus opus est neruis et
 Sampsonis, qui in campo hostem prosternat alienum
 sed Davidis, qui in pectore hostem configat proprium
 alimus intus alimus hostem latentem, sed proteruum
 animi nostri per angustis cancellis inclusum contin-
 mus aduersarium pusillum, sed peruicacem. cuius vi-
 res nõ franget Hercules tanquam Caucasum sua cla-
 ua, quanquam nobis est infestior quã vllus Hercules
 Caucasus; neq; incidet tanquam Gordium nodum
 lo ense Alexander, quanquã nobis est difficilior, quã
 vllus Alexandro Gordius nodus; neq; sternet tanquam
 Goliath sua funda David, quanquam nobis est per-
 culosior, quã vllus Davidi Goliath: frangent tam
 delicatula Cecilia, sed frangent mentis submissione
 incident tenelli innocentes, sed incident Dei auxilio
 sternent sternent Petri exhaustis viribus languida
 sed sternent animi patientia. at quis potest latere
 nobis tantarum virium tantillus hostis? ille ille, qui
 quò præclariori bonitatis integumento later inuol-
 tus, eò ferit altiùs, id est, quem nos etsi blandius
 pro-

propriam voluntatem appellamus, belluam tamē ap-
 pellat Bonaventura, quodd nihil ratione neccat; Colu-
 brum Dorothcus, quodd animum prius morsus veneno
 extinguat, quām sibili susurro excitat; Crocodilum
 Ambrosius, quodd, amici persona induta, tectius confi-
 cit; paruum demonem Franciscus, quodd omnia pecca-
 ti & mortis vulnera animo nostro infligit. hanc pro-
 priam voluntatem, hanc belluam, hunc Colubrum,
 hunc Crocodilum, hunc paruum demonem si quis e-
 lisum contriuerit, facilis huic ac recta patet ad perfe-
 ctionis Christianæ cumulum illum, quem in Martyre
 desidero. nam hoc aduersario extincto, quid impediet,
 quod minūs mens, contemptis fluxis, omni contentione
 conetur intelligentiam cognitione, voluntatem vir-
 tute, ac reliquas facultates, ornamentiis suis, tanquam
 gemmis distinguere, vt sponsus sponsa in vestibus nu-
 ptialibus decorē, dilecto delitia in vnguentorum odo-
 re suauiter, domino famula in lampadibus oleo plenis
 confidenter possit occurrere. quod cum Thomas noster
 intellexerat, sed obscure; querit Christum suum diu,
 sed non aperte, nunc in cilicio, nunc in virgis, nunc in
 laceratione corporis, nunc in squalore vermium, nunc
 in lachryma, nunc in dolore, nunc in oratione, nunc
 in vigiliis. sed quid Thoma video te violatum vngue,
 concisum virga, cilicio afflictum, dolore fractū, squa-
 lentem pediculo, lachryma fluentem vigiliis tabescen-
 tem? ista ista sunt via ad Christianæ perfectionis ex-
 plendum numerum, sed non sunt ipsa perfectio; ista
 ista

ista muniunt viam ad martyrium, sed non faciunt
Martyrem. propriam voluntatem, tanquam pericu-
losum hostem, quare ego in Martyre compressam
ac planè elisam; sed non video adhuc in Thoma, non
Archiepiscopus quod Canonicoꝝ arctiori regula
luerit viuere astrictus, fuit quidem pietatis: sed con-
timeat aut voces obiicientium hypocrisim, si Canoni-
corum abiectiori se veste inuoluat; aut superbia per-
culum, si pompæ ac maiestatis non præ se ferat spe-
ciem: odoror adhuc nescio quid propria voluntate
cur non exuis te Thoma cultiori hac veste? cur non
Monachum præfers veste, qui Monachum refers vir-
tute? bonus quidem es tibi, sed non satis est Archie-
scopo, nisi etiam bonus sis aliis. agè Thoma agè luce
lux tua coram hominibus, satis diu latuit tanta vi-
tus illis timoris, periculi, ac propria tua cogitatione
nis integumentis obiecta & inuoluta. non tibi, sed
tuis; Ecclesia illustranda, non tua tantum mentis
colenda tanta gratiarum copia fuit imperita celo.
cur non aperis zelum tuum? cur virtutem regis
pompæ & exquisita veste? prodi Thoma, murmurant
Monachi; prodi Thoma, minatur Angelus. qui homo-
num (Auditores) non mouebatur voce. Angeli ita per-
cellitur minis, ut quæ vellet semper latere virtus, co-
gatur iam prodire ac emanare in vulgus: imò quod illa
maiori antea vi continebatur, ed maiori iam impetu
tanquam flamma erumpens, omniaq; timoris, naturæ
repagula effringens euolat altius, ac sandis se

mnes partes latiùs. nam cùm primùm sanctus vir An-
 gelum siue intelligeret offensum, siue timeret incen-
 sum, intimis sensibus angitur, ac culpam vel eluit la-
 chrymìs, vel vindicat pœnis, pompam exuit, nuntium
 remittit voluptati, nuntium carni, nuntium mundo,
 multa vult, multa curat, multa contendit; sed in his
 tamen multiù video tantùm se exerentē diuini amo-
 ris scintillam, inuestigo flammam; voluntatem vo-
 luntatē in nostri Martyris actionibus adhuc tantùm
 video pressam, quaro repressam. quid? fluentes cleri-
 corum mores vincit disciplina? aduerto pium, rem re-
 stituit Ecclesia? agnosco diligentem pauperum susci-
 pit patrociniùm? audio liberalem. non patitur viola-
 ri Ecclesiæ auctoritatem? video pastorem bonum, oc-
 calefcit ad iniurias, iustitia causa? laudo iustum. Re-
 gi non irretitur blanditiis? amo fortem. hostium
 non frangitur minis? admiror constantem. quanquã
 quæ est constantia laus quære latebras? confuge-
 re ad urbem tanquam asylum? cur fugis Medice? tui
 inficiuntur, putescunt, si non feceris medicinam. cur
 fugis pastor? oues dissipantur, laniabuntur, si non
 incluseris septis. magnum fuit, quod inter medios
 hostes necem iam spirantes prodi Regi obuiam indu-
 tus alba, crucem præferens manu, voce precatus pa-
 cem, factò poscens pacem rebus Ecclesiæ, magnum fa-
 nè fuit: sed ignosce mihi Iesu, si quæ puto in aliis ma-
 gna, illa in tuo Martyre reiiciam tanquam medio-
 cria. magnis non sum contentus, in maximo Martyre
 quaro

quaro

quero maxima; Thomam Thomam, propria ex
 voluntate, quero non fugientem cum Athana
 (quanquam & hoc fugere fuit pietatis) sed vel cum
 Stephanis caput obuiientem lapidi, vel cum Pa
 ceruices subiicientem ensi. at hunc ubi inueniam?
 in fuga apud Pontificem, non in quiete monaste
 Pontiaci, non in gratia Regis Franci, non in ieiunio
 non in ciliciis, non in paupertate (quanquam hi
 runt proximi gradus ad hoc, quod inuestigo, summi
 sed domi in laboribus, domi in periculis, domi in pa
 entia, domi in exemplo, domi domi in oratione. non
 sanctus Dei athleta post reditum cum mentis sua
 tionem à rerum externarum cogitatione abduci
 & in Christum suum desixisset, ac (quod fuit illi
 ti per familiare) intra se esset quasi extra se, audi
 cem missam diuinitus, Thoma Thoma Ecclesiam
 illustrabis sanguine tuo. quid? contremiscit forte
 Thomas ad has voces? fugit? appellat ad Pontificem
 Regis inquit gratiam? amicorum implorat auxilium
 nihil horum, sed letatur appetere iam diem, in
 tot periculorum, tot laborum, tot vigiliarum, tot
 ciorum, tot virgarum ferret fructum vberimum
 summissa mente, sanctoq; voluntatis sua sacrificio
 cem hauriens aure, ac Spiritum sanctum corde, id
 lum respondit, mea voluntas fiat, Christe, tua. en
 bis (Auditores) id quod querebam in nostro Mat
 re maximum: en Thomam sine voluntate sua
 Thomam, en Thomam cum voluntate Christi ipsi
 Chri

Christum, ut merito possit cum Paulo dicere, vivo ego, iam non ego, sed vivit in me Christus. si quidem post hanc divini amoris flammam è cœlo conceptam fuit semper contentio quædam sancta Thomæ cum Christo, ac Christi cum Thomæ, ut nec Christus in Thomæ voluntatis suæ instillandæ, nec Thomæ suæ in Christum vicissim refundendæ vllum vnquam modum ponat. in amore namq; divino is solus est modus, ut semper sit sine modo. Thomæ ergo pro Christo laborat, sudat, facit, dicit, hortatur, obiurgat; Thomæ vicissim Christus & laboranti summittit animos, & dicenti verba, & facienti vires, & hortanti neruos, & obiurganti aculeos; ut mysticis amasus pie suauiterq; contendendi nullus sit finis, quoad sicarij impijque carnifices, irruptione in templum facta, sanctum virum Christo suo nauantem operam, isto post multos annos vertente iam die crudeliter extinguunt. ô barbaram crudelitatem, nonne satis vobis fuit, manus imbuisse sanguine, nisi etiam sanguine sancto imbuatis, loco sancto imbuatis, tempore sancto imbuatis? quanquam (Auditores) non tam hoc fuit illorum fortasse crudelitatis, quam diuinæ providentiæ, qui in viri tam sancti mortem omnia sancta vellet incurrere. quippe cum nullum in Ecclesia Christi trophæum possit in formari cogitatione gloriosius martyrio, hoc ut non nisi Sanctorum est, sic profectò Sanctissimorum debet esse sanctissimum. id quod Christus ipse aperte loqui videtur; ecce mitto ad vos Prophetas, & sapientes, &

k

Scri-

Scribas, & ex his occidetis ac crucifigetis. quid? mittuntur Prophetae, mittuntur sapientes? mittuntur Scribae? non mittuntur Martyres? mittuntur Martyres, sed non ut reliqui vna aut Confessoris, aut Prophetae, aut Scribae corona ornati; sed Prophetae, si Propheta fuerat, & Martyris; Confessoris, si Confessor fuerat, & Martyris; sapientis, si sapiens fuerat, & Martyris duabus laureis insigniti. nam ex iis occidetis & crucifigetis, id est, ex Prophetis, ex Scribis, & sapientibus, ex Sanctis facietis Martyres. o singulari Sanctorum priuilegium, ex iis occidetis, non illis, qui honori, qui diuitiis, qui mundo, qui carni, tanquam cadaueribus corui, inhaerent, patet via ad martyrii gloriam, sed his, qui singulari sanctitatis laude floruerunt, ex his, ex his occidetis. vis ergo occidi propter Christum? ex iis prius oportet te esse, qui contemnunt hominem. siquidem nisi prius fueris aut Amos propheta, aut Petrus apostolatu, aut Dionysius doctrina, aut zelo Stephanus, nunquam sane eris vel Amos veneni, ut Petrus crucis, vel Dionysius gladij, vel Stephanus lapidum laurea decoratus. quid quero ambages? summa haec est, nisi fuerimus Thomae vita ac voluntate sancti, nunquam erimus Thomae morte ac trophaeo Martyres. Dixi.

DE RESURRECTIONE ET

SACERDOTIO ORATIO DECIMA,

habita Romæ die Resurre-
ctionis.

*Q*uæ duæ res solent animos vel piè af-
fectos delinire suauitate, vel beneuo-
lè propensos perfundere letitia; illæ
mibi ambæ (Audito.) faciunt, vt ani-
mo discrutier, & intimis sanè sensibus angar, Christi
triumphus, amici amor. triumphat hodie de hosti-
bus tribus vna victoria gloriosissimè Christus, ac læ-
titia de tanto triumpho conceptæ præsefert significa-
tionem totus mundus, & Ecclesia in cantu, & An-
gelus in niuea veste, & monumentum in odore, & la-
pis in cessione, & Maria in vultu, & Magdalena in
voce, ego tamen solus, aut cum paucis vnus, vel in
tanti triumpho lætitia differor dolore, vel in tantæ
lætitia communionem excludor societate. afficitur sa-
cerdotij honore hic noster animo amicus, beneficio pa-
ter, ac de huius honore gaudent hi amantissimi eius
filij, gratulantur coniunctissimi patres, exiliūt grati
parietes, triūphant altaria sancta, ego tamen in tanti
honoris vel solenni gaudio concido victus, vel in tanti
gaudij grata significatione hæreo dubius. sed quæ po-
test esse ratio animi mei aut in tam certo triūpho an-
cipitis, aut in tam communi lætitia dolentis? nō quidd

k a

nol-

nollem (Auditores) in singulis, quod solent singulis,
 sed quod non possum in vtrisque, quod debent omnes.
 nam tam magna est huius resurrectionis gloria, tam
 amplus huius gloriae triumphus, tam late in omnes
 partes fusa huius triumphus utilitas, ut cum totius e-
 loquentiae omnes fontes facile possit exhaurire, huius
 sanè meum riuulum, seu potius pertenuem orationis
 venulam nullo modo patiatur traduci ad sacerdotij
 irrigandum hortum. at si sacerdotium non attinge-
 ro, videbor profectò in hoc communi nostri Patri ho-
 nore, vel prodidisse officium p̄ij filij, vel deseruisse par-
 tes grati amici. quæ angustia? certat cum gloria
 Dei charitas Filij, cum triumpho Christi pietas Chri-
 stiani, sed expedienda difficultatis facilis est ratio, ut
 cum debeam vtrumque, & sacerdotij laudem pro of-
 ficio, & Christi triumphum pro merito persequi ora-
 tione, possum tamen pro dignitate neutrum: sic attingam
 singula, ut si vtrobiq; fortasse desideretis facultate-
 tem, facile tamen probaueritis hinc in Filio gratam
 contentionem, illinc in Christiano piam voluntatem.
 attendite ergò (Audito.) tantisper dum & sacerdotij
 & resurrectionem in umbræ uero, sed breuiter v-
 trumque, ac eo ordine, ut cum sacerdotij omnes virtutes
 ex resurrectionis gloria efflorescant, prius huius glori-
 æ libem delicias, quàm illius neruos ac firmamenta
 explicem.

Solebant Patrum memoria Imperatores Romani,
 cum belli alicuius fortiter confecti virtuti de-
 neretur

nerentur amplissimi illi triumphorū honores, in curru ita ornari veste, nitere auro, fulgere gemmā, ve-
 torius populi aciem, cogitationemq; à reliquo triumpho ornatu in se solos abducerent. gloriosè sanè isti,
 sed prudentius Caesar, qui, re benè gesta, sic semper ascendebat currum, vt cum nullo aut currus, aut corporis ornatu niteret, defigeretur populi non acies in suo cultu nitidiori inspiciendo, sed mens in reliqui triumpho splendore suspiciendo. nam cum triumpho instituerentur ad populi rumusculos inaniter colligendos, putauit Caesar idq; verè, maiorem populo materiem occasionemq; spargendæ suæ laudis, propagandæ quæ gloriæ obiectum iri. si omnia in triumpho admiraretur, & duces in squalore miserè volutatos, & milites reuinctis manibus miseriæ humanæ certissimum documentum præbentes, & matres lachrymæ miserabiliter prosequentes amissam libertatē, & infantes lachrymam matrum fluentem ore haurientes quasiq; imbibentes, & equos ad præscriptū normamq; generosè singentes pedem, & reliquam prædam ordine pulcherrimè descriptam, gloriosèq; reportatam, quàm si solum Imperatorem auro gemmāq; fulgentem intueretur. eodem sanè ordine, sed non eodem consilio (ne videar velle diuinam prouidentiam cum humana prudentia impiè conferre) Christus Iesus hodiernum triumphum videtur instituisse; qui effractis mortis inferorumq; repagulis tantæ victoriæ gloriæ, humana carnis velo, tanquā abiecta veste, obtexit &

implicauit, vt homines reliquum tanti triumphi ap-
 paratum suspicerent, ac omnia aduerterent, sepulchra
 aperta, mortuos excitatos, Angelū nunc milites vultu
 vesteq; percellentē, nunc Marias voce vultuq; per-
 mulcentem, fugientes custodes, Marias vel pie curio-
 sas cum timore, vel sedulo nuncias cum gaudio, Iesum
 apparentem, Apostolos adorantes. o triumphum post
 natos homines gloriosissimū. nam in illis Pharsalicis,
 Hispanicis, Crotaniacis, Atheniensibus, Romani quid
 admireris? lachrymā? exprimitur iniuste seruitutē
 irrogatur crudeliter, prædam? repetetur miserē, glori-
 am? nulla potest fingi in tanta iniustitia, latitiam
 nulla potest concipi in tanta immanitate, varietatē
 at quæ potest esse varietatis delectatio, in qua lachry-
 ma ita excipit lachrymam, dolor ita necitur ex do-
 lore, miseria ita premit miseriam, vt si quam ex per-
 petuo multorum squalore patiamur voluptatem illi
 & influere in mentes nostras, Centauris sanè illi
 & Cyclopibus simus immaniores, at in Christi trium-
 pho ita est varietas perpetua iucunditati, ita iucun-
 ditatis continens varietati, vt quæcunq; inspexeris pat-
 tem, vel ames iucunditatis varietatem, vel admireris
 varietatis iucunditatem. nam Christus præfert cruce-
 tem, & aperte præfert ad triumphum maiorem speciem,
 Mariae Christum querunt, & sollicitè quarunt ad a-
 moris clariorem testificationem; Angelo facies ve-
 stisq; splendent, & splendent hæc niuis, illa fulguris
 specie, ad letitiæ manifestiorem rationem; inuitan-

tur mulieres ad monumenti ingressum, & suauitate verborum inuitantur ad certio-rem veritatis confirmationem; exeuntes ex monumento mulieres gaudent, sed cum timore gaudent ad mysterij grauiorem reuerentiam; currunt in Galilaeam Apostoli, sed curiosè currunt ad fidei firmiorem vim; insinuat se in via Christus, sed latenter se insinuat ad charitatis vehementiorem impetum; adoratur Apostoli, sed hesitantes adorant ad maiestatis eminentiorem expressionem. ac ne res sensus expertes nihil videantur adferre ad tanti triumphi splendorem & laetitiam, lapis cedens restatur honorem, monumentum se aperiens spirat maiestatem, Synodon nitens loquitur diuinitatem, vt tota simul natura quadam quasi conspiratione gaudeat hominè in Christo hodie confixisse carnis illecebras, elisisse demonis neruos, eluisse mundi fraudem. nec sanè hoc immeritò. nam vt in morte Christi natura, quasi exectis neruis, videbatur languere, seu potius lenta quadam tabe iniecta, omnino mori: sic in triumpho iam Christi videtur triumphare, ac in eius vita, veluti viribus è caelo summissis, omnino reuiuiscere. ac ne videantur hæc potius ficta à me oratoriè, quàm à Deo facta verè, en tibi miselle in morte Christi petram disrupta compage, terram commotis fundamentis, velum discissis filis solem inducta caligine languidum ac moribundum. quod si hix in resurrectione Christi totidem opponas contrario modo affecta, perra disrupta monu-

mentum apertum, terra commota terram tripul-
 antem, velo discisso syndonem nitentem, soli tene-
 bris obducto fulgentem Angeli faciem, nonne ita sin-
 gula cum singulis mirifice conspirant, ut doleas in il-
 lis Christum mortuum, gaudeas in istis Christum re-
 surgentem? quod si reliqua conseras cum reliquis, o-
 dium Iudeorum cum desiderio discipulorum, contu-
 meliam Sacerdotum cum laude mulierum, timorem
 custodum cum reuerentia Apostolorum, dolorem (in
 reliqua taceam) carnificum cum letitia Angelorum,
 vtrinque apparebit eminens quaedam ac viua expres-
 sio naturæ in Christo hinc mortuo morientis, illuc
 viuo viuentis, & ad antiquas vires diuinitus rede-
 untis. atque sanè si huius rei omnes partes intentis
 oculis intueamur, nihil videtur resurrectionis aut
 gloriam amplificare magis, aut letitiam exprimit
 manifestius, quàm ista passionis antithesis resurre-
 ctioni ex altera parte peraccommodatè respondens
 nam cum homo ea natura conditione aptus sit & co-
 agmentatus, ut inter reliquos vehementes illos animi
 motus grauissimè doloris sensu afficiatur, sit ut ex do-
 loris peracri morsu in letitiam (si contraria incidat
 causa) multò dulcius ac fructuosius dilabatur. quæ san-
 nè causa factum puto, ut nunquam penè in sacris mo-
 numentis legatur litera de passione, quin subiiciatur
 mox mentio resurrectionis. David quodam amari-
 sensu instinctus clamat; quare fremuerunt gentes et
 tam tibi patientis miseriam. sed quid subnectit? ego
 sum

sum constitutus Rex ab eo. eccam tibi resurgenti glori-
 am. Paulus diuino afflatu concitatus scripsit, mor-
 tuus est propter peccata nostra. eccam tibi humanae
 naturae miseriam. sed quae vox huic continens est? re-
 surrexit propter iustificationem nostram. eccam tibi
 diuinæ naturae pietatē & gloriam. ac ne singula con-
 quiram, postquam Isaias Christi omnes penè angu-
 stias, miserias, alapas, sputa, conuitia, lanceam, spon-
 giam miserabili oratione depinxisset, vna resurgenti
 gloria, tanquam exitu, totam orationem concludit.
 omnes (auditores) omnes siue Prophetæ & Euange-
 listæ legunt Christum miseria afflictum, vt commo-
 dius gaudeamus Christum gloria affectū. omnes plo-
 rant illum veluti hominem passum, vt libentiùs tri-
 umphemus eum, veluti Deum, resurgentem, quæ cer-
 tē eò pertinent singula, vt intelligamus resurrectio-
 nem esse passionis, siue materiae imperfectæ quandam
 formam, siue actionis inchoatæ quandam perfectio-
 nem, siue virtutis penè summæ cumulum & absolu-
 tionem. siquidem cum Deus passionem ac resurrectio-
 nem quasi quosdam extremos fines suæ bonitati in
 humano genere vindicando pegerit, vt passione nimi-
 rum elueret nostra mala, resurrectione restitueret
 nostra bona; quantulum quæso illud fuit, nos per pas-
 sionē fuisse factos integros à contagione admissi mali,
 nisi per resurrectionem fuisset facti participes a-
 missi boni? quantulum (Auditores) quantulum fuis-
 set Christum, vt Pauli vtar verbis, fuisse mortuum
 k s pro-

propter peccata nostra, nisi resurrexisset propter in-
 stificationem nostram? imò Paulus, ille, qui ad perre-
 condita Dei mysteria, quasi adyta, solus admissus est,
 tantum ponit virium in resurrectione, vt dicat illam
 nunc esse anchoram salutis, si confitearis ore Do-
 minum Iesum, & in corde credideris, quòd
 Deus eum suscitauit à mortuis, saluus eris
 nunc esse suæ scientiæ perfectionem, vt inueniaris
 illo ad cognoscendum illum & virtutem re-
 surrectionis eius nunc esse summam fidei, memò
 esto Dominum IESVM resurrexisse à mor-
 tuis; nunc esse diuinitatis certum indicium, decla-
 ratus est Filius Dei ex eo quòd resurrexit
 mortuis. quid quero maius? in passione Christus
 vincitur, in resurrectione vincit; in passione insultat
 demon, in resurrectione frangitur; in passione mor-
 dus irridet, in resurrectione videt; in passione tota na-
 tura opprimitur dolore, in resurrectione tota natura
 colliquescit gaudio; in passione apparet effigies De-
 i hominis, in resurrectione eminet species hominis De-
 i ex eo quòd resurrexit (Auditores) ex eo quòd resur-
 rexit declaratus est Filius Dei. ó pulcherrimum mys-
 terium, ó summum mysterium, ó factum omni leti-
 tia prosequendum. atque vt me apertè indicem vobis
 huius mysterij magnitudinem cum seridè cogito, fit
 pio quodam ac sancto Christi amore incensus irascitur
 nonnunquam beatis illis Ecclesiæ doctoribus, quòd
 resurrectionis gloria aperienda collegerunt minus
 que

quaedam & exilia. miratur Augustinus cedentē lapi-
 dem. quid miraris Augustine lapidem cedentem? to-
 ta natura renouatur amplificat S. Leo exterritos cu-
 stodes. quid amplificas Leo custodes exterritos? infer-
 nus eliditur. suspicit Chrysologus mulieres latantes.
 quid suspicis Chrysologe mulieres latantes? exultat
 caelum. obstupescit Iheronymus tremulos Iudaeos. quid
 obstupescis Iheronyme Iudaeos tremulos? totus mun-
 dus commouetur. fuerunt illa certē à sanctis doctori-
 bus scripta pie, scitē, eloquenter, sed tenuia tamen il-
 la sunt (ignoscite meo amori sanctissimi patres) ac
 per exigua in resurrectionis triumpho, ubi & vita mi-
 ratur se mortuam, & mors gaudet se viuam. vultis
 fortasse iam, vt qua ex resurrectione manant ad nos
 vtilitates, breui explicem. sed excludor tempore, &
 id satis fortasse fuit monuisse Christum resurrexisse
 propter iustificationem nostram. nunquid hoc pa-
 rum? impetrauit etiam Christus, vt dignaretur om-
 nipotens esse hominibus Deus & Pater. Ioan. 20. ex-
 pectatis maius? discipulis impertiuit, vt possint re-
 mittere ac retinere peccata, ibidem. quaritis plura?
 concessit resurgens suis, vt baptizarent in nomine
 Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. 28. eti-
 amnum vultis? promisit se nobiscum futurum vsque
 ad consummationem seculi. hoccine etiam est infra
 vestram expectationem? confirmauit sacerdotium,
 qua vna re nihil potest excogitari diuinius. nam cum
 illa remittere & retinere peccata, baptizare, & id
 genus

genus alia, enata sint ex resurrectione, nec alterum
sint functionis, quam sacerdotij, existit sane, sacerdotium
quicquid habet virium ac nervorum, id totum
ex resurrectione habere. quare si sacerdotij vim, sancti-
tatem, functionem, breuiter exponam (qua est secun-
da nostra orationis pars) reliquos resurrectio-
nis non exigetis ut spero à me, cum in hoc vno omnia
includantur, vel ad hoc vnum facillime possint reser-
uari.

Nec nouum est, nec mirum est hereticos pietatis
& religionis integumento fallaciter implicatos
tam cogitationem operam sedulo dare, ut inconfusa
plebis mentes falsis opinionibus oppleant, & turpissi-
mè erroribus obstringant: sed hoc profecto (clarissime
Auditores) & nouum est & mirum est, esse nuper
etate genus quoddam hereticorum tam prorupta
audacia efferatum, tam insigni scelere tetrum, & in
omni pietatis religionisq; sensu simulationeque ali-
quid num quod in omnibus penè rebus à Catholica Ecclesia
sua capitali quodam odio vsq; eò dissideat, ut sancti-
sacrificij, sacerdotijque rationem, vel leui saltem
perstringat. nam si ex medijs inferis excitemus quod
quid peperit monstrorum Pelagius, quicquid pro-
giorum genuit Eutiches, quicquid portentorum au-
dit Arrius, Monachos institutionum & monasterij
legibus vinctos, Sacerdotes rasi capitis, demissa vestimenta
aliuq; genuini sacerdotij notis insignitos videremus
rem sacram facerent in Ecclesia more Patrum, ad aliam

auctoritate Ecclesie, pro omnibus pie, cum ceremo-
 niis decorè, denique de forma sacrificij & sacerdotij
 ita nihil euersum, ac ne inuersum quidem, vt ex me-
 dia Christi Ecclesia excitatos iurares, nisi pro concio-
 ne funestum errorem spargentes, pestemq; hareticam
 anhelantes illos audiuisses, soli, soli nostra ætatis hæ-
 retici, qui ex Lutheri & Caluini sententiis effluerunt,
 inuenti sunt tam sine pietate, sine fronte, sine mente,
 qui in sacerdotij grauissima dignitate euertenda ora-
 tionem figerent, quasi summa impietatis numeros
 implere non possent, nisi id quod esset in Ecclesia sum-
 mum, orationis ac conuiuij machinis quasi admodis
 impetant, atq; ita impetant, vt nihil aut acriori con-
 uitio figant maledici, aut luculentiori vulnere concu-
 dant impij, monstra narro, non homines, nam si om-
 nem etatē, etiam quæ est à Christi memoria & præ-
 scripto remotissima; si omnem legem, etiam quæ tur-
 pissima quadam superstitione est conflictata; si om-
 nem religionem, etiam quæ vanissimis Philosopho-
 rum aut Hæreticorum commentis est scedata, animis
 recolamus, videbimus apud illos sacerdotij quandam
 rationem viguisse, honorificam illam quidem, vt quæ
 primas obtineret; & auctoritate plenam, vt quæ Re-
 gibus legem quandam viuendi indiceret; & sanctitas-
 tis laude præcellentem, vt quæ plebis animos religio-
 nis specie, & numinis timore intra officij sui terminos
 cohiberet: vt nihil videatur posse esse præstantius sa-
 cerdotij dignitate, cuius adumbratam intelligentiã

à natura omnes omnium aetatum homines animis
 & mentibus conceperint, aut potius cuius illustra-
 aliquam speciem Deus in omni aetate voluerit em-
 nere, ne ille honor apud aliquos homines aut gentes
 videatur obsoleuisse, cuius titulo & ornamento apud
 omnes homines statuit illustrari. quid? an hoc videretur
 cuius obscurum? intuemini intuemini in omni-
 seges, siue quam natura impressit vi, siue quam Mo-
 les tulit iussu, siue quam Deus in animis hominum
 incidit auctoritate, sitis hospites, & peregrini in sa-
 crarum literarum lectione, si non fatemini sacro-
 tium summo honore semper floruisse. hominibus enim
 natura lege informatis, & Mosaiica lege astrictis qui
 fuerunt primogeniti, nisi Sacerdotes populo
 sa describentes, ceterisque omnibus auctoritate
 honore antecellentes? nobis luce iam diuina perspicua
 & ad Christi legem omnia reuocantibus, quid ius
 illi, qui ad rationem & imitationem Melchisedech
 sunt efficti, nisi Sacerdotes, qui offerrent Deo incen-
 sum dignum in odorem suauitatis? sed ne videantur
 tam late patentem intra sacrae lectionis angustias
 le coercere, animis iam obite omnes Graecos, omnes
 Romanos vana quadam Deorum superstitione obli-
 gatos, his sui Pontifices, illis sui Flamines, utriusque
 hi & illi insulis, mitra candida, reliquoque ornata
 prae lucentes, quid aliud praeseferunt, quam diuinam
 sententiam de sacerdotio in omnium mentibus suscipi
 non solum leuiter consignatam, sed firmiter impre-

fam? hinc Romulus in ipsis sua ciuitatis incunabulis
 quosdam ceteris omnibus virtute & ingenio praestan-
 tes rebus religionis praefecit, hinc Aegyptij, hinc Scithae
 ipsi, quorum mentes nulla Dei opinio, quorum vitas
 nulla humanitatis species tinxerat, à Sacerdotum
 nutu & numine omnia pendere volebant, quasi nul-
 la ciuitas, nulla gens, nulla lex sine sacerdotio non di-
 co noluerit stare, sed ne punctum quidem temporis
 potuerit stare, & cur sine sacerdotio non potuerit sta-
 re? circumspice diligenter omnem aetatem, quibus mo-
 ribus Sacerdotes fuerunt tincti, qua religione imbu-
 ti, qua lege obstricti, iisdem prorsus reliqua tota plebs
 fuit obligata, vt omnis lex legisque vinculum non a-
 liunde suas rationes suspensas habeat, quam à sacer-
 dotio, legibus pietatis, continentiae, virtutum deuin-
 citur sacerdotium? iisdem legum firmamentis vita
 totius populi continetur fluuntne Sacerdotum mores
 sine virtutis norma, sine pietatis regula, sine Christi
 praescripto? in perniciem cum Sacerdotibus ruit reli-
 qua tota plebs, nec est cur hoc miremini, habet habet
 enim sacerdotium insitam quandam sed latentem
 rationem, cuius vi, tanquam imperio, legem tenet
 constrictam, ita vt quocumque inclinēt sacerdotium,
 sequatur & lex: habet que lex quoque miram sed cer-
 tam rationem, vt nunquam nisi cum nutante sacer-
 dotio nutet, nunquam nisi cum inclinante sacerdotio
 inclinēt, nunquam nisi cum mutato sacerdotio mu-
 tetur, & penitus ex Ecclesia tollatur, ad mutationem
 enina

enina

enim legis semper fuit translatio & sacerdotij, ut ap-
 stolus, ille, qui gentes errore cæcatas ad fidem conuer-
 tit, non tam scite quam verè sacris literis consignatum reliquit. ex quibus plane perspicuum est, quibus
 lorum, qui Calvinismi & Lutheranismi sordibus ob-
 liti sunt, referuntur cogitationes, qui dum sacerdotium
 turpissima voce proscindunt, Euangelij ac Christi
 legem cuniculis quibusdam oppugnant, sed Euangelij
 vim & memoriam summa veneratione presequuntur. at qui potes, heretice, Euangelij legem pro-
 sequi veneratione, qui sacerdotij formam soles in-
 detari contumelia? cum hæc duo ita vna perpetua
 apta & colligata hæreant, ut si illud claudicet, ruit
 bet hæc; si illud tollatur, hæc antiquetur. apagesis in-
 tu veteratorie heretice, siue Lutheri stultis, siue Cal-
 uini vesanis placitis aut verius commentis te dicant
 sti, apagesis inquam cum isto tuo sancto Euangelio
 nobis sacerdotij veram rationem è medio tollas, cuius
 momentum & pondus iam tandem si perspicias claris-
 sime, animaduertito quoque illius necessitatem, ve-
 setur Ecclesia in errorum turbinibus & procellis, in
 gitiorum tenebris oppleatur, vulneribus luculentis
 mis vndiq; concidatur, qua tu, heretice, ratione ista
 procellas dissipabis? qua luce istas tenebras dissipabis?
 qua arte istis vulneribus medicinam facies? concilio-
 rum fortassis dixeris ratione, quæ est certissima, ut
 cilio- rum luce, quæ est clarissima, concilio- rum
 quæ est expeditissima. at ex quibus, quæso, constabit

hac concilia? ex turba fortasse ministrorum, qui ex
 Lutheri & Caluini schola sunt profecti. itane verò?
 ad eos de Ecclesia referetur, qui Ecclesia rem dissi-
 pant? ad eos de Ecclesia medendis vulneribus, qui Ec-
 clesia vulnera inflixerunt? ad eos, inquam, referetur,
 quorum oculi libidine, lingua maledicentia, animus
 malitia, reliqua tota vita omnium flagitiorum sor-
 dibus est oblita? ad eos, qui si auctoritatem suam à
 principio arcessere cogantur, Caluinum ac Lutherum
 sui ordinis authores obrudent, ultra si vrgeas, hare-
 bunt, nec habebunt plane, quod hiscant? iniqua sanè
 ratio. ex quibus ergo illa tandem concilia cõstabunt?
 ex illis germanis Sacerdotibus, qui Episcoporum sa-
 cratissima manu consecrati à Christo vsque ad Gre-
 gorium hodie Ecclesie gubernacula felicissimè tra-
 ctantem, quasi perpetuo quodam cursu alij ex alijs
 nexi fuerunt. hi sunt, qui Ecclesie partes dissipatas
 colligunt; hi sunt, qui vulnera colligunt; hi sunt, qui
 turbas sopiunt; hi sunt, qui contentiones & hereses
 extinguunt, tum priuata illa vi, qua Sacerdotes crean-
 tur secundum ordinem Melchisedechi, tum publica
 hac vi, qua in vnum concilium coguntur secundum
 præscriptum Ecclesie. ex quibus si concilium constet,
 certum est, œcumenicum est, perpetuum est: ex alijs si
 constetur, varium est, vanum est, nullum est. id quod
 est videre in concilijs, si Dijs placet, VVitenbergæ, Li-
 psie, Augustæ indictis, quæ quoddam exterrima apostata-
 rarum, rabularum, hereticorum colluione conficie-
 bantur,

bantur,

bantur, cum vestigio euauerunt; cum contra illud
 Florentinum, Nicænum, Alexandrinum summo bo-
 nore colantur à Catholicis, summo timore recolantur
 ab Hæreticis. quæ quidem singula cogunt atque effi-
 ciunt, cum Christianus orbis non possit sine consilio
 consistere, Sacerdotibus, qui horum conciliorum ha-
 bentur, & omni ætate habiti fuerunt authores, Ec-
 clesiam, tanquam Atlante celum (si commenta di-
 uinis liceat intexere) necessario niti. quibus rationi-
 bus nixus Ariopagita, is, qui cœlestem Iherarchiam
 eleganti verèque diuino penicillo depinxit, Christia-
 nam gentem in suas classes distributam hoc ordine
 collocat. primas Magistris Ecclesiæ, secundas Mon-
 chis, tertias & vltimas plebeis defert. at quos, quos
 plebeiorum nomine consignat? non illos solùm, qui
 nulla vel humanitate politos, vel doctrina ornatos
 fortuna ad infimam sortem depressit: sed illos etiam
 quos illustri familia ortos, & morum summa elegan-
 tia præditos fortuna Regum ac Principum titulo
 signiuit. quorum auctoritatem si cum sacerdotum
 conferas, sordebit profectò, ne quid dicam abiectum
 nam cum homo ex duabus partibus coagmentetur
 animo & corpore, Rex, cui corporis procuratio com-
 mittitur, florebit quidem auctoritate inter ceteros
 plebeios, & florebit in vilissima & abiectissima re-
 vanda; Sacerdos, qui animo ex diuina natura de-
 libato præficitur, florebit ille dignitate summa inter
 Angelos, & florebit in re, vt videtis, diuinissima.

est, quod Saulem & Dauidem à Sacerdote Samuele
 creari, ungi, consecrari iussit: Sacerdotibus verò om-
 nibus, Noë, faciendæ arcæ; Abrahæ, offerendi; Moy-
 si, immolandi, id est, sacerdotij obeundi ipse solus
 committere voluit; quasi de rei diuinæ dignitate de-
 cerperetur plurimum, nisi ille, qui Deus est, ipsam
 contulisset. meritò ergo ipse Ariopagita Reges reli-
 quosque sacris non dicatos plebeiorum nomine cen-
 suit, & Sacerdotes rebus diuinis seruietes magi-
 stros Ecclesiæ appellauit. & cur magistros Ecclesiæ?
 qui plebem præceptis informant ad pietatem, Sa-
 cramentis ad salutem, exemplo ad religionem, non-
 ne iure hoc titulo nobilitandi sunt? nobilitandi sunt,
 & multò quidem illustriori, Reges ergo eos appella-
 uit. vos genus electum, regale sacerdotium,
 gens sancta. & cur Reges? qui plebù animos suo
 imperio intra officij virtutisque lineas continent, lu-
 pos ouili pelle inclusos ab ouili arcent, qui demo-
 num furorem authoritate, malitiam verbo, impe-
 tum precibus elidunt, annon iure hoc honore illu-
 strandi sunt? illustrandi sunt, & multò quidem
 insigniori, Angelos ergo eos appellat Malachias.
 Angelus Domini exercituum est Sacerdos.
 & cur Angelos? qui altari operam nauant, qui re-
 bus diuinis addicuntur, qui Apostolorum in terris
 personas tuentur, annon iure hoc honore insignien-
 di sunt? insigniendi sunt, & multò quidem amplio-
 ri; Deos ergo eos appellat Dauidus. an in hoc nomine

vestra cogitationis acies non hebescit? nam quid pre-
 testis (Auditores) maius mortali, quam immortalibus
 quid splendidius homini, quam Dei nomen tribu-
 re? Dij terræ Sacerdotes, qua enim potestate non
 Angelos, ac ne Archangelos quidem donauit, illa Sa-
 cerdotes impartiuit. si enim odio fratris tabescas,
 incesta Venere te obstringas, si sanguine patris sis pe-
 litus, aut si quod possis excogitare tetrius flagitium
 Sacerdos te quamprimùm ab omni labe integritatis
 reddet. id est, quod dixit Apostolus, sicut misit me Pa-
 ter, sic mitto vos, accipite Spiritum sanctum, quorum
 remiseritis peccata, remittentur illis, & quorum reti-
 nueritis, retenta sunt. quid? Sacerdotes ita Spiritu
 sancto afflatos esse, vt quam Christus à Patre, à Chri-
 sto Apostoli acceperint laxandi peccati potestatem
 eandem à singulis accepisse Sacerdotes? quid? Sacer-
 dotes in terris maximam potestatem, in cælis plus
 quam angelicam accepisse? Iudei Sacerdotes summa
 veneratione tanquam Deos colendos esse ar-
 bitrati sunt, quod lepram corpori impressam abster-
 serint, nos Christi Sacerdotes non Deorum nomina
 dignos iudicabimus, qui teterrimas quasque peccato-
 rum labe animo inustas, vi quadam defluente à Spi-
 ritu sancto, eluunt? sed sistitis fortasse hęc cogitatio-
 nem vestram, cogitate adhuc quod vultis maximam
 vincam profectò cogitationem vestram. Sacerdos ve-
 let tanta gratia apud Deum, tanta auctoritate apud
 homines, vt Deus nolit homines sibi vindicare filios

nec homo possit Deum sibi vendicare Patrem, nisi Sacerdotis intericiatur opera. nam cum fixum sit, & diuina voce fixum, nulli posse patere in caelos ascensum, nisi quem sacer fons abluerit, & Christi caro sanguisque rescerint, quid potest cogitari Sacerdotibus diuinius, quibus solis & sacri fontis, & corporis Christi consociendi potestatem Deus impertiiuit? ô diuinam auctoritatem, quam dum cogito, mente concido; ô diuinam potestatem, quam dum effero, lingua hareo. huius auctoritatis splendor Gregorium ita perculit, vt præciso digito, omnem sibi viam ad sacerdotium præciderit: huius potestatis magnitudo D. Franciscum, virum potius ex angelica quam humana natura aptum à sacerdotio semper retardauit. ex his viris, quorum exempla persequi nec omnes volumus, nec omnes debemus, colligi potest hanc prouinciam non cuius è plebe esse imponendam, sed hominibus angelica puritate imbutis, & diuina planè virtute præditis. Ito iam Hæretice, & tuos ministros desine iactare, quos ipsi vestra secta fautores vilissimum & abiectissimum genus hominum arbitrantur: Age Catholice, ipse in te descende, & tuos Sacerdotes summo honore amoreque complectere, quorum potestatem, auctoritatem, vim, sanctissimi quique laudant, Angeli venerantur, Deus prædicat, magna res est? excitat ad admirationem. rara est? excitat ad amorem. diuina est? excitat ad stuporem. sacerdotium demonum vires premit, quid maius? hominum sordes purgat, quid

varius? Christi corpus conficit, quid diuinius? reliqua meministis, ex quibus cogitur nihil esse in Ecclesia scriptis, ac ne in mundi quidem terminis sacerdotio diuinius. quid? sacerdotio nihil est diuinius? at ex resurrectionis fonte fluit sacerdotij riuus: quanta ergo resurrectio? non queo (Auditores) statuere, nec volo dicere. nam cum haec dixerim & resurrectionis fontem aridè, & sacerdotij riuum ineptè; hunc tamen & illum pro ratione loci amicè: reliquum vtriusque laudem malo venerari tacendo, quàm dicendo imminuere. Dixi.

DE LAVDE S. IOANNIS

EVANGELISTAE, ORATIO
vndecima.

QUAM consuetudinem illi ex schola periti Oratores tanquam legem seruauerunt, vt in magnis causis sibi à Deo precarentur concedi orationem in Ciceronis conspersam floribus, ad aures audientium suavitate deliniendas; vel Demosthenis vinctam neruis ad animos eorum pondere perfringendos: eandem ego coram vobis hoc ipso ex loco hodie persecutus fuissim, si id, quod ago, putassem potius orationis esse ex ingenio artificioso promptæ, quàm mentis cuiusdam diuinitus afflatæ, concitata. verùm cum eos mihi motus

siue inusserit ratio, tanquam ex terra homini, siue
 inculpserit Deus, tanquam ex cœlis Christiano, ut
 putem hanc rem, quam conor, non tam orationis es-
 se, quàm rationis; imò verò non tam rationis, quàm
 spiritus cuiusdam, tanquam flammæ, concepti è cœ-
 lo, tantùm abest, ut velim hodie fluere ex ore meo
 vel illas Ciceronis delicias, vel hos Demosthenis cin-
 cinnos, ut si quis mihi Deus & hos & illas diuini-
 tûs hoc ipso punctulo largiretur, facile præferrem
 Basilij coturnos grandes, sed affectatè sepè tumi-
 dos; aut Chrysostomi puritatem castam, sed exiliter
 nonnunquam depressam. quippe cum incidere mi-
 hi occasio oblata, non optata, præceps sed diuina Io-
 annis mei laudes numerandi potius, quàm poliendi
 (illud enim possunt aggredi pauci, hoc assequi nullus)
 illi siue Basilij vehementiores spiritus, ut in Euan-
 gelista donis percensendis aptiores: siue Chrysostomi
 casta dictio, ut in Virginis puritate ornanda decen-
 tior, plus videbuntur adferre neruorum ad rem ip-
 sam, sensum meum, vestram delectationem, quàm
 Ethnicorum omnium oratio exquisitissimis quibusq;
 artû ingenii que perlita luminibus. quanquam (Au-
 ditores) Basilij etiam coturnos, & Chrysostomi pu-
 ritatem in hac vna re contemnerem non inuitus, si ad
 horulæ vsuram Ioannes me afflaret spiritu Ambro-
 sij, tanquam cœlesti quadam aura; aut incenderet
 Bernardi motionibus, tanquam diuina flammæ ræ-
 dis, ardentibus: ut hac ratione vos videretis facile,

plus esse momenti ad diuina pertractanda in vno sub-
 gore spiritus, quam in omnibus omnium orationi-
 veneribus. verum hac mihi omnia & artis & spiritus
 subsidia deesse in alia fortasse caussa etsi dolerem ple-
 rimum, tamen in hac vna mihi non adesse serio tri-
 umpho. quippe cum audituri sitis orationem de Ioan-
 nis laudibus non ex arte tanquam argilla fictam ad
 voluptatem, neque ex Ambrosij spiritu, tanquam ce-
 lo, haustam ad stuporem: hoc ad ceteras Ioannis lau-
 des accedet cumili, quod eum audituri sitis, qui in
 ceteris rebus subrustice verecundus, in hac tamen vni-
 re, solo Ioannis nomine tanquam miraculo subnixus
 audeat se polliceri, & sine Ambrosij spiritu diuinum
 & sine artis subsidio loquentem. bone Deus, in solo
 Ioannis nomine, tantum lateret miraculi, ex reli-
 quis eius actis quid eruetur diuinitatis? audite ergo
 audite non Iheronymi Hylarionem, aut Ambrosij
 Constantinum, sed Christi Ioannem, immo Ioan-
 nem Christum. num admiramini? sed attendite ad
 punctulum modo temporis, & efficiam vt obstupe-
 scatis toti.

Qui aliorum res praclare gestas vel dictioni-
 lo tenui persequuntur, vt historici; vel vt Oratores
 quodam stili fulmine intonant gradus, ij etsi ma-
 gnum ponunt momentum, & merito quidem po-
 nunt in eorum, quos laudant genere, patria, educa-
 tione: tamen patrem Zebedeum, fratrem Iacobum,
 patriam Iudaeam (quae in alijs essent permagna) re-
 nostrum

nostro Ioanne tam minuta sunt & tenuia, ut hac in
 eius laudibus numerare hoc tempore, esset profecto &
 artis violare praescriptum, atque adeo Ioannis immi-
 nuere laudem. Nam hac tenuiora subiicere miraculo,
 quod posui primū, et si fortasse pateretur Ioannis laus,
 tamen non ferret artis praescriptio; aut minutiora il-
 la recensere, cum laudum maximarum torrens qui-
 dam me sua multitudine transversim abripiat, et si
 artis fortasse praescriptio ferret, tamen Ioannis laus
 nullo modo pateretur, à quo ergo primum texetur o-
 rationis meae filum? an ab eius exilij patientia, labo-
 re, inopia? at haec sunt peruulgata multorum laudes.
 an ab Euangelij praconio, in quo fortasse aquarunt
 illum nonnulli? an ab aetatis veneratione, in qua su-
 perarunt illum multi? an ab apostolatus honore? quid
 memoro apostolatum, aliaque id genus communia Io-
 anni cum aliis? scelus sit aut me attingere, aut vos
 audire alias hodie laudes, quam illas, in quibus Petri,
 Pauli, Thomae sic cedunt, ut excellat Ioannes; atque sic
 excellit, ut solus vincat omnes; atque ita vincit, ut si au-
 deant cum Ioanne nostro contendere, sint profecto (i-
 gnoscite si veritas à me exprimat vocem paulò diffici-
 liorem) arrogantiae nota aspergendi, ac ne putetis
 hac non tam à me dici sincerè ad veritatis inuolutam
 notionem explicandam, quam oratorie ad Ioannis
 laudes exaggerandas, facile omnes intelligitis humi-
 litatis tantam vim esse ad vitam tranquille pieque tra-
 ducendam, ut qui hac vna caruerit, virtutum umbras
 l 5 quas-

quasdam, ac ne umbras quidem videatur consecutum
 huius autem laude qui floruerit, omnium virtutum
 complexionem quandam, quasi absolutionem, peni-
 tūs comprehenderit. cuius rei explicatio videtur
 mihi nulla intersepta difficultate, si subductis dilige-
 ter rationibus consideremus tantas ex hac virtute
 libari voluptates, sed influere delicias in animos ho-
 minum, ut reliquarum virtutum dulcedines liqui-
 dissimæ cum huius delictis insimis si conferantur, vi-
 deantur profecto illæ, & verè sint non dulcedines, sed
 cruciatus; angores, non delictæ. quippè cum humili-
 tas vera diuinæ voluntatis altissimis radicibus defixa
 nunquam quæta & omni angore soluta consistat
 quoad in infimum deturbata locum, in Deo tan-
 quam portu quodam, tota conquiescat; sit ut nec
 missæ gratiæ, nec fortunæ præcipitæ, nec miseri-
 currentis vento, ac ne turbine quidem agiteretur, ni-
 dum dignitatis suæ gradu vlllo modo dimoueat. ob-
 iicitur bonorum iactura, tanquam procella? humili-
 tas omnem boni perfectionem metitur patientia, ob-
 gitur conuitio? ad aculeos conuitiorum occaluit
 ra. opprimitur iniuriis? malè narro eam iniuriis op-
 primi posse, cum velit concidi, excluditur suo iure? at
 hoc qui potest, cum id ipsum, excludi iure, videatur
 iuris proprium? atq; ut prudentia, tanquam domina
 quædam, & regina reliquarum virtutum, possit
 iustitiæ indicere legem, ne cedat suo iure, aut si cedat,
 accusetur ut iniusta; & temperantiæ præscribere, ne

 mo
 con
 fini
 re
 vin
 reb
 ali
 rog
 pru
 der
 for
 tio
 cel
 idi
 pri
 ra
 mo
 sup
 ni
 per
 cer
 sur
 eff
 ve
 qu
 m
 cil
 qu
 moua

moueatur suo loco, aut si moueatur, postuletur vt in-
 continens; & fortitudini imperare, ne excludatur suis
 finibus, aut si excludatur, insimuletur vt imbellis; &
 reliquis virtutibus praeferre septa, quae imperio iam
 vincitae tueantur, aut si non tueantur, arcessantur, vt
 rebelles: tamen si in humilitatis illa fines, tanquam
 alienos fundos inuolet, atque irruptionem faciat, ar-
 rogans profecto sit & impie superba. nam quid habes
 prudentia iuris in humilitatem? quae nunquam vi-
 detur iustior, quam cum sibi est iniusta? nunquam
 fortior, quam cum sibi languida? nunquam pruden-
 tior, quam cum sibi stulta? contendis fortasse tam ex-
 cellentem virtutem sapientiae condiendam sale. vult esse
 idiota, quid oggannis prudentia? vrget prima virtuti
 primum tribuendum locum? at infimus locus humili-
 tati est primus; aut si prudentia pergis esse impudenter
 molesta, id solum tibi concedet humilitas, vt appareat
 superba, ne videatur humilis. ignoscite mihi Cicero-
 niani, si humilitatis inquinatam vocem toties vsur-
 pem, cum humilitas malit Ecclesiae infima, quam Ci-
 ceronis tersissima voce explicari. nam cum cognoscit
 summam voluntatis verae rationem in infimis positam
 esse, eousque se abiicit, vt ne elegantia quidem dictionis
 velit vestri. o diuina humilitas, cuius tu pectus tan-
 quam scrinium atque domicilium quoddam tibi inpri-
 mis seposuisti, hic si esset mihi perspectus, illum ego fa-
 cile contenderem eò reliquis omnibus esse diuiniorum,
 quò fuerat arctiori communione voluntati diuinæ
 impli-

implicitus. quid? fuit ne hic Thomas? minime gen-
 tium. at Paulus fortasse? ne id quidem. an Petrus
 ergo erat? tandem. nam ut facile concessero Petrum
 apostolatu priorem, Paulum ardore aequalem, Tho-
 mam reliquosque Apostolos Ioanni meo non inferiore
 labore, Ioannis tamen humilitas tam fuit depressa
 terram, seu potius tam erecta fuit in caelum, ut prima
 praeripuerit omnibus, secundas vix reliquerit vili-
 quidem cum sit hominis verae humilitatis laude pe-
 polita, quod infimum & abiectissimum habet, id
 omnibus suis actionibus, verbis, scriptis praeseferre
 uenerunt in suis siue latentioribus animi recessibus
 siue apertioribus vitae actionibus reliqui Apostoli, ut
 verè hic vermem, ille abiectiorem; vnus opprobrium
 alter stercus se appellaret: aliique suas maculas aliorum
 minibus scædioribus, quàm ut debeant dici, abiectio-
 ribus; quàm ut possint credi, saepe notarent, at hic
 Iohannes cum verè, ut omnes; aliis, quàm vili-
 Euangelia sempiternis monumentis consignasset, in
 nes animi sui latebras attentissima peruestigatio
 eruit, reliquasque vitae actiones acerrima mentis
 pertentat, ut eruendo videat, & pertentando inueniat
 at infimum, quo se abiiceret, titulum. voluit se verum
 nomine notare minutum, Basilisci contagiosum, et
 vae vilem, stercoris peccatorem, sed cum nec spiritum
 Euangelii velle esse falsi specie illitus, nec humilitate
 debeat esse simulationis, mendacique litura aspersa
 quam voluit as suppressit, veritas tandem expressit.

lam infimæ suæ humilitatis vocem penè vltimam, discipulus quem diligebat Dominus. ô si illas aut violatæ fidei cum Petro, aut Ecclesiæ cruentatæ cum Paulo, aut infidelitatis susceptæ cum Thoma, aut vitæ turpiter actæ cum Magdalena notas Ioannes noster sibi potuisset inurere verè, quàm in illis amplificandis, ac humilitatis spiritu, tanquam artificio, colorandis omnes ingenij & eloquëtici suæ divitias explicuisset? sed debebant debebant illa eius eloquentiæ flumina hauriri in Pathmos ad Apocalypses illas describendas, cum hîc infimum reperitur illud, discipulus, quem diligebat Dominus. hîc hîc (Auditores) ego Thomas, Bartholomæos, Baptistas, Iacobos, Petros, Paulos appellarem, at contestata lite sisterem tribunali Dei de humilitatis corona capiti Ioannis imponenda, nisi in hac mea audacia videretur habere aliquod diuina maiestatis violandæ scelus. Sed hoc tamen audeo & vobis plaudentibus, & diuis bene fauentibus, summa laterum contentione exclamare, si illud esse discipulum quem diligebat Dominus, sit in Ioanne nostro infimum, quid est in reliquis summum? ô superba Ioannis humilitas. aliud profectò nomen non possum reperire, quo illum exornem, qui cum vult haberi in summis infimus, & à me hodie, & à Patribus antea repertus est in infimis summus. quanquam non agrè inducor vt credam Ioannem, hæc ipsa cum scripserat, eorundem verborum complexu & notione simul voluisse comprehendere omnes naturæ maculas; vt etiam

hoc

hoc nomine Ioannis humilitas tanto videatur re-
 quis depressior, quanto est abiectius has sibi nota-
 num vindicare omnes, quam singulos gloriari sump-
 tis. nam illis verbis, discipulus quem diligebat Do-
 minus, quem sensum loquitur Ioannes noster ap-
 tius, quam se & natura esse vermem, ac ne vermem
 quidem; & vtilitate abiectioem, ac ne abiectioem
 quidem; & maleficio opprobrium, ac ne opprobrium
 quidem; & peccato stercus, ac ne stercus quidem (si
 dissimis metaphoris, violata arte, Ioannis nostri hu-
 militatem audeo deformare) cum id præ se ferat, ut
 illud seu nihilum potius quod erat, inde per-
 dere & in eo esse totum, quod à Christo diligere
 ô sanctissime Ioannes, quem diligebat Christus: ô
 millime Christe, quem diligebat Ioannes; ô Christe
 ô Ioannes & humilli & sanctissimi in hac vestra
 arcta & mutua amoris communionem quid laudem
 quid mirer? quid obstupescam primum? cum illa
 & diligi à Christo, & diligere Christum sint in
 anne nostro humilitatis laudes plane infimæ, &
 infimum, quod ergo primum? sed patimini quæ
 (Auditores) me quasi filo quodam orationis vos
 perducere ad crucem cum Ioanne, quàm amorem
 lum primum, vltimum, maximum, diuinum &
 annis in Christum, & Christi in Ioannem aper-
 ro. quanti fuit id, & quàm infiniti amoris, cum
 liqui Apostoli in virgis, in sputo, in conuitiis, in pa-
 nis, in doloribus Christi, quasi minuti animi tyroni
 fugam

fugam capessere, latibula quædam quasi salutis asy-
 la meticolosè quærent, atq; aded scandalum, si sa-
 cri literis credimus. passi essent; solum Ioannem Ma-
 riæ fuisse comitem vsq; ad crucem, atq; ita fuisse comi-
 tem, vt ausim dubitare, an potius Maria sequeretur
 Ioannem, quàm Ioannes Mariam? verè verè Ioannes
 fusti discipulus, qui diligebat Christum: qui tanta a-
 moris constantia stetisti ad crucem solus, quanta leui-
 tate fugerunt à cruce reliqui. ô constantiam incredi-
 bilem. aduersarij ipsi quodam lachrymarum imbre
 manant perfusi, petra scinduntur, sol offunditur ecli-
 psi, contremiscit terra, fugiunt Apostoli in Christi-
 iam iam appetente morte, at Ioannes qui cœnantia
 recumbens in pectus libauit dulcedines morienti in
 cruce voluit totis sensibus haurire dolores. quid nomi-
 no dolores? admiramini admiramini hîc (Audito-
 res) Ioannis & constantiam & suauitatem, & læ-
 titiam, & animi magnitudinem, & reliqua omnia
 signa amoris, quæ cuiusquam vel oratione vel cogi-
 tatione possunt informari. nam Apostolos fugisse,
 fuit id mirum, sed imbecillitatis vt non reprehenda-
 tis acriter, petras disruptas fuisse, fuit id magnum, sed
 naturæ, vt non doleatis; solem fuisse inuolutum tene-
 bris, fuit id graue, sed misericordiæ, vt non admi-
 remini; cœlum cursu retardato media quasi lance
 suspensum stetisse, fuit id inauditum, sed doloris, ve-
 nō obstupescatis; totam deniq; naturam quasi exectis
 veruis iāguisse, ac perturbata tanta fabrica molitio-
 ne,

ne, in architecti sui interitu penè concidisse, fuit
 horribile, sed necessitatis, vt animis toti non com-
 datis. at Ioannem nostrū in fuga Apostolorum, sed
 ad pedes Domini, fuit constantia, vt lauderis; in pe-
 trarum disrupta compage perstitisse immotum, sed
 amoris, vt gaudeatis; in solis caligine retinuisse an-
 lucem, fuit generositatis, vt admiremini; in tanta
 machinae perturbatione tota, habuisse suam mentem
 diuinae voluntati ita implexam, vt quam maxime
 nollet, illam libentissime veller Christi sui mortem
 hoc hoc est supra naturam, vt & timeatis & obstupe-
 scatis, & concidatis toti. sed qui omnem naturam
 perauit ad crucem, à crucifixo meruit audire, qui
 tota natura obstupescat. quid illud? fuisse fortasse
 discipulum, qui testimonium perhibet de his. quid
 discipulum, qui testimonium perhibet de his, cum sup-
 lectus Domini in cœna recubuit? quid supra pedes
 Domini in cœna recubuisse, cum fuerit puer eius
 electus? quid puerum eius electum, cum fuerit impletus
 spiritu sapientiae & intellectus? quid impletum spiritu
 sapientiae & intellectus, cum fuerit indutus stola
 glorie. an hoc quicquam potuit audire maius? audire
 audiuit, quod cum dicere conor, lingua suppressis
 cibus fluitans palato inhaerescit. nam ad tantum
 sterium enunciandum opus est non Oratoris alicuius
 voce, contentione, latere, sed Cherubinorum at
 phinorum linguis, ardore, flamma. at quid potest
 tere tantum? habet hoc quidem, quod cum dictum
 flagi

flagitij speciem; veruntamen si non renuatis audire,
 audeo quidem dicere. non renuitis? meruit Ioannes
 audire ad crucem, & à Christo meruit audire. Ioan-
 nem esse Christum, vt duos iam habeamus Chri-
 stos. vnum Ioannem. nolite hîc irridere commentum,
 Christus dicit. nam quid, quæso, sibi volunt illa ver-
 ba Christi ad Mariam, ecce Filius tuus? quid illa
 Christi ad Ioannem, ecce mater tua? nisi aut Ma-
 riam duos edidisse filios, quod est anathematis nota
 iniustum; aut Ioannem esse alterum quasi Christum.
 nam etsi in hac vnare tantum se miraculum, quan-
 tum illa sola hora peperit, tamē si in rem ipsam men-
 tis nostræ notionem penitus infixerimus, hoc potuis-
 se edi facile videmus omnes, si viderimus ad satum fi-
 lij, plus esse virium in voluntate Dei iubentis, quam
 in semine hominis gignentis. adde Ecclesiæ voce tan-
 quam oraculo fixum iam esse, quod Maria Christum
 ediderat mundo, sine vlla virginitati violatione. sicut
 hoc credimus de Maria, quia Angelus dixit, Spiritus
 sanctus obumbrabit tibi; cur id de Ioanne non pati-
 mur nobis insculpi, cum Christus moriens quasi re-
 statò dixerit, & matri filius, ecce filius tuus: & fra-
 tri frater, ecce mater tua. in qua vnare etsi illa sunt
 prapostero nature ordine miranda, quod seruus fa-
 ctus sit Domini frater, nepos matertera filius, ma-
 tertera nepotis mater, mater filij soror: tamen illud
 est maiori stupore dignum, quod sanctior fuit mater
 Maria, cum Ioannes relictus fuerit illi filius, quam

m

cuns

cum illa Christo fuerit ascita mater. Christum namque
 habuit filium, virgulta adhuc ex radice Iesse; Io-
 annem autem filium habuit arbor iam facta, quae vir-
 tutum patulū diffusa ramis per orbem, in electis sui-
 misit radices, sed quid? fuit id fortasse aliquo modo
 ferendum, Ioannem anteposuisse Apostolis, at Ioan-
 nem Christo non solum conferre, sed etiam praefere,
 est hoc quidem caelo Deique solio aduersa signa gy-
 gantaeo quodam fastu inferre, quanquam si qua mihi
 vox exciderit amoris potius, quam temeritatis ple-
 na; non illa quidem missa fuit, ut Christo Ioannem
 anteferrem, sed ut vos intelligeretis amorem Christi
 in Ioannem, & Ioannis in Christum tantum potuis-
 se, ut cum Christus Ioannem absorpserit, atque Ioan-
 nes Christum exhausserit: & hic illius, & ille huius
 voluntatum coniunctione, alter idem merito potue-
 rit atque debuerit appellari, vnde cum Ioannes idem
 adesset Mariae superstes filius, qui Christus Mariae
 erat mortuus filius; Maria profecto eò videtur maiori
 sanctitatis laude cumulata, cum Ioanni est relicta
 quam cum Christo fuit cooptata mater: quod est mi-
 noris laudis fuisse matrem Christi vagientis in cunis
 quam Christi morientis in cruce, ex quo illa certe
 mergit Ioannis laus longè maxima, eum tanto
 ornatiorem, quod sit filius, quam quod sit mariti-
 lius, quanto est honorificentius esse Christum mor-
 tuum, quam esse Mariam viuam, bone Iesu, hoc vnum
 tantum per se est, ut reliqua omnia miracula relin-
 quat.

complexu contineat, vel suo splendore obscuret. nam
 quæ duæ res totum mundum hætenus impleuerunt
 admiratione, atq; aded cælum gloria; illæ ambæ hoc
 tempore necesse est aut cedant, aut aquentur, homo
 Deus, mater virgo. siquidem cum plus videatur, mor-
 tuum viuere, & hominẽ fieri Deum, quàm virginem
 esse matrem, aut Deum fieri hominem: quantum ex
 duabus illis primis in Iesu, ac Maria accessit ad mun-
 dum cælumq; admirationis, tantum ex his duobus
 postremis in mundo ac cælo ad Ioannem redunda-
 uit laudis. quæ cum videantur nobis fortasse obscu-
 riora, propter illam intelligentiæ nostræ offusam nu-
 bem, certa tamen, ac Christi penè vltima voce tan-
 quam testamento consignata, potes tu quidem Ioan-
 nes exclamare cum Paulo verè, ac fortasse quàm Pau-
 lus veriùs, viuo ego, iam non ego, sed viuit in me
 Christus. at hoc quidem mihi rem penitiùs iam inspi-
 cienti videtur tam admirabile, ac tanta inuolutum
 caligine, vt reliqua sanè omnia appareant mysteria
 nature, hoc vnum miraculum Dei. qua enim ra-
 tione angelica capi? qua diuina virtute necti potest?
 vt Ioannes eius vigeat vita, qui morte iam extinctus,
 omnis vita sit expers? viuit Paulus, iam non Paulus,
 sed viuit in eo Christus. magnum quidem hoc, sed
 non difficile, cum Paulus, sedatis atque aded extinctis
 sensuum affectionibus, sibi mortuus, Christi in cælo
 iam viuenti vegetetur vita. viuit Ioannes, iam non
 Ioannes, sed viuit in eo Christus. maximum hoc qui-
 dem

dem ac difficillimum. cum Christus, cuius vita dicitur
 vigere, morte deletus nullam iam ipse vitam habeat.
 profecto (Auditores) quod homini per loca dumetis ac
 spinetis vndique horrescentia facienti iter accidit, et
 dum sinuofiori se dumo explicat, asperiori spina im-
 plicetur; id mihi hodie in Ioanne ornando vsu venit:
 in cuius singulis laudibus ita miracula nectuntur ex
 miraculis, ut dum hinc miraculum fugio minus, inde
 in miraculum impingam maius. siquidem qui de
 Ioanne in Christum filium, non Medæ alicuius her-
 ba, sed Christi ipsius voce, mirabiliter conuerso ex-
 prompseram certa, sed obscura; omnem obscuritatem,
 tanquam nubem, toti rei dispulsum iri putaram, si
 Ioannem, ut Paulum, explicasset viuere Ioannem,
 iam non Ioannem, sed viuere in eo Christum. verum
 cum Ioannes viuus vegetet Christum mortuum, non
 mortuus Christus Ioannem viuum; eò iam sum dela-
 psus, ut pateat, Christum & ad intelligentiam cla-
 rius, & ad rem commodius debuisse exclamare, vi-
 uo ego, iam non ego, sed viuit in me Ioannes. ô ho-
 mines, ô Angeli, ô Ioannes, ô Christe persulgete mi-
 hi vestro & lumine & numine, ut hoc scrupulo, qui
 perspicacissimi cuiusq; aciem potest obtundere, me ex-
 pediam quam citissime. en (Auditores) hoc totum
 natura implicitius vna periodo tam enucleatè clari-
 ut cui res integra & intima non fuerit perspecta, et
 tanquam in solis splendore noctua apertissime cæca-
 tiat. vixit Paulus sibi mortuus, & hoc in vita Christi
 mori-

moritur Ioannes sibi viuus, & in hoc morte Christi:
 moritur Paulus Christo viuus, & hoc in morte sensus;
 viuit Ioannes Christo mortuus, & hoc in vita verbi.
 quippè cùm Ioannes sit effectus mirabiliter Christus,
 & in Christo vita, relinquatur profectò, quod qua fu-
 it Paulo mortuo vita Christus, eadem fuerat & sibi
 & Christo mortuo vita Ioannes. exclama ergò Ioan-
 nes, idq̃ verius quàm Paulus, viuo ego, iam non ego,
 sed viuit in me Christus; exclama Christe, idq̃ perin-
 de verè, ac Ioannes, viuo ego, iam non ego, sed viuit in
 me Ioannes; exclama Christe, exclama, vt cœlum au-
 diat applaudens, morior ego, iam non ego, sed mori-
 tur in me Ioannes; exclama Ioannes, exclama, vt
 terra audiat contremiscens, morior ego, iam non ego,
 sed moritur in me Christus.

Qui Ioannis Baptiste (Auditores) laudes, in ora-
 tionis sue ornatu, tanquam insignia quædam ac lu-
 mina disponunt, magnum quid se putant non ex ter-
 ra collegisse, sed deprompsisse ex cœlo, cùm depingant
 vt Phosphorum solem, sic Baptistam anteuuisse Chri-
 stum, & illum in hunc non tanquam digito Astrolo-
 gum, sed tanquam vocis buccina Angelum mundi to-
 tius oculos, mentem, admirationem conuertisse. fuit
 hæc quidem laus magna Baptiste, atque haud scio an
 maxima, nisi illa fortasse videatur Euangeliste no-
 stri non minor, quod sicut Hesperus solem, sic hic se-
 quitur Christum, tantò maiori utilitate mundi, quã-
 tò fuit re maius & opere difficilius veritatem veluti
m 3 solem

solem conseruasse mundo, in Iudaeorum Messiam ho-
 stiliter persequentium tenebris, quam veritate tan-
 quam solem indicasse mundo, in Iudaeorum Messiam
 auidè expectantium crepusculo. sit ergò Baptistæ laus
 maxima, fuisse cum Christo Phosphorū, sed Phosphorū
 in solis iam se exerentis prima luce obscuriorem, mi-
 nusq̄ commodum; modò nō minor laudis fructus im-
 pertiatur Euangelistæ nostro, fuisse illum Christo Hes-
 pherum, ac Hesperum in solis caput suū tumulo tan-
 quam nube condentis obscuritate teterrima. quid e-
 nim? an illam menti nostra caliginē offudit vel amo-
 rū propensio, vel affectionis prauitas, vt putemus esse
 Baptistæ laudem non minimam, quòd in luce aliqua
 lucis non magnum beneficium attulerit mundo; ac nō
 arbitremur Euangelistæ nostri fuisse laudem maxi-
 mam, quòd in lucis extincto lumine mundo praele-
 rit lucem, & vitam, in latiferis necessariam; & viam, in
 sinuosis certam; & verbi, in dubiis veram; & Dei, in
 tenebricosis maximam? Christum ergò solem praeat
 Baptistæ tanquam Phosphorus, sequatur Euangelistæ
 tanquam Hesperus: an minores fortasse erunt no-
 stri Hesperis sequentis, quam praeuntis Phosphori par-
 tes? tribuunt Astrologi illas partes Phosphoro, vt cum
 sol illis, qui aduersa nobis vestigia vrgent, caput suum
 abdit, ille nobis solem, tanquam honorarius quidam
 arbiter adesse indicet. Hespero autem has partes se-
 ponunt, vt cum sol Antipodibus suos radios aperit, no-
 bisq̄ vicissim occulit, hic tenebras mundo iam indu-
 ctas

Etas suo splendore collustret, & in noctū vario errore
 solis functionem obeat. sunt quidem illæ partes Pos-
 phori, si vidimus aperta, honoraria ad diei ornatum,
 hæ Hesperii necessaria ad noctis splendorem; bellæ illæ
 ad solis comitatū, insignes istæ ad hominum commo-
 ditatem: vt cum utilitates & re grauiiores, & vsu ma-
 gis necessaria ex Hespero quàm ex Posphoro ad hu-
 manum genus redundet; Euangelista profectò noster
 ita sequatur cursu temporis, vt præeat laudum excel-
 lentia; ac Baptista sic præeat conuersione cæli, vt lon-
 gissimè à tergo sequatur vsus necessitate. quanquam
 quid vrgeo Hesperii vim, pulchritudinem, necessita-
 tem, commoda, cum ex Hesperii tantillū laudibus
 nullus videatur posse accedere honor ad Ioannem no-
 strum, quem obscurato sole, paulò antè repereram esse
 solem ipsum, & extincta vita Christo, ipsam esse vi-
 tam Christum. quare cum tantus fuerit amor siue
 Christi in Ioannem, siue Ioannis in Christum, siue
 vtriusq; in vtrumq;, vt Christus in ipso mortū articu-
 lo se in Ioannem profuderit, illumq; appellârit filium
 suæ matris, id est, ipsum se quasi nouum mundi solem;
 in Hesperii notione nihil ponam amplius momenti
 ad Ioannis laudes amplificandas. ô terra, ô cælum,
 quantum hoc est, tanquam Ioannem, amare Chri-
 stum? quantum? breui comprehendam, hoc planè est,
 esse ipsum Christum. amor enim est, qui facit Ioannes
 Christos; amor amor, qui Christos facit Ioannes: vt
 si nos (Auditores) amore inflammati cum Ioanne mo-

riamur in Christo. Christus vicissim, amoris nostri il-
lectus suauitate, certò sit victurus in nobis. Dixi.

ORATIO DVODECIMA.

HABITA ROMÆ AD REVERENDVM
P. Euerardum, præfectum Societatis Ie-
s v, cùm Anglicani Collegij cu-
ram susciperet.

Est diuina prouidentia siue vie in
continenda, siue necessitas in conser-
uanda Ecclesia; vt cùm Ecclesia admi-
nistranda singula partes singulis pos-
sint niti virtutibus: totius tamen Ecclesia fabrica ta-
ta, solius prouidentia quodam quasi neruo ac firma-
mento coherere videatur. laborauit quondam Nini-
uitarum gens, periculose sanè, ita tamen, vt huic pe-
riculo auertendo viam præcluserit Iona zelus: labo-
rauit Gomorrhæ ac Sodomæ populus, contagiose pro-
fecto, ita tamen, vt huic contagioni præcidenda tricum
Angelorum suffecerit cura; laborarunt diuersis tem-
poribus diuersæ Ecclesia partes, grauissimè proculdu-
bio, ita tamen, vt huic morbi grauitati, si periculosa
esset, sananda; si contagiosa, ressecanda singulorum
hominum singula virtutes medicinam fecerint. At
cùm totam Deus Ecclesiam videret vel superstitionis
secatam errore, Aarones & Moyses; vel Arriana con-
tagioni

tagione tabescentem, Augustinos & Ambrosios; vel
 cleri ignorantia prauitateque oppressam, Franciscos
 submitit ac Dominicos, at quos quæso homines? non
 illos, in quibus virtutum singularum quædam ad-
 umbrationes ad vnâ Ecclesiæ partem poliendam
 eniterent, sed miracula quasi quædam diuina prou-
 dentia, quæ toti corpori Ecclesiastico, vel absterfa la-
 becula, antiquum redderent nitorem; vel, asperso co-
 lore, nouam inducerent formam. neque disputo in
 eam partem, vt in omnibus Ecclesiæ partibus curan-
 dis diuina prouidentia rationem aliquam elucere non
 putetis; sed cum illa in singulis eluceat definita, cer-
 tisq; certarum virtutum cæcellis inclusa, vt animad-
 uertatis Deum in totius Ecclesiæ periculoso morbo ita
 prouidentiam suam expromere, vt non tanquam in
 reliquis rebus, aut zeli ad timorē, aut curæ ad reme-
 dium, aut prouidentia ad auctoritatem umbra, quasi
 quædam ex diuina prouidentia decerpta particula,
 emineant, sed totius prouidentia tota vis consumpta
 penè videatur. siquidem qua Deus mentis suæ notio-
 ne prouidit, fore Sacerdotes prauos, qui Ecclesias er-
 rorum vitiorumq; lacunis contaminantes, diuinam
 iram in mundum deriuarent; eadem prouidit, vt ef-
 sent Sacerdotes sancti, singulis at atibus singuli, qui
 in diebus suis inuenirentur iusti, & in tem-
 poribus iracundiæ fierent reconciliationes.
 percommode intexuit Propheta, & in diebus suis
 inuentus est iustus, vt intelligamus in viros san-

m s

titatis

etitatis laude florentes ita iusti nomen ac notione
 cadere, ut ad iustitiæ cumulatam rationem pluri-
 mum adferat momenti ipsa ratio temporis; nec qui-
 vis iustus quocunque iracundiæ tempore possit esse
 conciliatio, sed suis iracundiæ temporibus certi homi-
 nes certis Dei naturæque donis illustrati ad illorum
 temporum tenebras dissipandas, penitusque dispellen-
 das. quæ sanè ratio facit, ut credam non alium in-
 stum hos mores, hanc vitam, hæc iracundiæ tempora
 lapsa iam ad extremam molliem potuisse aut vir-
 tutum legibus devincere, aut religionis septis inclu-
 dere, quàm B. Ignatium. quid? an hæc iracundiæ tem-
 pora vellet nobis placare Ambrosius? vellet Augusti-
 nus? vellet fortasse, sed non possunt; habuerunt enim
 suis temporibus Arrios, quos coercerunt, penitusque
 extinxerunt. felicem Augustinum, felicem Ambro-
 sium, qui in diebus vestris placuistis Deo. In
 tempore iracundiæ facti estis reconcilia-
 tiones. an illa nobis possit mitigare Franciscus? pos-
 sit Dominicus? possint fortasse, sed non debent; habue-
 runt enim suis diebus clericos natos abdomini, qui
 bus temperantiæ legem fixerunt; ac populos ganeribus
 strisque penè confectos, quos virtutibus præclare im-
 buerunt. felicem Franciscum, felicem Dominicum,
 qui in diebus vestris placuistis Deo. Et inuenti estis
 iusti. neque putetis quicquam de istorum laudibus im-
 minutum, quod nec vellet, si possent: nec si possent
 deberent hæc iracundiæ tempora nobis sedare: cum
 diu
 uell
 lau
 die
 uen
 ber
 tem
 præ
 mu
 tu
 nu
 tan
 qu
 ali
 Ar
 gu
 flu
 psi
 gen
 nic
 om
 tat
 cui
 zel
 der
 fus
 me
 fru

diuina prouidentia horum temporum & hereses con-
 uellendas, & labes abstergendas, Ignatio, tanquam
 laureas quasdam, reseruârit. felicem Ignatium, qui in
 diebus tuis placuisti Deo, & in tempore iracundiae in-
 uentus es iustus. felicem, inquam, felicem, qui tam v-
 berem laudis segetem habuisti his vltimis iracundiae
 temporibus tibi relictam. nam cum hodie Germania
 praeceps ruat in Lutheranismum, Gallia in Atheis-
 mum, in Calvinismum Anglia, Hispania in perpe-
 tuum quendam vitæ negligentius traducenda som-
 num, totus deniq; orbis in Satana defectionem aper-
 tam; hac profectò iracundiae tempora longè alium re-
 quirunt iustum, quàm quae retrò fluxerunt. si Arrius
 aliquis in orientem animi oculiq; intenderet aciem,
 Arrii refutandae audaciae vnus fortasse satis esset Au-
 gustinus aut Iheronymus; si mollities morumq; foede
 fluentium prauitas in clericorum tantum ades irre-
 pisset, huic clericorum prauitati disciplina constri-
 gendae vnus fortasse sufficeret Franciscus aut Domi-
 nicus; sed cum Satan ipse iugulum Ecclesiae petat, &
 omnes vndiq; partes tentet, hinc heresi, illinc prau-
 tate; fuit profectò diuinæ prouidentiae in Ignatii ali-
 cuius pectus, & Augustini diligentiam, & Iheronymi
 zelum, & Francisci summisionem, & Dominici pru-
 dentiam simul includere, qui diuinitus instructus ef-
 fuso inferorum carceri liberè tutoque se opponeret, ac
 messem huius temporis laboriosam, sed, euulsis fibris,
 fructuosam & vtilem feliciter colligeret. at quam
 quaso

quæso colligit Ignatius messem in terris, qui voluptate
 tem illam in omnes partes interminatâ baurit, et
 affluentius in cæli? colligit sanè, colligit, eamq; longè
 numerosissimam, non enim quibus dierum terminis
 eius vita, tanquam curriculum, est circumscripta, sed
 dem eius laboris fructus est definiendus: sed quàm
 illius æmuli in piandis horum temporum sceleris
 contentionem desigunt, tam diu hæc illi laurea
 quam exarescet. hæcenus oratio mea potest, atq; non
 debet videri nullo aut illit a fucio, aut simulationis
 tegumento implicita, cum in illius viri laudibus
 rat defixa, quem non tam terra gaudebat habere
 patrem, quàm cælum iam triumphat habere filium
 sed cum ipsa me res inuitû iam cogat aliqua de te
 Pater, aspergere, quæ reliqua est dictionis mee
 vereor sanè plurimum, ne videatur ficta ad aures
 ad gratiæ aucupium artificiosè instructa, quæquam
 nihil est sanè, cur verear, cum quod dicturus sum
 tam mea sit oratio, quàm mens Anglorum omnium
 qui vt in societatis plurimâ laudibus non possunt
 tenues, nisi sint ineptè plumbei; sic in tuis (R. Patris)
 maximis beneficiis nolunt esse elingues, ne videantur
 impiè ingrati. quare vt me tandem (Auditores) præ
 riam, oratio illa de diuina prouidentia ac S. Ignatij
 laudibus eo inprimis nomine à me tam altè fuit repre
 dita, vt in diuina prouidentia admirarer Ignatij
 tutem, in Ignatij virtute suspicerem societatis lau
 dem, in societatis laude prædicarem Anglorum felicitatem

tatem, ac tandem in Anglorum felicitate tuam (Reuerende Pater) agnoscerem beneficiū. nam cum beatus Ignatius in suis filiis Christo Iesu tam piam nauarit operam, ut penē iam videatur & Diagona apud Francos incidisse neruos, & Lutheri apud Germanos elisuisse vires, & vitiorū in reliqua Europa exhausisse sentinam, atque adeo (tanta enim virtus per exigua Europæ circumscriptio non potest desiniri) Satana apud Indos eueruisse dolum: beatum tamen Ignatiū nos Anglos non prius vlnis comprehendisse, quam cœperit Ignatius in tuo habitare pectore, tantum profectū est, ut dum inspicio rem, obstupescam beneficium. est Ignatius nostri temporis magnus ille operarius, & nos Angli huius tēporis agellus sumus incultus, Ignatius tamen adhuc in nostro agello vix vllun sulcum fecerat. Ignatius est Angelus ille fortis descēdens à cœlis, quem Ioannes in Apocalypsi pingit doctrina cœlesti tanquam nube circumfusum, cuius caput genuino scripturæ sensu, tanquam iridis varietate distinguitur, & facies vitæ ac sapientiæ, tanquam solis, splendore nitet, & pedes ad formam columnarum ignearum porrecti citato cursu incisu incitantur ad librum septem clausum signaculis aperiendum mundo: nos quoque Angli istius mundi pars sumus indocta, huius tamen libri nullam adhuc literā explicat nobis Ignatius. imò, quod magis mirum est, Ignatius amplexu latissimo

mo

mo duorum pedum hinc dextri mare, illud
 sinistri terram iam continebat, rugitumque
 tanquam leo, vndique mari terræque ad-
 bat, nos tamen istius maris terræque regionibus
 cum scripti Ignatij adhuc nec in terra nostra videmus
 vestigium, nec in mari audiimus sibilum. quid
 est Ignatij agellus sumus incultus, operarum tamen
 excolimur manu; mundi pars sumus indocta, libe-
 perti tamen non imbuimur doctrina; terra maris
 portio sumus aliqua, tamen nec Angeli illicimur su-
 uitate, nec leonis excitamur maiestate. quid hoc
 Ignatij? ecce vobis rei difficilis claram explicationem
 Fuit profecto ut nos diu non fuisse receptos in Ig-
 natij clientelam, sic tandem à te (Euerarde) esse receptos
 summa providentiæ. voluit voluit S. Ignatius
 hætenus sua cura esse exclusos, ut amantius & opor-
 tunius Romæ nostri curam susciperet. quanquam
 fuimus antea omnino exclusi. nam cucurrimus
 Francia post odorem eius suauitatis, cucurrimus
 Flandria, sed ita tamen cucurrimus, ut Deus voluit
 nos eum comprehendere Romæ, & per te (Reuerendissime
 Pater) comprehendere. vides beneficium, quod omnino
 agnoscimus fluxisse ad nos tam diuinum, ut si
 mur amplificare, orationis quæ pigmento aliquo
 re, plurimum sanè de illius laude ac magnificentia
 videamur detraxisse. pars iam facti sumus tæc-
 parua quidem, sed tuo tamen beneficio pars aliqua
 sumus: agellus sumus operarum Ignatij, angustus quædam

idem, sed tamen tuo beneficio agellus sumus. quid ergo?
 tantum vt hanc tuæ curæ partem sustineas patienter,
 atq; hunc Ignatij tui agellum excolas non inuitè. non
 quærimus lauta, non consecramur magna, tantum vt
 in dulcissimo tuæ charitatis pectore, tanquam in por-
 tu, conquiescamus. Inuolauimus, & quasi vi facta, ir-
 rupimus in tuum sinum, ne excludas suauissime pa-
 ter. quanquam quid rogo ne nos excludas? rogat te
 Ignatius tuus, cui iam curæ pars sumus; rogat te An-
 glia nostra, cuius terræ filij sumus; rogant te Gallia &
 Francia, cuius pestis contagio sumus; rogat te socie-
 tatis Christus, cuius corporis membra sumus. sed facio
 fortasse tuæ charitati iniuriam, qui precibus velut à
 vi, exprimere conor, quod naturæ quædam propensio-
 ne atq; inclinatione præstas cumulatè. Recepisti enim
 nos in tuam clientelam, amici fuit: receptos foues,
 patris est. at quo modo foues? tanta suauitate & cha-
 ritatis dulcedine, vt non tam amem amorem tuum
 in nobis recipiendis, quàm admirer charitatem in fo-
 uendis. nam etsi nostræ felicitatis cumulus sit, te nos
 hodie inuississe, tamen perpetuum id est charitatis tuæ
 in nos signum, quod eos semper submisisti nostri exco-
 lendi authores, quos & intimis sensibus diligimus,
 quod tibi suauiter filij fuerunt; & perpetuo vene-
 rabimur honore, quod nobis sincerè pa-
 tres sunt. Dixi.

ORA-

ORATIO DECIMATERTIA
DE NATALI D. VIRGINIS.

HERVNT Bonnasum in virtutibus
Constantini prædicandis cum sensibus
& orationis suæ flumen, virtutum
iecta multitudine, interruptum be-
vere, & mentis aciem, splendore vndique incurvum
perstrictam hebescere: eius prouectam & perfectam
atatem, tanquam scopulum, declinasse, & in insu-
rie colligendis pannis, cunisque explicandis prudentem
constituisse, quæ consilij ratio fuit (Auditores) Bon-
noscasio summæ laudis colligendæ in causa difficilis
ue tuenda honorifice, siue excludenda prudenter:
mibi hodie tantum abest, ut tutam aperiat viam
potius orationi meæ apertum ingredienti oceanum
obiiciat tempestatum difficultates, atque aded legem
ti oras, leniterque per litus fluenti cursum interdicat
nam si cunæ & panni Constantini poterant non solum
Auditoris amantiissimi satisfacere cupiditati, sed
Oratoris etiam longè disertissimi exhaurire flumen
nullius certè eloquæ calamistra possunt vel horum
in audiendis D. Virginis laudibus lenire desiderium
vel D. Virginis laudes tenuiter exprimere: ut proficiat
si ego in his orationis tenebris ad id aggrediar, ut
solum videar velle vestra abuti humanitate, sed
etiam tenuitatis penitus esse oblitus. quid enim si
maius

maturæ etatis virtutibus, tanquam oceano, orationis meæ vela explicâro, illa in maiestatis illisa scopulos frangetur media; si adolescentiæ extremas oras dictionis meæ quibusdam quasi remis tentâro, hi miraculorū ponderi cedent. cunas euoluam pueritiæ? sunt plenæ diuinitatis, vt Demosthenis requirant cothurnos. pannos colligam infantia? sanctitatis sunt delibuti vnguentis, vt Ciceronis opus sit delictis. pannus (Auditores) & cuna huius tenellæ etatis tam dulcem efflant odorem myrrhæ, atque ita imitantur vel Cædri pulchritudinem, vel Libani speciem, vt quid in huius etatis pannis aut odore deliniant sentientes, aut specie afficiat amantes, nullus omnium, qui arti nitatur subsidiis, dicendo assequi possit. sed cum nitatur ego hodie non arte, sed Deo, exemplo Bonnosi aggrediar ad D. Virginis natalem diem, id est, primæ etatis cunas & quiritatus inumbrandos. in quo id erit decori, quod tenellam & rudem etatem, rude hoc meum & horridum penicillum effingit. quin futurum sit idem virgini gratum, nihil dubito. nam cum Dea ascendens in cælos piorum non contempserit tenuiores laudes. puella iam descendens in terras, atque in cunabulis adhuc vagiens non respuet hac sui vel filioli crepundia rudia, vel clientuli pios conatus. attendite ergo, vestraque beneuolentia quadam quasi aura fauente audenti.

Qui res gentium consuetudinesque, variarum varias, literis suis incidunt, ac posteritati transmittunt,

n

mul-

multos scribunt esse populos, eosq; & doctrina reuol-
 ditiori, & morum vrbanitate perpolitos, qui suorum
 primam lucem lachrymis ac lamentis, vltimum vero
 spiritum letitia excipiant & cachinnis. vident sane
 isti, nescio quo lumine, vident tamen, vitam hanc no-
 stram tot obseptam periculis, tam grauibus difficul-
 tatibus interclusam, atque adeo miseris vndique esse
 implicatam, vt quæ nos huius corporis compagibus
 & vinculis, seu verius huius vitæ extremis calamita-
 tibus exoluit mors, tantæ sit felicitatis, vt eam in ipso
 funere nisi risu, symphonia, aliisq; letitia signis præse-
 ferant, & naturæ se putent violasse auctoritatem, &
 sanguini grauisimam iniuriam irrogasse. quanquã
 alius (qui rem potius sensuum iudicio, quàm rationis
 momento ponderant) videtur hic horum hominum
 mos iocularis & perridiculus: tamen quod ad Eccle-
 siæ consuetudinem proximè accedit, mihi semper ri-
 sus est non arreptus ex terra, sed haustus ex celo; non
 inani hominum consuetudine confirmatus, sed certâ
 naturæ præscriptione conformatus; nõ opinione leui-
 ter collectus, sed instinctu diuinitus instillatus. quippe
 si intueamur in ordinem siue hominum, quos Eccle-
 sia in Sanctorum numerum cooptauit; siue tempo-
 rum, quæ in classium varietatem dispescuit; multum
 inueniemus dies, Martyrum sanguine, tanquam pur-
 pura insignitos, ac Confessorum Virginumq; gloriose
 morte, tanquam palma, consecratos: at nullius sancti
 reperiemus diem natalem, cuius aut purpura nomi-
 nati

netur, aut palma præferatur, aut triumphus prædice-
 tur, si exceperis duas illas puritatis expressas effigies;
 Ioannem & Mariam. mortuorum profecto possunt
 laurus tanquam coronæ, violæ tanquam aureolæ, se-
 cures tanquam trophæa à viuis præferri atque effe-
 ri, cum iam vita vera, gloriæ quæ sempiterna lux om-
 nem sensuum concretionem dissiparit, tenebrasquæ pe-
 nitus dispulerit: at viuorum non possunt, cum prodi-
 tor sensus falsas rerum species inserens cogitationi, &
 cogitatio lena occultas insidias tendens voluntati, &
 voluntas cæcata densas rationi offundens tenebras,
 hanc nobis vitam reddant actione dubiam, sine deui-
 am, & omni vndiq; parte periculosam. vnde hæc na-
 scitur summa, singulis vt mortem excipiendam lati-
 tia, sic dolore vitam, nisi ratio gratiæ lumine persusa,
 & sensum, ne sit cogitationi proditor; & cogitationi,
 ne sit lena voluntati; & voluntatem, ne rationem
 abripiat transuersim, in imperij sui gyrum ducat, ac
 virtutum officijque septis coërceat & præclare conti-
 neat. quæ singula cum fuerint in Maria, non vt in
 plerisque fracta, nec vt in Ioanne summa, sed vt in nullo
 diuina: illius diei, quæ eam prima vidit, palma ab Ec-
 clesia præfertur, miraculum effertur, triumphus præ-
 dicatur. nam in Ioannis natali die etsi tot tantæque
 emineant gratiæ dona, vt cum reliquorum Diuorum
 natalibus si conferantur, videantur sanè illa & verè
 sint quædam insignia & lumina quasi in pulchro or-
 dine disposita: tamen si cum diuæ Virginis natali die.

isthac comparemus, videantur profectò illa & vere
 sint quaedam quasi in cœlo stellulae solis ex altera par-
 te collocatae, ac densa vndique nube obductae. annon
 fuerat magnum Ioannis beneficium, quòd Angelum
 habuerat sui natalis indicem? fuit id quidem ma-
 gnum, sed cùm D. Virgo Archangelum habuerat sui
 nuntium, non fuit illud Ioannis maximum. Annon
 fuerat mirabile, quòd Elizabetha à populi commu-
 nione segregata in templo Ioannis natalis aperieba-
 tur? fuit id certè mirabile, sed cùm mysterij ratio, que
 in Mariae delituit natali, Diua Anna euolueretur in
 monte, non fuit illud Ioannis singulare. Annon fue-
 rat scintilla diuinæ gratiæ non obscura, quòd Ioanni
 materni adhuc vteri cancellis inclusus, absterfa nati-
 rae labes, prius senserat gratiæ lucem, quàm lucis viti-
 ram? fuit verò scintilla, sed cùm Deus Pater omnes
 vndiq; angulos interseperit, ne natura labes in Ma-
 riam aut occultè irreperet, aut aperte irrumperet, ut
 que eò vt priusquam Annae matris senserit calorem
 Dei Patris hauserit spiritum, non fuit illa Ioannis
 flamma Spiritus sancti. annon fuit illud miraculum
 in Ioanne, quòd à matre exhausto iam calore natu-
 rali moribunda, quaedam Spiritus sancti vi, effusa
 erat in lucem? fuit id planè miraculum, sed cùm diua
 Virgo à matre, cui & Deus claustra vteri seperat, et
 natura calorè penè consumpserat, & lex Mosaiica steri-
 lilitatis notam inusserat, edita fuerit in lucem, quòd
 Deo aperiente claustra, & natura restituente cali-
 rem.

rem, & lege abstergente notam, non fuit illud Ioannis miraculum summum. fuit fuit (Auditores) magnum Ioannis beneficium habuisse Angelum sui natalis nuncium, fuit maximum Mariam habuisse Archangelum: fuit magnum Ioannis natalem indicatum in templo, fuit singulare Mariæ natalem fuisse expressum in monte: fuit scintilla diuinæ gratiæ Spiritum sanctum, quasi materni uteri euulsis septis, Ioannem purgasse à labe, fuit flamma Spiritus sancti, quod Mariam æterna diuinæ mētis præscriptio prius conceperit integram à labe, quam conceptu humano facta homo uteri materni angustiis contineretur, fuit miraculum, Ioannem fuisse susceptum ab effœta matre, fuit miraculum summum, D. Virginem fuisse editam à clausa, effœta, ac sterili matre. imò quæ duæ maculæ fuerunt Iudæis iniuste, decreto Mosæ legi; illas ego contenderim fuisse in Anna ad Mariam illustrandum natalem miracula summa, clausum uterum & sterilitatem, atque ut ex clarissimis certissima eliciam, illud est extra disputationem iam positum, ut nullus ne ex iis quidem, qui Iudaicis hodie commentis addicuntur, id vocet in controuersiam, sterilitatem, quæ ex natura non mentis deprauatione fluit, tam longè abesse à culpa, ut ei opprobrii maculam impresserit Moyses, non quod mala esset natura sua, sed ut populus Dei id temporis rarior matrimonij lege deuinctus ad sui propagationem numerosiorem inuitaretur. nam tantum abest, ut sterilitas à

natura aliquid habeat implicitum vitij, vt auis af-
firmare, plus semper attulisse beneficiorum Rebusq;
sterilitatis, quàm fecunditatis partus; vt si non con-
temnenda sit fecunditas, quodd est numerosa; expe-
tenda certè sit sterilitas, quodd est gloriosa, mirabili-
res solent esse (Audit.) mirabiliores sterilitatis, quàm
fecunditatis partus, non creditis? excutite excutite
intelligentias vestras, & in tota totius orbis fecundi-
tate vnum mihi explicare Isaacum gentium propa-
gatarum dono cumulatam, vnum Iosephum totius
Ægypti præfectura diuinitus ornatum, vnum Samp-
sonem, qui insita fortitudinis vi tot gentium elisit
neruos; vnum Samuelem, qui prophetiæ olei que sa-
cri æqua laude insignis, proiectæ audaciæ gentem im-
perio tam facile deuinxerit, fuerunt hi homines mi-
racula, sed miracula, quia nata ex sterilitate, siqui-
dem non alia quàm Sara potuit edere mundo Isaac-
cum, & Sara sexaginta annorum confecto curricula
exanguis; nec alia quàm Rachel potuit Ægypto pare-
re Iosephum, & Rachel multis iam intermissis partus
annis exhausta; nec alia quàm Mannue & Elchanæ
potuerunt populo Dei Sampsonem effundere atque
Samuelem, & Mannue Elchanæque matricibus vel
consumpto sotu naturali arefactis, vel cœlesti numine
compressis, effœta iam & imbecilles: vt intelligamus
non aliam potuisse nobis edere Mariam, quàm Antea
etate confectam, sterilitatisq; ignominia publicè iam
potatam, omnium, quas sterilitatis clausique vitij
macula

maculis asperfit lex Mosaica. postrema fuit Anna, ut
 quae primis subnecteretur postrema, Mariam tandem
 ederet etate postremā, donis primam: id est, quae etate
 rem illam Mosaica seruitute astrictam clauderet vl-
 tima, ac legi Euangelicæ, qua homines assererentur
 in libertatem, viam aperiret prima. præierunt etate
 Ioseph, Isaac, Sampson, Samuel steriliū matrum
 fœcundi filij, subsequitur etate Maria sterilis matris
 virgo filia: præierunt illi, ut umbra, subsequitur hæc
 ut forma: præierunt illi singulis virtutibus insignes,
 ut qui singularum etatum vel dissiparent errores, vel
 mores informarent: subsequitur hæc omnium virtu-
 tum stipata choro, ut quæ omnes etates, si hæreant,
 tanquã Samuel incitet verbo; si deficiant, tanquam
 Isaac reducat exemplo; si premantur, tanquã Ioseph,
 exoluat iugo; si efferantur, tanquam Sampson, lege
 deuinciat & autoritate coërceat. habet hanc laudē
 fœcunditas, ut effundat multos, & in multis multa
 vitiorum portenta: hanc habet sterilitas, ut vno secu-
 lo vix excludat vnum, & in vno multa virtutum mi-
 racula. nam fœcunditatis, tanquam monstri alicuius
 ex multis ac discrepantibus naturis constat, nec pro-
 teruia iustitiæ freno, nec audacia modestiæ septo, nec
 gula temperantiæ cancellis, nec reliqua vitia reliquis
 officij sepris coërceci possint, nisi sterilitas aliquos ad ac-
 fœtus, quasi miracula, qui virtutum præsidio instru-
 cti, horum vitiorum vel exprimant saniem, vel senti-
 nã exhauriant. quæ in causam? nata est ad seruien-

dum fecunditas, ad dominandum sterilitas, ut pa-
 rum sit, imò perniciosum sit. Egyptum esse numero-
 sam, vel Abrahami progeniem multam, vel Iudaeo-
 rum clerum latè manantem, vel vllum populum fe-
 cundum, nisi sterilitas impertiat aut Sampsonem, qui
 multitudinem officio contineat; aut Iosephum, qui
 consilio Egyptum temperet; aut Isaacum, qui Abra-
 hami progeniem præcepto informet; aut Samuelem,
 qui Iudaeorum clero & prædicat seruitutis calamita-
 tes, & indicat sanctitatis leges. fuisse (Auditores) res
 non honoris, sed horroris plena, Christi gentem omnes
 & Oceani & Occidentis, & Austri & Septentrioni-
 oras esse peruagatam, nisi hodie sterilis Anna edidisset
 Mariam Christi genti, cum securibus multaretur ac
 tormentis in Occidente, consolatricem; cum errorum
 prauitate inficeretur in Oriente, magistram; cum in
 Austro premeretur iugo, liberatricem; cum in Se-
 ptentrione excluderetur iure, ducem; omni denique
 & loco & tempore cum aut conflictata flaccesceret,
 aut nobilitata floreret, dominam & matrem, hoc est
 quod Ecclesia de te, Maria, clamat; oleum effusum
 nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexe-
 runt te, trahe me post te, curremus in odo-
 rem vnguentorum tuorum. Ecclesie partes
 non mature florentes, sed adolescentulæ dilexerunt
 Mariam. currebat post Mariam Ecclesia, sed cur-
 rebat tracta, trahe me post te: traxit Maria cur-
 rentem, sed traxit in odorem vnguentorum suorum
 curte-

curremus in odorē vnguentorum tuorum.
 currebat Ecclesia tracta, traxit Maria currentem, vt
 eadem vtriusq; voluntas mutuis excitata & suffulta of-
 ficiis, mundo ad Christi iam gloriam penè mature-
 scienti multiplices parturiret fructus. fuerunt adhuc
 tenelli frutices Ecclesiæ, seu potius in radice inclusi vix
 ac ne vix quidem emerferunt: sed tenella Maria te-
 nella Ecclesiæ hodie nata oleum nominis sui in Afri-
 cam, Asiam, Europam tam copiose effudit, vt germi-
 na paulò post enata, & eiusdem olei diuersis vnguen-
 ti persusa, aduersos hostium conatus atq; impetus su-
 perarint. fibras Ecclesiæ in Iudæa adhuc languidu-
 las, caputq; vix exerentes, furia ambitionis voluit e-
 uellere, sed currens Iudæa in odorem vnguentorum
 Mariæ passa est ambitionis furiam, & patiendo irri-
 gavit fibras; truncum Ecclesiæ in Asia vix benè fir-
 matum inuidientium securis voluit præcidere, sed Asia
 currens in odorem vnguentorum Mariæ, securim in-
 uidentium subiit, & subeundo seruauit truncum;
 arborem Ecclesiæ patulis hinc inde ramis diffusam, o-
 mniaq; opacantem in Europa voluit vel eradicare ty-
 rannidis vis, vel inscere prauitatis venenum, sed Eu-
 ropa currens in odorem vnguentorum Mariæ, & Ty-
 rannorum vim contempsit, & prauitatis venenum
 superauit, & doctrinæ peruersitatem confixit. Eccle-
 siæ fuit submissa, vt pateretur ambitionem, & ma-
 gnanima, vt contemneret furiam; fuit patiens, vt
 subiret inuidiam, & fortis, vt vinceret securim; fuit
 n 5 sim-

simplex, ut venenum hauriret, & prudens, ut ha-
stum euomeret. Deus bone, hanc Ecclesiae effigiem tam
variis seu potius contrariis coloribus expressam ad
quod exemplar reuocabis? ad Martyres? at hi eluxerunt
in tormentis, in pace nullam gloriola umbram
collegerunt. ad Confessores? at horum laurea sicut
ridis in pace, in sanguine & securibus fuit arida. ad
virgines? at potuerunt ista ferre laudem carnis con-
fixae, tyrannidis subiugatae non potuerunt. ad do-
ctores? at honestauit hos liber, non nobilitauit glo-
dus. quid minutus sum? nulli possunt ex tota anti-
quitate erui, in quorum vita appareat exemplar
effigies Ecclesiae hac tam pulchra virtutum contrari-
rum varietate pictae & perpolitae. tantam enim con-
trariarum virtutum siue varietatem, siue pugnam
humani pectoris angustiae non capiunt. fuit in Petro
fortitudinis & fiduciae illustrior laus, patientia
obscurior; Paulum ornauit maiestas, sed maiestatis
splendor candorem simplicitatis quodam modo obscu-
ravit; Laurentij fortitudo in igni contemnendo
gebit in omnem aeternitatem, sed cum ignis videtur
expressisse voces bilis (quanquam zeli erant, non bilis)
eius patientia non ita enituit. sola diua Virgo omni-
memoria inuenta est, cuius nec grauitati mansuetudo,
nec maiestati simplicitas, nec fortitudini patientia,
nec seueritati hilaritas vllam nubeculam admix-
xit. sola sola est illa omnium virtutum imago, in qua
ius vnguentorum odorem dum currit Ecclesia, illa

ad cuius similitudinem dum se effingit, & conformat, non solum in summisione animi est magna anima, in patientia fortis, in simplicitate prudens; sed etiam dolens letatur, vulnerata sanatur, vinceta vincit, ac mortua viuit. nam Maria humili est cedrus, animi altitudinem iniicit; patienti est cypressus, summittit virium magnitudinem; simplici est rosa plantata, instillat prudentia odorem; dolenti est platanus, subministrat leticia riuulum; victa est palma, porrigit triumpho insigne; vulnerata est oliua, sanitatis instillat oleum; mortua est balsamum aromatizans, vita restituit vsuram. sed quo modo possunt vnus vires in Ecclesia omnem partem tam late monare? possunt, non quia illa vna est, sed quia diuina est. nam Maria in omni Ecclesia regione sedem suam ac domicilium fixit, & in Libano cum minutis Marthis, & in monte Syon cum mansuetis Magdalenis, & in Hiericho cum rudibus Apostolis, & iuxta aquas cum sollicitis virginibus, & in Cades cum laborantibus doctoribus, & in campis cum piis Confessoribus, & in plateis cum afflictis Martyribus; vt diua Virgo sit virtutum omnium imago, reliqui Diui sint expressiones ad illius similitudinem conformatae. me vera loquitur loquitur Maria. In omnibus requiem quaesui. quid querit? vt in hereditate Domini collocet domiciliu, & in hereditate Domini morabor. quaerenti quid? succinit Deus, in Israël inhabita, in Iacob hereditare, & in electis meis mitte radices.

dices.

dices. animaduertite hęc (Auditores) rem
 pulcherrimę nexam, & ex apta rerum conuen-
 veram rectioris mysterij intelligentiam elicite.
 mium scrutatur *Maria*, Quę huius; scrutandi
 dulam curam excepit certa herendi sententia, Mo-
 rabor; herendi sententiam sequitur aperta Dei
 ceptio, in electis meis mitte radices, diu-
 preceptioni quid subnectitur? & sic. quid sibi
 & sic? post quarendi diligenti curam, moram
 fixam sententiam, ac diuini precepti impostam
 cessitatem, *Maria* plena spei, plena Dei fidenter
 tonat, & sic in Syon firmata sum, & in ci-
 tate sanctificata similiter requieui, & in
 Iherusalem potestas mea, & in plenitudi-
 ne Sanctorum detentio mea. *Maria* sancti-
 tas non *Martyrum* palmis, non *Confessorum* la-
 reis, non *virginum* aureolis, non *singulorum* vir-
 num *singulis* triumphis, tanquam limitibus, circumscri-
 tur: sed plenitudine Sanctorum, id est, in saem, quę
 bus *Ecclesia* omnes continens Sanctos, regionibus
 cum scribitur. *Ecclesia* in *Maria* triumpho ita stupet
 gaudet, vt gaudens exclamet, quę est ista, quę
 ascendit sicut aurora consurgens, pulchra
 vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum
 acies ordinata. pulchrę. pulchrius tamen *Ecclesia*
 hodie militans primo *Maria* vagitu ac pannu-
 luti vnguentis, perfusa & delibuta, potest adert
 voces testes amoris, quę est ista, quę ascendit

per desertum, sicut virgula fumi, ex aromati-
 bus myrrhæ & thuris, ac vniuersi pulue-
 ris pigmentarij. Omnia conueniunt Diuæ Vir-
 gini hodie nata, vt nihil aptius ascendit sicut vir-
 gula fumi, quam dicit virgulam fumi? Mariam
 tenellam pannis hodie fasciisque constrictam, quæ
 Ecclesiam virtutum fumo & odore perfundat. A-
 scendit per desertum, quod narrat desertum?
 non solitudinis, sed sterilitatis, vt hodierni trium-
 phi clarissimum monumentum figatur. ô felicem ste-
 rilitem illam, quæ afflictæ & militanti Ecclesia ta-
 lem virgulam protulit: ô felicem Ecclesiam, quæ hæc
 hodie virgula, vel tanquam vimine, reuincta, vel
 tanquam fumo perfusa efflat, & ab eo tempore, quo
 hæc virgula in terris facta est, suauissimum virtutum
 odorem semper efflauit. Accedite (Auditores) ad hanc
 virgulam, hunc fumum, hanc myrrham, hoc thur,
 hunc puluerem pigmentarium. si illam proponerem
 solem, lunam, castrorum aciem ordinatam, esset cur
 refugeritis, ne vobis vel aciem sol perstringeret ma-
 iestatis splendore, vel animos lana desigeret pulchri-
 tudinis admiratione, vel reliquas facultates castro-
 rum acies percelleret virium magnitudine: sed illam
 hodie non propono solem, non lunam, non castrorum
 aciem (sunt hæc nostræ Regine assumptæ lumina, in
 quibus beatæ mentes desiguntur) sed illam propono
 virgulam, reuinciet vos virtutum quasi viminibus;
 reuincientem refugitis? eis nimis duri estis. propono
 fumum

*sumum myrrhae, afficiet vos suauitate, afficientem
 nunitis? eia nimis inhumani estis. propono tibus, amo
 monia vos reficiet; reficientem aspernamini? eia
 nis inclementes estis. propono puluerem pigmenti-
 rium, suis vos persundet pigmenti; persudentem
 contemnitis? eia nimis seueri estis. denique propono
 vobis eam virgunculam, scitulam, politulam, pulchre-
 lis ocellis dissuauiantem, ac, cum vocem edere non
 sit, querulo vagitu & quiritatu inuitantem. si
 vagitu hoc illici, nec his ocellis irretiri possitis, quis
 dico Orator, sed Deus lapsus e caelo amoris facer
 stris mentibus subiiciat? sed omnes videor videre
 eba puellulae sancto amore captos & inflammatos
 quare id tantum hortor, vt tenellam tenelle amoris
 & sanctam sancte colere pergatis. hac ratione
 ctum erit, vt qui virgulam amoris honorisque
 dam quasi succo in terris excoluistis, digni paulo
 censeamini, qui & solis, & luna, & aciei orbi-
 nat & gloriam in caelis contempe-
 mini. Dixi.*

ROBERTI TURNERI

ORATIO DECIMAQUARTA, HABITA
Romæ in Collegio Germanico, festo
die S. Apollinaris.

 I quid sit in rebus humanis, quod summo excellentique ingenio viri vehementer expetant, illud profectò est dicere, non ut solent illi ex face inquinatè ac sordidè, sed ut debent hi ex schola, politè & eleganter. quod studium est impressum atq; ad omnium mentibus ita penitus infixum, ut etiam susurrones illi, qui orationis elegantiam suscipiunt oratione refellendam, hanc notionem veluti latentem naturæ igniculum sapissimè predant; ita ipsi sibi videntur felicitatis explese numerum, si quod dicendi ornamentum aut expilârunt audiendo, aut legendo libârunt, illud orationi suæ ceteroq; elumbi planeq; stultæ, quasi emblemata quoddam intexant. quod si omnium sit (Auditores) eleganter & aptè velle dicere, sit sanè, quò sit causa maior, eò hac in hominibus voluntas magis acuat & incitetur: ut si ego eloquentiam aliquam à cœlitibus omnibus precer hodie mihi instillari, nec stultè rudibus videri debeam fecisse mirum, nec prudenter doctis insolens vel inusitatum. ea namq; est causa, quam ago, ut cum præter dignitatem, quam continet summâ, ipso genere multiplex

tiple

triplex sit, ac deliberatione in utramque partem impo-
 ditior: sanè oratione nisi aut hausta è cœlo, aut arti-
 ficio eleganter perpolita non videatur posse expedi-
 Sacerdos nouus amicus meus debet honestari, at à quo
 debet nisi à disertissimo? S. Apollinaris communis
 mnum patronus vult ornari, at à quo vult nisi à sa-
 ctissimo? illud est officij; hoc pietatis; officium non
 deberem deserere, pietatem nollem, nisi ita forte
 essent implicitæ aut officij partes cum artis elegantiâ
 aut pietatis ius cū sanctitatis laude, vt magis videretur
 tur præter officium ac pietatem aggredi, quæ non potest
 cōmodè, quàm omittere, quæ velles honorificè in tan-
 ancipiti deliberatione quæ probabilitas? in tam in-
 certa probabilitate quis exitus? en (Auditores) inueni-
 ni exitum. est notio delibata è cœlo, vt officium cœlo
 pietati, si utrunque præstari non possit; est lex posita
 omnibus à natura, vt facultatem metiantur voluntate,
 rate, non voluntatem facultate; vt nec nouus Sacerdos
 Sacerdos velit egrè ferre, si hodie illius obsequio præ-
 feram nostrum Apollinarem, nec ego debeam gratiam
 laborare, si vos, qui adestis, Oratoris in sancto oratorum
 do facultatem desideretis, modò clientis in patrum
 honestando voluntatem probaueritis, quanquam non
 erretis de mea mente, non quæ dixit fecitque Apollina-
 ris præclare, illa persequar singula, (esset hoc vobis
 putidum) sed illius exemplo inuitabo vos, atque (si quis
 sit in oratione mea virium) ita excitabo ad am-
 rum zelum, vt facile videritis Sacerdotem hoc tem-

re quibuscunque virtutibus florentem posse contem-
ni, nisi ad virtutum cumulum adhibeat zelum ani-
morum vel tanquã clauum in Ecclesia firmiter com-
paginãda, vel tanquam facem in mundo piẽ inflam-
mando.

Si Deus vobis (Auditores) hodie Oratorem in hoc
loco sisset, siue Apollinarem nostrum, siue quemcun-
que è cœlo Diuum, quam putatis fore eius orationem?
tersam conceditis omnes, & vt solet cœlitum, eloquẽ-
tiã delitiis vndiq; affluentem. Sed tam tersa oratio-
nis quem scopum? an eloquentiã fortasse vobis præ-
dicaret vneres? doctrinã neruos? constantiã firmita-
tem? castitati laureolam? iustitiã clementiam? cle-
mentiã seueritatem? temperantiã sanitatem? iusti-
tiã robur? nihil horum, sed zelum vobis prædicaret a-
nimorum, quo vno & illa singula, & quicquid habet
virtutis tota complexio, verissimè continentur. Ora-
torem hac politiori literaturã tinctum, coram milite
de Theologia, coram Theologo de re militari, in foro de
Deo, in templo de rebus forensibus, si sententiã suã
dicat, scholã, theatra, subsellia ipsa vociferantur gra-
uiter deliquisse, ac decori legem violasse: hunc è cœlo
Oratorem putabimus tam fore sine arte, sine sensu,
sine iudicio, qui vllam mitteret vocem non loco, non
tempori, non personã congruentem? mitteret procul-
dubio, si vobis alterius virtutis, quã zeli imaginem
depingeret aut informaret, nam, vt taceam vos Sa-
cerdotes esse, quorum fundamētum est zelus; & Con-
fesso-

fesso-

fessores, quorum ornamentum est zelus; & Grego-
 rij Pontificis filios, quorum finis est zelus; & Apollo-
 naris clientes, quorum perfectio est zelus; & Colle-
 gij Germanici alumnos, quorum institutio est zelus;
 atas quæso hæc nostra quam requirit virtutem? om-
 nem sanè requirit, quia omni est ad zeli perfectam
 comprehensionem necessaria: sed si posset tamen zeli
 à reliquarum virtutum communione segregari, si re-
 quireret vnicum zelum, & vi ab hominibus, & pro-
 pitibus à Deo, vt malit sanè illam omnium virtutum
 complexionem abesse, quàm non adesse zelum. Inspe-
 omnes partes, ecce tibi mundum omni nunc turpitu-
 dine opertum, vt omnes confectentur non tam atri-
 nitatem in rebus fluxis, quàm res fluxas in æterni-
 te, immò non tam Deum in mundo, quàm mundum
 in Deo. Requirem hîc doctum, sed quid faceret do-
 ctrina, nisi zelus mundū pia præceptione imbuat, vt
 possit; ac sanctis stimulis excitet, vt velit, exuti a mor-
 tis prauitate, res, quæ supra, subterq; sunt, omnes ad
 æternitatem in Deo, vel potius ad Deum in æterni-
 te referre? ecce vobis hæresim molientem insidias, ve-
 tentem fraudes, neces anhelantē, enses, secures, ignis
 laminas, funes, eculeos nefariè minantem. desider-
 rem hîc constantem, sed quid faceret constantia, si re-
 lus constantiam non reprimeret audentem, ac im-
 ret timentem, vt non tam in morte nostra quaerit-
 mus gloriam cœlestem, quàm in vita salutem munda-
 rum: ita tamen vt semper parati simus, mortem

bus, si irruat lupus, oppositu nostri corporis arcere? ecce tibi clerum diffluentem mollitie, legisq; Ecclesiastica claustris effractis, in omni intemperantia genere volutatum. optarem hic seuerum Censorem, sed quid faceret seueritas, nisi seueritatem condiat zelus, qui sciat sic arguere oportune, importune, vt oportunitate aperiat viam, non importunitate excludat remedium? ecce tibi Magistratum, omnemq; (vt breui comprehendam) omnis generis statum. extra officij sui septa tam liberè secedatq; se efferentem, vt verius quis ex tam multis omnes perstringat, quã ex omnibus singulos laudet, aut vlla virtutis commendatione ornet? expeterem hic diligentem eloquentemq; Pastorem. sed quid faceret aut diligentia aut eloquentia, nisi adsit zelus, qui aucupetur non in laboribus laudem, sed in laude labores, nec ex diligentia deriuat in rem suam aliquid populi, sed ex re sua effundat in populum, si peruicax sit, seueritatis; si facilis, clementia; si vagus, officij; si probus, constantia; si stultus, prudentia; si capax, doctrina diuinissimos thesauros, sunt certæ (Auditores) certorum temporum virtutes, non quod omnis virtus omni tempore non sit necessaria, sed quod Deus sua prouidentia, ac mentis aeterna prescriptione, rem Ecclesie ita nexuerit, vt in ipsis nati Euāgelij incunabulis magis voluerit enitescere summisionem quàm constantiam; in Tyrannorum sauentium furore magis constantiam quàm prudentiam; in Sacerdotem languentium ignauia magis pruden-

tiam quàm doctrinam; in Hereticorum insidiantium fraude magis doctrinam quàm eloquentiam; in Ecclesiæ quasi triumphantis trophæo magis eloquentiam quàm zelum; in hoc Ecclesiæ iam senescentis prænèque conuulsa naufragio magis animorum zelum quàm reliquas virtutes. zelus animorum (Auditores) zelus virtus est nostræ ætatis propria, atque ipsa propria, vt ausim affirmare, & constantiam esse imbecillum, & prudentiam stultam, & doctrinam superpidam, & eloquentiam barbaram, & castitatem sceleratam, & seueritatem dissolutam, & clementiam rigidam, & omnem virtutem vitiosam, nisi zeli vel seculi condiantur, vel lumine collastrentur. quid tam clara queritis argumenti momentum? non consectabor aliena in re planè præsentem, neq; aliquid ad rei tam apertæ confirmationem de promissis Philosophiæ recessibus, sed ipsam veritatem, hauri iam parietum angustiis inclusam nõ in auribus modò, sed in oculis etiam vestris desigam. ritum tantum est & omnium scriptis sermonibusq; peruagatum, Deum Ecclesiæ designandæ, certisq; functionibus distingendæ aptum molitiorem, singulorum temporum nebeculis dissipandis singulas religiones, tanquam quosdam, opposuisse: At in nostri temporis sue religionis, siue sole, siue vtroque, si designetis (Auditores) aut solitudinem Brunonis, aut asperitatem Francisconi, aut quietem Dominici, aut reliquarum religionum reliquas virtutes, ego sanè mea sententiam

dam, facileq; vos pariar cuicunq; potius virtuti, quam
 animorum zelo studere. neque tamen sic intelligi ve-
 lim, vt puteris nostri temporis religionem non esse so-
 litariam cum Brunone, asperam cum Francisco, quie-
 tam cum Dominico, aut cum reliquis religionibus,
 reliquarum virtutum excultam ornamentis, sed ita
 esse solitariam, ita asperam, ita quietam, ita reliquis
 virtutibus excultam, vt vix pateant hæ, zelus autem
 animorum sic se exerat vndique, vt nullus sit orbis
 angulus, aut tam remotus, aut tam reconditus, quò
 non penetret vel peruadat cum nomine, cum cruce,
 cum trophæo Christi. quanquam rem in omnes par-
 tes fusam latissimeq; patentem vnius religionis cir-
 cumscriptioe cur desinio? nulla, nulla vnquam fuit
 religio, nulla Respub. societas nulla, nulla secta, hæ-
 resis nulla, qua zeli quoddam quasi velum, sibi non
 obtenderit. zelum animorum summa contentione
 clamat Lutherus, zelum animorum totis lateribus
 vociferatur Calvinus, zelum boni, zelum inculcant
 mali, sed ita boni inculcant, ita mali, vt hi zelum ver-
 bo ementiantur, illi zelum factis atque moribus ex-
 primant vereq; effingant: vt hinc facile colligamus
 (nisi plumbei simus) quò maior in aliquo aut homi-
 ne aut statu lux zeli effulserit, eò hunc esse maiorem;
 quò minor, eò minorem; quò verior, eò veriozem, quò
 falsa specie rectiozem, eò falsa quoque specie esse peri-
 culosiozem. zelum animorum (Auditores) regula est,
 ad quam exigitur omnis sanctitas, siue illa falsa &

umbratilis, siue hæc vera actionibus egregiis, tan-
 quam stellulis, vndique illuminata. quid t non cre-
 ditis? si ex tota mihi antiquitate vnum eruatis So-
 lonem, vnum Themistoclem, vnum Moysen, vnum
 Macumetem, vnum Christum, cuius sanctitatem
 summam aut mediocrem, perfectam aut imperfe-
 ctam, veram aut eumentitam, zeli ego forma non me-
 tiar, facile sanè patiar vt non credatis, sed non pote-
 stis (Auditores) non potestis. zeli namque via lata
 est, alta est, profunda est. suo complexu comprehendit
 omnem status perfectionem, nonne videris latam
 sua vi inuolat in sinum Patris, Christumq, allegat in
 terras, nonne admiramini altam? sua potestate per-
 rumpit inferorum repagula, nonne obstupescitis pro-
 fundam? sed vt discedamus à Christo (cuius zelus nul-
 lis poterat cancellis circumscribi) ecce vobis in Marti-
 no, ecce in Gregorio, ecce in Bonauentura, zeli virtu-
 tem tam latam, tam profundam, tam altam, vni-
 quamcunq, partem defixerimus mentē, nec acie pos-
 simus attingere altam, nec notione latam, nec animo
 profundam. fuit vita B. Gregorio, vt homini ex sen-
 suum corporisq, coagmentatione creto, periuicunda
 omniq, suauitate delinita, hanc tamen vitam suauita-
 tem voluit sibi omni amaritudine inspersam esse. quid
 dico amaritudine inspersam? voluit sublatam, vt ce-
 li sui in terris trophæum aliquod ad perpetuam ani-
 morum salutem erigeret. erexit illud; da vitam le-
 s v, si vita quid apportet aut tibi gloriæ, au-
 tuis

tuis utilitatis. nihil apportat? da mortem IESU, & in mortis tetra hac caligine te perpetuam lucem. Fuit mors Martino, ut diu rerum vel fluxarum affecto facietate, vel diuinarum incenso cupiditate, omnibus votis expetita, mortem tamen voluit abesse. quid dico mortem abesse? voluit mortem extrahi, & tanquam imperium in multos annos prorogari, ut zeli sui aliquod monumentum ad perpetuam Dei gloriam figeret. fixit illud; Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. multa sunt zeli trophæa in Ecclesia à multis posita Sanctis, sed nostra ætati nullum accommodatius, quàm quod posuit D. Bonaventura. vix est hodie, quem purpura, tyara, dignitas de virtutis statu non moueant, studioque inanis gloriæ non efferant. at diu Bonaventuræ honor purpuræ fuit non illecebra ad vitium, sed flamma ad zelum. nam quo puncto à Pontifice receperat galerum insignæ dignitatis Cardinalitiæ, eum appensum ad parietem his verbis dicitur affatus. quæ me macula exturbat è monasterij quiete? quod meum malum efficit, ut te, galere, amplectar, cura cumulum, doloris morsum? sed quid te fugio galere? cura es? curis me confice, si hæc meæ cura futura sint mundo salutare. dolor es? doloribus me opprime, si hi mei dolores possint afflictis esse consolationes. anathema, anathema sis mihi galere, si hoc meum anathema futurum sit mundo salus. non te fugio, quia cura es, sed timeo, quia splendor

es: non te auersor, quia dolor es, sed egrè attingo, quia
 esca es. quanquam esca non eris mihi, qui cupio, non
 vt in tuo splendore efferar, sed vt in tuo dolore depri-
 mar. video híc, quem non sequor, zelum summum,
 sed da Bonauentura, vt quem video, sequar zelum
 summum. facio sanè parietibus nostris & domestica
 gloria iniuriam, qui cum habeam ingentem zeli the-
 saurum, eumq; lautissimum in Apollinari nostro do-
 mi reconditum, foris tamen ineptus eruo Gregorius
 Martinos, & Bonauenturas. domestica exempla plus
 habent ad mouendum neruorum, quid quero exte-
 na? Apollinaris noster instar est omnium, quid conse-
 ctor singulos? nam vt taceam mortem, inferorumque
 potestatem illius zelo victam in excitando Ruso, na-
 turam factam integram in restituenda Tecla, aliq;
 multa miracula edita, nõ tam sui zeli ardore (quan-
 quam ardebant quoq; ista zelo) quam quadam vi-
 uinitus concessa ad gentis illius obstinationem, te-
 camq; peruicaciam vel frangendam fortius, vel im-
 triendam suauius, inspiciate (quæso) mecum illius me-
 res, acta, vitam, in quibus si facile animaduertitis le-
 boris patientiam, patientia constantiam, constantia
 charitatem, facilius sanè animaduertetis in omnibus
 ardorem, in singulis vehementissimum animorum
 zelum. mittitur à D. Petro ad Rauennatem vrbem
 quid? timet barbarorum furorem? Ethnicorum in-
 sidias? nihil horum, sed missus proficiscitur, non ap-
 limatulam gentem Episcopus aucupans honores,

Chr

Christianus apud Ethnicum populum, cuius nec mo-
 res humanitas, nec mentes tinxerat religio, quarens
 in laboribus labores, in exilio exilium, in vita len-
 tam mortem, quanquam autem non statim se ape-
 ruit Apollinaris, & quemadmodum Paulus Atheni-
 ensibus, sic Rauennatibus primo quoque tempore non
 explicuit ignotum Deum: tamen non minor fortasse
 laus consequitur latentem Apollinarem, quam se a-
 perientem Paulum, enunciat Christum Paulus, vt
 prudentibus aperte; enunciat Apollinaris, vt barba-
 ris latenter; vt doctis statim ille, vt rudibus tarde iste;
 vtrumque vterque cum zelo serio. o mirabilem zeli
 prerogatiuam, qua fit, vt tam sit consilij tarditas A-
 pollinari fructuosa, quam celeritas Paulo; tam utilis
 Apollinari timor, quam Paulo sancta audacia: nisi
 melius putetur quodam zeli priuilegio fuisse, vt Apol-
 linaris tarditatem celerem, & timorem sancte au-
 dacem, sic sanctam audaciam Pauli timidam, ac ce-
 leritatem fuisse tardam, quanquam si naturam ze-
 li inspiciamus, neutrum sane satis apte dicitur, nam
 cum in zelo sit nec celeritas, nec tarditas, nec timor,
 nec audacia, sed singularis quadam prudentia atten-
 tissime peruestigans oportunitatem: fit sane, vt in
 Apollinaris tarda expectatione non minorem zeli
 laudem admirer, quam in Pauli generosa celeritate.
 zelus namque Apollinaris non subterfugit insidias,
 sed aucupatus est oportunitatem. Atheniensium ani-
 mos reperit Paulus habiles ac subactos ad sementem,

Rauennatam fecit Apollinaris, atque tanto ardore
 suauitate, prudentia fecit, vt plura sanè zeli sui tro-
 phæa monumentaque fixerit, & collocarit Rauenna
 quam Paulus Athenis videtis (Auditores) eò spectet
 orationem meam, quò debent referri vestre cogita-
 tiones, actiones, conatus omnes. quò non ad exquisi-
 tas opiparèque instructas epulas, nec ad honores
 rulorumq; inanes prensationes, sed ad zelum, quam
 rem expressi notam Sacerdotis, hanc exprimit
 tam Sacerdotes. quam rem? explicauit perfectionem
 Christiani hominis, hanc explicare perfectionem
 Christiani homines. quam rem? ostendi Confessorum
 summam lauream Martyris, hanc ostendite summam
 Confessores, vt lauream consequamini. Martyris
 quam intuebitur terra, quod fuit Confessoris,
 & stupebit cælum, quod est Marty-
 ris. Dixi.

ROBE

ROBERTI TURNERI DEVOTI
 ORATIO XV. HABITA IN FVNERE
 Reuerendi admodum, nobilis, & Magnifici
 viri, Domini CASPARI FRANCI, SS. Theo-
 logiæ Doctoris ac Professoris in Alma In-
 golstadiensi Academia Ordinarij, Protono-
 tarij Apostolici, Parochi & Ecclesiastæ ad
 D. Mauritij, &c. magnanimo Catholicæ
 Religionis Propugnatori.

SI Philosophus (Auditores) scite dixerat
 & aptè laudem mortuorum esse quod-
 dam quasi semen, ex quo viuorum vir-
 tus haberet vel succum, quo vigeret, vel
 vim, qua aeternum viueret: scite etiam & aptè fece-
 runt omnes gentes, quæ quantam virtutis speciem
 vellent nitere in posteris, tantum honorem in funeri-
 bus virtuti maiorum habendum censerent. viuit præ-
 sentibus virtus in mortuorum laude, & ita viuit, ut
 quantam mortuis obscures laudem, tantam viuus tol-
 las virtutem. nam volumus, quicumque sumus in hac
 corporis labe, exemplo excitari, illasque inprimis res
 consectamur, quarum vel palmam stupentes videmus,
 vel fructum præcerpimus spe. obeamus, ego oratione,
 cogitatione vos, Græcos, Barbaros, Romanos, Hebræ-
 os, vniuersi in mortuorum laude, tanquam semente
 virtutis, spargenda congruunt sensibus, & mortuis
 ita

ita

ita vel figunt obeliscos, vel pyramides extruunt, vel
 panegyricos texunt, vel pompas instituunt, vel sacra
 accendunt, vt videatur loqui non tam cadauer mor-
 tem, quàm triumphus vitam. ac ne putetis hanc
 suetudinem fuisse ethnici tantum erroris, Abramo
 mum legimus diligenter versatum in ornando suo
 pulchro, in palatio ornando non legimus. id tantum
 est discriminis inter gentes illas ethnica quondam
 nube circumfusas, & nos fidei iam puritate tin-
 quod illæ obeliscos, pyramides, monumenta retu-
 rint ad virtutem tantum honoris specie excitanda
 nos in pyraminibus, obeliscis, candelis, funerum cer-
 moniis etiam testamur mundo. quid testamur mor-
 do? loquimur cælo. quid loquimur cælo? Deo. bonum
 ostentamus fidem spem quæ nostram de resurrectione
 Candela (Auditores) thuribula, preces, sacrificia, etc.
 trum, altare, cruces, ceremoniæ, vos stantes, iam
 FRANCUS loquuntur resurrectionem. quid resur-
 gemus? resurgemus iusti. resurgemus? resurgemus
 iusti. resurgemus iusti? ad vitam resurgemus. resurgemus
 iniusti? ad mortem resurgemus. & huius vita, huius
 mortis erit iudex. quis? Christus. quo tempore? extra
 ma vita. quo loco? in valle Josaphat. hæc lex omnibus
 omnibus. certum? oraculum. tremitis fortasse senten-
 tiam hanc. At saxo hodie, si mihi modici temporis
 furam impertiatis, horreatis toti, sed cum spe hor-
 tis. nam etsi huius iudicij eam formam sim exprime-
 rus, vt iniiciat horrorem: tamen in FRANCUS

tanquam recta via, ea vestigia notabo, quæ hanc vitam sequenti ac persequenti facile ostendant spem. attendite, est res magna; attendite, est res vestra. atque ita vestra, vt attingat vitam non hanc fluentem punctulo, sed illam. exuta aut certè subacta hac concretionem, in iudicij vel morte miseram, vel vitam felicem, & perpetuam miseram, perpetuam felicem.

QUOTIES (Ingolst.) intueor in vitam, in iudicium: toties miror esse, qui voluptatum aestu ita abripiatur extra lineam & oram rationis, vt vitam curet, iudicium negligat. vita est incerta, iudicium certum, illa fluit, vt hoc consistat: vita est fragilis, iudicium statum, illa abrumpitur, vt hoc statuatur; vita est medium, iudicium finis. illa inicitur, vt hoc figatur. rem vel incertam certam, vel fragilem statam, vel mediam extremam præferre, cuius prudètia? præferimus tamen plerique, id quæ tanto interuallo, vt videamur omni quasi prouisione cauere, ne hanc nobis vitam cogitatio iudicij vel contamineat tanquam labes, vel tanquam amaritudo respergat. putarunt huic errori satis prospectum, Bonauentura, si statuas vitam esse stercus; Ambrosius, si reputes vitam esse miseriam; Augustinus, si cogites vitam esse bullam. non perdo tempus colligendis Sanctorum sententiis, vita id solum est, vel quod non est, vel quod vix est, vel quod sordes est. monstrum, quid te colimus? Flos es, pulchrum audio, sed marcescis; umbra es, lucidam miror, sed vanescis; fumus es, altum video, sed dissipari; cinis es, vinctum teneo.

teneo.

teneo, sed dissolueris, nihil es, vita, quicquid est, vel
 fortè vis esse fætor Bernardo. ponunt Doctores nomi-
 nes huius generis, alij alias, sed quid efficiunt? id est
 vitam esse aut magnū nihilū, aut pulchram serena-
 et si isti hinc ostendant commodè, in vita esse conti-
 nendam vitam, pendendum iudicium: tamen quod
 hoc per cuniculos insinuant in mentes nostras, non
 audire Christum, qui rem clarā apertè, necessitatē
 altè, vobis quasi tonitru iudex, omnibus pater, denun-
 tiat apud Matthæū, vigilate, vigilate, nescitis diem
 neque horam. est res grauis, quam Christus inculcat
 verbis, vigilate, vigilate, grauis certè; & eò grauis
 quod incertior, nescitis diem, neque horam, veniet dies
 Domini, certè veniet; Veniet dies Domini tanquam
 fur, latenter veniet: vt si timor premat, quod sit
 turlurus; horror certè opprimat, quod sit latenter ven-
 turus. quid? non veniet dies illa? hoc si dicas, hebet
 Physicis, in Theologicis Epicurus. Christus consumpsit
 totam suam vim in mundo architectando, totam suam
 am prudentiam in mundo constituendo, totam suam
 misericordiam in mundo liberando; & iustitiam suam
 in mundo iudicando patietur aut mediam ex-
 aut totam, tanquam in vagina gladium, ostende-
 tere? iudicabit, iudicabit mundum totum: totum iu-
 ctus ex iustitia, iudex viuorum & mortuorum, testis
 cit Paulus, & meritò iudex latuit in carne humana
 passus est paupertatem, conuitium, virgam, pugnam
 crucem, mortem, nihilne præmij Deo, quod sit
 bonū

homo? nihilne felici, quòd factus miser? illud est præ-
mium, est pramium illud longè gloriosissimum, vt
fit iudex viuorum & mortuorum. quicquid Epicure
scortaris, & quàm latenter scortaris; quicquid hel-
luaris, & quàm libenter belluaris, iudicabere, iu-
dicabere. non vult Christus priuari hac gloria debi-
ta propter crucem, non debet priuari hac gloria pro-
missa à patre. quare cum Christus velit esse iudex, de-
beat esse iudex; & iudex in mundum sit non ventu-
rus, sed surrepturus; ne res tanta videretur iustè nul-
la, quia rectè subdola; eam parabolis occultè, vt ex-
citet studium; verbis apertè, vt cieat timorem, omni-
bus non susurrat, sed tonat, ac veram viam quæ ex-
primit, rete iactum, pisces capti & subiecti oculis pi-
scatoris, illi extrusi, hi seruati, quid sunt? effigies
huius iudicij sunt. semens sata, & zizanio tanquam
labe, ab inimico homine infecta, granum dein' pu-
rum putum secretum, & zizanium igni consumptum
quid præfert? formam huius iudicij præfert. virgi-
nes hinc & hinc decem, prudentes illæ, stultæ hæ, re-
ceptæ illæ, eiectæ hæ quid notant? hoc iudicium no-
tant. de nuptiis, de talentis, de alijs rebus parabola
tam multæ, tam pulchræ, cuius rei sunt? huius iudi-
cij sunt. secernet Christus in reti pisces bonos à malis,
in aduentu virgines prudentes à stultis, in messe gra-
vum infectum à puro, in nuptiis vestitos à nudis, in
rationibus frugi talenti œconomos à peruersis, secer-
net, secernet, id quæ tam certò, vt non satis sit Christo
hanc

hanc notionem parabolarum inuolucris complicare, nisi etiam explicet verbis, explicet minis, explicet signis. etsi nos (Auditores) quodam quasi somno consopiti id tantum in hac vita videamur agere, ut simus imparati, Christus tamen nos non vult imparatos. in illo die est venturus tanquam fur, non tamen opprimet tanquam fur, monet, excitat, terret. vigilate (inquit Lucas) omni tempore orantes, monet verbis; attendite (inquit Ioannes) à ventura ira, excitat minis; erunt (inquit Paulus) signa in sole, & luna, & stellis, terret prodigiis. nihil hæc sunt. illa, obscuritas solis, Lunæ eclipsis, stellarum inuersus cursus, motus terræ, gens contragentem, pestis, fames, falsi fratres, Lucifer solutus catena, liberè que palans per omnes, inquinans omnia, mundo intonabunt hunc diem. tanti est, esse paratum, ut Christus non rectè moneat, nisi per totum mundum moneat. est maxima huius monitionis causa, longè certè maxima. nam si Princeps ex fece veniat non triumphis specie, sed rei minutula causa, omnes ita tenentur vel expectatione suspensi, vel spe defixi, ut quicquid audis, vides, sentis, laborem videas, rumorem audias, sentias dolorem, at veniet tunc Christus in hoc orbis quasi theatrum, & veniet non ad tendendum lumen misericordiae, sed ad exercendam vim iustitiæ; non ad salutem porrigendam, sed ad seponendum boni premium, rei pœnam, non in miseria, sed in maiestate. qua maiestate? imperatoris buccina indicentis bellum viuis, mortuis.

qua

qua maiestate? iudicis tumulos, ossa, inferos vocantis
 ad rationem. qua maiestate? omnipotentis coelum,
 terram, mare purgantis igni. qua maiestate? Dei ma-
 los vel stupidos in cruce, vel in cinere marcidos im-
 plentis timore. qua maiestate? Ducis praemittentis
 angelos lucis, tanquam emissarios arbitros rei totius
 gerendae, videbant filium hominis venientem in nu-
 bibus cum magna potestate & maiestate Luc. tanta
 maiestas cui rei? efferendae humilitati carnis, in qua
 iacuit Christus, infans languide, in praesepe misere,
 coram boue & asino sordide. tanta maiestas cui rei?
 aperiendae, perdendae impietati, quae cum nollet audi-
 re vagitum pueri illicientis, debet audire tonitru iu-
 dicit sedentis. nam Christus sedet, non stat; minatur,
 non delinit, suoque oculo (hunc interpretor vallem
 Iosaphat) subiicit omnes. in hoc oculo quanta maie-
 stas? ex hac maiestate quantus horror bonis, malis?
 nam ibi aperientur non tantum usurae, adulteria,
 scortationes, ebrietates, homicidia, illaque sordes gra-
 uiores: sed labecula in spersa actionibus nostris, vocula
 otiose missa, ocellus fixus intortè, vnguiculus haerens
 molliter, cogitatiuncula concepta prauè, punctulus
 temporis positus male vocabuntur ad calculos. de ver-
 bo otioso reddetur ratio in extremo iudicio. Matth.
 O Christe, quantam puritatem doces? de vnguiculo,
 de oculo, de vocula, de cogitatiuncula, de punctulo tē-
 poris quis prestabit? Iohannes fortasse tuus, aut Ma-
 ria, praeterea nullus. haec cogitatio magno sanctoque
 p viro

viro obiecit causam pudoris non ferendi. nam si vin
feramus pudorem ex mentione peccati in confes
nis foro longè secretissimo, cuius frontis erit, ferre pu
dorem illum suffusum de peccatis in quodam quasi
niuersitatis theatro euolutis coram cœlo, coram ter
ra, coram Deo, coram homine? hic pudor exprimet
nobis vocem Osee Prophetæ; cadite super nos montes,
& operimini, cadite vt liberi simus ab hoc timore. si
ille, sed nihil ille. nam peccata, quæ tanquam pulli
uebantur in sinu, accusabunt, tinea vestis superbam
auri fulgor auarum, merces pauperis supplicat
rannum, pecunia condita vsurarium, tactus libidin
nosum, gustus intemperantem. quid expectas? nihil
hic tutum malo. tota natura conspirabit in mortem
perpetuam eius mortem. armabit omnem creaturam
contra insensatos. nam cum abusus fuerit igni adre
stationem, aëre ad voluptatem, aqua ad trillat
nem, terra ad gulam: adferent ad eum perpendam,
igni flammam, aër fœtorem, aqua tumultum, ter
ra molem. post hæc tam multa, tam magna, tam hor
renda, quid? Oh quàm tremo, dum cogito Deum ful
minantem, ite maledicti in ignem æternum? Oh
quàm horreo, dum cogito diabolum inbiantem, in
diantem præda? hæc si sape, si serid, si semper repato
remus cum animis nostris, nulla nobis pars vitæ
ret cum voluptate, immò nulla nobis pars vitæ
ret sine lachrymis. hoc ego stans oscitanter dico
periori loco, sed FRANCVS iacens concionatur

nos. nam cum sibi penitus insculperat, hac fore, &
 titò fore, vigilavit omni tempore orans, vt dignus ha-
 beretur fugere ista omnia, quæ futura essent, & sta-
 re ante filium hominis, quod monet Lucas. FRAN-
 CVS fuit Saul puer sedens ad vestimenta eorum, qui
 lapidabant Ecclesiam, & zelator fuit stultitiarum
 Lutheranarum supra ceteraneos suos: sed Saulus fuit,
 id est, non malevolus fuit, ideoque dignus, qui sie-
 ret diuina virgula Paulus. Omnia sunt paria. Pau-
 lus obit Iudeam, vt Christum extinguat, sed obit a-
 more pietatis; FRANCVS latet in Bauaria, vt
 monstra pariat Luthero, sed latet studio religionis.
 Sudat, alget Luthero, sed Christus in medio cursu Ha-
 gensem pestem extinguit Bauaria, & FRANCVM
 ex cathedra irrisorum, tanquam Paulum ex equo,
 dum eiicit, Paulum nouum refingit Ecclesie. Nam
 Deus per EISENGREINIVM, illum virtutis an-
 gelum, vix miserat vocem istam, FRANCE FRAN-
 CE, cur me persequeris; quin mox cesserit FRANCVS
 fulguri vocis, fulguri spiritus, illudq; vsurparit, Domi-
 ne quis me vocat? durum est contra stimulum calci-
 trare. Nihil fuit, habuisse patrem ministrum, Epicu-
 reum porcum saginatum in hara Lutheri; nihil fuit
 habuisse Melanchthonem praeceptorem lernaam pe-
 stem, natum ex simo Lutheri; nihil fuit, fuisse missum
 ab hoc, missum ab illo, ad siliquas Lutheri mandan-
 das agro Hagensi, nihil fuit: Spiritus vincit carnem;
 fraudem, Damonem; carnem voce, fraudem doctrina;

Daemonem vi. Felicem EISENGREINIVM qui
 sic vicisti; fœlicem FRANCVM, qui sic es victus. vt
 videatis gradus & progressionem quosdam Spiritus
 primùm quem Spiritum hausit è cœlo, instillat in
 Hagensi ditione illis, quos infecerat; quosq; perdit, ser-
 uat. non his cancellis includitur Spiritus. ad aulam
 Bauariæ volat. quantus ibi? miratur Princeps. mitti-
 tur ad Academiam. qualis hic? amant boni. cogitat,
 scribit, concionatur contra Lutherum, idq; efficit uo-
 nando, vt Lutherus doctis videatur vel nullus, vel stul-
 tus. Laboranti tardat cursum morbus, auget Spiritum.
 frequens illi vox illa, querit inuenire, quem de-
 siderat anima mea. intelligo. Christum, FRANCVM
 vi; Christum habes. morbus prius serpens, potius quam
 sauiens, tētārat corpusculum fractum laboribus; post-
 quam desit serpere, cœpit sauire. confitetur, passitur,
 vngitur; singula magno pietatis sensu. nam si Paulus
 in FRANCO antea vicerit, iam triumphat. videt
 adesse diem resolutionis suæ (vt Paulum nouum pro-
 gam veteris Pauli verbis) ideoque vt excludat vocem
 eorum, qui Lutherum olent, oggannientium in mor-
 tis articulo redire ad vomitum suos; cœlum, terram.
 Diuos, homines citabat testes, se mori, viuere in fide
 Catholica, & Papistica (claro verbo à recta hereticorum
 fraude cauit sibi) nihilquæ eorum se refugere, quod
 scripsit, dixit contra heresim. Subsistet in voce con-
 foris mea vox, non quod multum rei non sit, sed quod
 nihil temporis fuit, istis effuriendis potius, quam

*mentandū. quanquam quid pergo? moritur in pace,
sistitur iudicio, triumphat in gloria, dum audit illam
vocem, veni benedicte patris mei. quiescas benedicta
animula, tibi, nobis. Dixi.*

ROBERTI TURNERI DEVO-
NII ORATIO XVI. DE VITA ET MOR-
te Reuerendissimi & Illustrissimi Domini
MARTINI à SCHAVMBERG, Principis &
Episcopi Eystadiani: in funere 3. Non.

Iul. Anno M. D. X C. Eysta-
dij habita.

LACHRYMÆ ubi estis? vanas vos non
appello, quæ fluunt à crocodilo: sed ve-
ras, quales à Iosepho, dum Iacobum;
aut à vidua Euangelica, dum luget
suum filium. Lachrymæ ubi estis? Cecidit nobis Mar-
tinus, heu cecidit, per quem stetit foro iustitia, literis
decor, religioni nitor. Quando fluertis lachrymæ, si hinc
stetis? profecto si vnquam aut vsquam fluitis iuste,
hic impiè statis. Nam non cecidit nobis puppula ho-
minis, insignis ostro & purpura colore, sed; non inue-
nio vocem, qua meam notionem exprimam. Princeps
fortasse hominum cecidit, grammaticè satis, sed non
satis ad huius virtutem. melius credo, gemma Sacer-
dorum, quomodo melius? ad normam istud Rhetori-

ces; sed hic vixit supra omnem normam Rhetoricam.
 Altius ex Philosophiæ spatio dicitur Aristotelis qua-
 dratus. tu etiam, Philosopho, debes hic potius stupere
 quam dicere. Siquidem cum Martinus noster, gratia
 & virtutis quibusdam alis supra omnem naturam
 mitem elatus fuerit: usurpanda est gratia formula.
 Ad hanc formam quis tandem vir cecidit nobis? cecidit
 nobis, proh dolor, cecidit miraculum homini. Consi-
 derate vultum. quæ maiestas? vestem. quæ simplici-
 tas? simplicem maiestatem in huius vita primam ad-
 didimus. Si agat res liberas, putes influxisse in vulgum
 si serias, effluxisse è cælo. Duas diuersissimas formas
 vulgi cælique, vnum hominem ita præferre, vt in-
 deatur & præceptus è cælo ad amorem, & vulgo ad-
 susus ad stuporem: scelicitas est, si hominibus, ceres supra
 hominem. Dicebat contra hæresim, seuerè plerumque
 & verè: sed seueritati huic & veritati mellitum in-
 scio quid & scitum ita commadè interspererat, vt be-
 reticum, semper stratum, non consternatum; offe-
 sum, non infensum, eius vox dimiserit. Non vox ho-
 minem sonat, o Deum certè. quid agat? vt quaerere
 offertur, ita eam primùm arripere sine lege, sine modo
 sine arte, istud insanire est, non dicere. Sed ignoscere
 amoris meo, qui omnia impotens, non finit se, commo-
 ni præceptione, tanquam limite, includi. furit
 amor, non potest exordiri; furit, non vult narrare
 rit, furit, nec expectat fræna artis, sed in proximum
 quodque irruit, aut illud vnum cogitat, miraculum
 hoc

hominis. Quanquam hic meus furor id habet felicitatis, ut incurrerit inscius in artem, sparseritque notiones quasdam, tanquam semina reliqua orationis, in quibus si ponamus vestigia, ego dictionis, vos cogitationis, facile perueniemus eò, ut videamus Martinum fuisse miraculum hominis, miraculū Principis, miraculum Sacerdotis. Attendite & adferte aurem ad ordinem meum. Nam ne vestra cogitatio fluat, & disticta non habeat certum quid & statum, quod sequatur: ego cohibebo mihi furoris & amoris impetum, viamque insistam artis, breuem, facilem, expeditam.

Qui orationis ad normam struendæ sunt magistri, nihilque probant, nisi ad præceptionis libellam & stateram examinatum, ij etsi scribant & præscribant; in laude vel funebri vel theatra, generis maximam rationem habendam esse: meum tamen iudicium hodie ita est contra artem, ut putem me natiua nostri Principis germanaque virtuti lituram inspersurum & labem, si ei ex gente laudem vtiliter emendicaero, & Patris, Patriæque nomina, tanquam externa pigmenta, illeuero aut adpinxero. Est quidem aliqua laus, fuisse vel Æneæ Iulum, vel Priami Hectorem, vel Iouis Hercule: tamen cum Martinus noster reliquos Schaumbergeriæ familiæ vel Iulos spe crescentes, vel Hectores pectore fortes, vel Hercules virtute masculos, vnus superauerit oēs: statuo, Schaumbergeros parètes tacendos, qui Martino nostro dederunt, ut sit sanguine nobilitis; à Martino autem acceperunt, ut audiant, heroes, &

fama illustres. Deinde laus illa generis cum perire
 neat ad Iulos tantum, Hectores, & Hercules, qui
 ex terra triuioque corradebant famam, & volebant
 videri in minimis maximi: illa certe trophæo, quod
 Martini immortalitati erecturi sumus, non debet ab-
 necti, in cuius vita id semper erat maximum, velle
 deri minimum. Quod verò recepimus in ipso limite
 nos secuturos filium artis, videmur fecisse satius, & a-
 ti, & rei, quod in negotio notissimo inuimus, & li-
 gitulo indicauimus, quantum alios gens, tantum
 suam gentem hunc illustrasse. Nam omnes res pre-
 clare gestas, omnes affinitates, omnes clientelas, om-
 nes umbras, omnes laudes, quæ ex Schaumbergen-
 Patribus in hunc nostrum Martinum influunt, velle
 persequi, & ad normam veteris Scholæ, minutè col-
 legere, cum res est vberriimæ orationis, & negotij spiffi-
 simi, tum nec finit tempus, in cuius perbreue curricula
 conclusus sum, nec vera seges laudum, quæ ipsa
 Martini Principis vita parit ex se, & vberriimæ sa-
 dit. Quare his, quasi corporis, strumis exactis, contem-
 plumur ipsum Martinum, virum purum vultu pri-
 mum? Sacerdotem? an Principem? Quemadmodum
 naturæ sic orationis meæ initio quædam deberet esse,
 vivo in sacerdotem, à sacerdote in Principem. Verum
 quia Princeps aridissimo cuiq; oratori submissis
 orationem pleniorẽ & fusiorẽ quàm temporaria
 melius vobis, leuius mihi, satis rei, virum purum
 sacerdotem leui quasi brachio transfilire, virum

rum appello liberum adhuc & à sacerdotis grauitate,
 & à maiestate Principis. Hæc pars vitæ et si aliis plu-
 res maculas inspergat, quàm quas possunt toto cursu
 abstergere: tamen huic ita acta, imò exacta est, vt
 in eo nauulos illos communes vix ac ne vix quidem
 inuenerimus. Nam postquam suas vitæ, & viæ ratio-
 nes segregauit à sero & mundo (segregauit autem in
 prima etate) vitam vixit semper puram sceleris, se-
 iunctamq; à contagione morbi illius, qui Ecclesiam
 primò perdidit & prodidit Luthero. At otiosam re-
 prahendas hanc eius vitæ partem. Otiosam, & volu-
 ptatis morbo non correptam aut corruptam quis cre-
 dat? Nam voluptati & otio tam arcta est societas &
 communio inter se, vt otium primò molliat mentem
 & subigat ad voluptatem, atque voluptas mox, fal-
 sa specie, sese insinuet, veræq; virtutis neruum peni-
 tus incidat. Quamquam patior, vt reprahendæ hanc
 vitæ partem perditam otio, si non inuenias totam po-
 sitam in virtutis studio, pulchrè positam, & ad seue-
 rioris disciplinæ calculum. Primam etatem non pri-
 mis modò Grammaticis præceptis, sed interiori etiam
 illa & politiori literaturâ quàm probè tinxerit, imò
 latè imbuerit & infecerit, abundè loquitur oratio la-
 tina, quæ seni tam pura, tam prompta, vt videtur nõ
 solij maiestatem iam diu consilio tueri, sed à schola ad
 curiam, aut à curia ad curam togamq; Principis iam
 primùm translatus. Neq; dixit solùm commodè, sed
 tam alto fuit in literis iudicio, siue illud ars excolue-
 rit,

rit, siue indiderit natura, vt stupuerim semel eum
 Erasmo, & laudantem illud liberum, & reprehenden-
 dentem hoc, quod omnes vident, affectatum. Neque
 stetit, sed, quasi profiteretur se eudenda lingua
 cem, inuenit & in Bembi illo perpetuo ambitu, quod
 languebat, tardiusq; ingrediebatur, quam tere-
 atq; rotunda auri ferebat: & in Politiani arguti-
 roq; genere, quod hominis non omnino plumbei-
 rem mentemq; mirifice afficit, & demulcet. Ac ne-
 tetis hanc eius orationem petitam ex alieno corde
 ore, ipse mihi ostendit Politiani epistolas, & Herodoti
 num sua manu notatos, & asteriscis praescriptis
 memoriam, subiecitq; eandem se operam in Bembi
 storia Veneta fixisse, sed duriusculum, & longiori
 riodi circumductu reprantem verius quam inceden-
 tem, non facere ad suum stomachum. O delictum
 stomachum, & si hoc habitu natum, diuinum si
 factum, primae etatis incuriam nemo mihi repre-
 dat. Quamquam quid probo primam vitae partem
 sitam in studio, & stadio virtutis? Loquebatur
 in a, loquebatur pectus instructum à prudentia, loque-
 batur perpetuus in mensa sermo, loquebatur iugiter
 oculus purus & acer, quo statim videbar in alicui
 & vultu, quod amaret, & oratione, quod reprae-
 deret. Audiui à viro bono, beneq; oculato, cui illius
 ta non nauo & crepundiis, sed veri notis cognita
 historiae, canonum, conciliorum peruolutatione
 son primum, vt quoties vellet mentem traducere

grauiori ad quietem, solitus sit in hac adyta quasi di-
 uersoria opportuna diuertere, vt antea sapè trita, &
 iam nullo sibi labore peruia, id quod vt ego crederem,
 fecit illius perpetua consuetudo, qui in mēsa plerumq;
 nodum ex canone concilioq; ita commodè nexuit, &
 vel ipse soluit, vel aliis, tanquam Gordium, dente inci-
 dendū reliquit, vt sapè miratus fuerim, hac labe et a-
 ris & Principum, tantū aut senem potuisse, aut volu-
 isse Principē. Ista fortasse postea commodius, nisi per-
 tineret ad rem, videre nunc, ex quo semine nō ortū, sed
 laboris, illa post seges Principis nata est & effloruit.
 Neq; hoc semē est Germanici tantū soli, quanquam
 sparsū hīc primò diligentia, occatum labore, pietate
 irrigatum, & gratia, tanquam solis, percoctu ma-
 turum exierit tandem in hanc Ecclesia Germanica
 messem. Quippè cum probè intelligeret posse Troia, id
 est, domi, nasci Hectores, sed non posse nisi foris fieri
 Vlysses, vsu fieri consuetudine fieri, peregrina discipli-
 na fieri, & quasi Mineruæ manu, fingi: profectus Bo-
 noniam, omni semper humanitatis & doctrinæ laude
 politissimam, ita perpetuo & nunquam interciso pru-
 dentia humanitatisq; tenore exegit duos annos, vt
 aequè cieret amorem & in Germanis Italica suauita-
 tis, & in Italis prudentia cuiusdam Germanica. Post
 studia Bononia cœpta, fortuna vel potius prouiden-
 tia fortunæ victrix aut reatrix tulit in Italiam Au-
 gustanum Cardinalem, cuius Aula Martinus aggrega-
 tus Romam vidit, atq; in media labe ita nitidus vi-
 xit

xit & sine labe, vt præbuerit occasionem cuidam
 dentissimo viro, committendi Martinum ad
 uenem cum Cardinale, mirandiq; duos ex vna
 diuersissimi ingenij homines, quorum vnus ita
 manizabat, vt nihil videretur velle habere Itali-
 ter ita Italizabat, vt nihil penitus Germani. Co-
 putatis maiorem laudem? Cardinalis, qui aliena
 tam nauiter imitabatur? an Martini, qui suam
 sonam tam constanter tuebatur? prætulit ille Cal-
 nalem, prætulit, & simul prodidit iudicij infirmi-
 tem. Nam quemadmodum Vlysses potuit esse
 gena, & vniuersæ gentis ciuis, voluit tamen
 videri indigena, & Troie vel euersæ ciuis: sic Ma-
 nus noster, & potuit Italus, & semper voluit
 ter videri Germanus; morumq; quadam mitiga-
 vtrique genti æquè semper ostendit, & Italum
 Germanum habere aliquid affectari, & Germanum
 extra Italum aliquid nescio quid seueri. Quare
 multis prudentiæ & mititatis partim insita, partim
 adscitæ signis probasset Italis, esse in Germano
 ne, quod debeat amari & coli, reddit se Germani-
 suæ, secum quæ refert, quid? prudentiam? rem natam
 iudicium? dixi, doctrinam? vidistis, quid tandem
 uum retulit, & non auditum? ipse se retulit (miti-
 mysterium verbi) ipse se retulit Germanorum gen-
 nisimum, non Itali simiam; ipse se, expressionem
 doris, non factum arte vultum; ipse se, suauitatem
 uam imaginem, non delicias fictas; ipse se affectum

magistrum, non aucupem ceremonia; ipse se retulit, non oblitum externis moribus & sceleribus ad contagionem, sed mollissimi simul & grauisimi genij formam quandam & exemplar: Quam grauitatis & mititatis personam tam constanter tuebatur iuuenis, senex, subditus, priuatus: vt discriminaretur tantum à sene iuuenis, crine; à subdito priuatus, loco. Hæc eum vel morum modestia, vel motuum mitigatio primum posuit in Decanatu. quem hic virum? omnia vt dicendo exequar, non sinit tempus: & ipsius primus princepsq; honor orationem hic tanquam ad vadum hærentem, ad se toto impetu rapit. id tamen impetro & à re ipsa, & ab ipsius Principatu, vt moneam illum gessisse Decanatum, summa moderatione; verbo vt magistratum, re vt subditum: vix vt possit statui, fueritne seuerior in se subditus, an mollior in alios magistratus. Mirus hic modus gerendæ Reipub. & eò magis mirus, quò verius tuebatur dignitatem, inueniebatque noua arte, vt ex authoritate timorem, sic ex authoritatis vsu amorem. Audiistis incunabula Principis & semina, pauca, sed prima; prima & magna. At Princeps? Qualis ex recta frutice platanus, aut ex humano semine heros & semideus. Cùm duo sunt, quæ homines commédant omnes, maxime maximos, eosq; ponant prope diuinitatis gradum, facere & credere: tum hæc duo ita sunt plena difficultatum, & interseptu obicum penè inuia, vt in tota antiquitate vix legeris, qui & faciens non impegerit.

&

& credens non titubavit. Moyses, quo nihil fuit in
 ge copulatus Deo, scilicet primo maximorum imp
 riorum & auditore & interprete, quia Dei verbi
 dem incredulus abrogavit, quam maxima ser
 contentione petiuit & expetiuit terram promi
 nis, eam vestigio suo nunquam impressit. Moyses
 os Dei, cor Dei, delicias Dei, non credidisse Deo
 est infirmitas humana. Zacharias irreprehensibilis
 coram Deo & hominibus, id tamen suscepit labi
 cum Angelus eum excitaret ad spem filij certam
 diffidens plus naturæ, quam nixus Deo, excepit
 Vnde hoc sciam? Petiisti Zacharia, & simul
 riisti, ecce eris tacens, & non poteris loqui
 usque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod
 non credidisti, De Apostolis vultis? Thomas illi
 notum est, non credam, nisi digitos in fax
 ras clavorum. nec Thomas solum, sed alij Ap
 stoli fuerunt hac scabie contacti, & huius ergo à Chri
 sto tacti. Marci 19. exprobrauit incredulitate
 tem eorum. Martinum ut non liberem omnem
 hominem ab ea pedica, qua Apostolos ipsos impediit
 tamen Episcopum ut vindicem & asseram, sicut est
 omnis sermo, omnis consuetudo, omnis actio. No
 ta est illa illius vox ad Principem virum, cum Lactan
 ro potius quam Ambrosio? Vitemberge quam non
 credis? crederem, inquit ille, incredibilia? im
 iecit sanctus senex, id ipsum credere, est, incred
 lia credere. Quamquam malè pono momentaneum

na eius voce, qui tota vita ita dixit, ita fecit, ut & vita verbo, & verbum vita, & utrumque fidei fecerit fidem: usque eò ut ab hæretico audiuerim, si omnes sacerdotes fuissent hac vita Martini, nunquam secessio fuisset facta à Roma. Et si hæreticus præpostere peteret momentum fidei à vita hominis, tamen maxima fuit laus Martino, sic vixisse, ut ipsi hostes statuerint eius fidem & vitam, vita sibi & fidei æquissimam regulam. Caluino exprobranti leuitatem nobis, qui credimus sub specie panis esse Christi carnem, respondisse fertur medicus verè & argutè, qui non credit Christo dicenti, gnauiter impudens: qui credit, feliciter est stultus. ad hanc normam Martinus Episcopus. Et si enim potuerit adferre rationem, cur crederet: tamen ita totus in orbis & vrbs nutu acquieuit, ut sine ratione mallet credere, quàm cum ratione insanire; ne vnquam vsurparit illud *Thoma*, Non credam, nisi digitos in fixuras: sed cum *Tertulliano* fixerit credendum, quia non credendum. Natus est Filius Dei (inquit ille) prorsus credibile est, quia ineptum est: & sepultus resurrexit, certum est, quia impossibile est. Hoc est, quod dixit Episcopus antea, sibi esse regulam fidei, non Lutherum seruum sensus; sed Romam, filiam cœli: nec sibi se normam credendi, sed Deum ipsum, & Deum incredibilia dicentem. Purè ergo Episcopus noster credidit. profectò ut Episcopus. Purè tantùm? imò constanter & pie.

piè. Pietatem vidimus omnes, quicumq; eum vidimus
 gementem, suspirantē, & tantum non stentem, quicunq;
 tiescunq; rei vel in Gallia vel in Flandria molesta,
 susurrus increpuit, & quasi amore in Roma quiescentem,
 non prius conquiescentem, quam aliquando a
 caelo spei & consolationis auram sentisceret. Ma-
 ne, possunt ne hac tempora te carere Episcopo? debent
 potius quam possunt. Quam clarè nos videmus
 ius pietatem, tam verè heretici stupuerunt confu-
 riam. Princeps enim non nostrarum partium est
 mini suauitatis & officij genere complecteretur, et
 tumq; deferret, quantum aut sanguini debuit, aut
 tuit vicinia, tamen cum ageretur Christus, cum
 clesia, cum Roma: animus magnus, & sacrum
 re caeli, non cogitavit, contra quos, sed pro quibus
 ceret. Ex hoc genere multa sunt, verum quia in
 ria aula semper cum offensione, aliquando cum pe-
 culo, efferuntur in vulgus, tantum tango, quod cuius
 magno, & alioqui bono viro se excusanti quasi
 thero, non Caluino stantem, constanter respondentem
 Luthero, Caluino, omnibus aequè extra septa
 vnam esse viam, aut prolapsionem potius, in flammis
 perpetuò vindicem. Quam senis aureoli vocem
 reolus Princeps Bauariae Dux PHILIPPVS
 ripuit, ut eam quasi è caelo lapsam, & gemmam
 stantiae, quae Episcopus debet maxime ornare, intextuerit.
 ad Patrem suis intexuerit. Macte, PHILIPPVS
 ceptus, & tenax disciplina, in qua es, imitatione

plôque magni *Martini* hoc modo cresce ad magna. Nolite tamen putare *Martinum* sic zelatorem, vt non meminerit modestia. Nam haresim sic perdidit, vt hareticus vellet suam haresim, si perderetur, sic perdi. Oderat quidem haresim, vt pestem; sed odio sancto, odio iudicij, odio, quod habuit amorem. Quamquam in eos, qui carnem sapiunt & sensum, vix cadit, vt intelligunt amorem cum odio coniunctum, & ad concordiam miraculo mistum: tamen Episcopus *Martinus* haresim ab haretico, morbum à morbido, contagionem ab infecto tam exquisita iudicij lima secreuit, vt arderet eius, quantum odium in haresim, tantus amor in hareticos: factumque est hac moderatione, vt viderentur aequè, & hareses odisse eius amorem, & haretici eius odium amasse. Tanti est Principem bene vti voce, bene vti ratione. In fide & pro fide bene quidem & generosè: pendamus actionem. Nitida illa, & (vt vno verbo dicam) prisca. Nam Principem & Episcopum sustinebat tam pulchrè, vt nec Episcopum pollueret maiestate, nec vilitate minueret Principem. In incessu quid desideratis Principis? ita altus, quid Episcopi? ita grauis. Vestis quidem Episcopi tota, sed vesti is eam auctoritatem conciliauit, vt videretur Principem, non alia vestis melius posse ornare, quam *Martiniana*. In victu nec luxus, vt agnoscas Episcopum; nec luctus, vt mireris Principem. Alia sunt maiora, & quae vix videntur posse in Principem simul & Episcopum cadere.

dere. Perfusio fuit, quanta debuit esse Principis, & parcitas, quanta potuit esse Episcopi. At edificabat. Inuidiam, pecus, facis illi ex virtute? & edificare fuit Principis: & edificare non carni, sed Ecclesia; non agnatis, sed Prælati; non suis sanguine, sed cura suis, fuit Episcopi. Sciebat prudentissimus Princeps, posse habere post se Dominum & pecuniam dissipatorem, & palatia admiratorem. Videtis, quam multas laudes in quam breuem verborum complicationem coniecerim. In singulis enim si heret oratio mea, ita multa sunt, & magna, ut me potius verbum: latus, quam res dicentem deserviret. Scribunt, qui historiam scribunt, alius populi, aliam semper fuisse virtutem, Itali prudentiam, Hispani ingenium, Galli facilitatem, Germani iudicium & gravitatem. Has duas postremas laudes si quis unquam Germanorum potuisset sibi vendicare, certè iure merito *Martinus*, qui non ut aliquid quadam nunc partim, nunc publice; nunc in Ecclesia, nunc pro tribunali; nunc ad laudem, nunc pro bono; nunc hodie, nunc post mensem, signa dedit gravitatis & iudicij: sed in omni loco, semper quasi instinctu natura, & tamen propter Deum totus fuit iudicium, totus gravitas. Quæ laudata est, non tam quod in Principe, quam quod habet at ipse in se maiestatem admirationis matrem, ut Comitiis Augustanis, quæ proxima fluxerunt, nihil audierim politissimi acerrimique ingenij viri

& amantem, & laudantem, & stupentem, appel-
 lasse eum, II. Ieronymo Tedesco. Nec Italo so-
 li hic motus animi, sed omnibus Imperij Principibus,
 qui eius siue vultum inspiciebant, siue suspiciebant
 vitam, mouebantur eò, vt cum appellarent, hic pa-
 trem Episcoporum, ille Principem Principum, vnus
 exemplar sacerdotum, alter Germani viri formam,
 omnes vnum dignum omni amore. Est hæc laus ma-
 gna, quia ex magnis, tamen quia Germanorum de
 Germano, non habet punctum, quod figimus rebus
 summis: at Italo eum fuisse Hieronymum; Italo, qui
 & amulus voluit, & potuit acer facile secernere insi-
 tum ab adscito, naturale à ficto, sincerum à fucato,
 est laus, quæ cogitationem; aut potius cogitatio, quæ
 orationem meã longissimè superat. Hæc hæctenus sunt
 ornamenta; cõmunia Principi cum Episcopo. Exami-
 nemus iam iudicij, tanquam aurificis, statera, separa-
 rim illa, quæ sunt ita Principi, vt non videantur Epi-
 scopi. Principis dua sunt principes functiones, puni-
 re, audire. At qd puniuit? vix statuo apud me. lau-
 dem clementiã, ad admirer iusticiam. Nã sic egit, aut
 potius sic nõ omnia egit, vt æquè eius & amaretur mi-
 ritas, & timeretur seueritas; si tamen seueritas possit
 dici, quæ tam fuit mitis ad veniam; aut mititas, quæ
 tam seuera ad normam. Nõ potest, hac carnis & tem-
 poris labe, fieri, vt non inueniat aliquando Princeps
 in subdito, quod seueriori verbo non perstringat. Hæc
 caussa si Martino obiecta (arrepta enim fuit nun-
 quam)

quam) num oculum creditis acrem? labrum tremulum? ardentem maxillam? alia vultus terra ad speciem? omnia potius contraria extra vocem, quam iudicij sale mista, & carpebat aculeo, & capiebat amore: nisi culpa grauior aculeum requirebat, & solum, & altum. Deus bone, quam acriter tum infixit? quem tamen aut texit semper, aut deposuit, quoties exhibat in publicum, explicuitque frontem, vocem, manum, alias mititatis suae diuitias, tam abunde, tam aperte, vt facile peccans intelligeret, se correctum, non despectum: & ipsum sinxisse, non exeruisse iram. hoc in e est, esse iudicem? patrem potius, ita amat. At quo modo non iudicem, qui pernit? inueni exitum. Fuit iudex pater, quae laus est Principis vna omnium maxima. Vidimus iudicem non vindicem, & certe omnia perfectum, quam molli lingua peccantes punire, tam molli ore audiret purgantes. Tam molli inquis? molliius audiuit, & sic omnibus paruit, siue suis, siue alienis, vt nunquam videretur magis suus, quam cum alienis; aut magis foris, quam cum domi. At ne suspicemini obuium promiscue, limen illi non a palpone, sed a paupere, non a scurra, sed a laico; non a femina, sed a religioso. De feminis por est, eum exegisse vitam, semper integram ab omni communi temporis & ordinis nostri contagione cauuisse in vita nihil carius, aut cautius, quam admitterentur illae in societatem sermonis, et

admittendas postularer necessitas, nec solas, nec nisi illustres: cum quibus animaduertebatur, ita loqui, ita agere, ut ipsas, credo, suppuerit aliquando, virgineum pudorem, qui solet in oculo fœminæ habere sedem, mutata iam sede, tutiorem locum inuenisse in vultu, in oculo, in toto corpore Martini. Senem virginem? hac peste ætatis? hac sorde nostri ordinis? Angelus, Martine, superas humanam linguam. Alia eius laus longè maxima pertinet ad hunc locum. Audiistis de Principe primæ impressio- nis? bellua illa hominis? peste Reipublicæ? lue iustitiæ? Certè Principem huius notæ cum omnis Respub. auersata est, & omni omine detestata: tum, si qua admisit in solium, immane, quantum patiebatur cladis, quantum ruina. Petis EYSTADIANE, quid hoc monstri, Princeps primæ impressio- nis? O fœlix MARTINE, qui triginta annorum Princeps, reliquisti subditos; ignaros huius monstri & damni. Primæ impressio- nis (si quis ignoret) Principem vocant Politici, tenacem illum opinionum, quas primas imbibit, & tem pertinaciter tenacem, ut pessima huic sit optima, si prima; imò optima, quia prima. & mortem regnorum, nihil mirum, si sub te Hungaria perierit tota, & Gallia multò maximum florem perdiderit. Ab hac peste Martinus ita immunis fuit, ut ipsi videritis, aut certè audieritis, eum accusatori ita aperuisse, ut accusato nunquam præcluse-

rit aurem, attulisseque semper ad lites non prædicatam opinionem & punctulum legis, quod extremum est ius, sed æquitatis lineam, & rectissimam regulam. Principem in umbraui, in quo nihil Episcopi, Episcopum iam faxo videritis, in quo nihil Principis. Episcopi verum vultum qui pingunt, non lineas tantum primas, sed eminentias, umbras, & tantum denique habitum exprimunt ad formam Christi, qui boni pastoris, id est, Episcopi nomen sibi confecto primus confecit, & verbo solus vindicavit. Ergo (inquit Ioan. 10.) sum pastor bonus. Non tantum, ut pastor; sed facit, ut bonus, & facit tantum numero quidem pauca, sed fructu feracia, & posteritati semper futura indicia, verasque notas boni pastoris. Non teneo vos circuitationibus. Prima boni pastoris nota est, quoddam quasi insigne non induit aut eductum è serie maiorum, sed Christi vocatur vita, tanquam filis purissimis, prætextum, vitam suam ponat pro ouibus suis. Durum, inquit, durum quidem, sed necessarium, ut mercenarij nomen & labem velit subire. Mercenarius fugit, atque quia oues curat sibi, non sibi, lupi eas denti & laniatui obicit, se ut præstet immunem. Ad hanc normam Martinus sanctus pastor, & optimus pastor. posuit quidem animam pro ouibus suis, qui, quicquid vixit, illis vixit, non sibi, tam certus scilicet mori, ut illæ viuerent, quam propter viuere, ne illæ morerentur. Testis eius tota vita

qua nihil ex bonis, quibus circumfluebat, terrenis
 praecepens sibi ad voluptatem, dominus quidem om-
 nium, se fecit seruum singulorum. Sic enim d. spes cue-
 rat diem precibus, mensa, causis, litibus, aliis pietatis
 functionibus, vt sibi se seruaret, quantum Deus, &
 suorum negocia reliquum facerent. Regere, dixit Ca-
 sar, dulce; sed malè dixit. Nihil, si curam spectes, ama-
 rius; si hominem, impeditius. Est enim homo animal
 omnium, qui viuunt, morosissimum, cogitationum
 tanquam ventorum turbine concitatum, & affe-
 ctuum, si seruus, monstrum; si Dominus, miraculum:
 cui mens tam varia, vt videatur mens non vera. Lin-
 guam, non pingo, planè viperam. minus reliquos sen-
 sus, Deus bone, quos gurgites voluptatum? Vnum ho-
 minem, cogitationum vel angulis ita inclusum, vel
 anfractibus ita sinuosum, vel ita praepeditum turbis,
 cum vix multi videantur posse gyro rationis & impe-
 rij recto includere: cui vnus populi regendi quadam
 quasi habena commissae sunt, nae is mihi videtur onus
 plusquam Atlantis sustinere. Siquidem populus nun-
 quam benè regitur, & ad normam, nisi consensu fiat
 vnus; & vnus factus, id tandem obtinet, vt dicatur
 bellua multorum capitum. Clare multorum capi-
 tum, & verè bellua, cui scilicet nihil sanum, nihil cer-
 tum, omnia aut pro sensu mollia, aut contra rationem
 monstrosa. Vult Brutus Rempub. Caesar Monarchiam.
 Placet pax Catoni? certè bellum magis Pompeio. Ci-
 cero vult, seruiendum tempori. Lentulus verò? hanc

vocem esse adulationis fœda, aut timoris serui. Ne
 teneatur oratio nostra inter hunc magnum mag-
 rum orbem, populum dicat: tam vario, tam fluctu-
 furore & scelere tam precipiti, belluæ ego nomen
 satis esse arbitror. Huic, sorbere; illi flare est optimus.
 Dulce hic, ille mauult amarum. Miles tonat bellum
 mercator, subrecto in cœlum oculo, id vnum incultum
 Da pacem Domine. Vno verbo, vix duos inueni-
 ris, quibus vna vox; certè non multos, quibus
 mens: vt Nazianzenus, adferens excusationem re-
 diati Episcopatus, meritò dixerit, esse quædam
 artem artium, & scientiarum scientiam, ho-
 minem regere, vel tam varium, dum agit, tur-
 dum agit, tam turbidum. Si negotium tam spissum
 sit, & tot difficultatum scopulis interseptum, regere
 populum quemcunque: maxima molis erit, tenerem
 gione vel legis, vel ordinis, clericum, qui professus
 lum contra mundum, si aliquid habeat mundi, non
 profecto habet Dei. Bene ille, clericum esse aut
 Etum, aut diabolum. At qualem? difficiliorem
 ausim dicere, & morosiorè, quàm qui inferni carceris
 clausus, quantus est, malitia est. Hic enim, qui
 primùm obgannit, si videat crucem, fugit; si sacerdos
 tremat. At clerici, qui extra virtutis lineam vestigia
 semel posuerunt, ita nec Deum verentur, nec reuerentur
 tur hominem; vt hos is optimè, & optimus videtur
 rexisse, qui, quibus non potest ponere obicem, nec
 cent, in arte quadam ponit modum, ne quod peccat

ad populi vel scabiem, vel pestem publicè emanet. Eodem sensu Martinus saepe dicebat, malle se cohortem militum, quàm clericorum regere. Vidit ergo difficultatem, & clariori certè acie vidit, quàm qui Episcopatus refugiunt: ita tamen totus ardebat charitate, ut huius difficultatis voluerit potius subire periculum, quàm subterfugere onus: maluerit què videri magnanimus, dum charitatis viuã flammam, quàm dum sequitur torpidum sensus motum, abiectus & vilis. Verus ergo Episcopus Martinus, qui amavit, quantum potuit; et si fortasse facile non potuit, quantum amavit. Nam Episcopi veri norma est, non posse, sed velle, & velle ex amore, amore, inquam, tam sincere, ut quæ non potest homo, ea velit se posse ex cælo. Hæc vna metiebatur Christus Petrum ad Episcopatum. Rogavit enim, non quantum potuit, sed quantum voluit, (diligis me plus his?) & ter idem rogavit, ut ostenderet hoc vnum in pastore pene esse omnia. Petrus verò quia respondit, Tu scis Domine, quia amo te, meruit audire, Pasce oues meas. quasi diceret Christus, qui bene sic amat, bene sanè reget. Vera Christi vox fuit ut in Petro, sic in Martino nostro. Nam non potuit omnia, quæ instillauit amor, potuit tamen maxima, & quæ non potuit per se, voluit sanè per alios. Hæc causa, cur seminarium in ciuitate sua, ad Concilij Tridentini præscriptum instituerit, & primus Episcoporum in Germania instituerit: quod suis instituerit optimus pater; quod ad nu-

rum Concilij, obedientissimus filius; quod primus
 scoporum, omine sanè bono & vero, primus in
 mania Episcopus. Nec sine fructu instituit. Nam
 hac seminario primum virtutis, doctrinaq; lac
 runt Parochi, Iurisperiti, Theologi, plurimi, quos
 doctissimi, si viui, rectè indices; si mortui, verè
 & viui & mortui, profecto corona & laurea
 Rempub. charitatis: quorum opera dum vtebat
 rebatur sapissimè & lubentissimè) faceret, sed quod
 sinu gaudens de sua charitatis messe, dicere solebat
 metere, quidquid hi serunt, verè sui. Quare si quis
 quis ex istis in officio titubauerit, (hac infirmitate
 stra, nunquam tam firmo pede nititur, quin ali
 do titubet) ita cogitauit, fecit, dixit, quicquid
 potuit officij virtutisq; sepe & regione iterum defici
 atque includere, vt tanquam alter Paulus palles
 tremens quasi ad charitatis suae quendam abomi
 verè possit dici hunc suum filiolum iterum partur
 Non statim frendet ad peccantis terrorem, ne pe
 illud grande Principum peccatum, vt quos videt
 dentes, ipsos mox sternant, & eiiciant, sed meminit
 Episcopum, vt sanet, non perdat; & saepe surp
 nō subiturum illam communem Principum noc
 vel stultitiam potius, qui non aduertunt, quot
 stros, tot se dimittere hostes, si stultos, priuati
 per maledicos; si catos, publicè periculosos. Quocir
 tate suos prouocauit ad pietatem, potius quam
 rum periculo sibi creat periculum, quod nullum

men terret; aut aliquod, semper sanè angit. E contrà
 qui in officio perstabant, & viuebant ad normam,
 eos, vix dici potest, quàm arctè complectebatur: atque
 arbitratus se, vt in illis malis cadere, sic in his bonis
 stare, quàm sollicitè illos partueriebat, tam piè, tan-
 quam nutrix, fouet hos suos filios (vt Pauli charita-
 tem Pauli verbo exprimam) nec vnquam adfert aut
 manum satis blandam, qua palpet; aut vocem satis
 mellitam, qua mulceat, aut mercedem satis dignam,
 qua illos ornet. Hoc illius iudicium in tractandis ho-
 minum mentibus, tantùm profuit suis rationibus, vt
 alumni non sui solùm, sed etiam alieni, quos nobilif-
 simum orbis Collegium Germanicum inde ex vrbe e-
 misit in messem, plures in huius angustum angulum,
 quàm in cuiusquam Germaniæ Episcopi amplissimū
 theatrum conuenerint, & alij certè multi (rem no-
 tam loquor) secuti, non quantum alij Principes ma-
 ximi poterant, sed quantum hic minimus amaui,
 tanta cōtentione huius charitatem ambierint, quan-
 to alij Principes opere illorum operam & laborem
 prensabant. Angustam dixeris charitatem, qua vel
 Collegij vel Collegiatorum cancellis circumscripta.
 Angustam verò? angustam potius, aut si quid possit
 dici vel fufius in omnes partes, vel ad hominum fru-
 ctum vberius. Charitas enim illius emanauit, quem-
 admodum boni ad bonos, sic Episcopi ad omnes. Sub-
 diti si morerentur, moritur; si egrotent, egrotat; si
 angantur, angitur; si quid à flamma, aut imbre pati-
 antur,

antur.

antur, ille mox vel flammam ignis, flammam
 sis, vel imbrem cœli, imbre oculi conatur aqua
 vincere: sic ut vnus omnium dolores doleat, v
 cum Paulo, quis infirmatur, & ego non
 mor? singulare id est, & mentis in cœlum
 subrepta indicium, quod quo tempore pestis
 tem hanc depascebatur, fœdôque populu afflig
 ita sibi curæ fuit cura suorum, ut parochum, qui
 fectos adibat, ipse infectus, sape ad se accerferet,
 periculo deterreretur, quo minùs eum parim
 lio iuuaret, partim mulceret consolatione, &
 charitatis voce exemploque serio instillaret mor
 quam charitas induxerat, facile esse contemne
 Periculum quicquid alij inculcabant, periculum
 periculum Ecclesiæ, periculum Reipub. ille constan
 perstabat in ipso virtutis vestigio, edebatq; vocat
 verè apostolicas, se mercenarium non esse
 cum suis ut velle viuere, sic posse mori. Meni
 quam habet optimus parochus non deserenda
 nis è cœlo impressam, se id adiecturum moment
 hunc charitatis circum, quem diuino instin
 gressus est, suo exemplo serio curat & percurrat.
 pemus in Carolo Borromeo, vrbi & Italia
 stupore, eum Mediolanenses suos peste post nati
 mines longè contagiosissima tabentes adisse, ex
 se, lustrasse, exemplo lustrasse, sacramento lustr
 omni verbi factique luce lustrasse, verè Episc
 Martinum nostrum, si non æquo propè lateri

proximo post illum vestigio pono, qui quod non va-
 luit viribus effectus, voluit Episcopus periculo, & quod
 fecit exemplum Borromæus, illud hic secutus sit maio-
 ri fortasse iudicio, qui mediam cæli viam insistens, se
 prabuerat orbi visendum, imò stupendum, mortu nec
 incursum temerarium Principem, nec vitatu mercena-
 rium Episcopum. Senem diuinum, qui quod atas nes
 anterior præbuit, nec hætenus secuta est posterior, fe-
 cit exemplum, primum iudicij, quo terra; deinde cha-
 ritatis, qua placuit cælo: vterque facto ostendit, cæ-
 lum à terra non ita segregata esse, vt hanc illi chari-
 tas non possit coniungere. Sed texo, vt nimis breuem
 pro rebus, sic pro tempore nimis longam orationem.
 Quare, vt res sequantur tempus, in alterum veri bo-
 niq; Episcopi notam orationis mea riuiulus est deri-
 uandus. Cognosco (inquit Christus) oues meas,
 & cognoscunt me meæ. Optima hæc nota, si in-
 iusta, certè è cælo; & iniusta profectò Martino nostro.
 Qui hunc locum perpurgant, ex eo auctoritatem a-
 struunt residentia (Ecclesia verbo vtar) pastorum.
 Vt cognoscantur enim oues, nunquam erit, si non pro-
 pè sint ouis & pastor, videatq; hic illam, sanam ad cu-
 stodiam, morbidam ad medicinam. Vim huic loco ad-
 dunt ex illo Pauli, qui vt Thessalonicensibus, Sic pa-
 stor suis debet esse nutrix, quæ fouit filium
 suum. Magna, vt nostis, debet esse cura nutricis, &
 certè præsens porrigit mammillam, mammillam au-
 tem absenti? subiicit labenti manum. Qui verò nisi
 præ-

præ-

praesens? cedit infans, cedit & perit, nisi nutrix
 manum. Vno verbo, nisi infans sit in ore, in oculis
 vlna nutricis, loquetur sanè ille, sed vastè; videbit
 limè; stabit, sed ad casum, & fortasse occasum. Quae
 vt adiutet pastor oves, debet eas cognoscere, & tam
 quam nutrix fouere: cognoscere inquã, quid viuam
 & fouere, ne moriantur mortem illam aternam.
 Hanc Episcopalis muneris partem tuebatur Mar-
 nus optime, & ad apostoli amussim, si quis vnquam
 pastorum: qui triginta annorum Episcopus vix
 vix quidem medium absentia annum potuit collige-
 re, & hunc medium annum non sepositum ad re-
 pratis aucupium, sed positum in Imperij comitiis,
 officii vicinorum necessariis, in aliis negociis, plu-
 mis, maximis. Quo tam longo tempore non est
 se, vt moneam eum cognouisse oves suas, & im-
 cognouisse, & recto oculo cognouisse. Nam qui
 nòrunt, id nòrunt, vixisse non sibi, sed suis, suis autem
 imperio, non agnatione suis. Mirum est, Episcopum
 penè hanc partem exiuisse hominem, ita enim erat
 tus subditorum, vt, in vniuerso honoris sui cursu, p-
 non agnouerit parentes, nisi qui in suam iurisdic-
 nem immigrarant. Largus fortasse in hoc. Largus
 quidem, si non parcus, & infra fortunam tam tenuem
 vt alij illos beneficentia complecterentur, Episcopus
 causa; quibus ipse nihil aut certè angustissime de-
 (vt dicebat) demenso subministravit, sanguiniter
 sa. Hoc se non politica quadam prudentia, sed tim-

conscientia, verè & ex animo fecisse, mors clarissimè loquitur. Cùm enim moneretur condere testamentum, prima reidenti illa vox exiit, Pauper Christi non habet, vnde testamentum condatur. Tandem verò quid? irridens, credo, mundum, aurum Ecclesiæ tanquam Tholosanum diffidenter attingens, specie certè benevolentia ridicula (si ridiculum tamen possit in hanc grauitatem cadere) consiliariis singulis tres florenos, & nepotibus duobus Catholicis, vni catenam & centum quinquaginta coronatos, particulas auiti patrimonij; alteri quinquaginta suæ imaginis aureos, testatò reliquit. Roma, exi ex tuorum montium superbia in hanc vallem Eystadianam, & discite quemadmodum quondam à Germano seruo (vt Paterculus) misereri; sic à Germano iam Episcopo episcopatum gerere, & quantum honorum Ecclesiasticorum carni seponendum est & sanguini. Bene ergo cognouit oues suas, & bene profecto cognouerunt eum suæ, patrem pauperes, patronum pupilli, superbi Principem, submissi misericordem, omnes Episcopum. Diuitum nulla cura? maxima. Nam tanto illi apud hunc loco, quanto virtus apud illos: sic vt, si vnquam fuerit pulchrum Episcopo ad laudem, cognoscere & cognosci, videre & videri, amare & amari à suis ouibus: huic certè seni fuit pulcherrimum. Tertiam tandem boni pastoris notam qui audit, mox eam in Martinum nostrum adpositissimè conuenire videbit. Alias (subi-

cit Christus) oues, quæ non sunt ex hoc ouili,
 illas oportet me adducere, & audient vo-
 cem meam. Quid? cura tibi, Christe, non cura tua
 antea impertiisti tuis tuam vocem, tuis tuum
 omnia tua tuis munificè, quia tua; & quia tuis
 At ex alieno ouili elicere & illicere in tuum, nec pro-
 videtur, nec boni pastoris. Alienum (Auditores) appo-
 lat Christus ouile, non homines quasi iure positos, sed
 peruersitate mentis vagos palantesque extra suum
 ouile, & quod iuris habuit ipse in illos, id hi ventri
 voluptati, hæresi, inferno cesserunt. Hos bonus Episco-
 pus hortare. Non proficis hortando? roga. Preces fructus
 inuenerint aurem mollem, doce. Frustrà etiam do-
 ces? pœnam, tanquam extremum neruum, adhibe
 illis intra ouile reuocandis. Istam viam Christi Sa-
 ctorumque vestigiis impressam atque signatam, Mar-
 tinus quàm piè, tam feliciter sæpe persecutus est. Pro-
 mùm Lutherani, Calvinianique semini qui quilibet
 rat sparsum, è tota sua latè ditione penitus euulsit
 quantæ demùm diligentia fuit? homines priuati
 nullus narro, quorum hos exemplo, illos verbo, pluri-
 mos consilio, hæreseos spiritu tanquam turbine abre-
 ptos, reduxit in rationis alueum, & Ecclesie tan-
 dem orâ religioneque terminauit. Rem latè patenti
 vt substringam, suadet tempus, ratio, patientia
 stra; illud tamen nihil impediet, quo minùs dica-
 quanta cura illos primæ notæ clericos suos, quibus
 litæ morum lituræ aliqua, statò Quadragesimæ

pore, ad se accerserit, & vero affectu (verd effectu ve
dicerem, utinam infirmitas fuisset) monuerit, ut ex
sordibus exeant, viamque illam virtutis arctam, sed
gloria veraque pacis flore sparsam, serid insistant. Si
quis redit ad frugem, quem senis triumphum? nec ta-
men, qui haerent in caeno, eos mox deserint, quin, quod
aliter haerent, eo ardentius eos commendat Deo suo.
& quod vnicum potest, ne scabiem proximo affricet,
omni mentis provisione cauet. Expressi haectenus Epi-
scopum, in alios, ad normam Christi, optimum. Ipse
vero in se, quo habitu mentis? non sequor hoc filium,
iter illud varium, & non istius temporis, quod cir-
cumscrisi orationi meae. Tamen subiicite mentibus
vestris eius altaria. Quam nitida? angulos. Quorum
gemituum? preces, quibus lachrymis intercisas? O pri-
scum illum Martinum, Eystadianis iterum natum,
iterum mortuum? o miraculum Episcopi. Infinita
possum huius generis colligere (nulla vim oratio huius
laudem omnem potest exhaurire) sed lachryma erunt,
ut principium, sic orationis mihi finis. cur flesti sancte
senex? cur planxisti? peccata tua? at nitidus eras, &
exors sceleris. Nostra? nostra profecto nostra. Etiam-
ne Eychstadium? lachrymas non reddis lachrymis
Martini? mortuo Martino, quis, quaso, planget pec-
cata tua? tuos risus, ipsius lachryma; tuos petulantes
oculos, illius pudor; tuas lecti sordes, ipsius castitas;
tuas ebrietates, illius sobrietas, tua peccata omnia, il-
lius omnes virtutes vel tegebant, ne paterent ad scan-
dalum; vel abstergebant, ne seruarentur ad poenam. Vbi

Eych-

Eychstadium, lachrymae tuae? quanquam stultè elicit
 lachrymas tuas, siue pro Episcopo tam pio frustra, siue
 p̄ tua miseria, nimis tardè fluentes? Deinde tanti
 Martinū fleuisse, vt quicquid doloris tanquā securi
 eius mors iniecerit mentibus nostris, id eius lachryma
 facile sint sanatura. Fac ego, Martine, apud VVilibal-
 dum, aut tu potius, VVilibalde, apud Cbristū nostrū
 vt hoc solium, quod haectenus non fuit in sessum ap-
 simis, aut certè non diu in sessum, iam tandem habeat
 Episcopum dignum te, dignum Martino tuo. Cuius
 preces meae? lachryma, lachryma Martini quibus
 sedem Deo, VVilibaldo & VValburga diuinitate
 & praesidibus tam serio, tam sepe, tam sanctè com-
 dauit, faciunt, vt sperè Episcopū ad sancti senis exem-
 plū, aut certè vaticiner non Pontifex huius anni, qui
 non sequitur hoc exemplū, cum fore exemplū. Dixi

ROBERTI TURNERI COMMENTATIO
 IN ILLVD MAT. XXIII. ECCE MITTO AD VOS
 Prophetas, Sapientes, & Scribas, & ex illis
 occidetis & crucifigetis.

HA est peruersitas humanis mentibus
 insculpta à natura, sed hausta ab errore
 vt quas res Deus bellas, & varias molan-
 est ad suā gloriā, illas homines vel refertas pulchri-
 dine traducant ad voluptatē, vel natura discrepans
 proscindant cōuitio. nam quotusquisq; est omnium
 florum pulchritudine, pratorum fecūditate, ciborum
 varietate, rerū aliarū formis, quas miremur sum-
 mat

natura perfectionē, non suam vtilitatē; Dei gloriam, non suam voluptatem metiatur? sed temporis vitiositas & natura nostra corruptio facit, istud vt feramus, cum homines eò iam pcesserint audacia, vt naturam seu potius natura authorē incesto ore polluant, quod hyemi acrimoniam frigoris; aestati ardorē caloris, aëri contagionem, terra duritiem, ceruo nimis multos, homini nimis paucos vitæ annos seposuerit, etiā leuicullū hoc videtur, cum in hac etate eniteat tam prupta audacia, vt prudentes contemnant minutos animos simplicium, quasi catellorum, & simplices laceffant grandes Spiritus prudentū, quasi leuncolorū; humiles figant audaciam zelorū, quasi ex Dei donis colligentium rumusculos, & zelosi irrideant timorem humilium, quasi Dei talenta occultantium, & in terram desodentium. Deus bone, in quibus versamur errorum tenebris? secūs debebant fieri omnia ab omnibus. nam & ex varia rerū descriptione ad mundū pulchritudo, & ex temperiei vicissitudine ad rēpus absolutio, & ex elementorū conslietatione ad naturā dignitas, & ex annorū diuersitate ad scientiam via, & ex singulis ad hominē vtilitas, & ex omnibus ad Deum prouidentie suprema laus mirabiliter redundat. atq; cum omniū, qui natura rationem insectantur, oratione violatur diuina maiestas, tum illorū maxime, qui illam in Ecclesia & prudentum, & simplicium, & humilium, & zelosorum perpulchram varietatem perstringunt. siquidē hoc quid aliud est, quàm quos mittit ad nos Deus & Prophetas, & Sapientes, & Scribas,

eos occidere & crucifigere? certum est, debere esse in Ecclesia Prophetas, & Sapientes, & Scribas, id est, simplices & prudentes, humiles & zelosos, Confessores & Martyres. hoc dicam primū, clarum etiam est, qui hanc varietatem tollit, tam graue in se scelus concipere, quā si Petrum suffigat cruci, hoc subiiciat secundum. sed hoc & illud expediam tam breuiter, ut vtrumque videar tetigisse, non dixisse.

Et si illa in singulis, quas supra innumbraui, rebus descriptio omni varietatis genere depicta plane ostendat Ecclesie Iberarchiam aliis atque aliis munis esse discriminandam: tamen si ratione moueamur magis, mouebit illa & suo lumine tam clare, & suo pondere tam neruose, ut qui contra senserit, plane videatur vel cecus in perspicendis claris, vel malitiosus in persfringendis certis. siquidem cum sacre literae, harumque magistri à caelo docti Ecclesiam saepe appellant corporis facile omnes intelligunt, ut non corporis, sic nec Ecclesie vllam posse constare rationem, nisi fuerint in partibus, munere illa diuersa, sed certa ordine; distinctis locis, sed constantes naturae consensione; ut quas numerum diuersitas poterat diuellere, illas ordinis certitudo contineret, & quas locorum interualla seuererant, illas naturae consensio, tanquam lex conserueret. id quod in omnibus corporibus, quae heterogenea vocant scholae, apparet liquido. inspicite humani corporis partes, inspexisti? ita singula sunt diuersa, omnes vna naturae conspiratione singularum locorum dignitatem, virtutem, tueantur & conseruent.

quoddam ea notio est, fore, ut diuulsa concidant, siue quoddam illa varia conformatio apto ordine constricta maximam illis voluptatem adferat, mutuamque excitet amorem sui. siquidem dum pedes oculis motionem suam subministrant, & ouili vicissim pedibus suum lumen præferunt; dum manus ventri suam functionem impertit, ac venter manibus suam refert; dum singule partes singulis, ac caput omnibus mutuam operam nauant, Deus bone, quanta exoritur & propter varietatem pulchritudo, & propter pulchritudinem delectatio? cum contra si omnes partes nullis locorum interuallis interrupta, sed vna eademque forma, tanquam homogenea, perpetua ac continentes essent; vel quod desideratur illa varietas, deesset pulchritudo; vel quod deest pulchritudo, desideraretur illa delectatio, quam ex illarum ordine affluenter iam haurimus. quid est Ecclesia corpus? est, loquuntur sacra litera, & patres explicant, debent ergo in ea, ut in corpore humano, esse partes; debet esse Prophetas, qui tanquam oculus futuras miseras Martyribus præuideat; debet esse Martyr, qui tanquam pes, ad harum miseriarum vel laureas vel metas concitato cursu contendat; debet esse Confessor, qui tanquam dens difficiliores Scripturarum cibos, sensusque perreconditos præmansos porrigat populo; debet esse populus, qui tanquam venter hos cibos concoquat, & in succum vite purioris conuertat; debet esse prudens, qui tanquam caput, simplicibus leges indicat consilij.

deliberationis, artus; debet esse simplex, qui prudenti-
 bus terat viam virtutis, candoris, vita. quid multat
 debent esse in Ecclesia plātā & manus, id est, viri, qui
 totam vitā in actionum sudoribus decurrant; debent
 esse nares & aures, id est, viri, qui in rerū diuinarum
 contemplatione, aut saltem odore auditioneque, totam
 aetatem suauiter desigant. debent, debent esse virgi-
 nes, mariti; doctores, discipuli; domini, serui; boni, non
 mali. nō aperiam venulas, notabo tantum corpus. ni-
 si eluceat in Ecclesia varietas illa, quam vellem vobis
 depingere, posset quidem Ecclesia esse corpus, sed corpus
 sine membrorū ordine homogeneum; posset esse forma,
 sed forma sine partium distinctione squallida; posset
 esset Respublica, sed Respublica sine descriptione ma-
 iorum scēdē confusa, quæ omnia quàm absunt longe
 ab Ecclesia nomine & notione, facile perspicies, qui
 considerauerit cum Dionysio, Ecclesiam esse celestis
 Iherarchiæ non primam lineam, sed expressionem ter-
 timam. ô si Dionysius ille è cælo poliret nobis celestem
 illam Iherarchiam, & Seraphinorum flammis diuini
 amoris captantium, & Cherubinorum è fonte di-
 uinæ sapientiæ haurientium, & Thronorum diuina
 æquitatis iudicia æquo librili pendentium, & Do-
 minationum, qui inferiores ordines tenent intra-
 neas, & Potestatum, qui aduersarum partium ne-
 uos elidunt, ne scēuiant in Sanctos, supra id quod præ-
 sunt, & Virtutum, quæ illuminationum fulgores con-
 cipiunt è Deo, vt transfundant in homines. &

cipatum, quos ornat reuerentia, vt reuerentiam in-
 stillent alijs, & Archangelorum, quos magnarum re-
 rum excolit cognitio, vt magnarum rerum fugan-
 tur legatione, & Angelorum, qui in Iherarchia to-
 ta purganda & perficienda omnium suarum virium
 contentionem adhibent. nam Angeli subsunt alijs
 ordinibus, vt præsint omnibus hominibus; accipiunt
 ab illis, quod impertiant istis; aut melius, horum
 & illorum actiones omnes charitatis nonnunquam
 velo complicatas ad suum denuò referunt auctorem,
 nonnunquam explicatas, singulas singulis pro mu-
 nerum ratione disspescunt, vt alternis vicibus dum
 vel complicata offeruntur Deo, vel explicata effun-
 duntur in homines, & Deus sempiterna gloria, &
 homines infinita gratia continenter afficiantur. ob
 diuinus ille Arcopagita vobis si effingeret hunc or-
 dinem, hanc designationem, hanc varietatem, an-
 non videretis facile, Iherarchia illius cœlestis hanc
 terrenam esse vmbra quandam, ne dicam formam?
 nam in Apostolis diuini amoris flamma consum-
 ptis adumbrantur Seraphini, iuxta illud Luca. non-
 ne cor ardens erat in nobis? in Doctoribus ab-
 sorum mysteriorum cognitione imbutis exprimun-
 tur Cherubini, iuxta illud, loquimur sapienti-
 am in mysterio absconditam, quam nemo
 Principum huius mundi cognouit. in Mo-
 nachis, qui diuinam iustitiam precum flamma leni-
 unt, effinguntur Throni, iuxta illud, Thronus eius
 flam-

flamma ignis. *in Episcopis & Sacerdotibus*, qui
 nimos hominum dominatione tenent & imperio do-
 lineantur Dominationes, iuxta illud, sedebit &
 dominabitur, & erit Sacerdos in solio suo.
in Martyribus, qui omnes cruciatus sustinent & vi-
 runt, erunt Virtutes, iuxta illud, tu sicut Ange-
 lus es Dei, qui nec maledictione, nec ben-
 dictione mouetur. *in Presulibus*, qui suos regunt
 vel vi malos, vel lenitate bonos, lucet Potestates iux-
 ta illud, audiens sapiens sapientior erit, & in-
 telligens gubernacula possidebit. *in Subditis*
 qui altiori potestati ceruices subiiciunt coacti, erunt
 Principatus, iuxta illud, cui honorẽ honorem
 cui timorem timorem. *in Subditis*, qui altiori
 potestati natum sequuntur libentes, apparent An-
 geli, iuxta illud, ambulans in via immacula-
 ta hic mihi ministrabat. *in Virginibus, Confessi-*
ribus, Sanctis, Sacerdotibus, reliquisq; Ecclesia ordin-
ibus splendent Angeli. nam dum hauriunt ab Angelis
 motiones, quas instillent hominibus, & ab hominibus
 vicissim captant quasiq; decerpunt actiones, quas re-
 ferant Angelis: immo dum has & illas Christi sangui-
 ne pelluentes Deo Patri in orationibus suis offerunt
 seq; totos impertiunt vel Deo, dum seruiunt; vel ho-
 minibus, dum docent; vel vtrisque, dum orant: ne-
 ne videtis angelici muneris formam per insignem
 hinc exoritur illa Sanctorum in terris militantium
 cum iis, qui in celo triumphant, communio.

quantum letitia militantibus affert gloriosus triū-
 phus, tantum gloria triumphantibus cumulat sancta
 militia: idq; ea ratione, vt cum nec triumphantes
 militantium sudoribus minuant meritum, sed auge-
 ant; nec militantes inuideant coronis triumphan-
 tium letitiam, sed gratulentur: non solum permā-
 net ad vtramq; Iherarchiam fructus ex vnius commu-
 nionis tanta varietate, sed etiam ad Deum gloria ex
 tantæ varietatis vna communione. quæ sola causa
 fuit, cur diuersi sancti tantæ pulchritudinis admira-
 tione defixi, Ecclesiam hanc diuersis nominibus pul-
 chre expresserint. David illam appellat hortum con-
 clusum, at depingite mihi animis vestris hortum non
 floris varietate pictum, sed vnius graminis serie per-
 petuum, quid videbitur turpius? Salomon appellat
 turrin Davidicam, at informate vestris cogitatio-
 nibus turrin, in qua nihil sit eminens, nihil angulis
 inclusum, nihil artificio varium, sed vnum aliquid
 eadē ratione idem, quid videbitur squallidius? Mat-
 thæus dicit similem esse agro, cælo Lucas, at lustrate
 iam mentibus vestris agrum non graminis arborum-
 que diuersis generibus consitum, aut cælum non stel-
 larum, tanquam colorum diuersitate splendidum: sed
 hoc vnius solis lumine pellucidum, illum silicum hor-
 rore tantum interseptum, quid videbitur sordidius?
 quare cum quod est hortus sine flore vario, turris sine
 artificio vario, ager sine gramine vario, sine sydere
 vario cælum, id ex Scripturis colligatur esse Ecclesia
 r s sine

sine Prophetarum, Martyrum, Confessorum, prudentum, simplicium varia descriptione, impia mibi plene videtur eorum oratio, qui, sublata hac varietate nobis relinquunt nihil Ecclesia horridius, nihil spulidius, nihil turpius. nam, per omnes cœlites, quod hoc est aliud, quàm Martyres, Prophetas, Levitas, cœlo ad nos missos occidere & crucifigere? id quod apostolico vno verbo. Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & vos ex illis occidetis & crucifigetis. etsi Prophetarum hic, Sapientum, & Scribarum notione, infiniti ordinum, qui in Ecclesia sunt, varietas comprehendatur: Martyrum tamen per honorificam mentionem in primo loco subiecta est, ex illis occidetis & crucifigetis. cui rei? ut quod gravissimum crimen fuerent Iudæi, eius memoria ultimo loco posita, & vehementius afficeret, & in eorum animis fixa haereret. quasi diceret, mitto ad vos Prophetas, mitto Sapientes, mitto Scribas, & in Prophetis mitto apostolos, in Sapientibus Doctores, in Scribis Confessores, reliquosq; ordines, & ex his occidetis, id est facietis Martyres. Martyres non nascuntur vultu, sicut etiam putredine fungi, aut ex simo vultu oculi, sed nascuntur tempore, nascuntur vitæ, nascuntur ex sanctis, ex his occidetis. namque prospicere Iudæis in futurum cum Elia, & Apostolus obire functionem ad gentes cum Paulo, & sanctos Philosophos imbuere puritate doctrina cum

nifio, & Pharisaorum tenebras sapientiae luce dissipare cum Stephano sint munera non aetatis, sed aeternitatis: tamen Martyrij laus, cum tales sequatur, non anteuertat, est profecto & re illustrior, & duplici corona ornatior. quare quod Martyrum mors est praclarior, eò illi in se concipiunt grauius flagitium, qui hanc inferunt mortem. quippè vt gloriosum sit fieri Martyrem, tamen per te vt fiat, est id quidem tibi longè periculosissimū. tu Ecclesiae siue tanquam horto florem, siue tanquam agro arborē, siue tanquam militiae pugilem aliquem inseris Martyrem, nostram quē terrenam Iherarchiam reddi distinctiorem, Martyris quidem summo bono, tuo tamen summo malo. quippè facis Martyrem, quod cupis Ecclesiae varietatem hoc Martyris flore non tam distinguere, quàm priuare. quo id modo? videte. ac ne quis putet rem mihi hinc esse cum face haeretica, non pungam Haeticum, informabo Catholicum. quoties, Catholice, alienos mores, vitam, ingenium tuis metiris moribus, vita, ingenio, quoties contemnis aut simplex prudentem, aut prudens simplicem, quoties laceßis hunc nimis apertè, illum nimis rectè pium, quoties fers iudicium de zelo huius, de illius summissione deprauatè corruptum, quoties Ecclesiam conaris spoliare varietatis, quam descripsi, pulchritudine. quanquam Ecclesiam dum spolias, ornas. spolias, quod summissos non pateris latere, sed (quantum in te est) exterminas ex Ecclesiae finibus; ornas, quod occidis & crucifigis ex iis, reliqua quae

vario-

varietati hunc Martyrij florem appingit inuitus, den
 pingis tamen, non hic explico tuum damnum, qui
 vides te, & dum spolias, esse malum; & dum les,
 pessimum. nam crucifigis ex illis, clarius, qui
 plex est? si omnes laceffas, qui simplicitatis laudem in E
 florent, crucifigis ex illis, quia Ecclesia cetero
 vis priuare prudentia arbore. prudens es? si clefi
 contemnas, qui prudentia laude non excellunt, sola
 cifigis ex illis, quia Ecclesia hortum vis priuare in E
 simplicitatis rosa. dominaris in concionibus? lium
 cifacias Philosophum, crucifigis ex illis, quia aqu
 clesiam dominam conaris spoliare Philosophia bus
 latu. nomen habes in schola? si concionatore infi
 deas, crucifigis ex illis, quia Ecclesiam nan
 conaris orbare concionum firmamento. quid R
 si Confessor exterminasset Martyrem, caruisse M B
 clesia Stephanis, Petris, Paulis, de quibus dubit A&
 plus ad Ecclesiae vtilitatem attulerint fructus, nu
 doris ad spiritum, an puritatis ad exemplum, nu
 id contendamus, ne quis quem contemnat, siue nu
 vis prudentem, siue vt nimis simplicem, nolo nu
 sigillatim, id tantum volo vniuersè, vt contemnat nu
 ne hæc varietas Euangelistarum, & Prophetarum nu
 Confessorum, & Martyrum, prudentum & simplicium, nu
 qua Ecclesiam exornat; per nos potius flaret nu
 quam crescat; potius pereat, quam floreat. hoc nu
 que est Christo irrogare iniuriam quam possunt nu
 tulentissimam. vult enim Christus simplices, nu

dentum precocia consilia reprimant; vult prudentes, qui simplicium incautos errores euellant; vult humiles, qui zelosorum impetus cohibeant; vult zelosos, qui humilium minutos animos excitent; vult vult in Ecclesia excellentem illam varietatem, ne qua in cæteris rebus laudatur tantoperè, in perpulchra Ecclesia descriptione, id est, terreno hoc cælo desideretur sola. hac contentia si fiet, id nobis erit, vt non solum in Ecclesia, tanquam horto, simus aut lilia conualium, aut lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum: sed etiam Ecclesia nostris vicissim virtutibus tanquam floribus variè distincta floreat ad suam infinitam laudem, nostram verò gloriam sempiternam. Dixi.

ROBERTI TURNERI COMMENTATIO SECUNDA IN ILLUD Actuum 2. Et factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, &c.

& apparuerunt illis dispersitæ linguæ.

A est diuini Spiritus vis, vt si hominis mentem motione quadam, tanquam aura, leuius perflauerit, excitet vitiorum odium; si amore, tanquam ar-

denti

dentit ada, vehementius incenderit, inserat ve-
 tum studium; vt cum natura genuina vis in vitium
 euellendis fibris, & Christiani perfecta ratio in vir-
 tum excolendis seminibus posita esse videatur, pla-
 liqueat omnem & natura & Christiani nominis
 solutionem ex Spiritus sancti fonte vberime profu-
 re. in quam rem cum multi mentis sue notiones
 fixissent, hunc Spiritum variis nominibus notant
 non quod rem natura sua simplicissimam, & ad
 ni non dico concretionem, sed concretionis similitudinem
 segregatam ex corporea mistione aptam falso pu-
 rent, sed vt quem quisque afflatum spiritus intra
 clusum continebat, eum voce & ad intelligentiam
 commodata, & ad amoris significationem non im-
 effingerent, atq; explicarent. vnde David hanc Spi-
 ritus diuini auram, vehementem appellauit, quod
 Dei vi fortiter debeat; Petrus lenem, quod amicitia
 suauitate mirifice perfundat; Paraclerum
 quod quorum mentibus se implicuit, eas celestium
 consolationibus demulceat; asperum Ioannes, qui
 quorum se mentibus subduxit, eas cruciatum & do-
 loris aculeis configat. neque est cur miremini be-
 ros Spiritum sanctum vocibus tam inter se discre-
 tibus consignasse, cum qui dixerint, fidei nostrae
 thores fuerint; & quae dixerint, nobis cum illi-
 munia fuerint; atque ita dixerint, vt in ipsius
 spiritus delitescat, & ad ambiguitatem Christi-
 abstergendam clarus, & ad fidem Ethnicis facilius

neruosus. verum quibus alij nominibus huius spiritus naturam non tam verè exprimunt, quam supprimunt, si mecum consideretis, quid ni mentis stupore defixi hareatis? Bernardus, cum Spiritum, quo erat saepe perfusus, se subtrahentem sensisset, exclamat, o mea vita, quid me relinquis solum? audite, vitam appellat. Augustinus cum spiritus imbres in suum pectus defluentes ferre non posset, cohibe, ait, tuorum donorum abundantiam, non possum pati, mors mihi est. aduertite, mortem appellat. Granata ille excolendi Spiritus diuinus artifex, quod caelesti, ut credo, Spiritus voluptate colliqueceret, o suavis & plus quam mellita dulcedo, sapius sapiusq; repetit; intelligite, suauitatem appellat. Rusbrochius, quod spiritus cruciatum, & in cruciatu quandam latitia titillationem nonnunquam animaduertat. spiritum non diligentibus amarum prodit; percipite, amaritudinem appellat. Bonauentura vult, ut spiritus lapsus è caelo mentem suam perfundat, sed inde recreatum iri. en vobis, recreare spiritus est. Franciscus Spiritus vehementius irruentis impetum his precibus represit, o Paraclete nolo ut irrumpas, vi namq; opprimis. ecce vobis, opprimere est spiritus. o abyssus multa, quid enim potest oratione informari, tam monstri simile, quam Spiritum sanctum, qui omnes simplicitatis numeros continet, verbis ita diuersis exprimi, ut omnes mistionis sordes inuoluere videatur? nolite obstupescere. Sanctorum mentibus diuino iam furore instinctis

Spiri-

Spiritus sanctus hæc aperuit. mors ergo spiritus est
 ta spiritus; amaritudo spiritus; suauitas spiritus; vo-
 le, non velle; posse, non posse recreare, opprimere spi-
 ritus sunt. quid queritis amplius? omnia spiritus est
 spiritus nihil est. videte spiritus nomen, aut verum
 stum; in eum me scopulum transuersim abripisse
 de spiritu omnia qui deberem dicere, nihil possum di-
 cere. Spiritus sanctus omnia est; in tanta rei immen-
 sitate quid debeo seligere imprudens? Spiritus sanctus
 nihil est; in tanta rei sterilitate quid possum dicere
 indoctus? dicam ergo non quid sit (omnia namque
 quæ Deo à Deo possunt tribui, & nihil est eorum, quod
 ab homine Deo possunt affingi) sed cum sacra Scriptu-
 ra, & omnes pene Doctores, quorum mentes Spiritus
 sanctus imbuerat, hunc vna conspiratione appella-
 donum & amorem; ita dicam, vt prius amoris
 vniuersè, ac speciatim dein persequar donum lingua-
 rum. nam doni vniuersam multiplicemq; naturam
 plicare cum immensa sit orationis, huius profectus
 est loci. qui amoris naturam depinxerunt. Et
 quorum mentes nulla diuini Spiritus lux circumspici-
 sit, eum vel vehementem flammam putarunt esse, quod
 ardorem; vel summam perfectionem, quod motum
 vitæq; cultioris studium intimis amanti animi
 nitus impresserit. vnde Socrates Anaxandrum
 amico monstrum dixit, vt quem ex tribus elementis
 constantem nihil habere ignis ad mixtum putaret.
 Plato Griseum quendam sine amico belluam esse

mauit, vt quem nullo amore delinitum in solitudine turpissimis belluarum moribus oblitum semper dege- re audierit. *o* agite amoris vim, altissima quaris. quid mirum? flamma es. *o* dulcem amoris naturam, cultis- sima quaris. quid mirum? perfectio es. miror profecto homines, quorum mentes ethnicissimi tenebris opple- ta, reconditiores nature venas vix ac ne nix quidem perscrutari poterant, amoris studio & contemplatio- ne eousque elatos fuisse, vt cum hominis in hominem amorem voluerint stilo effingere, Dei amorem, id est, Spiritum sanctum inuolutis verborum integumentis, nescio qua ratione, videantur adumbrasse. nam etsi nullo modo fieri possit, vt humana vel mentis acies, vel linguæ copia infimam diuini amoris perfectionem assequatur, tamen cum soleamus rei similitudinem si- militudine vocis imitari, & ad animi intelligentiam elare, & ad nostram vtilitatem accommodatè, quid poterat homo aut animo fingere præstantius, aut ora- tione effingere aptius ad diuini amoris naturam ex- primendam, quàm vt eam flammam vehementem, ac perfectionem summam appellet? siquidem cum Spiri- tus sancti, id est, amoris diuini ea vis sit: vt quarum mentium labes tanquam spiritus vehemens non pur- gârit, in iis, tanquam columba, domicilium suum nõ figat; nec spiritus vehementis notioni clarior, quàm flamma; nec columba exprimendæ aptior, quàm per- fectionis vox potuit excogitari. diuinus ergo amor & flamma est, & perfectio est, id est, & spiritus vehemēs est.

est.

est, & columba est: sed prius tamen flamma, quam perfectio, prius spiritus vehemens, quam columba: tamen simul flamma est & perfectio, simul spiritus vehemens & columba. quæ fieri potest, ut quarum una præcedit, altera subsequitur natura infra viam eadem ambæ res, eadem natura vi artissime vinctæ hæreant? nam cum diuinus amor spiritus sanctus & spiritus sanctus Deus, qui posuit in illo prius cogitare, nisi spiritus sancti simplicitatem; qui postea fingere, nisi Dei unitatem conuulserit & periturbet, benefactoris? & tamē id vsu exploratè cognoscimus spiritum sanctum prius flammam esse, quam perfectiorem; prius spiritum vehementem, quam columbam qua angustia vndiq; hinc experientia in sancto spiritu ponit prius, ponit posterius: illinc ratio omnissimplicissima constituit. vultis me expediam? non quod facile, nam quæ de diuino amore dicuntur, nec possunt sine timore, nec audiri sine stupore. quippe quod rationis notionē & experientia naturam multis partibus superat, velle ad rationis & experientia calculos reuocare, nec ratio est experientia, nec experientia ex ratione prudenter collecta: ut multo sanioris iudicij videatur, de diuino amore contra rationem dicere, si piè inde colligas, quæ dici non possunt: quam cum ipsa ratione multa dicere, si solum ea cogit quæ dici solent. est ergo spiritus sanctus prius spiritus vehemens, quam perfectio: prius flamma, quam columba. excutite iam vestros animos, excutite

ligentias, quis vel leuissimam huius amoris auram
 senserit, quem antea conscientia scelerum, morsus do-
 lorum, cruciatuum furiae non agitarint, perculerint,
 examinarent? hoc est esse spiritum vehementem, &
 hoc diuini amoris est. quis vnquam aut cum Fran-
 cisco Christi consuetudine familiariter, aut cum Ber-
 nardo sanctissimae virginis sermone suauiter, aut
 cum Cecilia Angeli hortationibus amice vsus fue-
 rit, qui prius cum Francisco Christi vulnera acerbè,
 aut cum Bernardo virginis lachrymas pie, aut cum
 Cecilia tyranni tormenta patienter passus non fue-
 rit? hoc est esse flammam, & diuini amoris est. Spi-
 ritus sanctus nisi tanquam flamma praeceperit, tan-
 quam columba nunquam subsequitur, id est, nisi
 tanquam flamma purget in animis nostris, quod odij
 litura aspersum est; & abstergat, quod vitij nota inu-
 stum est: tanquam columba nec spargit, quod morum
 suauitate excultum est; nec instillat, quod virtutum
 odore perfusum est. Spiritus sanctus non terra est, quae
 centrum; sed flamma, quae petit caelum, id est, animos,
 qui tanquam sanctissimae particula ex diuina mente
 delibati sunt. coruus cadauera, quae sanie squallent;
 ac loca, quae sordium padore horrent, consecratur: at
 columba è contra campos, qui florū varietate distin-
 guuntur, & loca, quae odoris suauitate perfunduntur,
 saepissimè quærit. Spiritus sanctus non coruus, sed co-
 lūba est. vndè quicquid inueterauerit in nostris mo-
 ribus prauitatum, quicquid infederit nostris mētibus

macularum, nisi dolore & lachrymis abstergerimus: futuri
 est, nisi diuini amoris vi penitus euulserimus: futuri
 nunquam est, vt Spiritus sanctus tabernaculum
 nostris pectoribus collocet. vt breui comprehendā, vt
 Spiritus sanctus fuerit nobis flamma, non vult non
 esse columba. at postquam tanquam columba & ma-
 rum candore nitidula. & vitæ suauitate limatula
 virtutum elegātia politula mentem nostram, abste-
 sis omnibus sordibus, imbuerit: efficiet vt Spiritus
 sancti non radiis illustrati, sed facibus inflammati mi-
 racula edamus. efficiet vt mortuos excitemus
 efficiet vt Euangeliū prædicemus omni crea-
 turæ. efficiet efficiet profectō vt linguis loquamur
 magnalia Dei. quod & re quid sit, & virtute quæ
 tum, breuiter enucleabo. Donum linguarum quid sit
 & cogitanti hebescit mens, & dicturo lingua & quæ
 præcis venulis, quibus fluit, palpitans herescit. quid
 tum sit cum non possim orationis tantillæ terminum
 circumscribere, mallem vos cogitando assequi, quam
 me deficiendo nihil præstare. tamen ne prodisi effu-
 labes posset mihi illini, imitabor imperitos chirurgos
 qui morbi alicuius in medullis periculose hærentes
 sam, quæ sit, cum non possint aperire: quæ non sunt
 aperuerint, optimi se medici partes expleuisse glori-
 venditant. donum ergo linguarum illud non est, quod
 ex Demosthenis artificio depromptum, aut Cicero-
 inustum calamistris, aut periodica Isocratis
 quadrū redactum affabrè, aut quibuscungq; eleg-

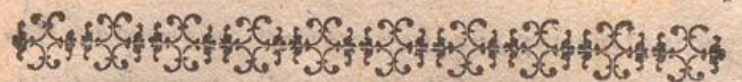
ria ornamentis pictum aures titillat. quid? an positum fortasse est in interioribus Philosophiae disciplinæ? minime id quidem, cum ipsam potius, si impudica sit, aueretur; si ethnica & ab Ecclesiae veritate abhorrens, horreat ut vulgatissimi corporis meretricem. at quicquid fortasse est in hoc linguarum dono, id totum sibi Theologia vendicat, ne id quidem, verum potius Theologiam ipsam, si superba sit, contemnit; si garrula, irridet; si impura, dolet: & tamen illam, si simplex sit & nullo fuco illita, asciscit, ut sociam; si submissa, nullo superbiae nauo aspersa, amplexatur, ut nutricem; si sincera, nullo errore praedita, fouet, ut matrem. quid ergo est? id profecto est, quod cum vos in hoc tanto ingenij vestri acumine non possitis animis informare, ego in hac tanta orationis meae inopia dicendo non possum illo modo consequi. tamen ne ego nihil dicendo ineptè garrulus, & vos nihil cogitando ambiguè perplexi semper hæreatis, id solum pono, hoc linguarum donum spiritum esse, positum nec in delictis eloquentiae, quod putant Rhetores; nec in rationum ponderibus, quod iactant Theologi. quippe cum omne donum, quod à Spiritu sancto ad nos permanere solet, nec solius ingenij, nec diligentiae solius possit esse (hoc enim putare esset de diuina vi plurimum decerpere) is profecto impia se fraude obstrinxerit, qui hoc linguarum donum eloquentiae & Philosophiae septis velit includere. quid enim habuit Theologia illa exquisita, quae ex Philosophorum scholis profecta est, Scoto

subtilius, Ariminensi altius, enucleatius Halensium
 men nec Scotum, quod subtiliter; nec Ariminensem
 quod altè; nec Halensem, quod enucleatè nostram
 mysteria ad rationum momenta exegerit, hoc vobis
 dono cumulatos fuisse dixerimus. contra Theophrastum
 illa, quæ ex Scripturarum Doctorumq; fontibus
 sta omnia perpetuo quodam orationis filo eleganter
 pertractat, Lactantium habuit tam tersa oratione
 fluentem, vt Cicero; Arnobium tam neruosa oratione
 fulminantem, vt Demosthenes alter videretur
 men nec Lactantium, quod fluebat suaviter; nec Arno-
 nobium, quod fulminabat acriter, hoc linguarum
 no instructum fuisse vlllo modo ausim putare. neque
 dico, quòd quicquam ex doctissimorum virorum
 dibus detrahere cupiam; sed vt vos intelligatis, quod
 quicquid est, loqui linguis, non ex Rhetorum officio
 aut Philosophorum spatii, tanquã myrotbecis quorundam
 busdam, proficisci, sed in spiritu totum situm ex
 ad nos eodem planè punctulo temporis, quo operari
 Deo conamur nauare, copiosissimè defluere, id quod
 Spiritus sanctus nos docuit in sancto Thoma, dicitur
 in Ambrosio, quorum ille nullis eloquentia veniens
 affluens, hic non ita magno Philosophie apparatus
 instructus, hoc dono tam mirificè valuerunt, vt Theo-
 logia à quo maiorem lucem acceperit, Thoma, sicut
 brofio, non facile possitis statuere. Spiritus ergo est, qui
 afficit, non dictio; spiritus est, qui persuadet, non
 oratio: eousque planè, vt nolim sine Ambrosij
 Ap

Ambrosij eloquētia esse tinctus; nec sine Thomæ affla-
tu, Thomæ cognitione esse imbutus. immò vt planius
rem aperiam, ita hoc totum donum ex spiritu pen-
det, vt malim putidè & absoletè dicere cum spiritu
Bonauenturæ, quàm sine illo spiritu exquisitissima
Lactantij dictione limari; mallem mallem cum spiri-
tu Francisci esse rudis, quàm sine illo spiritu acutis-
sima illa Scoti Theologia excoli. id quod diuus Bona-
uentura factò exprimit pulchrè, dum verbo ludit sci-
tè. nam rogatus à sancto Thoma Aquinate, ex quibus
ille libris, tanquam flosculis apes, legerat sententias
illas mellitas, quas insperfit concionibus, responderat,
rem non esse platearum, sed priuatorum parietum;
domum si venerit, se librum aperturum. cum videre-
tur sanctus sancto inuidisse illam altè sentiendi, be-
néque dicendi gloriam, vrget diuus Thomas per cha-
ritatem de libris, respondet Bonauentura, de libris se
satisfacturum abundè & amicitia, & charitati, do-
mum suam si venerit. latus venit Thomas, Bonaue-
ntura excipit latus. itur ad cellam, aperitur pulpitum,
promitur. quid? Augustinus? minimè, etsi fuerat in
Augustino multus Bonauentura. quid? Anselmus? ne-
quaquã, etsi Anselmum auidissimè peruolutârat Bo-
nauentura. quid? Bernardus? nihil horum, etsi Ber-
nardum concoxerat Bonauentura. quid tandem? cru-
cifixum osculo, non digito tritum; lachrymis, non lite-
ri notatum aperit Bonauentura, libereq; respondet
hunc esse librum, ex quo colligit & ad vitia aculeos
& ad virtutes stimulos, & flosculos suauitatem.

& veneres ad amorem, & reliquum artis apparatus
 ad reliquas concionum partes. ecce vobis, artem habet
 sine arte, linguam non expolit, linguam tamen ha-
 bet expolitam, discit à spiritu, docet cum spiritu.
 solent, qui magistrum habent, non Tullium, sed spiri-
 tum, quare quicumque vel Deo in Ecclesia, vel Eccle-
 sia in literis student, cum debeant loqui linguis
 haustis ab arte, sed acceptis è caelo, is ille cursus
 persequendus, ut hoc totum quod philosophantur, et
 rhetoricantur, referant ad spiritum excolendum, non
 Philosophia & eloquentia ita efferuntur, illa dispu-
 tationum acumine, haec subselliorum splendore, ut
 si & illius pertinaciter argut atricis, & huius splen-
 de exultantis impetus furiaque spiritus freno coercentur.
 qui ad rescindendas Ecclesiae ruinas aluntur, Ec-
 clesiam foedis populationibus facile funestent. at spiri-
 ritui expoliendo sincerè operam nauent, philosophan-
 tur cum Bernardo, sine Philosophia acutè, idq; ad Ec-
 clesiae utilitatem piè; rhetoricantur cum Bonauentura,
 sine Rhetorica mirabiliter, idq; ad animorum sa-
 lutem foeliciter. hoc est loqui linguis, hoc est ha-
 bere linguas dispersitas descendentes super
 se, id est, linguam scientiae, qua loquantur alti-
 & linguam eloquentiae, qua loquan-
 tur pura. Dixi.

ROBERTI TVRNERI COM-
MENTATIO III. IN ILLVD IOHAN. I.
Miserunt Iudæi ab Iherosolymis, vt interro-
garent eum, tu qui es? & confessus est, quia
Christus non sum. & interrogauerunt eum,
quid ergo? Elias es tu? Propheta es tu? ait,
ego vox clamantis in deserto, diri-
gite viam Domini.

I originem malorum, quibus Christia-
na res conflictata iacet, attentius qua-
ramus, quarendo eò tandem necesse est
venire, vt cōcedamus omnem omnium
malorum causam seu potiùs lernam non aliunde flu-
xisse, quàm ex illa prauitate opinionis, qua plerique
imbuti nihil putant homine esse abiectius, nihil vi-
lius, nihil contemptius. nam cum Deus vehementes
quosdam motus vel magnorum spirituum ad gloriam
colligendam, vel religionis ad dignitatem tuendam,
vel philautiæ ad quandam nominis maiestatem su-
stinendam humanis mentibus inuississet, Satan fa-
ctus ad fraudem eò suam confert omnem operam, vt
hominis, & depressa spirituum magnitudine, gloria
obscuratur; & violata religionis puritate, dignitas
obteratur; & inciso philautiæ neruo, maiestas visque
rota soluatur & penitus tollatur. quippe si homine ni-
hil abiectius, quid corpori subtrahis, quod impertias

animo? en vobis angulum apertum, quò irrepant de-
 retici. si homine nihil vilius, quid eum excolis religio-
 ne? en vobis aditum patefactum, quò irrumpant ge-
 niles. si homine nihil contemptius, ineptus es, qui cum
 virtutibus expolias, & moribus præclare fingas, &
 vobis viam ad virtutis pietatisq; repagula effringen-
 da stratam & munitam, melius ergo Bonaventura
 qui homine nihil putat posse fingi excellentius: melius
 Ambrosius, qui colligit hominem Angelo non infe-
 riorum in multis, in plerisque etiam superiores, non
 vrgeo ad humanam dignitatem plurimum accessisse,
 quòd Christus diuinis mentibus superior, in similibus
 minibus societate carnis voluerit esse par; hoc
 iam summa dignitatis signum erit clarissimum, quò
 homo philantia & contemplatione, quasi intellectu
 & voluntate alio, sublatus possit se in intimam
 Dei essentiam abdere, atque ad eò quandam diuini-
 tatis partem suavissimè delibare. per philantiam ve-
 rum interpretemini hunc amorem, qui cuique in se
 omnia ad sensuum voluptatem refert, sed qui animi
 præstantia metitur omnia, qui vititur corporis con-
 cretione ad animi cultum, non animi communitate
 ad corporis voluptatem; denique qui animum ad Deum
 cœlitumq; imitationem ita excitat, vt videamus
 tam homines ex corpore, & animo apti, quam diuina
 mentes in luteam fabricam, tanquam carcerem, in-
 foeliciter conclusæ. & hominem Angelum, aut verum
 Angelum hominem, qui ita caro est, vt in carne
 spiritus

spiritus; ita corpus, ut in corpore totus animus; ita concretus, ut in concrectione summe simplex, atq; aded Deus quidam merito videri possit. homo cum hominibus meretur in terra, cum Angelis latatur in caelo, vident' superiorem Angelo? nihil hoc est. homo in terris Deus est, in caelis Angelus est, vident' diuinitatis portionem? quanquam autem omnes, si voluntatis nervos paululum intenderint, in hoc diuinitatis gradu possint locari; tamen cum omnes non intendant, vocandi sunt in hanc felicitatis partem, non illi, qui id quod habent coeleste, sensuum indulgentia demergunt in terram, sed hi, qui id quod habent terrenum, contemplationis studio efferunt in caelum: illi, illi soli in huius diuinitatis societatem sunt asciscendi, qui cum Ioanne dicere & possint & soleant, ego vox clamantis in deserto, dirigite vias Domini. quare ut animos subrepentes in contemplationis studium & illiciam pulchritudine, & utilitate traducam, extremis coloribus, veluti imperitus pictor, inumbrabo, quid sit illud, esse vocem clamantis in deserto, id est, quod sit esse mysticum. verum cum Iudæi, Leuitas & Sacerdotes Iherosolymis ad Ioannem mittant, ut interrogent, tu quis es? id est, cum Satan suos summittat, qui mystici pie contemplantis vel cursum interrumpant rogando, vel spiritum efferant blandiendo, ostendã breuiter, quibus modis possint hi demonum laquei vel declinari, si occultius regantur, vel si apertius tendantur, penitus effringi.

Si in humanas actiones mentis nostra aciem in-
 xerimus, videbimus hominis vitam posse dissecari
 tres partes, vt vna sensuum regionibus definita, sen-
 tiens; altera rationis freno coërcita, rationalis; tertia
 sensuum rationisq; egressa seu veriùs supergressa ca-
 cellos superessentialis nouo verbo vocetur. prima bel-
 luina est, humana altera, tertia diuina. belluina
 consecrantur ij, qui omnia sensuum titillatione; hu-
 manam ij, qui omnia rationis libris; diuinam ij, qui
 omnia Dei voluntate metiuntur, duas primas natu-
 ra complexu coërcitas Philosophi acerrima menti
 commentatione, qua peruestigabant omnia, ex im-
 mis naturæ recessibus eruerunt; tertiam cum nece-
 rati quidem fuerint (nec enim poterant nullis adu-
 lucis diuinæ igniculis illustrati) Christianis perpe-
 liendam reliquerunt, qui primam sensuum viam se-
 runt, voces sunt, sed non clamantium; quise-
 cundam rationis, voces clamantium sunt, sed in
 in deserto; qui tertiam Dei, voces sunt claman-
 tium, idq; in deserto, dirigite vias nō sensuum
 vt primi; nec rationis, vt secundi; sed ipsius Domini
 dies enim eius iam appropinquauit, non
 disputo, quasi vellem omnem rationis & sensuum
 rationem esse deponendā (hoc est esse stupidum, illud
 est, esse stultum) id tantum vrgeo, vt quicquid in
 sensibus cumulata perfectionis, quicquid in rationis
 lucis, id totum ad Dei voluntatem referamus, in
 bareamus, in ea sistamus, in ea acquiescamus totum

in sensuum nostrorum iudicio si felicitatem colloce-
mus, futurum breui erit, vt voluntatem, intelligen-
tiam; cœlū, terram; Deum, hominem; omnia, singu-
la ad sensuum delectationem pertrahamus, ac, ran-
quam Gygantes, naturæ legem penitus infringamus.
siquidem quæ Deus omnia suam ad gloriam forma-
uit infinita potentia, coagmentauit singulari artifi-
cio, fixit certissima lege, ea nos velle perexiguus nostro-
rum sensuum cæcellis includere, quid quæso est aliud,
quàm Dei ordinem velle euertere, vt nostrum figa-
mus? immò quid est aliud, quàm Christum velle ex-
cludere solio, vt nos irruamus? immò, vt apertius di-
cam, quid hoc est aliud, quàm Spiritum sanctum vel-
le sub iugum mittere, atque adeò in cineres redigere,
vt nostri sensus exultent, nostri sensus dominantur,
nostri sensus triumphant? hoc hoc est esse voces, sed non
clamantium. nam si voces sint clamantium, auditur
clamor. rogate iam vos, quicumq; sensuum persequi-
mini viam, rogate cœlum, rogate terram, rogate ma-
ria, rogate omnia, quæ molitionis huius terminis de-
finiuntur, num velint sensuum titillationi ac lenoci-
nio seruire, vestras voces non audient, quia extra sen-
sus nō clamat is aliquid; aut si fortè audiant, vna voce
respondebunt, se non ad voluptates, sed ad Dei glori-
am; non ad illecebras vitiorum, sed ad Dei volunta-
tem, & facta incredibiliter, & temperata prouidē
fuisse. neque hæc dico, quòd sensus putem suo volupta-
tis sale carere; delinientur sensus, delinientur sua vo-
lupta-

luptate; latabuntur, sed in lachrymis; triumphabunt,
 sed in dolore; dominabuntur, sed in seruitute. quid
 enim hæc est voluptas? quæ potest esse dominatio
 in seruitute? quis triumphus in dolore? quæ lætitia
 in lachrymis? non possum ego cogitando nedum dicendo
 assequi, has tamen lætitiæ lachrymas, doloris tri-
 umphum, seruitutis dominationem Magdalena, Bernar-
 dus, Ambrosius, Bonaventura nobis explicabunt. *de-
 scende ergo Magdalena, instilla in lachrymas,
 quid sit letari in lachrymis. sedere, inquit, fletum
 ad pedes Domini. descende Bernarde, instilla
 in lachrymas, quid sit triumphare in dolore. delitescere,
 inquit, in vulneribus Domini. descende Ambrosie,
 instilla, quid sit dominari in seruitute. in latus,
 inquit, Christi, tanquam in carcerem compen-
 di. descende Bonaventura, instilla, instilla è celo
 sit & dominari in seruitute, & letari in lachry-
 mis, & triumphare in dolore. omnes, inquit, tuos sen-
 sus, teque totum profundere in Christum,
 illius lachrymas lachrymis tuis, illius dolo-
 rem dolore tuo, illius mortem morte tua
 imitari & exprimere. hic dolor cum incredibili
 lætitiâ coheret ita implicitus, ut qui illa fruuntur,
 suam vires frangant maiori voluptate, quam
 carnis affectu; & carnem maiori consolatione
 fruantur, quam inferciunt delicati. videtis quid sit
 in seruitute momenti ad felicitatis cumulum. nam hæc
 dicitur sentiens vita, in hoc perfectionis cumulum*

stituta, non est amplius dicenda belluina, sed rationalis vita primus gradus, quippe haec dua vita, sentiens & rationalis, ita vna natura societate sunt ipsae inter se firmiter colligatae, ut vita, nisi sensus cum ratione ad Dei gloriam conspiret, belluina; sensus à ratione si seiungatur, futura sit nulla. at postquam ratio sensum sub imperium suum coegerit, tunc animus perfoditur dolore Christi; & in dolore conatur effingere virtutes Christi. at virtutum choro mysticus noster bellè instructus cum nihil habeat in sensibus sordium, quae voluntati caliginem; nihil in voluntate caliginis, quae ratione tenebras possit offundere, metu, tanquam vinculo, solutus, omnes caeli, omnes terrae, omnes omnium partium obit partes, quærit quae vndique, ut Christo suo, dilecto suo, spòso suo, deliciis suis fruatur. quærit in damnatis, vbi lucet Dei iustitia; quærit in hominibus, vbi eminent Dei misericordia; quærit in Sanctis, vbi splendet Dei magnificentia; quærit mæstus cum Maria in sepulchro, quærit incredulus cum Thoma in latere Christi, quærit latus cum Francisco in laboribus. ô sanctam mystici importunitatem, putat se non amplecti, quem gerit in sinu, & idè quærit, ut amplectatur, putat se non comprehendisse, quem alie in mente, & idè quærit, ut comprehendat, inuenit Christum, & putat esse hortulanum, quem admodum turtur turturis, si adest, amore languet; si abest, desiderio tabescit, atque attentissima diligentia arbores, & ades foramina, hiatus flumina, fontes, intima, exti-

ma quaeque locarimatur, vt comitis sua consuetudine suauissima fruatur: tandemq; cum se viderit omni spe exclusum, prius vita, quam gemitui ponit modum: sic mysticus noster postquam longo vsu compertissimum habet, veram suauitatem non posse, vel turbidis sensuum sentinibus, vel ex rationis limpidis rivulis hauriri, sitit vt ceruus ad fontes aquarum, currit ad Syon cum Isaia, currit ad Israel cum Dauid, currit ad desertum cum Ioanne, currit, currit vt comprehendat sponsum suum, dilectum suum, comitem suum, verum in monte & deserto collocatus cum viderit se istis corporis vinculis compeditum, et crassa concretionis nube circumfusum non posse sponsum medullis penitus inherescere, totus sordidatus cogitationes, actiones, dolorem, singultus, omnia Deo suo consecrat, atque moritur in hac vita, vel potius in hac morte viuit, ex huius deserti Paradiso ad Deum clamat, quid? Domine finxisti me ad tuam effigiem, vt te me ad tuam gloriam, clamat, quid? ornate, Christe, beneficiis, non pro meo arbitratu, sed pro tua voluntate: imperti, Christe, si velis, diuitias, sed prudentiam vnâ, qua distribuam; imperti, si velis, paupertatem, sed patientiam vnâ, qua feram, quid praescribo? imperti, Christe, quicquid vis, & quomodo cunque vis, en me totum tibi: en me Neronibus Paulum, en me Iudaeis Stephanum, en me Herodi innocentem, en me Satanæ alterum Iobum, vexandum, lacerandum, concidendum, si id sit ad gloriam tuam.

ad salutem meam. immò salus mea nulla sit, vt tua, Christe, gloria multa sit. hoc est, resignare suam voluntatem, vt loquuntur Theologi voce putida, sed ad rei notionem exprimendam planè enucleata. immò hoc est, esse Ioannem; hoc, hoc est, esse vocem clamantis in deserto, dirigite vias Domini. vidisti nostrum Ioannem, vel potius, vt ego interpretor, mysticum nostrum non coloribus expressum, sed primis lineamentis effectum. nam cum pedem extra rationalis vitæ limen vix dum extulerit, atque inceperit tantùm esse vox clamantis in deserto, non potest, ipso puncto, diuina vitæ coloribus vndiq; nitere. hac enim vitæ diuina non ex homine est, quòd potest velle; sed ex Deo est, quòd vult trahere. viden? postquam mysticus sensibus bellum indixit, voluntati remisit nuncium, seq; totum profudit in Deum, Deus in mysticum illabatur, eumque charitatis flamma incensum allicit ad se pulchritudine, conuertit in se potentia. in animo, qui se hoc nexu sentit illigatū, quos cogitas voluptatum fontes? quos lucis splēdores? quas charitatis flammās? quid? Deū in animo esse, quantum est? animum in Deo, quantū? si quarat sapientiam, accipit sine modo; si pietatem, imbibit sine satietate; si doctrinam, fluunt hīc fontes sine fine; si voluptatem, exundant hīc maria sine terminis. in tanta rerum omnium affluentia dum delibat ex sapientia horro flosculum, dum ex charitatis igni decerpit sciniillam, dum ex sapientia ac voluptatis oceanis

hau-

haurit riuulum, exatiatur tota, languet tota, suauitatum premitur multitudine, opprimitur magnitudine. languentis iam animi, sed languentis amore quæ putatis esse sensum? quam orationem? cogitatio hanc: quam vellem, suauissime Deus, relaxatis istius corporis vinculis, hanc voluptatem esse perpetuam sed cum non possint per angustæ meæ naturæ regione tantam infinitatem includere, cum huius corporis tenebræ non possint tantum splendorem ferre; disrumpe, disrumpe, Domine, has corporis compages, ut totus sim in te; vel cede, cede his corporis angustiis, ut aliquid sim in me. non narro, quibus verborum delicia Deus vicissim amicam suam, columbã suam, sponsam suam, ocelli sui pupillam delinit, suauiterq; persudit, non narro. at quibus saltem verbis sanctam hanc animi impatientiam sopit, aut mitigat? putatote hanc cur anima mea queris soluta volitare extra me, extra te? vis libera esse? ego libertas sum. vis tua esse? ego omnia sum. non potes pati? volo ut possis. non vis pati? possum, ut velis. permitte tuæ voluntatis frænâ mibi relaxanda, mibi cohibenda. si amittas te in me, inuenies me in te. ô Christe; ô Pater, ô Spiritus sancte, in amoris vestri vi hoc tenui dictionis filo exprimenda mei & ingenij acies præstringitur, & orationis tærescit riuulus. contractis ergo velis, quæ in oceanu uini amoris explicata penè effecerant, ut mens dilaberet in maiestatis scopulos, reliquum conficiam. sum in fraudibus, quibus Satan tanquam syrenus

tur nostrum mysticum irretire. haecenus Ioannis, aut
 clarius, mystici sensus ratioque, euulsis voluptatum
 radicibus, purgati sunt à nobis & perpoliti; en vobis
 iam Cacodemonem, Iherosolymis summittentem Le-
 uitas & Sacerdotes ad Ioannem, qui interrogent,
 tu quis es? perside Satan, nonne tibi satis fait, my-
 stici sensum illecebris voluptatum impetere, ratio-
 nemque mentita specie boni oppugnare, nisi quod ha-
 bet diuinum, id etiam coneris expugnare, locoque suo
 mouere? quid habet Satan iuris in mysticum, qui ita
 clamat in deserto, vt syreni cantillanti nullum relin-
 quat locum? quid audet in hanc vocem? non audet,
 quod ius habet; sed audet, vt ius habeat. nam si my-
 sticus incipiat iners esse in studium virtutis, si vllum
 angulum patiatur apertum vel vanæ gloriæ, quod sit
 doctus; vel stultæ iactationi, quod sit pius, mox toto
 corpore aggreditur, vt eum Paradysi deserto praci-
 pitem exturbet, quemadmodum Echinus insidiatur
 ostreae, vt si tantulum hiauerit, hianti in os possit ex-
 tremum pedem insinuare, pedéque leuiter impresso
 non prius desistit, quàm leui corporis motione, dex-
 traque iactatione ostream aperuerit, penitusque vorarit:
 sic Satan insidias mystico tam cautè tendit, vt eius a-
 nimo leuem prius labecula cogitatiunculã, tanquam
 extremum pedem, insigat: at, si latebram inueniat
 cogitatiunculã, ita se dextrè mouet, iactatque in omnẽ
 partem, vt se penitus insinuet, totusque totum Christum
 facile excludat. Satan mysticum, tanquam ostream

Echinus, pede prius tentat leuiter, illudq; cœtitat, tu
 quis es? hinc nisi sit Ioannes omni parte cautus, totum
 mysticus occupatur à Satana. neq; semel tantum (ne
 quis se putet semper tutum, qui semel vincit) hic canis
 culis aggreditur ad mysticum, sed omni tempore, omni
 loco, omni actione. si fundat preces ardentem, si mo-
 net lachrymis suauiter, si niteat virtutibus speciosis,
 in deserto clamer altè, Leuita mox summittuntur,
 qui interrogent, tu quis es? si colligat Philosophus
 si commentetur Theologus, cantilena mox illa est, tu
 annon Aristoteles es, quòd tam neruose? tu annon
 Paulus, quòd tam diuine? semper, semper Satana per
 Sacerdotes & Leuitas inculcat mystico illud, tu quis
 es? tu, qui concitatus diuini spiritus afflatu prospicit
 in futurum, tu annon Propheta es? tu, qui in Christi
 finibus proferendis versaris sedulo, tu annon Elias es?
 tu, qui preces flamma charitatis accensas profundè
 ad cœlum, tu annon Christus es? sed Ioannes noster be-
 vocibus non irretitur. nec enim potest virtus altissi-
 mis defixa radicibus tantillo Satanae insinellu ad spi-
 ritu commoueri, nedum labefactari. erat Ioannes Pro-
 pheta sermone, & plus quàm Propheta, tamen audito
 eter respondet, Propheta non sum. erat Elias mer-
 te, & plus quàm Elias, tamen respondet summius, E-
 lias non sum. erat Christus, erat Christus, non na-
 turæ, sed voluntatis communionem, tamen respicit
 constanter, Christus non sum. audiuitus ma-
 tiam Satanae, fugiamus fraudem. fugienda cum
 Julia

fraudis illa sola via est, vt quicquid Satan occidit nos esse, id contendamus nos non esse, audacter cum Ioanne, summissè cum Ioanne, constanter cum Ioanne. nam Satan vult Ioannem esse Prophetam, Ioannes Satana non vult esse, qui est, spiritu Prophetæ: Satan vult Ioannem esse Eliam, Ioannes Satana non vult esse, qui est, perfectione Elias: Satan Ioannem vult esse Christum, Christus Satana non vult esse, qui est, imitatione Christus: Ioannes summus est Deo, Satana tamen vult esse infimus. ego vox, inquit, ego vox. voce (Auditores) nihil potest esse labilius, puncto oritur, puncto occidit; voce nihil potest esse debilius, ex aère habet principium, in aère habet finem; voce nihil potest esse vilius, nascitur ex foetore, desinit in foetorem. Ioannes vox est labilis, ô hominem bullam. Ioannes vox est debilis. ô hominem vermem. Ioannes vox est vili. ô hominem simum. non possum statuere, quid Ioannes sit, si vox sit. nam vox Philosophis aut nihil est, aut parum est.

Hominem vocauit Plato miraculum, Plotinus aliquod omne bonum, Aristoteles paruum mundum, Socrates paruum Deum. cur miraculum? quia fictus ratione Dei, supra rationem hominis. cur aliquod omne bonum? quia quicquid est extra hominem boni, id est in vno homine boni. cur paruum mundum? quia quicquid est per singula sparsum, id est in vnus hominis angustias coactū, vegetat vt planta, sentit vt bellua, ratiocinatur vt Angelus. cur paruum Deum?

facit in magno mundo multos quasi paruos mundos,
 siue fingat ex argilla, siue formet manu. rem percu-
 ro, non explico. quippe nec per tempus, nec per faci-
 tatem possum harum vocum complicatas notiones
 uoluere, singula enim singula continent mysteria, in
 quibus siue cogitandis Aristoteles esset stupidus, siue
 exprimendis Cicero esset aridus. si has voces nō possum
 exprimere, graues certè illas pondere, & sensu multi-
 plices, minus sanè queo illud exprimere, quomodo hoc
 miraculum Platonis, hoc aliquod omne bonum Pla-
 toni, hic paruus mundus Aristotelis, hic paruus Deus
 Socratis exeat tandem Ioanni in vocem, tanquam in
 vrceum. nam si homo sit miraculum, Ioannes profes-
 sio est miraculum summum, nam ex hominibus est
 summus, si homo sit aliquod omne bonum, Ioannes
 sanè est aliquod omne optimum, nam ex hominibus
 est optimus, si homo sit paruus mundus, Ioannes cer-
 tè est maximus mundus, nam ex hominibus est ma-
 ximus. si homo sit paruus Deus, Ioannem planè nihil
 impedit, quò minus putem esse singulariter paruum
 Deum, nam in hominibus est singulariter homo. le-
 titiam de Christi aduentu in utero matris testatur
 saltu vox sine voce, praecursor est Domini, baptizatur in
 aqua, viuit locustis, vestitur meliori, gratia est ple-
 nus, homo est sine peccato, Angelus est in carne, quid
 singula? nullus inter natos mulierum maior
 est Ioanne Baptista, tamen hoc summum miracu-
 lum, hoc aliquod omne optimum, hic maximus mir-

aus, hic singulariter parvus Deus vilissima voce se vocat vocem, atq; ad leuitatem rei, vocem se vocat clamantis in deserto. o vocem, quis te exprimat? Demosthenes suam vocem noluit clamare sine modo, voluit eam iniustam eloquentia calamistris homines vel delinire suauitate, vel vi perfringere. Cicero suam vocem noluit clamare in aere, voluit inpersam artis lepore Romae in concionibus, in tribunalibus, in Capitolio dominari. at Ioannes vox est clamantis, idque in deserto. sed ne putetis vocis huius vt leuiculum, si inanem fuisse spiritum, quod clamarit in deserto; clamauit in deserto, non ad arbores, non in aere, non confuse, sed ad Iudaeam, quae, tanquam vasta solitudo, vitiorum spinis horrebat squallebatque tota. Iudaei erant desertum. Ioannes selegit non politulos Romanos, sed Iudaeos vitiorum errorumque tenebris opletos, quibus clamaret. quomodo clamauit? non ad artis normam, sed ex spiritus impetu. quid clamauit? non lauta, sed lata, dirigite vias Domini, dies enim eius iam appropinquauit. non dilato rem, dicam vniuersum, nisi ad Ioannem similitudinem atque imitationem te conformes, atque effingas, quicumque vel Euangelium propagas, vel virtutem inseris, ex Euangelij virtutisque iacto semine nullam aut certe perexiguam sementem colliges. debes, debes esse vox per humilitatem (vtar voce hac scholae Christianae, non Ciceroniana) vt sis Ioannes per gratiam, nam Satan, qui tuas omnes venas pertentat arte.

pertentat cautè, vt efferas ipse te supra id, quod est de-
 rissimum; concidet illo solo spiritu, quo te vocas infi-
 mum; dissipabitur illa sola voce, qua te vocas vocem,
 quare si quando Satan tibi cantillet illud suum, re-
 quis es? id sit responsi cum Ioanne; Ego Prophe-
 ta non sum, ego Elias non sum, ego Chri-
 stus non sum: ego vox, ego vox clamantis
 in deserto, dirigite vias Domini, dies
 enim eius iam appropinqua-
 uit. *Dixi.*

